

T.C.
BAŞBAKANLIK
AİLE VE SOSYAL ARAŞTIRMALAR
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

**TÜRKİYE'DE AİLE MAHKEMELERİ
UYGULAMASI VE UYGULAMANIN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Proje Yürütücüsü:

Orhan FİLİZ, Dr.

Araştırma Grubu:

Hasan Hüseyin ÇEVİK, Doç. Dr. (Öğr. Üyesi); Turgut GÖKSU, Doç. Dr. (Öğr. Üyesi); Ahmet HASKÖSE, Dr. (Öğr. Üyesi); Vahit BIÇAK, Prof. Dr. (Öğr. Üyesi); Ali KARAGÜLMEZ, Doç. Dr. (Hâkim); Halil İbrahim BAHAR, Prof. Dr. (Öğr. Üyesi); Nurdan ALTAN OKUR (Hâkim); Berge ENGÜR (Psikolog)

ANKARA - 2009

T.C. Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel M¼d¼rl¼ę¼ Yayınları

**T¼rkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulaması ve
Uygulamanın Değerlendirilmesi**

Genel Yayın No : 141
Seri : Bilim
ISBN : 978-975-19-4520-4
Yayına Hazırlayan : Ahmet Rasim KALAYCI

Baskı : Makromedya - 312 431 85 64
www.makromedya.com.tr

Baskı Yeri ve Yılı : ANKARA - 2009

ÖNSÖZ

Son yıllarda dünyamızda hızlı bir biçimde yaşanan değişim ve dönüşüm süreci, özellikle ülkeyi, toplumu, aileyi ve bireyi derinden etkilemektedir. Öyle ki, toplumun bütün alanlarında kendini gösteren bu değişim ve dönüşüm, kırdan kente göç, kentleşme, sanayileşme, nüfus artışı, yaşanan krizler, işsizlik, yoksulluk vb. dinamiklerle birlikte ailede önemli sorunlara yol açmıştır.

Diğer yandan, ailenin bu sorunlar karşısında çözüm yolu bulmasını sağlayıcı ve bütünlüğünü koruyucu önlemlerle ivedilikle desteklenmesi gereği, ailede yaşanan çatışma ve bölünmelerle kendini daha da hissettirmiştir. Bunun yanı sıra, kötü alışkanlıklar(uyuşturucu, içki kullanımı), boşanmalar, şiddet ve yasa dışı olaylardaki artışlar, ailenin ortaya çıkan bu sorunlara çözüm bulma yollarını önemli ölçüde engellemiş ve sonuçta, aile sanki sorun üreten bir kurum gibi görülmeye başlanmıştır. Oysaki bu alandaki çalışmalar, aileyi temel alan ve onun bu sorunları çözme yönünde destekleyen uygulamaların devreye sokulmasının, önemli ölçüde sözkonusu sorunların ortaya çıkmasına engel olduğunu göstermiştir.

Bundan dolayı, yaşanan bu süreçte, toplumun temeli olan ailenin bütünlüğünün korunması, güçlendirilmesi, sosyal refahının arttırılması ve bu alanda milli bir politikanın oluşturulması yaşamsal öneme sahip bulunmaktadır. Diğer yandan da, bu olgu, günümüzde yaşamsal ve ciddi sorunlarla karşı karşıya kalan aileye dönük çözüm önerilerini ve

uygulamalarını ivedilikle devreye sokması gereken Sosyal Devlet anlayışının da bir gereği olmaktadır.

Sözü edilen bu temel hedefle kurulan ve Bakanlığıma bağlı olarak etkinlik gösteren Başbakanlık Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, toplumun temeli olan aileye dönük çalışma yürüten neredeyse tek kamu kurumu niteliğindedir. Kurulduğundan beri aileye dönük sayısız araştırmalar, basılı ve görüntülü yayımlar ve bilimsel toplantılar gerçekleştiren Genel Müdürlük, ailenin korunmasına yönelik koruyucu, önleyici ve eğitici görevler üstlenen Aile Mahkemeleri alanındaki bu değerli çalışmayı kamuoyunun yararlanımına sunmanın kıvancını taşımaktadır.

Bu çerçevede, aile ile ilgili hukukî sorunların çözümüne görevlendirilen Aile Mahkemelerinin, aile birliğinin korunması yönünde kendine verilen bu görevleri yerine getirebilmesi, her şeyden önce bu mahkemelerin uygulamadaki etkinliğiyle yakından ilgili bulunmaktadır. Bu bakımdan, bu alana dönük uygulamaları ortaya koyan ve değerlendiren bu değerli çalışmayı gerçekleştirenleri, bunu kamuoyuna sunan Genel Müdürlüğü ve tüm emeği geçenleri kutluyorum.

Selma Aliye KAVAF
Devlet Bakanı

SUNUŞ

Bilindiği gibi, devletimizin ailenin bütünlüğünün korunması ve desteklenmesi konusuna verdiği önem, Anayasamızın 41.maddesinde kendini göstermektedir. “Aile, Türk toplumunun temelidir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretilmesi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar” diyerek, aile alanında çalışacak bir kurumun oluşturulması gerektiğini de özellikle belirtilmiştir.

Aile kurumuna verilen bu önem ve Türk ailesinin karşılaştığı önemli sorunlar, kamu alanında Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'nün kurulmasına yol açmıştır. Türk ailesinin bütünlüğünün güçlendirilmesi ile sosyal refahının artırılması için gerekli araştırmaları yapmak ve projeler geliştirmek, aile ile ilgili milli bir politikanın oluşmasına yardımcı olmak hedefi ile yola çıkan Genel Müdürlüğümüz, gerçekleştirdiği birçok etkinlikle bu alana önemli katkılar sağlamıştır.

Diğer yandan, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, kuruluşundan kısa süre sonra başlattığı hizmet atağı ile aile politikalarına temel oluşturacak bir bilgi ve birikime ulaşmıştır. Genel Müdürlük, toplumsal sorunları aile odağında ele alan bir çok araştırmayı gerçekleştirmiş, ülkemizde ilk kez aile odaklı bir yayın anlayışı içinde bu kuruma yönelik yayınlarını kamuoyunun yararlanmasına sunmuş, edindiği bilgi ve birikimi kamuoyu ile paylaşmıştır.

Aile kurumunun grdg işlev ve konum gereği, yeri doldurulmaz olduğu bilincinden hareket eden Genel Müdürlüğümüz, aile bütünlüğünü koruma ve destekleme amacına dönük olarak oluşturulan Aile Mahkemeleri ile bu alanındaki sorunları ve uygulamaları ortaya koyma amacı güden bu çalışmayı da kamuoyuna yararlanımına sunmaktadır.

Bu çerçevede, devletin ailenin bütünlüğünün korunmasına, desteklenmesine ve sorunların çözümüne dönük önlemlerin alınmasına verdiği önemin bir göstergesi olarak görevlendirilen ve bu alanda bir İhtisas Mahkemeleri kimliği kazandırılan Aile Mahkemeleri alanına önemli katkılar sağlayacağına inandığım bu değerli çalışmayı gerekletirenleri ve emeği geçenleri kutluyorum.

Doç. Dr. Ayen GÜRCAN
Genel Müdür

TEŞEKKÜR

Bu çalışma “Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları ve Uygulamanın Değerlendirilmesi” araştırmasıdır. Bu çalışmayla 18/1/2003 tarih ve 24997 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanıp yürürlüğe giren 4787 sayılı Kanun ile Anayasa’nın 41. maddesiyle aile konusunda Devlete yüklenen görevle ilgili olarak yeni kurulan aile mahkemelerinin uygulamaları değerlendirilmiştir. 4787 sayılı Kanun ile özellikle aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan aile mahkemelerinin yapısı ve işleyişi düzenlenmiştir. Aile Mahkemeleri adli yargıda, asliye hukuk mahkemesinde , Kanun’da öngörülen ve yalnızca aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere, bünyesinde, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı gibi görevlilerin de yer aldığı tek hâkimli bir ihtisas mahkemesidir.

Aile mahkemeleri bir ihtisas mahkemesi olarak kurulmuş ve aile içerisindeki uyuşmazlıkların çözümlenmesinde ve sona eren aile birliğinin taraflarda en az hasarla gerçekleşmesini sağlayacak düzenlemeleri öngörmektedir. Bu mahkemelerin yeni kurulması, bünyesinde görevlendirilen hakimlerin yanında, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı gibi görevlilerin de bulunması, araştırmacılar için ilgi çekici bir konu olarak görülmüştür. Ayrıca yeni sayılabilecek 4787 sayılı Kanun’un uygulaması ve davaların görülmesi sırasında karşılaşılan aksaklık ve eksikliklerin ortaya çıkarılması ve Aile Mahkemelerinin işleyişinde kolaylıklar getirebilecek çözüm önerilerinin araştırılmasının Türk toplumunun temeli sayılan aile yapısının korunması ve güçlendirilmesi yönünde yapılan çalışmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşünülerek bu konuda niteliksel bir alan araştırması Araştırma Grubumuzca gerçekleştirilmiştir.

2008 yılında gerçekleştirilen “Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları ve Uygulamanın Değerlendirilmesi” araştırmasının gerçekleştirilmesini sağlayan başta Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürü Doç. Dr. Ayşen GÜRCAN’a ve bu araştırmanın gerçekleşmesinde emeği geçen bütün Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü çalışanlarına teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca bu çalışmada değerli katkıları bulunan Abdullah KÜTÜK ve Ahu DALOĞLU'na, alan araştırmasında emeği geçen çalışma arkadaşlarıma, Adalet Sistemi Uzmanları Derneği yönetici ve üyelerine, kısaca emeği geçen herkese teşekkürler ediyorum, başarılı çalışmalarının devamını diliyorum.

Bu vesile ile Aile Mahkemesi hakimlerine, pedagoğ, psikoloğ ve sosyal çalışmacılarına Türk ailesinin korunması ve güçlendirilmesi açısından yaptıkları katkılardan dolayı kutluyor, bireysel fedakarlıklarıyla yürüttükleri başarılı çalışmalarının devamını diliyorum.

Dr. Orhan FİLİZ
Proje Yürütücüsü

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
1.BAZI ÜLKELERDE AİLE MAHKEMELERİ	20
1.1.Avustralya	20
1.2.Amerika Birleşik Devletleri (ABD)	21
1.3.Japonya	23
1.4.Kanada	25
1.5.İngiltere	26
1.6.Almanya	28
2.TÜRKİYE'DE AİLE MAHKEMELERİ	30
2.1.Genel Olarak	30
2.2.Aile Mahkemelerinin Görev Alanı ve Görevleri	34
2.2.1.Aile Mahkemelerinin İşleyişi	35
2.2.2.Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunundan Kaynaklanan Görevler	37
2.2.2.1.Evlenme, Boşanma ve Evliliğin Genel Hükümleri	37
2.2.2.2.Mal Rejimleri	38
2.2.2.3.Üçüncü Kişilerin Korunması	39
2.2.2.4.Soybağı	39
2.2.2.5.Babalık Davası	39
2.2.2.6.Evlat Edinme	40
2.2.2.7.Velâyet	40
2.2.3.Aile Mahkemelerinde Nişanlanma	41
2.2.4.Aile Mahkemelerinde Evlenme	43
2.2.4.1.Hısmılık	44
2.2.4.2.Önceki Evlilik	44
2.2.4.3.Evlenme Başvurusu ve Töreni	45
2.2.4.4.Batıl Olan Evlenmeler	45

2.2.4.5. Mutlak Butlan	45
2.2.4.6.Nispi Butlan	46
2.2.5.Aile Mahkemelerinde Boşanma	47
2.2.5.1.Zina	49
2.2.5.2.Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış	49
2.2.5.3.Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme	50
2.2.5.4.Terk	50
2.2.5.5.Akıl Hastalığı	51
2.2.5.6.Evlilik Birliğinin Sarsılması	52
2.2.6.Boşanma Konusunda Aile Mahkemelerinde Karşılaşılan Sorunlar	53
2.2.7.Boşanma Konuları Bakımından Aile Mahkemelerindeki İşyükü	54
2.2.8.Aile Mahkemelerindeki Eşler Arası Mal Rejimi	57
2.2.9.4722 sayılı Kanunda Mal Rejimine İlişkin Hükümler	60
2.2.10.Eşler Arası Mal Rejimi ve Çocuk Malları İle İlgili Konularda Karşılaşılan Sorunlar	61
2.2.10.1.Eşler Arasındaki Mal Rejimi	61
2.2.10.2.Çocuk Malları	63
2.2.11.Soybağının Belirlenmesi Konusu	65
2.2.12.Aile Mahkemelerinde Nafaka	68
2.2.12.1.Boşanmada Nafaka	68
2.2.12.2.Tedbir Nafakası	69
2.2.12.3.Yoksulluk Nafakası	69
2.2.12.4.İştirak Nafakası	69
2.2.12.5.Nafakada Geçici Önlemler ve Güvence	70
2.2.12.6.4787 sayılı Kanunda Nafaka Önlemi	70
2.2.12.7.Nafakayla İlgili Konularda Karşılaşılan Sorunlar	71
2.2.13.Aile Mahkemelerinde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanıma ve Tenfizi	78

2.3.Aile Mahkemelerinde Taraflar Arasındaki Uyuşmazlık Nedenlerine İlişkin Araştırma ve İnceleme Yapma	79
2.4.Aile Mahkemenizde Yetişkinler ve Küçükler İçin Öngörülen Koruyucu, Eğitici ve Sosyal Önlemler	80
2.5.Aile Mahkemelerinde Arabuluculuk	96
2.6.Aile Mahkemesindeki Görevliler	105
2.6.1.Aile Mahkemesi Hâkimleri	105
2.6.2.Aile Mahkemesinde Görevli Diğer Adliye Personeli	111
2.6.2.1.Aile Mahkemesi Yazı İşleri Müdürü	111
2.6.2.2.Aile Mahkemesi Zabıt Katibi	111
2.6.2.3.Aile Mahkemesi Mübaşiri	111
2.6.2.4.Aile Mahkemelerindeki Psikolog, Pedagog ve Sosyal Çalışmacılar	111
2.6.2.5.Sosyal Çalışmacı (Sosyal Hizmet Uzmanı)	119
2.6.2.6.Pedagog	120
2.6.2.7.Psikolog	120
2.6.3.Aile Mahkemelerindeki Uzmanların Hukukî Niteliği ve Görevleri	122
2.6.4.Aile Mahkemelerindeki Uzmanların Hizmetiçi Eğitimi	125
2.7.Aile Mahkemelerinin Görev ve Yetki Alanları	129
2.8.Aile Mahkemelerinde Duruşma Düzeni ve Disiplini	139
2.9.Aile Mahkemesi Kararları ve Kararların Uygulanması	149
2.9.1.Aile Mahkemeleri Kararlarının İcrası	150
2.10.Aile Mahkemelerinin Adalet Sistemindeki Yeri	162
2.11.Aile Mahkemesinde Uygulanan Yargılama Usulü	165
2.11.1.Aile Mahkemelerinde Dava Açmak İçin Takip Edilen Yol	172
2.11.2.Aile Mahkemelerinde Açılan Davaların Maliyeti	172
2.11.3.Aile Mahkemelerinde Adli Yardım	174
2.11.4.Aile Mahkemelerinde Delil Elde Etme Yöntemleri	175
2.11.5.Aile Mahkemelerinde Duruşma Sayısı	177
2.11.6.Aile Mahkemelerinde Süreler	177

2.12.Aile Mahkemelerinde 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun	179
2.12.1.Şiddet Faili ve Mağdurları	180
2.12.2.Koruma Tedbirleri	181
2.12.3.4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a Muhalefet Suçu	182
2.12.4.4320 Sayılı Kanunun Uygulanmasında Aile Mahkemelerinin Görevli Kılınması	183
2.12.5.4320 Sayılı Kanunun İnfazında Yaşanan Sorunlar	190
2.13.Aile Mahkemelerinde Fiziksel Koşullar	201
2.13.1.Mahkemeye Ulaşım ve Giriş-Çıkışlar	205
2.13.2.Duruşma Salonu	205
2.13.3.Bekleme Yerleri	209
2.14.Aile Mahkemelerinin Kurulmasına İlişkin Nüfus Ölçütü	210
2.15.Türkiye'de Aile Mahkemelerinin Kamu Yönetimine Etkisi	212
2.16.Aile Mahkemelerinin Aile ve Türk Toplum Yapısına Etkisi	232
3.GENEL BULGULAR VE ÖNERİLER	248
KAYNAKÇA	257
EKLER	260
- Tablo listesi	
- Araştırma ile ilgili bazı sayısal veriler	
- Araştırmacı görüşme formları	

KISALTMALAR

a.g.e.	:Adı geçen eser
ABD	:Amerika Birleşik Devletleri
AYMK	:Anayasa Mahkemesi Kararı
BK	:Borçlar Kanunu
HSYK	:Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu
HUMK	:Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
m.	:Madde
Mad.	:Madde
R.G.	:Resmi Gazete
TBMM	:Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	:Türk Ceza Kanunu
TMK	:Türk Medeni Kanunu
TÜİK	:Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Aile bütün dünyada bir toplumun temel taşı olarak kabul edilmektedir. Aile kurumunun toplum içinde birçok işlevi vardır. Sağlıklı bir toplumsal yapıyı sürdürebilmek için, bütün toplumlar öncelikle aile kurumuna önem vermek; aile yapısının korunması, güçlenmesi ve gelişmesini sağlamak zorundadır. Bu nedenle birçok ülkede aile kurumunun korunması ve devam ettirilmesi için devlet ve sivil toplum örgütleri ailenin korunması ve aile kurumunun sürdürülebilmesi için gerekli önlem ve çareleri araştırmaya ve elden geldiğince aileyi koruyucu tedbirleri uygulamaya çalışmaktadır. Bunun doğrultuda, Türkiye’de aile mahkemelerinin bir uzmanlık mahkemesi olarak kurulması ve aileye ilişkin uyuşmazlıkların bu ihtisas mahkemelerinde çözüme kavuşturulması gündeme gelmiştir.

Adalet Bakanlığınca hazırlanan ve Bakanlar Kurulunca 29.3.2002 tarihinde TBMM’ye sunulması kararlaştırılan “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun Tasarısı” gerekçesinde şöyle denmektedir:

“Anayasanın “Ailenin korunması, kenar başlıklı 41 inci maddesinde, ailenin Türk toplumunun temeli olduğu ve Devletin, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alacağı ve gereken teşkilâtı kuracağı belirtilmektedir. Toplumun temelini oluşturan ailenin korunması için gerekli önlemlerin alınması ihtiyacı her geçen gün artmaktadır. Hiç şüphesiz, bir toplumda sosyal barış ve adaletin sağlanmasında, demokratik haklara saygılı, sağlıklı, topluma yararlı bireylerin yetiştirilmesinde ailenin önemi inkâr edilemez bir gerçektir. Ailenin korunması görevi ise Devlete aittir. Günümüzde birçok sahada olduğu gibi, sosyal yapıdaki baş döndürücü gelişmeler ve karmaşıklık, eşlerin ve çocukların da sorunlarının artmasına ve olumsuzluklar yaşamalarına neden olabilmektedir. Bu sorunların çözümünde yargı alanına giren konular bakımından da bir takım yenilikler getirilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Birçok ülkenin iç hukuklarında aile mahkemelerine ilişkin düzenlemelerin yer aldığı, örneğin Kanada ve Almanya’da aile

mahkemeleri bulunduğu bilinmektedir. Ülkemizde ise yürürlükte olan mevzuat hükümlerine göre, aileye ilişkin dava ve işler halen genel mahkemelerde görölmektedir. Bu mahkemeler, aileye ilişkin davaların yanı sıra diğer hukuk davalarına da bakmak durumunda olup, ayrıca aile ile ilgili uyuşmazlıkların çözümünde ihtiyaç duyulan, psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı mahkeme bünyesinde bulunmamaktadır. Buysa, mevcut mahkemelerin aile hukukundan doğan dava ve işlerin çözümlenmesinde kendilerinden beklenen işlevi yeterince yerine getirmesine engel olmaktadır. Ayrıca, 8.12.2001 tarihli ve 24607 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak 1 Ocak 2002 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiş olan 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun özellikle aile hukukuna ilişkin hükümlerinden beklenen amacın gerçekleşmesi bakımından da aile mahkemelerinin kurulması bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Tasarıyla kurulması öngörölen ve bünyesinde psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı bulunan aile mahkemeleri, aile hukukundan doğan dava ve işleri, taraflar arasındaki karşılıklı saygı, sevgi ve hoşgörünün korunması ilkesini gözeterek, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak, eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunların sulh yoluyla çözümünü sağlamaya çalışacaktır. Böylece, yargılama görevinin yanında toplumun temel taşı olan ailenin korunmasına yönelik koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler alma gibi önemli işlevleri de yerine getirecek olan aile mahkemelerinin kurulması amacıyla bu Tasarı hazırlanmıştır.”

Aile bireylerini özellikle çocuk ve kadını ilgilendiren aile hukuku alanına ait uyuşmazlıklar günümüzde giderek karmaşık ve uzmanlık isteyen bir kapsama ulaşmıştır. Ailenin ve aile içinde bireyin korunması amacıyla sosyal çalışmacı, psikolog, pedagoğ destekli aile mahkemelerinin kurulmasının günümüz Türkiye’inde ihtiyaç haline gelmesiyle kurulan Aile mahkemelerinde; ailenin korunmasına yönelik koruyucu, önleyici ve eğitici görevler üstlenilmiştir.

Mahkemelerde görevlendirilecek olan sosyal çalışmacı, psikolog ve pedagoglar yargı kararından önce ailelerin sorunlarını gidermeye, evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak gerektiğinde uzlaştırmaya, aile bireylerinin mali yükümlülüklerini yerine getirmeye ilişkin önlemleri almaya, çocukların mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin düzenlemeler yapmaya çalışacaklardır. Böylece aile mahkemeleri yargılama görevinin yanı sıra toplumun temel taşı olan ailenin korunmasına yönelik koruyucu, önleyici ve eğitici sosyal önlemler alınmasını da görevlendirilen uzmanların bilimsel yaklaşım ve araştırmalarının katkısı ile sağlayacaktır (Çay, 2008).

Aile Mahkemelerinde görevli uzmanlar tarafından aileler ya da kişiler ile yapılan görüşmelerin en önemli noktası, mahkeme ortamının dışında, insanların yaşam koşullarını görmek ve gözlemlemek, ailenin kurulma özgeçmişinden, yaşadıkları dönemseller sorunlara değin öykü anlama ve dinleme sorumluluğu taşımasıdır. Görüşme süreci içinde uzmanın profesyonel çabası ailenin ve kişilerin problem çözme kapasitesini artırmaya ve güçlerini ortaya çıkarmaya yöneliktir. Aile mahkemeleri kurulduğunda, yargı çevresi içerisindeki görev alanına giren ve henüz sonuçlanmamış davaların bu mahkemelere devredilmesinin koruyucu ve önleyici çalışmaları yapmak konusunda uzmanların işini zorlaştırdığı düşünülmektedir (Çay, 2008).

18/1/2003 tarih ve 24997 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanıp yürürlüğe giren 4787 sayılı Kanun ile Anayasa’nın 41. maddesiyle aile konusunda Devlete yüklenen görevle ilgili olarak yeni bir adım atılmıştır. Bu Kanun’un amacı aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemek olup, aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan aile mahkemelerine dair hükümleri kapsar (madde 1).

Bu Kanun’la; adli yargıda, asliye hukuk mahkemesi’nde derecesinde, Kanun’da öngörülen ve yalnızca aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere, tek hâkimli aile mahkemeleri kurulmuştur. Mahkeme bünyesinde, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı da bulunmaktadır. Mahkeme, önüne gelen dava ve işlerde, esasa girmeden önce, aile içerisindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması

bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit etmeye çalışarak, bunların sulh yoluyla çözümünü teşvik edecek, sonuç alınmazsa işin esasına geçecektir.

Yürütme ve yürürlük maddeleri olarak 11 madde ve bir geçici maddeden oluşan kanun; Türk Medeni Kanunu'nun aile hukuku adlı ikinci kitabında yapılan değişikliklerle gündeme gelen ve özellikle cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldıran hükümlerin ve çocuk haklarının özenle korunmasını amaçlamaktadır. Birinci maddesinde amaç ve kapsamı tanımlanan yasanın, ikinci maddesi ise Aile Mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin hükümleri içermektedir. Buna göre; Aile Mahkemeleri, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak, Adalet Bakanlığı tarafından her ilde ve nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede tek hâkimli ve asliye hukuk mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur. Yasanın üçüncü maddesinde ise, Aile Mahkemelerinde görev alacak yargıçların nitelikleri belirtilmektedir. Buna göre, bu mahkemelere atanacak yargıçların, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, evli, çocuk sahibi ve otuz yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir. Yasanın dördüncü maddesinde, Aile Mahkemelerinin görevleri sayılmıştır.

Türk Medeni Kanunu'nun 2. kitabı olan aile hukuku kapsamına giren ve medeni kanunun yürürlüğü hakkındaki yasaya göre aile hukukundan doğan davalar ile aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi yanında 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'da öngörülen tedbir kararlarını almak, ayrıca diğer yasaların verdiği görevleri yapmak Aile Mahkemelerinin görevini oluşturmaktadır. Yasanın beşinci maddesinde mahkeme kadrosunda daimi görev yapacak uzmanlar sayılmaktadır. Bu maddeye göre her Aile Mahkemesinde pedagog, psikolog ve sosyal çalışma uzmanı bulunmalıdır. Yasanın altıncı maddesinde, Aile Mahkemeleri yargıçlarının, görev alanlarına giren konularda yetişkinler ve çocuklarla ilgili koruyucu, eğitici ve sosyal önlemlerle ilgili görev ve yükümlülükleri sıralanmıştır. Yasanın yedinci maddesinde, usulü işlemler yanında, davacı-davalı arasında sulh girişiminde bulunulması düzenlenmiştir (Özok, 2008).

Aile mahkemeleri, aile ile ilgili hukukî sorunların çözümlüyle görevli ihtisas mahkemeleridir. Türk toplumunun temeli olan ailenin korunması, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması konularında bu mahkemelere önemli görevler verilmiştir. Anılan görevlerin gereği gibi yerine getirebilmesinin, aile mahkemelerinin uygulamadaki etkinliğiyle yakından ilgisi bulunmaktadır.

Son yıllarda başta boşanma olmak üzere aile ile ilgili davalarda artış görölmektedir. 2006 yılında hukuk mahkemelerinde açılan davalar arasında 155.182 dava sayısı ve %10,2 yüzdilik oranı ile boşanma davaları ikinci sırada yer almaktadır.¹ Bu çalışma, bunların istatistiksel tespitinden ziyade, temelinde yatan sebeplerin araştırılarak çözüm yollarının belirlenmesi, aile kurumunun dolayısıyla da toplumun korunması açısından büyük önem taşımaktadır.

4787 sayılı Kanun'un ekinde Aile Mahkemelerinde yeni kadrolar oluşturulmuştur. Burada dikkati çeken olumlu gelişme ise Yazı İşleri Müdürü, Zabıt Kâtibi ve Mübaşir gibi kadroların yanında “psikolog” ve “sosyal çalışmacı” kadrolarının da oluşturulmasıdır. Bu türden 1413 kadro ihdasının yanında 157 Hâkim kadrosu verilmiştir. Ancak ilk aşamada 114 Aile Mahkemesi kurulmuş, Aile Mahkemesinin bulunmadığı yerlerde Sulh Hukuk Mahkemeleri görevli sayılmıştır.

4787 sayılı Kanun'una ek listede belirtildiği gibi Yazı İşleri Müdürü, Zabıt Kâtibi, Psikolog, Sosyal Çalışmacı, Mübaşir ve Hizmetli kadroları olmak üzere 1413 kadro ihdas edilmiştir.

¹ http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2006/hukuk/huk5.htm

Tablo 1: Aile Mahkemelerinde Çalışan Uzman Sayısı

PSİKOLOG	86
PEDAGOG	80
SOSYAL ÇALIŞMACI	81
TOPLAM	247

Kaynak: Adalet Bakanlığında elde edilen basılmamış veriler

Tablo 2: Aile Mahkemelerinde İhdas Edilen Kadrolar

	DERECESİ	ADEDİ	TOPLAM
Hâkim ve Savcı	1	40	40
Hâkim ve Savcı	2	40	40
Hâkim ve Savcı	3	40	40
Hâkim ve Savcı	4	37	37
	TOPLAM	157	157

Tablo 3: Aile Mahkemeleri Sayısı

	Kurulu olan	Faaliyette olan
2006*	160	154
2007**	166	157
2008***	169	157

Not: Mahkemeler Kanun'la kurulmuş ancak belirtilen miktar faaliyete geçmiştir.

* <http://www.adalet.gov.tr/rapor/rapor2006.pdf>

**<http://www.adalet.gov.tr/rapor/rapor2007.pdf>

*** Adalet Bakanlığında elde edilen basılmamış bilgi.

Aile Mahkemelerine verilen bu görevler, mahkemenin kuruluşunda görevlendirilecek personelin niteliği gibi konularda ortaya konulan olumlu gelişmelerin arkasında Türkiye’de gerçekleşen değişim ve değişikliklerin etkisinin büyük olduğu görülmektedir.

Toplumsal değişme sürecinde; aile de bu değişimden nasibini almıştır. Geleneksel yaşam formları ve ilişkiler dinamiği, kendine özgü adet, gelenek ve yaklaşımlarla bireyin özgürleşmesini ve demokratik aile yapılarının oluşumunu engellemektedir (Cılga, 2008).

Medeni Kanun; aile hukuku alanında, demokratik toplum düzeninin ve demokratik aile yaşamının gelişmesine temel olacak düzenlemeler yapmıştır. Aile Mahkemesi Türk ailesinin tam bir yapı değiştirmesi sürecini destekleyecek mekanizma olarak sistemi tamamlayıcı bir öge olacaktır (Cılga, 2008).

Aile hukuku açısından evliliğin gerçekleşmesi ve ailenin oluşumunda temel sorunlar bulunmaktadır. Erkek ve kadın aile kurma niyetlerini açıklar, yetkili makam bu niyetin gerçekleşme koşullarını saptar ve erkekle kadının birleşmesine hukuksallık kazandırır. Toplumumuzda Medeni Kanun’la düzenlenen bu mekanizmaya karşılık, Müslüman Osmanlı ailesinde egemen olan geleneksel evlilik formları sürdürülmektedir. Evliliğin hiçbir yetkili makamın müdahale etmediği özel akit ile kurulması, dini nikâh, sadece tarafları ilgilendiren bir akit türü olarak sayılması düşüncesi, erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi, evliliğin erkeğin tek taraflı beyanı ile sona ermesi, müt’a ve sığa usulü denilen belli süreli geçici evlenmelerinin yapılması gibi durumlar günümüzde de sürmektedir. Bu durumun sonucu olarak, hukuken evli olmadıkları halde kendilerini evli sayan ve yakın çevrelerince de evli sayılan, çok sayıda çiftin ve sayıları yüz binlere ulaşan evlilik dışı çocuğun sorunları ortaya çıkmıştır (Fişek, 1984: 6-7). Evlilik dışı birleşmeler ve bundan doğan çocuklar gerçeği çocukların kişisel hakları, korunma ve yetiştirilmeleri açısından önemli bir sorun alanı oluşturmaktadır (Cılga, 2008)

Erken evlenme, Medeni Kanun’un saptadığı yaş sınırlarının altında evlenme hukuken gerçekleşmeyeceği için imam nikahı yoluyla evlenme yaygın bir eğilimdir. Aralarında evlenme akdi olmaksızın evlenme ve

evlendirme davranışı karşısında yasal evlenmenin yararının ve öneminin anlatılması gereklidir (Fişek, 1984:8-9; Özgen, 1984:27-32).

Akraba evliliği ve akrabalık nedeniyle yasada getirilen evlenme engeli uygulamaları önem kazanmaktadır (Fişek, 1984: 11). Kadın kaçırma konusunda; yaş, şiddet, tehdit veya hile ile kaçırma, alıkoyma eylemleri günümüzde önemli bir sorundur (Özgen, 1984: 39-61).

Medeni Kanun'la getirilen, evli eşler arasındaki eşitlikçi yaklaşımın aile yaşamında uygulanamaması, hukuki eşitliğin gerçekleştirilmesi gereği açısından önemlidir (Cılga, 2008)

Aile içi yaşam sürecinde; eşler arasında ve anne-baba ile çocuklar arasında her yönden yapıcı, geliştirici bir diyalogun gerçekleştirilmesi günümüzde en önemli sorunlar arasında yer almaktadır. Aile içi ilişkilerde ortaya çıkan anlaşmazlıklar, kavgalar, baskı ve şiddet uygulamaları aile bireylerinin kişisel güvenliklerini, kişi haklarını olumsuz etkilemektedir. Duygusal, fiziksel, cinsel, ekonomik istismar olayları hukuki açıdan birer dava konusuna yoğun olarak dönüşmektedir (Aktaş, 1997; Aile Araştırma Kurumu, 1995)

Boşanma süreci; aile birliğinin parçalanması, eşlerin ve çocukların hakları açısından önemli bir sorun alanıdır. Zina, cana kast, kötü muamele, terk, ayrı yaşama ve şiddetli geçimsizlik gibi nedenlerle aileler boşanma davaları açmaktadır. Dava öncesi, süreci ve sonrası; ailelerin bütünlüğünün korunması, ayrılık halinde ise tarafların hak ve çıkarlarının korunması önemli bir ekonomik, sosyal, psikolojik ve hukuki destek mekanizmasını gerektirmektedir (Arıkan, 1996).

Aile içinde anne ve babalarca çocuğun ihmal ve istismar edilmesi, insanlık dışı kötü muamelenin yapılması, çocuğun aile içinde yaşama, yetiştirme ve korunma olanaklarının fiilen kalmaması, çocuğun hakları bakımından önemli bir güvensizliktir (Cılga, 2008). Çocuk Hakları Sözleşmesi ilke ve standartlarına göre, çocuğun geçici veya alternatif bakım ortamlarına yerleştirilmesi gereksinimi günümüzde yaygın bir sorun alanı olarak gözlenmektedir (Cılga, 2001: 69-73).

Korunma kapsamına alınan çocukların bakım kurumlarında yeniden ihmal ve istismara uğramaları günümüzde gözlemlenmektedir. Kurumsal istismarın önlenmesi, sorumluların yargılanması ve mağdurun korunması, bu konularda uzmanlık kazanmış destek mekanizmalarının gereğini ortaya çıkarmaktadır (Cılga, 1989: 261-278).

Türk aile yapısı üzerine yapılan araştırmalar, aile mahkemesinin gerekliliğini ve işlevselliğini hangi alanlara ve sorunlara yönlendireceğini sergilemektedir. Türkiye’de yaşanılan yapısal dönüşümler ve ekonomik kriz süreci; her yönden sağlıklı, olumlu ve gelişmeye açık ailelerin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır (Cılga, 2001; DPT, 1989; Aile Araştırma Kurumu, 1995; Cılga, 2008).

Kadınlara Karşı Her Türü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi; kadınlara karşı ayrımcılığın, hak eşitliği ve insan şeref ve haysiyetine saygı ilkelerini ihlal ettiğini; kadınların erkeklerle eşit olarak ülkelerinin siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarına katılmalarını engellediğini; toplumun ve ailenin refahının artmasına engel oluşturduğunu ve kadınların ülkeleri ve insanlık hizmetinde kullanabilecekleri olanakları geliştirmelerini zorlaştırdığını belirtmektedir. Toplum ve aile içinde kadının haklarının korunması, günümüzde önemli bir gereksinimdir (Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1993: 7-8).

Ailenin Korunmasına Dair Kanun ve Medeni Kanun yanında eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin, aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi halinde Sulh Hukuk Hâkimliğinin re’sen kusurlu eşe yönelik olarak önlemler almasını düzenlemiştir. Bu yasanın uygulanmasında Aile Mahkemesi önemli bir işlevi yerine getirecektir (4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, 1998, mad.1).

Araştırmanın Konusu

Mevcut araştırmanın konusu; 4787 sayılı Kanun' ile hukukumuza giren Aile Mahkemeleri uygulamasının ve bu mahkemelerin görev alanında yer alan davaların niteliği, niceliği, aile bireylerine ve dolayısıyla topluma psikolojik ve sosyolojik etkileridir.

Hukuk, modern toplumlarda reformların başlıca aracıdır. Ancak reformların kaderi, hukuku üretenlerin niyetlerine olduğu kadar, bu metinlere hayatiyet kazandıran uygulayıcıların tutumlarına da bağlıdır. Uygulayıcılar, demokratikleşme sürecini, hukuku üretenlerin iradelerine uygun bir şekilde pekiştirebilecekleri gibi, bu iradeye rağmen engelleme, yavaşlatma veya aksatma gücüne de sahiptirler. Normların cansız harfler olmaktan çıkarak, toplumsal yaşamın dokusuyla buluşturulması hiç kuşkusuz özel bir öneme sahiptir. Yargı kararları, yasalardaki değişimin toplumsal hayata dönüşümünde önemli bir rol oynamaktadır. Yasalarda yapılan olumlu değişikliklerin ve soyut olarak var olan hakların fiili hayata yansması, ancak yargının bu yönde çalışması ile sağlanabilecektir.

Anayasanın 41. maddesinde belirtildiği gibi “aile” toplumun temelini oluşturan en önemli kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel geniş aile sistemi (büyükanne, büyükbaba, anne, baba ve torunların birlikte yaşadığı sistem) hızla değişmiş ve çekirdek aile tipine (anne, baba ve çocuk/lar/dan oluşan sisteme) doğru yoğun bir gidiş yaşanmıştır. Bu hızlı değişimin sonucunda ortaya çıkan hukuki, sosyolojik ve psikolojik sorunlara bir çözüm niteliğinde ortaya konulan çağın gerektirdiği yasal ve yapısal değişikliklere gidilmiş ve 4787 sayılı Kanun' ile hukukumuza giren Aile Mahkemeleri uygulamasının ve bu mahkemelerin görev alanında yer alan davaların niteliği, niceliği, aile bireylerine ve dolayısıyla topluma psikolojik ve sosyolojik etkilerinin ölçülmesi bir ihtiyaç haline gelmiştir.

Aile Mahkemelerinin kapsamına giren konularda adli ve idari teşkilatın yetki ve sorumlulukları ile uygulamada karşılaşılan sorunlar açısından düzenlemelerin etkilerinin ölçülmesi ve çıkacak sonuçlara göre yeni yasal ve yapısal düzenlemelere bilimsel çerçevede hazırlanmış bir araştırma raporu hazırlanması gereğinden yola çıkılarak, var olan durumun

tespit ve çözümlenmesi doğrultusunda çözüm önerileri oluşturulması planlanan bu araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Araştırmanın nihai hedefi; ülkemizdeki Aile Mahkemeleri uygulamasının ve bu mahkemelerin görev alanında yer alan davaların niteliği, niceliği, aile bireylerine ve dolayısıyla topluma psikolojik ve sosyolojik etkilerinin ortaya konması ve karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri üretilmesidir.

Söz konusu mahkemeye konu olan bireyler ve aileler ile adli ve idari tasarruf yetkisine sahip ilgili devlet kurumlarının Kanun'un uygulaması sırasında karşılaştıkları sorunlar ile uygulamadaki eksiklik ve aksaklıkların bu araştırma ile ortaya çıkarılması planlanmıştır.

Bu çalışma sonucunda elde edilen veriler bu alanda çalışanlara yol gösterecek, aynı zamanda konu ile ilgili plan, program ve politikaların üretilmesine katkı sağlayacaktır.

Bu araştırma neticesinde hedeflere, aşağıdaki sorular çerçevesinde ulaşılması beklenmektedir;

- Aile mahkemeleri görevlerini gereği gibi yerine getiriyor mu?
- Ailenin korunması açısından mahkemelerin daha işlevsel hale getirilmesi gerekli midir? Gerekli ise yapılması gerekenlerle ilgili öneriler nelerdir?
- Boşanma davalarının sebepleri nelerdir?
- Boşanma davalarında çocukların yaşadıkları psikolojik sorunların çözümünde mahkemelerin işlevi yeterli midir?
- Aile mahkemelerinde görevli psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıların katkıları yeterli midir? Bu konuda hangi verilerle sonuçlar çıkartılabilir?
- Aile mahkemelerinde görev yapan hâkimlerin ihtisaslaşması sağlanabiliyor mu? Ayrıca bir eğitime tabi tutulmaları gerekmekte midir?

— Tarafların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının davalarda etkileri nelerdir?

— Aile mahkemelerinin kurulmasından sonraki veriler ile öncesindeki asliye hukuk mahkemelerindeki verilerin karşılaştırılması hangi sonuçları ortaya koymaktadır?

— Konuyla ilgili diğer hususlar nelerdir?

Yukarıdaki konularda elde edilen somut verilere dayalı sonuçlar, aile mahkemelerinin uygulamadaki etkinliğinin belirlenmesi, ortaya konulacak görüş ve öneriler ailenin korunmasında önemli katkılar sağlayacağı düşüncesi ile bu çalışmada verilmiştir.

Araştırmanın Önemi

Ailenin, “toplumun vazgeçilmez temel birimi” olarak kabulü, ailenin gelişmesinin sağlanabilmesi ve toplumdaki fonksiyonlarını yerine getirmesi için sosyal ve ekonomik yönlerden olduğu kadar hukuki bakımdan da korunması zorunluluğunu ortaya çıkarmıştır. Bu gereği yerine getirebilmek için sağlıklı verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Alınacak kararlar ile uygulamaya geçirilecek politikaların belirlenmesinde bilgi, belge ve bulguların önemi ortadadır.

Anayasanın “Ailenin Korunması” başlıklı 41. maddesiyle, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulamasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak görevi devlete verilmiştir.

Anayasanın bu hükümleri doğrultusunda, mevzuatımızdaki aileye ilişkin diğer kanunlara ek olarak 14.1.2003 tarihli ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun 18.1.2003 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Ancak Aile Mahkemeleri ile bu Kanun’un uygulamasının, aile kurumuna yapmış olduğu olumlu ya da olumsuz etkiler hakkında ne kamu kurumlarında ne de sivil toplum kuruluşlarında yeterli bir veri yoktur. Bu çalışma ile; Kanun’un çıkartılırken hedeflenen amaçlara uygun işleyip işlemediği, Aile Mahkemeleri ile Kanun’da veya uygulamasında herhangi

bir aksaklık olup olmadığı, Aile Mahkemelerinin, aileye ve dolayısıyla topluma olumlu ve olumsuz psikolojik ve sosyolojik etkileri ele alınarak incelenmiştir.

Araştırmanın Hedef Kitleleri

Bu çalışmanın sonuçlarından yararlanıcı kesimler ele alındığında, bunların Aile Mahkemelerinde görev alan hâkim, avukat, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar ile aileler olduğu ancak bununla birlikte ailenin korunmasına yönelik çalışan sosyal hizmetler gibi diğer ilgili devlet kurumlarının da ayrı bir yararlanıcı kesimi oluşturdukları görülmektedir.

Ortaya çıkan bilgi ve bulgular başta Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğünün politika belirlemede, Adalet ve ilgili diğer Bakanlıklar ile diğer devlet kurumlarının uygulamada karşılaşılan sorunlara ilişkin çözüm üretmelerinde yardımcı olacak ve geleceğe projeksiyon sağlayacak bilimsel temellere dayandırılmış bir bilimsel çalışma ortaya çıkaracaktır.

Anayasada belirtildiği gibi aile toplumun temelini oluşturan en önemli kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Geleneksel geniş aile sistemi (büyükanne, büyükbaba, anne, baba, ve torunların birlikte yaşadığı sistem) hızla değişmiş ve çekirdek aile tipine (anne, baba ve çocuk/lar/dan oluşan sisteme) doğru yoğun bir gidiş yaşanmıştır. Bu hızlı değişimin sonucunda ortaya çıkan hukuki, sosyolojik ve psikolojik sorunlara bir çözüm niteliğinde ortaya konulan söz konusu yasal ve yapısal düzenlemelerin etkilerinin ölçülmesi ve çıkacak sonuçlara göre yeni yasal ve yapısal düzenlemelere bilimsel çerçevede hazırlanmış bir araştırma raporu hazırlanması gereğinden yola çıkılarak varolan durumun tespit ve çözümlenmesi araştırmanın ana konusunu oluşturmaktadır.

Bu araştırmada kullanılan aile kavramı hem dar hem de geniş anlamda kullanılmaktadır. Ele alınan Aile Mahkemeleri hem Kanun'un getirdiği işleyiş, hem de mahkemede görevli personel açısından ele alınacaktır.

Araştırmanın Metodu

Araştırma metodolojisi, niteliksel veri toplama şeklinde olması planlanmıştır. Araştırma, derinlemesine görüşme tekniği ile sahadan veri toplama şeklinde olmuştur.

Bu çalışmada ayrıca araştırmamızın amacına uygun olarak tarihsel ve betimsel yöntem izlenmiştir. İlgili hukuksal mevzuat ve literatür taraması yapılmıştır.

Özellikle Aile Mahkemelerinin işleyişinin ve 4787 sayılı Kanun'un aileler, kadınlar ve çocuklar ile toplum üzerindeki psikolojik ve sosyolojik etkileri, Aile Mahkemesinin bir kurum olarak görevleri, mahkemelerin uygulamada karşılaştığı sorunlar, 4787 Sayılı Kanun'un uygulaması sırasında karşılaşılan sorunlara ilişkin uluslararası ve ulusal yayınların değerlendirilmesi yapılmıştır.

Belirtilen bu hususlar, çalışmanın esas konusunu oluşturmasa da, esas araştırma konularının incelenmesi için tespiti gereken unsurlardır.

Araştırma ekibine saha çalışması öncesinde 'niteliksel araştırma yöntemi' konusunda uzmanlardan oluşan bir eğitimciler grubu tarafından kapsamlı bir eğitim verilmiş ve saha çalışmasına bu eğitimden sonra başlanmıştır.

Çalışmanın esas konularına ilişkin olarak, somut verilerin oluşturulması için, yüz yüze görüşme tekniği uygulanmış, ayrıca araştırmacıların araştırma sırasında edindikleri izlenim araştırma sonuçlarına yansıtılmıştır. Yüz yüze görüşme yönteminin hangi somut verileri hedeflediği çalışmanın ilk kısmında belirlenmiş, başlıca; Aile mahkemeleri görevlerini gereği gibi yerine getiriyor mu?; Ailenin korunması açısından mahkemelerin daha işlevsel hale getirilmesi gerekli midir?; Gerekli ise yapılması gerekenlerle ilgili öneriler nelerdir?; Boşanma davalarının sebepleri nelerdir?; Boşanma davalarında çocukların yaşadıkları psikolojik sorunların çözümünde mahkemelerin işlevi yeterli midir?; Aile mahkemelerinde görevli psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacıların katkıları yeterli midir?; Bu konuda hangi verilerle sonuçlar çıkartılabilir?; Aile mahkemelerinde görev yapan hâkimlerin ihtisaslaşması sağlanabiliyor mu?;

Ayrıca bir eğitime tabi tutulmaları gerekmekte midir?; Tarafların sosyal, ekonomik ve kültürel yapılarının davalarda etkileri nelerdir?; Aile mahkemelerinin kurulmasından sonraki veriler ile öncesindeki asliye hukuk mahkemelerindeki verilerin karşılaştırılması hangi sonuçları ortaya koymaktadır?; Konuyla ilgili diğer hususlar nelerdir? gibi sorulara yanıt aranmıştır.

Sonuç olarak, izlenim ve görüşmeler sonucu elde edilen nitel bulgular ile elde edilen veriler temelindeki araştırma sonucunda ortaya çıkan geçerliliği ve güvenilirliği test edilmiş nitel verilerden elde edilmiş anlamlı sonuçlar analiz edilerek “Amaç” kısmında belirtilen unsurlara ilişkin durum saptayıcı, tanımlayıcı, betimleyici, ilişki kurucu, açıklayıcı, özellik ve eğilim belirleyici, test edici, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki ilişkileri açıklayıcı, temel ilkeler belirleyici, yeni, geçerli, güvenilir bilgiler üretilerek ortaya çıkan sorunlara yönelik, nesnel değerlendirme ve çözüm önerileri oluşturulmuştur.

Kapsam ve Sınırlılıklar

Bu araştırmanın kapsamı 4787 sayılı Kanun ile hukukumuzda giren Aile Mahkemeleri uygulamasının ve bu mahkemelerin görev alanında yer alan davaların niteliği, niceliği, aile bireylerine ve dolayısıyla topluma psikolojik ve sosyolojik etkilerinin ortaya konması ve karşılaşılan sorunlara çözüm önerileri üretilmesi ile sınırlı olmakla birlikte, araştırmanın hedeflediği sonuçlara ulaşılması bakımından yararlı olacak konuların da ilgileri oranında ele alınması gerektiği açıktır.

Araştırmanın konusu olan Aile Mahkemesi ve ilgili Kanun’un uygulamasının Türk toplumuna ve toplumun çekirdeği sayılan aile kurumuna yapmış olduğu olumlu ve olumsuz etkilerinin değerlendirilmesi dışındaki diğer aile ile ilgili mevzuat hükümlerinin uygulamalarına değinilmeyecek ve araştırma konusu yalnızca 4787 sayılı Kanun ile kurulan Aile Mahkemeleri üzerinde yoğunlaştırılacaktır.

Evren

Araştırmanın evrenini başta büyükşehirlerimizden olmak üzere Türkiye'nin coğrafi bölümlenmesi de göz önünde tutularak çeşitli bölgelerdeki Aile Mahkemeleri ve 4787 sayılı Kanun'un uygulamasında görev alan diğer görevliler ile bu mahkemelere müracaat eden aileler oluşturmaktadır.

İstanbul, Ankara ve İzmir Türkiye'nin Büyükşehirlerinin başında gelmektedir. Bu nedenle araştırmamızın doğal olarak kapsamı içinde yer almıştır. Bölgelerini temsil edebilecek diğer iller Aile Mahkemelerinin yeni yeni kurulmakta olduğundan dolayı bu illerin seçiminin yapılması konusu araştırmanın ilk kısmına ertelenmiştir. Ancak TÜİK'in çalışmalarında kullandığı bölgesel sınıflaması Düzey 1 (12 bölge) temel alınmış ve ilk aşamada Aile Mahkemelerinin 114 adet kurulması nedeniyle bu çalışmada 114 görüşme planlanmış ve başta Aile Mahkemesi Hâkimleri, bu mahkemelerde görevli psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıları, bu Mahkemelerde davacı ve davalı olmuş kişiler ile bunların avukatları ve diğer ilgili aile bireyi kişilerle bu görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Örneklem

Bu araştırmada örneklem olarak alınan grupların aile mahkemeleri uygulamalarında taraf olan kesimlerden bireyler seçilmiş olup, seçilen kişilerin uygulamanın içinde yer almasına veya uygulamadan doğrudan etkilenen kişiler olmasına özen gösterilmiştir. Örneklem olarak belirlenen gruplar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4: Bölge Sınıflaması Düzey 1'e (12 Bölge) Göre Örneklem Durumu

	HAKIM	SAVCI	AVUKAT	UZMANLAR	DAVACI	DAVALI	AİLE BİREYİ	Toplam
İstanbul (TR1)	6	2	3	2	3	3	2	21
Batı Marmara (TR2)	2	2	2	1	1	1	1	10
Ege (TR3)	3	2	2	2	1	1	1	12
Doğu Marmara (TR4)	2	1	1	1	1	1	1	8
Batı Anadolu (TR5)	2	1	2	2	1	1	1	10
Akdeniz (TR6)	1	1	1	1	1	1	1	7
Orta Anadolu (TR7)	2	1	2	1	2	2	1	11
Batı Karadeniz (TR8)	1	1	1	1	1	1	1	7
Doğu Karadeniz (TR9)	1	1	1	1	1	1	1	7
Kuzeydoğu Anadolu (TRA)	1	1	1	1	1	1	1	7
Ortadoğu Anadolu (TRB)	1	1	1	1	1	1	1	7
Güneydoğu Anadolu (TRC)	1	1	1	1	1	1	1	7
TOPLAM	23	15	18	15	15	15	13	114
	GENEL TOPLAM							114

Savcıların da bu araştırmaya konu olmasının nedeni, mahkeme kararlarının uygulanmasında infaz savcılarının da olaya dahil oldukları ve adaletin işleyişi içinde önemli bir konumda bulunmalarından dolaydır.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırma iki aşamada yapılmış, birinci aşama literatür taraması yöntemiyle gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasının temel amacı, hem konuyla bilgileri daha da derinleştirmek, hem de özellikle aile yapısını ortaya koymaya yarayacak kriterleri oluşturmaktır. Bunun yanı sıra, ikinci aşamada, kullanılacak olan araştırma formunun (görüşme kılavuzu) dizaynını gerçekleştirmek, yüz yüze görüşme tekniği açısından, bir anket formunda elde edilmesi mümkün olmayacak uzunluktaki görüşleri ve düşünceleri elde etmek, normların ve kavramların dilini yakalayabilmek için, mülakat hazırlıkları yapılmıştır.

Mülakatlardan sonra oluşturulan taslak soru formu, 10 kişilik bir grup nezdinde denenerek bir pilot çalışma gerçekleştirilmiş, bunun ardından yeniden biçimlendirilen soru formu test edildikten sonra, nihai biçimini alarak saha çalışmasına hazır hale gelinmiştir.

Bunu takiben seçilen her bölgede araştırma konusunda uzman araştırmacılar, konunun aktörleri ile derinlemesine görüşmeler yapmış; ayrıca araştırma sırasında buldukları yer ve kurumlardaki izlenimlerini de araştırma sonuçlarına yansıtmişlardır. Bu görüşmelerde her ne kadar görüşme formu esas alınmışsa da görüşülenlerin fikirlerini özgürce ifade edebilmelerini sağlamak için görüşme formuna harfiyen uyulması uygulamasına gidilmemiştir. Ayrıca grşmeciyeye soruların şekli, sırası ve dili hakkında büyük lde esneklik verilmiştir.

Seçilen bölgelerden her birinde tabloda verilen sayıda denekle toplam 114 görüşme planlanmış olup, seçilen örneklemenin evreni temsil etmesi için deneklerdeki gerekli nitelikler araştırmanın saha çalışması sırasında belirlenecek ve sonuçların araştırma hedeflerine uygun raporlanmasına olanak verecek biçimde şekillendirilmiştir. Ancak uygulamada karşılaşılan bir takım aksaklıklar nedeniyle bir takım esneklikler

öngörölmüş, önceden belirlenen kişilerle görüşülememesi halinde aynı nitelikteki diğer kişilerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

Veriler, deneklerle işyerlerinde, konutlarında ya da kamu kurumlarının bünyesinde bulunan yerlerde yüz yüze görüşme yöntemiyle derlenmiştir. Toplam 114 denekle yapılan görüşmelerin 30 günde tamamlanması planlanmış ancak araya adli tatilin girmesiyle bu süre yetersiz kaldığı için bu çalışmaya ayrılan süre uzatılmak zorunda kalınmıştır.

Bu çalışmada öncelikle dünyada uygulanan aile mahkemesi uygulamaları ele alınmıştır. Daha sonraki bölümde Türkiye'deki aile mahkemeleri detaylı bir şekilde incelenmiş ve alandan toplanan verilerle birlikte sunulmuştur. Aile mahkemelerinin incelenmesi hem dava ve işler bakımından hem de aile mahkemesinde yer alan aktörler bakımından ele alınmıştır. Sonraki bölümlerde aile mahkemeleri ve kamu yönetimi arasındaki ilişki incelenmiş ve ardından aile mahkemelerinin aileye ve Türk toplum yapısına etkisi değerlendirilmiştir. Bu çalışmanın sonunda sahadan elde edilen veriler ışığında sorunların tespiti yapılmış ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

1.BAZI ÜLKELERDE AİLE MAHKEMELERİ

Dünyada aile mahkemelerinin tarihçesi 19. yüzyılın son çeyreğine kadar gitmekte; ancak ilk başlarda bu mahkemeler daha çok çocuklara yönelik işlevler yerine getirmekte, buna ilaveten evlenme, boşanma ve miras gibi şimdiki uygulamalarla karşılaştırıldığında nispeten daha dar bir alan ile ilgilenmekteydi. Bugünkü anlamda aile mahkemelerinin, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren oluşmaya başladığı söylenebilir (www.familyrightsassociation.com, 2008). Dünyada aile mahkemelerinin birer ihtisas mahkemesi olarak yaygınlaşması ise son yıllarda gerçekleşmiştir. Dünyada aile mahkemeleri uygulamaları hakkında genel bir fikir verebilmek amacıyla, bu kısımda aile mahkemesi konusunda öne çıkmış bazı gelişmiş ülkeler ele alınacaktır. Bunlar Avustralya, ABD, Japonya, Kanada, İngiltere ve Almanya'dır.

1.1.Avustralya

Avustralya Aile Mahkemesi (Family Court of Australia) 1975 yılında kurulmuştur. Bu mahkemenin ilgilendiği konular boşanma, eşlerin boşanma veya ayrı yaşama sonrası çocukların durumları, evlilik sonrası eşlerin mal sahipliği sorunları, çocuk destekleriyle ilgili konular ve benzeri diğer konulardır. Avustralya Aile Mahkemesi aile hukuku sorunlarıyla ilgilenen en yüksek mahkemedir. Mahkemenin Western Avustralya Eyaleti hariç bütün Avustralya'da büroları vardır. Aile mahkemesi büroları mahkeme kayıt ve müracaat yerleri olarak bilinmektedir. Western Avustralya Eyaleti ise kendine ait aile mahkemesine sahiptir. Avustralya'nın geri kalan bütün eyaletlerinde Avustralya Aile Mahkemesine bağlı temsilcilikler vardır. Ayrıca 2000 yılından beri Federal Sulh Mahkemesi (Federal Magistrates Court) aile ile ilgili hukuk konularıyla ilgilenmeye başlamıştır. Bu

mahkemenin kurulmasının temel amacı daha hızlı ve daha ucuz aile mahkemesi hizmetleri sunmaktır (www.helpline.com, 2008).

Aile Kanunu ışığında yapılan başvuruların çoğuna Avustralya Aile Mahkemesinde veya Federal Sulh Mahkemesinde bakılmaktadır. Ancak Federal Sulh Mahkemesi, evlat edinme, 700.000 doları aşan aile mülkiyet sorunları ve evliliğin geçerliliği veya şiddetli geçimsizlik konularına bakmaz. Bunlara sadece Aile Mahkemesi bakar. Eğer Aile Mahkemesine herhangi bir başvuru yoksa ve işleyen bir süreç yoksa o zaman ilk duruşmada ne olacağı belirlenmesi gereken başvurular Federal Sulh Mahkemesinde bakılır ve dosyalanır. Bu sayede konu mümkün olduğu kadar çabuk duruşmaya alınacak ve sona erdirilecektir. Federal Sulh Mahkemesi, Avustralya Aile Mahkemesinin ülke çapındaki bürolarını ve temsilciliklerini ortak kullanmaktadır (www.helpline.com, 2008).

Western Avustralya Eyaleti Aile Mahkemesi, kendi eyalet yasalarına ve federal yasalara göre aile konularıyla ilgilenme yetkisine sahiptir. Western Avustralya Eyaletinde yaşayan vatandaşlar, aile konularıyla ilgili sorunları çözmek üzere kendi eyalet aile mahkemelerine başvurmak durumundadırlar. Ayrıca fiili olarak birlikte yaşayan ancak hukuki birlikteliği (“resmi” evliliği) olmayan kişiler arasında yaşanan mal paylaşımı sorunlarıyla normal sulh hukuk mahkemeleri ilgilenmektedir. Bu kişiler bu mahkemelere başvururlar. Ancak anne-babaları evli olsun veya olmasın çocuklarla ilgili her türlü konu Aile Kanunu kapsamında kabul edilir. Bu konular ya Avustralya Aile Mahkemesinde veya Federal Sulh Mahkemesinde incelenip sonuca bağlanır (www.helpline.com, 2008).

1.2.Amerika Birleşik Devletleri (ABD)

Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) çocuk mahkemelerinin New Jersey ve Ohio eyaletlerinde ilk kurulması yaklaşık yüzyıla yaklaşmaktadır. Çocuk mahkemelerinin zamanla yayılması ve görev alanlarını çocukla beraber aile meselelerine genişletmesi, ABD’de aile mahkemesinin kuruluşuna uzanan bir süreci başlatmıştır. 1960’larda aile mahkemelerinin ilk eyalet sistemleri Rhode Island (1961), New York (1962) ve Hawaii’de

(1965) kurulmuştur (Hurst, 1999). Delaware Eyaletinde ise 1971 yılında aile mahkemesi kurulmuştur (courts.delaware.gov, 2008). Son yıllara kadar aile mahkemesine veya aile mahkemesi işlevini yerine getiren mahkemeye sahip eyalet sayısı 35'e yükselmiştir (Hurst, 1999). ABD'de aile mahkemesine sahip eyaletlerde bu mahkemesinin görev alanına bakıldığında genel itibariyle benzer konulara baktıkları görülmektedir. Bu görevler ise şöyle sıralanabilir (www.nycourts.gov, 2008; www.courts.state.hi.us, 2008):

Çocuklarla ilgili konular:

- Çocukların ihmali
- Çocuk suçları
- Evlat edinme
- Koruma
- Islah evine koyma
- Aile haklarının sona erdirilmesi

Aile içi ilişkilerle ilgili konular:

- Boşanma
- Çocuklara bakım
- Babalık davası
- Ve benzeri konular

Aile içi şiddet konuları:

- Aile bireylerinin haklarının tahdit talepleri
- Aile bireylerine şiddet uyguladığı iddia edilen kişilerin yargılaması
- Aile bireylerine karşı işlenen suçlarla ilgili suçlamalar
- Ve aile içi şiddetle bağlantılı kabul edilebilecek diğer konular

Diğer konular:

ABD eyaletlerindeki aile mahkemeleri ayrıca hukuk taahhütleri davaları (civil commitment cases) yetişkinlerin korunması

ve büyüklerin kötü muameleye tabi tutulması davalarına da bakmaktadır.

1.3.Japonya

Japonya'da mahkeme sistemi örgütlenmesinde Anayasa Mahkemesi, temyiz mahkemeleri ve bu temyiz mahkemelerinin denetiminde olan il mahkemeleri ve aile mahkemeleri yer almaktadır. İl mahkemelerine bağlı küçük mahkemeler (summary courts) vardır ve sayıları 448 tanedir (Terrill, 1999).

Anayasa Mahkemesi sadece hükümetin aşırı keyfi uygulama gösterdiği durumlarda anayasal denetim yapmıştır ve çok az sayıda dava önüne gelmiştir. Diğer yandan temyiz mahkemelerinin sayısı sekizdir. Bu mahkemeler il, aile ve küçük mahkemelerde görülen davaların temyizine bakmaktadır. Eğer temyiz mahkemelerinin incelediği davada anayasaya aykırılık iddiası olursa konu anayasa mahkemesine intikal ettirilir. İl mahkemesi sayısı ise 50 olup başlıca ilk derece mahkemeleridir. Japonya'da 47 vilayette birer il mahkemesi vardır. Hokkaido vilayetinde ise il mahkemesine ilaveten vilayetin büyüklüğünden dolayı üç tane daha il mahkemesi kurulmuştur. İl mahkemeleri hem hukuk hem de ceza davalarına bakarlar. Eğer konu basit ve hafif ise tek hâkimli ağır ise üç hâkimli duruşmalarla ele alınır. İl mahkemeleri ayrıca küçük mahkeme denilen ve daha çok hafif cezayı veya para cezasını inceleyen mahkemelerden gelen küçük çaplı dava itirazlarına da bakmaktadır. Böylece bu durumda istinaf mahkemesi rolü oynamaktadır (Terrill, 1999).

Japonya'da aile mahkemeleri 1949 yılında yeni Anayasayla kurulmuştur. Özellikle Anayasanın 24. maddesi Japonya'da ilk defa evli kadın ve erkeğin eşit olarak kabul edilmesini ve aile mahkemesinin bu bağlamda kurulmasını emretmiştir. Diğer bir ifadeyle Anayasa, tarih boyunca geleneksel olarak Japon ailesinde erkeklerin kadınlara egemen olma durumunu değiştirerek, aile içinde kadın ve erkek eşitliğini sağlama amacını gütmüştür. Japonya'da aile mahkemeleri tek ihtisas mahkemeleridir ve aile içi sorunlar ve çocuklarla ilgili her türlü konunun yargılamasına bakarlar. Diğer bir ifadeyle diğer ihtisas gerektiren her türlü konudaki yargılamaya genel

olan il mahkemeleri veya küçük mahkemeler bakmaktadır. Böylece aile mahkemesi kendi konularına bakan tek ihtisas mahkemesi kabul edilebilir. Aile mahkemesi sayısı 50 olup il mahkemeleriyle eşit konuma sahiptirler ve il mahkemelerine bağlı olmayıp ayrıca örgütlenmişlerdir (Terrill, 1999).

Japon aile mahkemelerinin işleyişine bakıldığında yukarıda belirtildiği gibi aile içi sorunlar ve gençlerle (20 yaşın altındaki herkes) ilgili davalara bakan bir ihtisas mahkemesi olduğu görülür. Ancak burada yaş konusunda bir ayırım yapılmakta ve mahkemede 14-20 yaş arası olanlara, normal Ceza Kanunu'nda belirtilen hükümler uygulanmakta, 14 yaştan daha küçük olanlara ise ceza yargılamasından çok ıslah edici tedavi amaçlı muamele yapılmaktadır. Suç işleyen veya yasa dışı iş yapan her çocuk polis tarafından aile mahkemesinde görülmek üzere savcıya veya çocuk rehberlik merkezine intikal ettirilir. Savcının davayı geri çevirme yetkisi yoktur ve konuyu aile mahkemesi hâkimine iletmek durumundadır. Polisin araştırmasından tatmin olmazsa savcı ikinci araştırma yapabilir. Konunun aile mahkemesinin görev alanına girip girmediğine aile mahkemesi hâkimi yetkili olduğu için bu anlamda güçlü takdir yetkisine sahiptir. Mahkemelerde yargılanan çocuklarla ilgili her türlü sosyolojik, psikolojik ve diğer açılardan incelemeler, mahkeme tarafından yaptırılır. Buradaki amaç aile mahkemesinin alanına giren suçları işleyen çocukların cezalandırılması değil bunları ıslah edecek yol ve yöntemlerin geliştirilmesidir. Aile mahkemelerinin ikinci önemli görevi aile içi şiddet, boşanma, aile bireyleri arasında diğer sorunların çözülmesi konularına bakmaktır. Aile içi şiddet konuları ya doğrudan savcıya veya polis yoluyla savcıya intikal eder ve aile mahkemesine gider. Aile mahkemesi konuyu inceler ve kararını verir. Ayrıca boşanma ve benzeri medeni hukuk alanındaki konular aile mahkemeleri tarafından ele alınır (Terrill, 1999).

Sonuç olarak Japonya'da aile mahkemeleri diğer ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça uzun bir geçmişe sahiptir. Bu yönüyle önemli deneyime sahiptir. Ancak Türkiye'deki çocuk mahkemelerinin yaptığı görevleri de yapmaktadır. Bu yönüyle hem aile konuları hem

de çocukların suçla ilgili konuları aile mahkemeleri tarafından incelenmektedir.

1.4.Kanada

Kanada'da mahkeme sistemi dört kademelidir. İlk sırada Eyalet/Bölge (province/teritory) Mahkemeleri vardır. Bu mahkemeler en genel ve yaygın mahkemeler olup gelen davaların büyük çoğunluğuna bakarlar. İkinci kademedede Eyalet/Bölge Ağır Ceza ve İstinaf Mahkemeleri (superior courts) vardır. Bu mahkemeler ise ağır suçlarla ilgilenen birinci derece mahkemesi ve aynı zamanda eyalet/bölge mahkemelerinde görülen davaların temyiz edildiği istinaf mahkemeleri olarak çalışmaktadır. Aynı kademedede bulunan fakat farklı davalara bakan Kanada Federal Mahkemesi vardır. Sonraki üst kademedede Eyalet/Bölge Temyiz Mahkemeleri ve Federal Temyiz Mahkemesi yer almaktadır. En tepede ise Kanada Yüksek Mahkemesi bulunmaktadır (www.justice.gc.ca, 2008).

Kanada'da her eyalet veya bölge ağır ceza ve istinaf mahkemelerine sahiptir. Bu mahkemeler başka ihtisas mahkemelerinin görevi olduğu açıkça belirtilmeyen her türlü konuya bakarlar. Aynı zamanda ağır cezayı gerektiren ya da medeni hukuk konularındaki davalara da bakarlar. Bu bağlamda Eyalet/Bölge Ağır Ceza ve İstinaf Mahkemeleri denilen bu mahkemeler içinde aile mahkemeleri kurulmuş ve bunlar ihtisas mahkemeleri şeklinde çalışmaktadır. Aile mahkemeleri aile içi şiddet, boşanma, miras ve diğer her türlü aile meselesine bakmaktadır (www.justice.gc.ca, 2008). Bu mahkemelerin yönetimi eyalet ve bölgelere ait olmasına rağmen hâkimlerin ataması ve maaş ödemeleri federal yönetim tarafından yapılmaktadır. Kanada'da aile mahkemesine bütün eyaletler sahip olmamakla beraber Prince Edward Island eyaletinde 1975'de, Ontario'da 1978'de, Saskatchewan'da 1978'de, New Brunswick, Newfoundland ve Labrador eyaletlerinde 1979'da, Manitoba'da 1984'de ve Nova Scotia'da 1999'da aile mahkemeleri kurulmuştur. Bu mahkemeler ilk olarak merkezi şehirlerde kurulmuş daha sonra diğer şehirlerde de açılmıştır (www.bcjusticereview.org, 2008). Ancak ihtisas mahkemesine sahip olmayan eyalet veya şehirler de vardır.

1.5.İngiltere

İngiltere’de ayrıca aile mahkemesi olarak kurulan mahkemeler yoktur. Normal hukuk veya ceza mahkemeleri aile konuları gündeme geldiğinde aile mahkemesi rolü oynamaktadırlar. Bu açıdan İngiliz aile mahkemeleri sistemine bakıldığında 1989 yılında çıkarılan Çocuklar Kanunu’nun yürürlüğe girmesinden itibaren kurulduğu görülmektedir. Bu sistem içinde görevli mahkemeler şunlardır: Aile mahkemesi (the family proceedings court), sulh mahkemesi (the county court) ve Yüksek Adalet Mahkemesi Aile Bölümü (en.wikipedia.org, 2008).

Aile mahkemesi adı verilen mahkeme aslında sulh hukuk mahkemesi (magistrates’ court) olup İngiltere’deki en yaygın hukuk ve ceza mahkemelerine verilen isimdir. Normal mahkeme olarak çalışırken dava aile ile ilgili olursa aile mahkemesi olarak çalışır.

Diğer yandan aile hukuku yargılamaları açısından farklı illerde (counties) sulh mahkemeleri vardır. Bazılarında aile ile ilgili konularda hiç yargılama yapılmaz. Boşanma ile ilgili davalara bakan sulh hukuk mahkemeleri üç kategoride ele alınabilir: İlk kategori sulh hukuk mahkemeleri sadece boşanma davalarına bakmaktadır. İkinci kategoridekiler ise aile duruşma merkezleri (Family hearing centres) olarak bilinen mahkemelerdir ve nızalı özel hukuk durumları ile evlat edinme başvurularını yargılar. Üçüncü kategorideki Bakım Merkezleri (care centres) olarak adlandırılan mahkemeler ise kamu hukukunu da ilgilendiren konular da dahil aile ile ilgili her türlü davaları ele alan mahkemelerdir. Aile konularına bakan bu üçüncü çeşit mahkemelerin en önemlisi Londra Bakım Merkezidir.

Yüksek Adalet Mahkemesi Aile Bölümü ise yukarıdaki birinci derece mahkemelerden gelen temyiz taleplerini incelemektedir.

Aile mahkemesi olarak çalışan sulh hukuk veya ceza mahkemelerinin yargılama usulü genel 1980 Sulh Mahkemeleri Kanunu’na dayanmaktadır. Mahkemenin bakacağı çocuklarla ilgili konuları 1989 Çocuklar Kanunu belirlemiştir. Bunun dışında

mahkemeler aile içi şiddet ile aile bireylerinin ve eşlerin birbirlerine verdikleri zararlar konusunda yetkilere sahiptir. Bu noktada şu kanunlar aile hukuk yargılamalarına dayanak teşkil etmektedirler: 1978 Dâhili Yargılamalar ve Sulh Mahkemeleri Kanunu (Domestic Proceedings and Magistrates' Courts Act 1978), 1980 Sulh Mahkemeleri Kanunu (Magistrates' Courts Act 1980), 2002 Evlat Edinme ve Çocuklar Kanunu (Adoption and Children Act 2002), 1991 Çocuk Destek Kanunu (Child Support Act 1991), 1989 Çocuklar Kanunu (Children Act 1989) ve 1996 Aile Hukuku Kanunu (Family Law Act 1996).

Aile yargılama mahkemesi, aile ile ilgili kamu davalarında (bakıma muhtaç risk altındaki çocuklarla ilgili başvurular gibi) veya özel hukuk davalarında (aile üyelerinin çocuk yetiştirme konusundaki anlaşmazlıkları gibi) önemli roller oynamaktadır. Aile yargılama mahkemesi, ayrı yaşayan eşler tarafından diğer eşten alınacak mali destek konusunda yapılan başvuruları da karara bağlamaktadır. Bunun dışında, aile içi şiddeti önleyecek, tutuklama dâhil, önlemlerin alınması konularını inceler. Zarar veren, şiddet uygulayan veya taciz eden bir aile bireyini (eş gibi) evden uzaklaştırmak için tutuklama dâhil gerekli önlemlerin alınması, analık ve babalık kararına varılması, bir çocuğu evlat edinen çiftlerin çocukla ilgili hakları ve sorumlulukları gibi görevler aile mahkemeleri tarafından ele alınmaktadır.

Aile mahkeme heyetleri yerel hâkimler tarafından aralarında aile mahkemesinde çalışmaya uygun olan meslektaşlarından seçilir (bu yöntem sadece Londra'da farklıdır). Aile yargılama mahkemelerindeki görevleri dışında bu hâkimler normal sulh mahkemelerinde görev yapmaya devam ederler. Aile Yargılama Mahkemeleri aile mahkeme heyetlerinden gelen üç hâkimden oluşmak zorundadır. Eğer üç sayısına ulaşmak mümkün olmazsa o zaman bir kadın ve erkek olmak üzere iki kişiden oluşabilir. Aile yargılama mahkemesi, başkan olarak asliye mahkemesi başkanı ve aile mahkeme heyeti üyesi olan diğer iki sulh hâkiminden oluşabilir. Aile mahkeme heyeti kendine ait bir başkan belirler ve bu başkan dışında yedek olarak yeterli sayıda aile yargılaması mahkemesi başkanlığı yapmak

üzere kişi seçer. Böylece aile mahkemesi duruşmalarının bu alanda eğitilmiş birisi tarafından daima yönetilmesi mümkün olmaktadır.

1.6.Almanya

Almanya’da sivil hukuk meseleleri ile ilgili iki farklı mahkeme vardır: hukuk mahkemeleri ve iş mahkemeleri. İş mahkemeleri, iş ilişkileriyle ilgili ortaya çıkan uyuşmazlıklara bakmaktadır. Diğer her türlü hukuk uyuşmazlığına ise hukuk mahkemeleri bakmaktadır. Sulh hukuk mahkemeleri, Yerel Hukuk Mahkemeleri ve Bölge Hukuk Mahkemeleri diye ikiye ayrılmaktadır (ec.europa.eu, 2008).

Bölge Hukuk Mahkemeleri, münhasıran İlçe Hukuk Mahkemelerine verilmeyen her türlü davanın yargılamasını yapmaktadır. Bu mahkemeler özellikle 5000 Avronun üzerindeki hukuk davalarına bakarlar. Ayrıca kamu hizmeti ile ilgili ve resmi sorumlulukla ilgili davalara bakarlar. Bölge Mahkemelerinin ticari alt bölümleri vardır.

İlçe Hukuk Mahkemeleri, Bölge Hukuk Mahkemelerinin görev alanına girmeyen ve 5000 Avroyu geçmeyen hukuk uyuşmazlıklarına bakmaktadır. Ayrıca paranın miktarına bakmaksızın uyuşmazlık konusu kiralama veya ipotek konuları ise bunlara da İlçe Hukuk mahkemeleri bakarlar. Almanya’da Yerel Hukuk Mahkemelerinin aile mahkemesi fonksiyonunu yerine getirenleri vardır. Bu mahkemeler tek hâkimlidir. Bunlara aile mahkemesi demek mümkün olup örgütlenme olarak genel anlamda yerel hukuk mahkemeleri içinde yer alırlar. Yerel Hukuk Mahkemeleri ilk derece mahkemesi olarak aile mahkemesi adı altında aile konularıyla ilgili yargılamaları gerçekleştirir. Bu mahkemeler kapsam olarak şu konulara bakarlar (ec.europa.eu, 2008):

- Çocuk davaları
- Evlilik veya aile ilişkilerinde yasal yükümlülüklerin yerine getirilmesiyle ilgili konular
- Bir çocuğun bakımıyla ilgili olarak annenin bakım davaları

- Evlilik davaları
- Üçüncü kişiler için içinde olsa bile ailenin ortak malları üzerinde ortaya çıkan uyuşmazlıklarla ilgili davalar

Almanya’da aile mahkemesi açısından dikkat çeken en önemli nokta, aile mahkemesi fonksiyonunu üstlenen yerel hukuk mahkemeleri sadece aile ile ilgili konuların yargılamasına bakmamakta aynı zamanda Türkiye’de çocuk mahkemelerinin baktığı konulara da bakmaktadır. Bu yönüyle çocuklarla ilgili her türlü dava aile ile ilgili düşünülmekte ve aile mahkemelerinde görülmektedir.

2.TÜRKİYE'DE AİLE MAHKEMELERİ

2.1.Genel Olarak

Anayasa'nın 41. maddesiyle aile konusunda Devlete yüklenen görevle ilgili olarak, 4787 sayılı Kanun ile yeni bir adım atılmıştır. 18/1/2003 tarih ve 24997 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanıp yürürlüğe giren 4787 sayılı Kanun aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemek amacıyla hazırlanmıştır (madde 1).

Bu Kanun'la; adli yargıda, asliye hukuk mahkemesi derecesinde, Kanunda öngörülen ve yalnızca aile hukukundan doğan dava ve işlere bakmak üzere, tek hâkimli aile mahkemeleri kurulmuştur. Mahkeme bünyesinde, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı da bulunmaktadır. Mahkeme, önüne gelen dava ve işlerde, esasa girmeden önce, aile içerisindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit etmeye çalışarak, bunların sulh yoluyla çözümünü teşvik edecek ve sonuçta bir çözüm üretilmezse işin esasına geçecektir.

Yürütme ve yürürlük maddeleri olarak 11 madde ve bir geçici maddeden oluşan yasa; Türk Medeni Kanunu'nun Aile Hukuku adlı ikinci kitabında yapılan değişikliklerle gündeme gelen ve özellikle cinsiyet ayrımcılığından kaynaklanan kadın-erkek eşitsizliğini ortadan kaldıran hükümlerin ve çocuk haklarının özenle korunmasını amaçlamaktadır. Birinci maddesinde amaç ve kapsamı tanımlanan yasanın, ikinci maddesi ise Aile Mahkemelerinin kuruluşuna ilişkin hükümleri içermektedir. Buna göre; Aile Mahkemeleri, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun olumlu görüşü alınarak, Adalet Bakanlığı tarafından her ilde ve nüfusu yüz binin üzerindeki her ilçede tek hâkimli ve asliye hukuk mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur. Yasanın üçüncü maddesinde ise, Aile Mahkemelerinde görev alacak yargıçların nitelikleri belirtilmektedir. Buna göre, bu mahkemelere atanacak yargıçların, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak

kazanmış, adli yargıda görevli, evli, çocuk sahibi ve otuz yaşını doldurmuş olmaları gerekmektedir. Yasanın dördüncü maddesinde, Aile Mahkemelerinin görevleri sayılmıştır.

Aile, toplumun en temel çekirdeği olup kişinin maddi ve manevi gelişimini sağlayan, devletin nüvesini oluşturan en önemli sosyal yapıdır (Balo, 2005:47). 4787 sayılı Kanun'un 1. maddesinde, Kanun'un amaçlarından birisinin aile mahkemelerinin görevlerini düzenlemek olduğu belirtilmiştir. Aynı maddeye göre, aile mahkemelerinin aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulduğu vurgulanmıştır.

4787 sayılı Kanun'un "*Aile mahkemelerinin görevleri*" başlıklı 4. maddesinde bu mahkemelerin görevleri, belirli kanunlara yollama yapılarak belirlenmiştir.

4787 sayılı Kanun'un 4. maddesinde aile mahkemelerinin görevleri:

(1) numaralı bentte 21.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun İkinci Kitabında, 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'da aile hukukundan doğan dava ve işler,

(2) numaralı bentte 20.5.1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi,

(3) numaralı bentte ise kanunlarla verilen diğer görevler şeklinde belirlenmiştir.

4787 sayılı Kanun'un yürürlüğe giren ilk şeklindeki 4. maddenin (1) numaralı bendine, "*İkinci Kitabı*" ibaresinden önce gelmek üzere "*Üçüncü Kısım hariç olmak üzere*" ibaresi, 14.4.2004 tarihli ve 5133 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle eklenmiştir.

5133 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle; 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'nun İkinci Kitabının Üçüncü Kısımında yer alan vesayet düzenlendiği 396. madde ilâ 494. maddeleri arasındaki, vesayet organları, vesayeti gerektiren haller, yetki, vasinin atanması,

kayımlık ve yasal danışmanlık, koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması, vasiinin görevleri, kayyımın görevleri, vesayet dairelerinin görevleri, vesayet organlarının sorumluluğu, vesayeti gerektiren hallerin sona ermesi, vasilik görevlerinin sona ermesi, vesayetin sona ermesinin sonuçlarına ilişkin dava ve işlerde aile mahkemelerinin görevli olmadığı açıkça ortaya konulmuştur.

Aile mahkemelerindeki dava ve işler içerisinde en kapsamlısı, 4787 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (1) numaralı bendindeki düzenlemedir. 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu'ndaki aile mahkemelerinin görevleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

4787 sayılı Kanun'un "*Değiştirilen ve yürürlükten kaldırılan hükümler*" başlıklı 9. maddesinin birinci fıkrasında 14.1.1998 tarihli ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 1. maddesinin birinci fıkrasındaki "*Sulh Hâkimi*" ibaresi "*Aile Mahkemesi Hâkimi*" olarak değiştirilerek 4320 sayılı Kanun'da öngörülen önlemlerden bir ya da birkaçını ilgilendiren koruma kararlarını alma görevi de aile mahkemelerine aittir.

4787 sayılı Kanun'un "*Koruyucu, Eğitici ve Sosyal Önlemler*" başlıklı 6. maddesinde diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda aile mahkemeleri yetişkinler ve küçükler hakkında maddede sayılan önlemlerden bir ya da birkaçına karar verebilir.

Tablo 5: Türk Medenî Kanunu'ndaki Aile Mahkemelerinin Görevleri

BİRİNCİ KISIM	İKİNCİ KISIM
Evlilik Hukuku	Hısımlık
Birinci Bölüm	Birinci Bölüm
Evlenme	Soybağının Kurulması
Birinci Ayırım	Birinci Ayırım
Nişanlılık	Genel Hükümler
İkinci Ayırım	İkinci Ayırım
Evlenme Ehliyeti ve Engelleri	Kocanın Babalığı
Üçüncü Ayırım	Üçüncü Ayırım
Evlenme Başvurusu ve Töreni	Tanıma ve Babalık Hükmü
Dördüncü Ayırım	Dördüncü Ayırım
Batıl Olan Evlenmeler	Evlât Edinme
İkinci Bölüm	Beşinci Ayırım
Boşanma	Soybağının Hükümleri
Üçüncü Bölüm	Altıncı Ayırım
Evliliğin Genel Hükümleri	Velâyet
Dördüncü Bölüm	Yedinci Ayırım
Eşler Arasındaki Mal Rejimi	Çocuk Malları
Birinci Ayırım	İkinci Bölüm
Genel Hükümler	Aile
İkinci Ayırım	Birinci Ayırım
Edinilmiş Mallara Katılma	Nafaka Yükümlülüğü
Üçüncü Ayırım	İkinci Ayırım
Mal Ayrılığı	Ev Düzeni
Dördüncü Ayırım	Üçüncü Ayırım
Paylaşmalı Mal Ayrılığı	Aile Malları
Beşinci Ayırım	
Mal Ortaklığı	

4787 sayılı Kanun'un 6. maddesi gereğince verilen önlem kararlarına uyulmaması halinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 113/A maddesindeki "ihtiyati tedbir kararının uygulanması dolayısıyla verilen emre uymayan veya o yolda alınmış tedbire aykırı davranışta bulunan kimse fiili daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır" hükmü uygulanacaktır².

2.2.Aile Mahkemelerinin Görev Alanı ve Görevleri

Aile mahkemelerinin görev alanları 4787 sayılı Kanun'un 4. maddesinde yer almaktadır. Aile mahkemelerinin kurulmasından önce asliye hukuk mahkemeleri tarafından davaların kapsamı ise 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun İkinci Kitabı, 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'da yer alan aile hukukunu gerektiren davalar, kanunlarla verilen ilgili görevler ve 2675 Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'da yer alan yabancı mahkeme kararlarının tanınması ve tenfizidir (Karagülmez ve Ural, 2003).

4787 sayılı Kanun'a göre aile mahkemeleri her ilde ve nüfusu yüz binin üzerindeki her ilde kurulacaktır. Bu mahkemelerin kuruldukları il ve ilçenin mülki sınırlarına göre yargı çevresi oluşturulmaktadır. Bunun yanı sıra Adalet Bakanlığı, yargı çevresinin değiştirilmesinde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kuruluna da yetki vermiştir. Kurul, aldığı kararla aile mahkemelerinin kurulmasının tamamlanmasına kadar, aile mahkemeleri kapsamına giren davalara bölgede bulunan asliye hukuk mahkemelerinin bakmasına karar vermiştir (Karagülmez ve Ural, 2003; Tercan, 2003; Gençcan, 2004).

Aile mahkemelerinin kurulmadığı ilçelerde ise aile mahkemelerinde görülmesi gereken davalara, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenen asliye hukuk mahkemesince bakılmaktadır (Tercan, 2003; Gençcan, 2004).

² HUMK m.113/A maddesinde en son 23.1.2008 tarihli, 5728 sayılı Kanun'un 12. maddesiyle değişiklik yapılmıştır.

İlçelerde aile mahkemelerinin nüfusa göre kurulması ve aile mahkemesi olmayan ilçelerde asliye mahkemelerinin davalara bakması ile ilgili olarak hâkim ve savcıların görüşleri şöyledir:

“100.000 sınırlamasının yanlış olduğunu düşünüyorum. Aile toplumun temel taşı ise 100.000’in altında nüfuslu yerlerde de aile mahkemeleri kurulabilmelidir... Aile mahkemesi kurulamayan yerlerde asliye hukuk mahkemelerinin bu davaya bakmaları yerinde değildir. Çünkü zaten asliye hukuk mahkemelerinin iş yükü çok fazladır” **(Hakim, Kadın, İç Anadolu, 2008).**

“Aile Mahkemelerinin ailenin varlığını sürdürdüğü ve Adliye Teşkilatının var olduğu her yerde bulunması, Mahkemenin kuruluş gerekçesine (mantığına) uygun ve zorunludur. Personel ve yer yokluğu, imkan eksikliği hiçbir şekilde mazeret sayılamaz” **(Hakim, Erkek, Ege, 2008).**

“Bunun değiştirilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum. Bu ölçütün altında kalan kimi yerlerde aile mahkemesi ihtiyacı olduğunu duyuyorum” **(Cumhuriyet Savcısı, Erkek, Ege, 2008).**

2.2.1.Aile Mahkemelerinin İşleyişi

Aile mahkemeleri, asliye mahkemeleri derecesinde olan, aile hukukundan doğan dava ve işlerin bakıldığı özel mahkemeler olarak kurulmuştur. İlk dönemde tek hakimin görev yapmasına karar verilen aile mahkemelerinde daha sonra iki hakimin görev almasına karar verilmiştir. Bu mahkemelerde nişanlanma, evlenme, boşanma, boşanmada tazminat ve nafaka, soybağı, velayet, vesayet, evlat edinme gibi davalarla ilgili hükümler verilmektedir (Tercan, 2003).

Mahkemelerin işleyişi ile ilgili yaşanan sıkıntılarda iş yükünün fazla olması, personel eksikliği ve personelin eğitimi ön plana çıkmaktadır. Bununla ilgili görüşler şu şekildedir:

“...Aile mahkemelerindeki uzman kadrolarındaki eksiklikler giderilmelidir... Uzmanların eğitim eksiklikleri giderilmelidir” (Hakim, Erkek, Marmara, 2008).

“Kanundan, bakanlıktan, idari yapıdan, fiziksel ve teknik yapıdan kaynaklanan eksiklikler var ama bunlar zamanla gideriliyor. Aile mahkemelerinde yaşanan en büyük sıkıntı ihtisaslaşmış personel eksikliğidir. Özellikle taşrada bu eksiklik daha fazla göze çarpmaktadır” (Avukat, Erkek, Batı Karadeniz, 2008).

“Kanunda belirtilen personel sayısının fiilen sağlanamaması, personelin yetersiz oluşu, kadrolarının her aile mahkemesi bünyesinde fiilen kurulamamasıdır” (Hakim, Kadın, Ege, 2008).

“Aile mahkemelerinin işleyişini olumsuz yönde etkileyen iş yoğunluğunun giderilebilmesi üzerinde durulmalıdır” (Hakim, Kadın, İç Anadolu, 2008).

“...Aile mahkemelerinin iş yükünün azaltılması gerekmektedir. Özellikle aile mahkemesi hakiminin sağlığının korunması ve verimliliği açısından bunun gerekli olduğunu düşünüyorum” (Hakim, Erkek, İç Anadolu, 2008).

“...Önceden tek hakim idi aile mahkemelerinde şimdi iki hakime çıkarıldı. O en azından olumlu çünkü iş yükleri çok fazlaydı. Sayılarının artması lazım. Biraz da en büyük sıkıntı aile mahkemelerindeki sürelerin uzunluğu” (Avukat, Erkek, Ortadoğu Anadolu, 2008).

“En baştaki konu fiziksel eksikliklerden, zaman yetersizliğinden, dava çokluğundan kaynaklanan ve idarenin mahkemelerden gelen yazılara gerekli inceliği göstermemesinden, hız kazandırılmamasından dolayı biriken yargılama zafiyeti var. Bu en büyük sorunumuz” (Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008).

2.2.2.Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanunundan Kaynaklanan Görevler

3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medenî Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun'un "*Aile Hukuku*" başlıklı Üçüncü Bölümünde yer alan 9 ilâ 16. maddelerinde aile mahkemelerini doğrudan ilgilendiren hükümler yer almaktadır.

4722 sayılı Kanun'un, aile mahkemelerine yüklediği görevlerin belirlenmesi bakımından "*aile hukukundan doğan dava ve işler*" kıstası geçerli olacaktır.

4722 sayılı Kanunun ilgili hükümleri aşağıda incelenmiştir.

2.2.2.1.Evlenme, Boşanma ve Evliliğin Genel Hükümleri

4722 sayılı Kanun'un 9. maddesine göre, evliliğin kurulması ve sona ermesi 4721 sayılı Kanun hükümlerine tâbidir. 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce, eski hukuka göre kurulmuş olan evlilikler, 4721 sayılı Kanun'a göre de sona ermiş sayılır. Eski hukuka göre geçerli olmayan evlenmenin iptali, 4721 sayılı Kanun hükümlerine tâbidir.

Evliliğin genel hükümleri ise kurulmuş olan bir evlilik birliğinde, eşlerin hak ve yükümlülükleri, evlilik birliğinin temsili, eşlerin meslek ve işi, eşlerin hukukî işlemleri ve evlilik birliğinin korunmasına ilişkin hükümleri içermektedir.

Evliliğin genel hükümlerine dair ayrıntılı düzenlemeler, 4721 sayılı Kanun'un 185 ilâ 201. maddeleri arasında düzenlenmektedir ve bu hükümlerden kaynaklanan tüm dava ve işler aile mahkemelerinin görevine girmektedir.

4721 sayılı Kanun'un evliliğin genel hükümlerine ilişkin düzenlemeleri, bu Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce kurulmuş olan evlilikler hakkında da geçerlidir.

4722 sayılı Kanun'un 9. maddesinde ve diğer bazı maddelerinde sözü edilen "eski hukuk" ibaresi, "864 sayılı Kanunda

Türk Kanunu Medenîsinin yürürlüğe girmesinden önce geçerli olan şer'i hukuku ifade etmektedir. Bir Devrim Kanunu olarak Türk Kanunu Medenîsi, Türk toplumunun eski hukukla olan bütün bağlarını koparmıştır. Bu niteliği yönünden Türk Medenî Kanunu ile yürürlükten kaldırılan Türk Kanunu Medenîsi eski hukuku ifade etmez. Ancak Türk Medenî Kanunu bakımından eski kanun niteliğindedir. Bu anlamda olmak üzere maddede sözü edilen "eski hukuk" ifadesi, gerek şer'i hukuku gerekse Türk Kanunu Medenîsini kapsayacak bir anlamda kullanılmıştır. Bunun sonucu olarak Türk Kanunu Medenîsinde yer alan kamu düzeni ve genel ahlâkı ilgilendiren hükümler de Türk Medenî Kanunu karşısında hiçbir şekilde uygulama alanı bulmayacaktır"³.

2.2.2.2.Mal Rejimleri

4722 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce evlenmiş olan eşler arasında bu tarihe kadar tabi oldukları mal rejimi devam edecektir. Ancak eşlerin, Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak bir yıl içinde başka bir mal rejimini seçmemeleri halinde, bu tarihten geçerli olmak üzere yasal mal rejimini seçtikleri kabul edilmektedir.

4722 sayılı Kanun'un 24. maddesine göre, 4722 sayılı Kanun, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu ile aynı tarihte yürürlüğe girmiştir. 4721 sayılı Kanun'un 1029. maddesi dikkate alındığında, burada sözü edilen yürürlük tarihi ise, 1 Ocak 2002'dir.

4722 sayılı Kanun'un 10. maddesinde tanınan, yasal mal rejimi dışında başka mal rejimini seçme hakkı, 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla sona ermiş bulunmaktadır. Öte yandan, 4722 sayılı Kanun'un 10. maddesine göre, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan boşanma veya iptal davaları sonuçlanıncaya kadar eşler arasında tabi oldukları mal rejimi devam edecektir.

³ 4722 sayılı Kanunun 2. madde Gerekçesi.

2.2.2.3.Üçüncü Kişilerin Korunması

4722 sayılı Kanun'un 11. maddesine göre, eşler arasında mal rejimiyle ilgili değişiklikler sebebiyle, üçüncü kişilerin haklarını korumaya yönelik sorumluluk hükümleri, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonraki değişiklikler hakkında da uygulanacaktır.

“Bu madde ile, eşler arasında mal rejiminde değişiklik meydana geldiğinde, üçüncü kişilerin haklarının zarar görebileceği düşünülmüş ve üçüncü kişilerin korunması hükmüne bağlanmıştır. Buna göre, eşler arasında eski Kanun döneminde geçerli olan mal rejimi, Türk Medenî Kanunu'nun yürürlüğe girmesini müteakip altı ay⁴ içinde eşlerin seçim hakkını kullanmaları ya da bu haklarını kullanmamaları nedeniyle yeni Kanunun yasal mal rejimine tabi olmaları sonucunda, üçüncü kişilerin haklarının korunmasıyla ilgili sorumluluk hükümleri, yeni Kanun'un yürürlüğe girmesinden sonra da uygulanmaya devam edecektir”⁵.

2.2.2.4.Soybağı

4722 sayılı Kanun'un 12. maddesine göre, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce, sahih olmayan nesepli çocuklar, 1 Ocak 2002 tarihinden başlayarak bu Kanun'un soybağına ilişkin hükümlerine tâbi olacaklardır. Eğer bu kapsamdaki çocuklar, vesayet altında iseler, vesayet kaldırılmasını gerektiren sebepler bulunmadıkça en geç bir yıl içinde, yani en geç 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla velayet hükümlerine tâbi olacaklardır. Ancak, 1 Ocak 2002 tarihinden önce velayetin verilmesi veya kaldırılması konusunda verilmiş olan kararlar geçerliliğini koruyacaktır.

2.2.2.5.Babalık Davası

4722 sayılı Kanun'un 13. maddesine göre, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden (yani 1 Ocak 2002 tarihinden) önce

⁴ Madde gerekçesinde altı ay olarak belirtilmesine rağmen, bu süre yazılı süre esnasında 10. madde metninde bir yıldır.

⁵ 4722 sayılı Kanununun 11. madde gerekçesi

açılmış olan babalık davaları hakkında, 743 sayılı Kanun değil, 4721 sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır. Aynı şekilde, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce olumlu karara bağlanmış olan malî sonuçlu babalık davalarında çocuğun soybağı, 1 Ocak 2002 tarihinden başlayarak 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre kurulmuş olacaktır.

“Maddenin birinci fıkrasında, Türk Medenî Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olup, devam etmekte olan babalık davalarının, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre karara bağlanacağı öngörülmüştür. Babalık davasıyla ilgili hükümler, küçüklerin korunması amacını taşıdıklarından ve Türk Medenî Kanunu ile bu konuda daha etkin koruma hükümleri öngörüldüğünden devam etmekte olan davalarda, yeni Kanunun uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

Maddenin ikinci fıkrasında, Türk Medenî Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce kesinleşmiş olan malî sonuçlu babalık davalarında, çocuğun soybağının, yeni Kanun hükümlerine göre Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak kurulmuş olacağı öngörülmüştür”⁶

2.2.2.6.Evlat Edinme

4722 sayılı Kanun'un 14. maddesine göre, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden (1 Ocak 2002 tarihinden) önce kurulmuş olan evlat edinme sözleşmeleri, bütün hükümleriyle birlikte geçerli olmaya devam edecektir.

2.2.2.7.Velâyet

4722 sayılı Kanun'un 15. maddesine göre, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce velayet konusunda verilmiş olan kararlar. Kanun'un yürürlüğünden sonra da geçerliliğini koruyacaktır.

“Madde, eski Kanun döneminde velayet konusunda verilmiş kararların, yeni Kanun karşısında da aynen geçerli olduğunu kabul

⁶ 4722 sayılı Kanununun 13. madde gerekçesi.

etmiştir. Bununla velayet konusunda kesinleşmiş yargı kararlarının, yeni Kanun'un bu alanda getirdiği değişikliklerden etkilenmeyeceği ve uygulanması gerektiği öngörülmüştür”⁷

2.2.3.Aile Mahkemelerinde Nişanlanma

Nişanlanma, evlenme vaadiyle gerçekleşmektedir. Yasal temsilcilerinin rızası olmadıkça küçüğü veya kısıtlıyı bağlayıcı sonuç doğurmaz. Nişanlanma, 4721 sayılı Kanun'un 118 ilâ 123. maddeleri arasında düzenlenmektedir ve bu hükümlerden kaynaklanan tüm dava ve işler aile mahkemelerinin görevine girmektedir.

Nişanlılık, taraflara diğerini evlenmeye zorlamak konusunda dava açma hakkı vermez. Evlenmeden kaçınma söz konusu olduğunda, daha önce bu nedenle öngörülen cayma tazminatı veya ceza şartı dava edilemez, yapılan ödemeler dahi geri istenemez.

Nişanlanmada görülebilecek dava ve işler, daha çok nişanın bozulmasının sonuçlarına ilişkindir. Buradaki konular ise, maddi veya manevi tazminat ile hediyeleşimin geri verilmesidir.

Nişanın bozulması halinde ortaya çıkabilecek sonuçlar maddi ve manevi tazminat açısından ele alınabilir.

Maddi Tazminat: Nişanlılardan birinin haklı bir sebebi olmadan nişanı bozması ya da nişanın taraflardan birine yükletilebilecek bir nedenle bozulması halinde kusurlu tarafın diğer tarafa dürüstlük kuralları çerçevesinde⁸ ve evlenme amacıyla yaptığı harcamaları ve katlandığı maddi fedakârlıkların karşılığında uygun bir tazminat vermesi yükümlülüğüdür. Bu kural nişan giderleri hakkında da geçerlidir. Tazminat talep hakkı olan tarafın annesi, babası ya da bu kapsamda kabul edilen kişiler de aynı koşullar çerçevesinde yaptıkları harcamalar için tazminat isteyebilirler.

⁷ 4722 sayılı Kanununun 15. maddesi gerekçesi

⁸ “Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz.” 4721 S.K.m.2

Manevi Tazminat: Nişanın bozulması nedeniyle kişilik hakkı saldırıya uğrayan taraf kusurlu olan diğer taraftan uygun bir miktarda para ödenmesini manevi tazminat olarak talep edebilir.

Hediyelerin Geri Verilmesi: Nişanlılığın evlenme ile sonuçlanmaması halinde, herhangi bir nedenle sona ermesi durumunda nişanlanma nedeniyle verilen hediyelerin geri verilmesi gerekmektedir. Hediyelerin geri verilmesinde, 4721 sayılı Kanun'da eski Medeni Kanun'dan farklı olarak bozulma, ölüm, gaiplik kararı ile nişanın sona ermesi sebeplerine yer verilmeyerek, nişanlılığın evlenme dışında herhangi bir nedenle sona ermesi yeterli görülmüştür.

Geri istenebilecek hediyeler alışılmışın dışındaki hediyeleri kapsamaktadır. Nişanlıların birbirlerine veya anne ve babanın ya da onlar gibi davrananların diğer nişanlıya vermiş oldukları hediyeler verenler tarafından geri istenebilecektir.

Hediye aynen veya mislen geri verilemiyorsa karşılığı sebepsiz zenginleşme kurallarına göre belirlenecektir. Çoğunlukla aynen mevcut olmayan bir hediye mislen mevcut olabilir. 4721 sayılı Kanun'daki yaklaşımda sebepsiz zenginleşme hükümlerine göre hediye yerine bir bedelin ödenebilmesi olanağı, özellikle paranın değer kaybına uğradığı yüksek enflasyonun yaşandığı dönemlerde haksız sonuçlara yol açılmaması için hediyeçinin yalnızca aynen bulunmaması yeterli olmayıp mislen mevcut ise yine davalının hediyeçi mislen temin edip tazmin etme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu şekilde de tazmini mümkün olmazsa hediye değerinin sebepsiz zenginleşme kurallarına göre belirlenip aile mahkemesince ödenmesine karar verilecektir.

Zamanaşımı: Nişanlılığın herhangi bir sebeple sona ermesinden kaynaklanan dava hakları sona ermenin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Zamanaşımı süresinin başlangıç tarihi, sona erme sebebinin öğrenilmesine bağlı olmayıp fiilen sona erme tarihi esas alınarak belirlenecektir.

2.2.4.Aile Mahkemelerinde Evlenme

Aile mahkemeleri evlenme ehliyeti ve engelleri konusundaki uyuşmazlıklarla da ilgilenmekte, bu türden dava ve işler de aile mahkemelerinin görev alanına girmektedir.

4721 sayılı Kanun'daki çocukların geleceğe hazırlanması konusunda önemli yeniliklerden birisi evlenme yaşına ilişkindir. 4721 sayılı Kanun'a göre kız ve erkek ayırımı yapılmaksızın çocukların evlenme yaşı, 17 yaşın tamamlanmasına yani 18. yaşa girilmesine ertelenmiştir. Önceki Medeni Kanun'da kız çocukları 15, olağanüstü durumlarda 14 yaşında; erkek çocuklar 17, olağanüstü durumlarda 15 yaşında evlenebilmekteydiler. Bu durum çocukların ve özellikle de kız çocuklarının hayata yeterince hazırlanmadan evlenmeyle büyük sorumluluklar yüklenmelerine neden olmaktadır (Türk, 2002:94).

4721 sayılı Kanun'da on yedi yaşını dolduran ayırt etme gücüne sahip kısıtlı olmayan ve Kanun'da öngörülen herhangi bir engel hâli bulunmayan erkek ve kadın birbirleriyle evlenebilir. Evlenme ehliyeti ve engelleri konusu, 4721 sayılı Kanun'un 124 ilâ 133. maddeleri arasında düzenlenmektedir ve bu hükümlerden kaynaklanan tüm dava ve işler aile mahkemelerinin görevine girmektedir.

Küçük veya kısıtlı, yasal temsilcinin izni olmadan evlenemez. Ancak, haklı bir sebep olmaksızın yasal temsilcinin izin vermemesi durumunda, aile mahkemesine başvurma hakkı bulunmaktadır.

Olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple 16 yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenebilmesi, aile mahkemesi hâkiminin iznine tabidir. Evlenmeye izin için açılan davada imkânlar ölçüsünde karar verilmeden önce anne ve baba veya vasi dinlenmelidir. Karardan önce anılan kişilerin dinlenmesi şartı, bu kişilerin bulunmaması, nerede olduklarının bilinmemesi gibi hallerde erken evlenmeye izin verilmesini engellemeyi amaçlamaktadır.

Evlenme engelleri ise, belirli dereceden hısımlık, önceden var olan evlilik ve akıl hastalığı biçimindedir.

2.2.4.1.Hısımlık

4721 sayılı Kanun'un 129. maddesine göre aşağıdaki kimseler arasında evlenme yasaktır:

1. Üstsoy ile altsoy arasında; kardeşler arasında; amca, dayı, hala ve teyze ile yeğenleri arasında,
2. Kayın hısımlığı meydana getirmiş olan evlilik sona ermiş olsa bile, eşlerden biri ile diğzerinin üstsoy veya altsoyu arasında,
3. Evlât edinen ile evlâtlığın veya bunlardan biri ile diğzerinin altsoyu ve eşi arasında.

Yukarıdaki (1) numaralı bentte sahih ve gayri sahih nesep ayırımı yapılmaksızın “*üst soy ile alt soy*” arasında evlenmenin yasak olduğı belirtilmiştir. Ayrıca “*kardeşler arasında*” ifadesi, *kardeşlerin*, anne ve baba bir ya da anne bir baba ayrı, baba bir anne ayrı dahil tüm kardeşleri kapsamakta olup, bunlar arasında evlenmenin yasak olduğunu kurala bağlamıştır.

4721 sayılı Kanun'un “*Kayın Hısımlığı*” başlıklı 18. maddesine göre eşlerden biri ile diğzer eşin kan hısımları, aynı tür ve dereceden kayın hısımları olur. Kayın hısımlığı, kendisini meydana getiren evliliğin sona ermesiyle ortadan kalkmaz.

Yukarıdaki (2) numaralı bentte evlilik sona ermiş olsa bile meydana gelen kayın hısımlığında, eşlerden biriyle diğzerinin üst soyu ile alt soyu arasında evlenme yasaktır.

Yukarıdaki (3) numaralı bende göre ise evlat edinen ile evlatlığı veya bunlardan biri ile diğzerinin alt soyu ve eşi arasında evlenme yasaktır.

2.2.4.2.Önceki Evlilik

Yeniden evlenilmek istenmesi durumunda yeniden evlenmeyi isteyen tarafından önceki evliliğin sona erdiğinin ispatı zorunludur. 4721 sayılı Kanun'da önceki evliliğin sona erme sebeplerinin tek tek sayılması yerine önceki evliliğin sona ermiş olduğunun ispat edilmesi şeklinde genel bir ifadeye yer verilerek, önceki evliliğin sebebi ne

olursa olsun bunu kanıtlayan kişinin yeniden evlenebileceği belirtilmiştir.

Gaipliğine karar verilen kişinin eşi aile mahkemesince evliliğin feshine karar verilmedikçe yeniden evlenemez. Evliliğin feshine karar verilmesini isteyen kaybolanın eşi, gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrıca açacağı bir dava ile fesih kararı verilmesini isteyebilir. Ayrı bir dava ile fesih istendiğinde yetki davacının yerleşim yerindeki aile mahkemesiyle sınırlı tutulmuştur.

Evlilik sona erdiğinde kadın, evliliğin sona ermesinden başlayarak 300 gün geçmedikçe evlenemez. Doğumla bu süre sona erer. Aile mahkemesinden kadının önceki evliliğinden gebe olmadığına anlaşılması veya evliliği sona eren eşlerin yeniden birbiriyle evlenmek istemeleri halinde bu sürenin kaldırılması istenebilir.

2.2.4.3.Evlenme Başvurusu ve Töreni

Birbiriyle evlenecek erkek ve kadının, belediye bulunan yerlerde belediye başkanına veya bu işle görevlendireceği memura, köylerde ise muhtara, birlikte yazılı veya sözlü olarak başvurmaları gerekmektedir. Evlenme başvurusu ve törenine ilişkin usul ve esaslar, 4721 sayılı Kanun'un 134 ilâ 144. maddeleri arasında düzenlenmektedir ve bu hükümlerden kaynaklanan tüm dava ve işler aile mahkemelerinin görevine girmektedir.

2.2.4.4.Batıl Olan Evlenmeler

Batıl olan evlenmeler, mutlak butlanla ve nispi butlanla batıl olan evlenmeler olarak iki başlık altında düzenlenmekte ve farklı hüküm ve sonuçlar doğurmaktadır. Başka bir ifadeyle mutlak butlanda evlilik sakatlık sebebini içerdiği halde kurulmuş olur ve ancak hâkim kararıyla geçersiz kılınabilir. Geçersizlik nedenlerinin içeriğine göre mutlak butlan ya da nispi butlandan söz edilebilir.

2.2.4.5.Mutlak Butlan

Eşlerden birinin evlenme sırasında evli bulunması veya sürekli bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması ya da

evlenmeye engel olacak derecede akıl hastalığı bulunması veya evlenmeye engel olacak derecede birbirleriyle hısımlık bulunması hâllerinde yapılan evlenmeler, mutlak butlanla batıl olan evlenme olarak kabul edilmektedir.

Mutlak butlan davası Cumhuriyet savcısı tarafından ya da ilgisi olan herkes tarafından açılabilir. Cumhuriyet savcısının açtığı davada eşler davalı iken, eşlerden birinin açtığı davada diğer eş davalı gösterilmektedir.

İlgili olan herkesin belirlenmesinde menfaat açısından bakıldığında, tarafların mirasçıları bu kapsamda değerlendirilmelidir. Evliliğin butlanla sona ermesi evliliğin başlangıcından itibaren geçersizliği sonucunu doğuracağından anılan tarih itibariyle mirasçı olanların butlan davasında menfaatlerinin bulunduğu açıktır.

Mutlak butlan davasında evliliğin geçersizliğinin ana sebebi kamu menfaatinin ihlal edilmiş olmasıdır. Bu nedenle 4721 sayılı Kanun'da mutlak butlan davası için zamanaşımı süresi söz konusu değildir.

2.2.4.6.Nispi Butlan

- Evlenme sırasında eşlerden birinin geçici bir sebeple ayırt etme gücünden yoksun bulunması,
- Evlenmeyi hiç istemediği veya evlenmeyi düşünmediği hâlde yanılarak bu evlenmeye rıza göstermiş bulunması,
- Eşinde önemli bir niteliğin (cinsel iktidarsızlık gibi) bulunmaması onunla birlikte yaşamayı kendisi için çekilmez bir duruma sokacak şekilde önemli bir nitelikte yanılarak evlenmesi,
- Eşinin namus ve onuru hakkında doğrudan doğruya onun tarafından veya onun bilgisi altında bir başkası tarafından aldatılarak evlenmeye razı olması,
- Kendisinin veya altsoyunun sağlığı için ağır tehlike oluşturan bir hastalığın kendisinden gizlenmesi,

- Kendisinin veya yakınlarından birinin hayatı, sağlığı veya namus ve onuruna yönelik pek yakın ve ağır bir tehlike ile korkutularak evlenmeye razı edilmesi,

durumlarında yapılan evlenmeler nispî butlanla batıl olan evlenme olarak kabul edilmektedir.

Yukarıda belirtilen nedenlere dayanılarak (nispî butlandan dolayı) evliliğin iptalini yalnızca eşler talep edebilir. Dava açma hakkı davacının dava sebebini öğrendiği ya da korkunun etkisinin ortadan kalktığı tarihten itibaren 6 ay ve her halde evlenme tarihinden 5 yıl geçmekle düşer. Belirtilen süreler hak düşürücü nitelikte olduğundan aile hâkimi tarafından re'sen göz önüne alınmak zorundadır.

Nispî butlana dayalı açılan davadan feragât mümkündür. Ayrıca dava hakkı kullanılmayarak evliliğe geçerlilik tanınabilir. Davalının davadan önce ya da dava sırasında ölümü halinde mirasçılara karşı dava açılabilir veya açılmış dava sürdürülebilir (Köseoğlu, 2005:30-31).

Batıl olan evlenmelerin hüküm ve sonuçları ile yetki ve yargılama usulüne ilişkin konular, 4721 sayılı Kanun'un 145 ilâ 160. maddeleri arasında düzenlenmektedir ve bu hükümlerden kaynaklanan tüm dava ve işler aile mahkemelerinin görevine girmektedir.

2.2.5.Aile Mahkemelerinde Boşanma

Boşanma eşler henüz hayatta iken, bir eşin kanunda öngörölmüş olan sebeplerden birine dayanarak açacağı dava sonucunda evlilik birliğine hâkim kararı ile son vermek şeklinde tanımlanabilir (Akıntürk, 2006: 243).

Türk Medeni Kanunu'nda boşanmanın sebebe ve hâkimin hükmüne dayanması gerektiği görüşü kabul edilmiştir. Boşanma sebepleri Medeni Kanun'da sınırlı sayıda sayılmıştır. Bu sebeplere bakıldığında özel boşanma sebepleri yanında “evlilik birliğinin temelden sarsılması” sebebinin kabul edilmesiyle genel boşanma sebebinin de Kanun'da yer aldığı anlaşılmaktadır.

Boşanma sebepleri, boşanmanın hüküm ve sonuçları, ayrılık kararı ve yargılama usulüne ilişkin konular, 4721 sayılı Kanun'un 161 ilâ 184. maddeleri arasında düzenlenmektedir ve bu hükümlerden kaynaklanan tüm dava ve işler aile mahkemelerinin görevine girmektedir.

Boşanma;

- Zina,
- Hayata kast ve pek kötü veya onur kırıcı davranış,
- Suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme,
- Terk,
- Akıl hastalığı,
- Evlilik birliğinin sarsılması,

sebeplerinden biri veya birkaçının gerçekleşmesi hâlinde söz konusu olabilecektir.

Etkilerine göre boşanma sebeplerini; zina, hayata kast, pek kötü ve onur kırıcı davranış, terk, anlaşmalı boşanma, eylemli ayrılık sebebiyle boşanmadan oluşan mutlak boşanma sebepleri ve suç işleme, haysiyetsiz hayat sürme, akıl hastalığı ile evlilik birliğinin sarsılmasından oluşan nispi boşanma sebepleri olarak ayırmak mümkündür.

Mutlak boşanma sebepleri evlilik birliği için kıyamete benzetilebilir. Örneğin, zina sebebiyle yıkılamayacak evlilik birliği yoktur. Nispi boşanma sebepleri ise depresyon gibidir. Depresyonun evi yıkıp yıkmayacağı depresyonun şiddetine ve evin dayanıklılığına göre değişir. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması depresyonun şiddeti; çekilmezlik koşulu evin dayanıklılığıdır (Gençcan, 2006:228).

Nispi boşanma sebeplerine dayanılarak açılan davada hâkimin takdir hakkının geniş olduğu söylenebilir.

2.2.5.1.Zina

Zina, eşlerden birinin evlilik birliği devam ederken karşı cinsten birisiyle bilerek cinsi münasebette bulunmasıdır. Evliliğin devamı sırasında taraflardan her biri ayrı yaşamaları halinde dahi evliliğin gerektirdiği sorumluluklara ve taraflara yüklemiş olduğu yükümlülüklerle uygun davranmak zorundadırlar.

Buna göre, zina nedeniyle boşanmanın gerçekleşebilmesi için, öncelikle resmi bir evliliğin bulunması, eşlerden birinin bir başkasıyla cinsi münasebette bulunması, cinsel ilişkinin bilerek yapılmış olması yeterli olacaktır.

765 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun zinaya ilişkin hükümleri Anayasa Mahkemesinin 23.6.1998 tarihli ve 1998/3–28 sayılı Kararıyla iptal edilmiş ise de, Türk Medenî Kanunu bakımından boşanma nedeni olarak varlığını sürdürmektedir.

Zina nedeniyle açılan boşanma davalarında ispat külfeti, davacıya aittir. Bu tür eylemlerin ispatı için her zaman suçüstü yapılması gerekli olmayıp, zina yapıldığına ilişkin kuvvetli ve inandırıcı delillerin bulunması halinde de zina yapıldığı kabul edilebilir.

Zina nedeniyle açılacak boşanma davası, davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrendiği tarihten itibaren altı ay veya (en son) zina eyleminin gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde açılabilir. Bu süreler, hak düşürücü süre niteliğindedir ve mahkeme tarafından kendiliğinden dikkate alınır. Zinayı öğrenenin, eşini zımnen veya açıkça affetmesi halinde, artık affa konu zina eylemine dayanarak, zina nedeniyle boşanma davası açılmaz.

2.2.5.2.Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Eşlerden birinin diğerine karşı, hayatına kastetmek amacıyla yapmış olduğu öldürmeye teşebbüs etmesi veya intihara azmettirmesi gibi kasıtlı eylemler, hayata kast olarak nitelendirilebilir.

Pek kötü veya onur kırıcı davranışlar ise, eşlerden birinin, diğerinin fiziksel veya ruhsal sağlığını tehlikeye sokacak, şeref ve

haysiyetini incitecek davranışlarda bulunması olarak belirtilebilir. Eşine karşı müessir fiilde bulunmak, hürriyetini kısıtlamak, rızası olmadan cinsel ilişkiye girmek, sövme veya hakarete bulunmak gibi eylemler bu kapsam içerisinde değerlendirilebilir.

Yukarıdaki eylemlerin değerlendirilmesinde, eşlerin, sosyal, ekonomik ve kültürel konumları da dikkate alınmalıdır. Buradaki boşanma nedenine dayanılarak, davaya hakkı olan eşin boşanma sebebini öğrenmesinden itibaren altı ay ve bu boşanma sebebini gerçekleştirdiği tarihten itibaren her halde beş yıl içinde dava açılabilir.

2.2.5.3.Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme

Eşlerden birinin küçük düşürücü bir suç işlemesi veya haysiyetsiz bir hayat sürmesi durumunda, bu sebeplerden dolayı diğer eşin bu eylemleri gerçekleştiren eşle birlikte yaşamayı kendisinden beklenemeyecek durumda ise, bu eş, boşanma davası açabilir.

Yukarıdaki eylemlerin değerlendirilmesinde, eşlerin ekonomik ve sosyal durumları, içerisinde yaşadıkları toplumun değer yargıları gibi unsurlar dikkate alınmalıdır.

Belirtilen sebeple dava açma belli bir süreye bağlanmamakla birlikte, dürüstlük kuralına aykırı olmayacak şekilde bu hak kullanılmalıdır.

2.2.5.4.Terk

Eşlerden birinin evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerini haklı bir nedene dayanmaksızın yerine getirmemek amacıyla diğerini terk etmesi veya haklı bir neden olmaksızın ortak konuta dönmemesi durumunda, ayrılık hali en az altı ay sürmüş ve bu durum devam etmekte iken, süreye uygun olarak istem üzerine hakim tarafından yapılan (ortak konuta dönülmesine ilişkin) ihtarın sonuçsuz kalması halinde, terk edilen eş bu nedene dayanarak boşanma davası açabilir. Diğerini, ortak konutu terk etmeye zorlayan veya haklı bir neden olmaksızın ortak konuta dönmelerini engelleyen eş de terk etmiş gibi kabul edilir.

Terk edilen eşin, boşanma davası açmadan önce, aile mahkemesine müracaat ederek, eşine eve dönmesi konusunda ihtarda bulunması gerekir. İhtar için, terk tarihinden itibaren en az dört ay süre geçmiş olması ve ihtar kararında ise, terk eden eşe ortak konuta dönmesi için iki ay süre tanınması mutlaka gereklidir. Böylece, terk tarihinden itibaren altı ay geçmeden boşanma davası açılmayacaktır.

İhtar kararında, ortak konuta dönmeme halinde, doğabilecek hukuki sonuçlar hakkında uyarıda bulunulur. İhtar, gerektiğinde ilan yoluyla da yapılabilir.

İhtarname gönderilmesini isteyen eş, maddi ve manevi anlamda bağımsız bir konut hazırlamalı, bu konutun açık adresi ile konutun açık bulunduğunu bildirmeli ve ayrıca bu konuta diğer eşin gelebilmesi için gerekli gider ve imkânları sağlamalıdır.

2.2.5.5.Akıl Hastalığı

Eşlerden birinin akıl hastası olması halinde, bu durum ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmiş ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığı resmî sağlık kurumu raporuyla tespit edilirse, diğer eş bu nedenle boşanma davası açabilir. 743 sayılı Kanun'da akıl hastalığı, en az üç yıldan beri devam etmesi ve bu durumun müşterek hayatın devamını diğer taraf için çekilmez hâle getirmesi koşuluyla boşanma sebebi kabul edilmekteydi. Hastalığın geçmesine olanak yoksa sağlıklı olan eşi üç yıl gibi uzun bir süre dayanılmaz hayat şartları altında bırakmanın adil olmayacağı düşüncesiyle; 4721 sayılı Kanun'un 165. maddesinde, akıl hastalığının ortak hayatı diğer eş için çekilmez hale getirmesi ve hastalığın geçmesine olanak bulunmadığının resmî sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesi koşuluyla boşanma davası açılabileceği hükme bağlanmıştır.

Boşanma nedeni olabilecek hastalık yalnızca akıl hastalığıyla sınırlıdır. Bunun dışındaki (örneğin, sar'a, cüzzam gibi) hastalıklar, bu maddeye girmez.

4721 sayılı Kanun'un "Evlenme Ehliyeti ve Engelleri" başlıklı İkinci Ayırımında yer alan "Akıl hastalığı" kenar başlıklı 133. maddeye göre, akıl hastalarının, evlenmelerine tıbbî sakınca bulunmadığı resmî

sağlık kurulu raporuyla anlaşılmadıkça evlenmeleri mümkün değildir. 133. maddeye göre, evlilik öncesi akıl hastalığı, kesin evlenme engeli olarak görüldüğüne göre, 165. maddeye göre akıl hastalığının boşanma nedeni olabilmesi için, eşin akıl hastalığına evlendikten sonra yakalanmış olması gerekmektedir.

Akıl hastalığının boşanma nedeni olabilmesi için, ortak hayatı diğer eş için çekilmez kılacak nitelikte olması ve geçmesine tıbben olanak bulunmadığının resmî sağlık kurumu raporuyla belirlenmiş bulunması gerekmektedir.

2.2.5.6.Evlilik Birliğinin Sarsılması

Evlilik birliğinin, ortak hayatı sürdürmeleri kendilerinden beklenemeyecek derecede temelinden sarsılmış olması durumunda eşlerden her biri boşanma davası açabilir. Bu madde, 743 sayılı Kanun'un 3444 sayılı Kanun'la değişik 134. maddesinden değişiklik yapılmadan aynen alınmıştır.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması kavramı, her somut olayda hakim tarafından değerlendirilecektir. Ancak, bu kavramın açık ifadesinden; sıradan, basit sarsılmaların bu kapsama girmediğini belirtmek gerekmektedir. Ayrıca, davayı açan eş için, temelinden sarsılan evlilik birliğinde, ortak hayatı sürdürmesi kendisinden beklenmemelidir. Bu konu da, her somut olayda hakim tarafından belirlenecektir.

4721 sayılı Kanun'un 166. maddesi, yukarıda incelenen boşanma nedenlerine göre genel bir boşanma nedenidir.

Bu nedene dayanılarak açılan boşanma davasında, davacının kusuru daha ağır ise, davalının açılan davaya itiraz hakkı vardır. Bununla birlikte bu itiraz, hakkın kötüye kullanılması niteliğinde ise ve evlilik birliğinin devamında da davalı ve çocuklar bakımından korunmaya değer bir yarar kalmamışsa boşanmaya karar verilebilir.

Evlilik en az bir yıl sürmüş ise, eşlerin birlikte başvurması ya da bir eşin diğerinin davasını kabul etmesi hâlinde, evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Bu hâlde boşanma kararı verilebilmesi için, hâkimin tarafları bizzat dinleyerek iradelerinin serbestçe

açıklandığına kanaat getirmesi ve boşanmanın malî sonuçları ile çocukların durumu hususunda taraflarca kabul edilecek düzenlemeyi uygun bulması şarttır. Hâkim, tarafların ve çocukların menfaatlerini göz önünde tutarak bu anlaşmada gerekli gördüğü değişiklikleri yapabilir. Bu değişikliklerin taraflarca da kabulü hâlinde boşanmaya hükmolunur. Bu hâlde tarafların ikrarlarının hâkimi bağlamayacağı hükmü uygulanmaz.

Boşanma sebeplerinden herhangi biriyle açılmış bulunan davanın reddine karar verilmesi ve bu kararın kesinleştiği tarihten başlayarak üç yıl geçmesi hâlinde, her ne sebeple olursa olsun ortak hayat yeniden kurulamamışsa evlilik birliği temelden sarsılmış sayılır ve eşlerden birinin istemi üzerine boşanmaya karar verilir.

2.2.6.Boşanma Konusunda Aile Mahkemelerinde Karşılaşılan Sorunlar

Boşanma süreci; aile birliğinin parçalanması, eşlerin ve çocukların hakları açısından önemli bir sorun alanıdır. Dava öncesi, süreci ve sonrası; ailelerin bütünlüğünün korunması, ayrılık halinde ise tarafların hak ve çıkarlarının korunması önemli bir ekonomik, sosyal, psikolojik ve hukuki destek mekanizmasını gerektirmektedir (Cılca, 2002:3).

Boşanma davası açmak için gelen eşlerin başlangıçta psikolojik yardım almaları, eşlerin arasındaki sorunların dava açılmadan çözümünde etkili olabilecektir.

“Çok nadir de olsa dava açmayı düşünen eşi uzmanla görüştüğüm oluyor. Görüşme sonucunda dava açmaktan vazgeçenler, ‘sorunlarımı ne kadar büyütmişüm’ diyenler olabiliyor.” (Hakim- Kadın-İç Anadolu-2008)

“Bir keresinde dava açmayı düşünen tarafa gel, duruşmaları izle sonra dilersen yine de dava açabilirsin, demiştim. Duruşma izledikten sonra dava açmaktan vazgeçti.” (Hakim-Kadın- İç Anadolu-2008)

2.2.7.Boşanma Konuları Bakımından Aile Mahkemelerindeki İşyükü

Aile mahkemelerinin iş yükü içerisinde boşanmayla ilgili dava ve işler en ağırlıklı konuyu oluşturmaktadır. Bununla ilgili olarak aile hâkimlerinin verdiği bilgiler şöyledir:

“Yılda 1500 dosyadan 1000’i yani toplam işin 2/3’ü boşanmadır.” (Hâkim-Kadın-İç Anadolu–2008)

“Mahkememize gelen işlerin % 60 oranını boşanma davaları oluşturmaktadır.” (Hâkim-Erkek-İç Anadolu–2008)

“Boşanma davaları, gelen işlerin % 70-80’ini oluşturmaktadır.” (Hâkim-Erkek-İç Anadolu–2008)

“En çok gelen dava türü % 90’lık bir oranla boşanmadır.” (Hâkim- Erkek -Marmara - 2008)

“Kabaca ve tahmini olarak, %80’ni boşanma, %15 nafaka ve %5’i velayet, çocuk koruma (2878 sayılı Kanun’a dayalı) ve aklıma gelmeyen dava türleri” (Hâkim- Erkek-Orta Anadolu- 2008)

Bazı hâkimler de herhangi bir yüzde oranı belirtmeden en çok işten başlayarak yaptıkları sıralamada boşanmayı ilk sırada belirtmişlerdir.

“Dava türleri, boşanma, nafaka, velayet, mal rejimi tasfiyesi (katkı payı, değer artış payı), tazminat, velayet altındaki çocuğun verdiği zararlardan doğan tazminat, Medeni Kanununun İkinci Kitabından doğan alacaklarla ilgili itirazın iptali davaları eşya ve ziynet eşyası davaları, aile konutu, eşlerden birinin tasarruf yetkisinin kısıtlanması veya kaldırılmasıdır.” (Hâkim-Kadın-Ege–2008).

“Herhangi net bir oran olarak vermem zor, ancak birinci sırada boşanma davaları yer almaktadır. Biliyorsunuz boşanma sebepleri kanunda sayılmış; zina var, cana kast var, hiddetli muamele var, genel boşanma sebepleri şiddetli

geçimsizlik var. Boşanma davalarında en çok gelen de şiddetli geçimsizlik. Genel bir hüküm olduğu için daha çok da tercih edilen şey, yani her şeyi bunun içine sokabilirsiniz, zinayı dahi eşe sadakatsizlik deyip bunun içine sokabilirsiniz. Bunun yanında mala ilişkin davalar geliyor, yani edinilmiş mallardan dolayı eşlerin mal tasfiyesine yönelik davalar. Bunun yanında evlat edinme davaları, tenfiz, yurtdışındaki boşanma, mali hukukunu ilgilendiren kararların tasdiki ve tanınmasına ilişkin davalar da gelmektedir. Ayrıca ailenin korunmasına yönelik savcılıklardan veya şahısların başvurusu ile gelen talepler var, bu günde en az 5–6 tane gelir. Şahıs başvurusu daha az.” (Hâkim- Kadın-Orta Anadolu- 2008)

Konuyla ilgili avukatların görüşleri de kendilerinin takip ettikleri davalar açısından dikkate alınabilir.

“Aile mahkemesinde açılan davaların, adliyedeki davaların %60’ı aile mahkemesiyse bu %60’nda en az %30’u 35’i belki 40’i boşanma, bunun içinde mal rejimleri de var ama meslektaşlarımın çoğu mal rejiminin ayrı görüleceğini düşünmediği için çoğu içinde açıyor. Ayrılmayla tefrik dediğimiz bir şekilde ondan tefrik edilip çoğu boşanma davası; boşanma davası, mal davası diye iki dava haline geliyor. Mal davalarını ve boşanma davalarını beraber düşünürsek gelen davaların sanıyorum %90’ı falandır. Yani ancak %10’dur 15’dir diğer davalar. %80’i %90’ı mal rejimi tasfiyesi ve boşanmadır.” (Avukat- Kadın- Batı Anadolu- 2008)

“Tabii ki aile mahkemesinde en büyük payı boşanma davaları alıyor. Boşanma davaları dışında nafaka, velayet bunun dışında ailenin korunmasına dair davalar var. Yani şöyle özetlersek boşanma, velayet, nafaka, katkı payı bu tür davalar yani evlilik birliğiyle ve aile hukukuyla ilgili davalar bunlar. Tabii bunların içinde en büyük payı boşanma davaları alıyor. İlk sırada boşanma davaları var.” (Avukat- Erkek- Ortadoğu Anadolu-2008)

“Oran olarak da boşanmalar tahmin edeceğiniz üzere çok fazla miktardadır. Boşanmaya bağlı olarak nafaka davaları artı velayet davaları çok fazladır ama aile mahkemelerinin görevi içinde en büyük oranda boşanma davalarıdır.” (Avukat- Erkek- Doğu Marmara- 2008).

“Tabii ki aile mahkemesinde boşanma, velayet, nafaka, katkı payı bu tür davalar yani evlilik birliğiyle ve aile hukukuyla ilgili davalar bunlar. Tabii bunların içinde en büyük payı boşanma davaları alıyor. İlk sırada boşanma davaları var.” (Avukat- Erkek- Orta Doğu Anadolu-2008).

“Aile mahkemesi avukatı olarak benim dosya bazında baktığım davalar genelde boşanma davalarıdır. Onun haricinde boşanmadan sonra, ikinci sırada nafaka artırım davaları geliyor. Yani oransal açıdan cevap vermek gerekirse, davaların %80’i boşanma davalarıdır. Geri kalan kısmı da nafaka, velayet şeklinde gerçekleşmektedir.” (Avukat-Kadın- Güneydoğu Anadolu- 2008).

Konuyla ilgili olarak uzmanların görüşleri ise şöyledir:

“Boşanmış ailelerin velayet problemleri olabiliyor. Şahsi ilişki problemleri, çocuk mallarının korunması davaları, Nafaka davaları.” (Pedagog- Erkek- Batı Karadeniz- 2008).

“Boşanma, velayet, nesebin reddi, anneliğin tespiti, velayet, şahsi münasebet. Boşanma daha ağırlıklı. Boşanmanın içinde çocuklar varsa velayet de vardır.” (Pedagog- Kadın- Ortadoğu Anadolu- 2008).

“Ben çoktan aza doğru söyleyeyim; boşanma, velayet, şahsi ilişki ve velayetin değiştirilmesi, bu sıklıkta geliyor. Boşanma daha çok geliyor, net bir yüzde veremem ama %60-70 boşanmadır, anlaşmalı boşanmalar da dahil buna, özellikle anlaşmalı boşanmalarda bir artış var, onu gözlemliyorum, genel olarak dava sayısında artış var ama anlaşmalı boşanmalarda çok daha fazla artış var. Birde, özellikle ailenin korunması kapsamında gelen davalar var,

4320 kapsamında gelen çok oluyor, bu sene özellikle çok fazla bir artış oldu, neden oldu tam olarak bilmiyorum.” (Pedagog-Erkek-Orta Anadolu–2008)

2.2.8.Aile Mahkemelerindeki Eşler Arası Mal Rejimi

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’ndan önce Türkiye’de yasal mal rejimi mal ayrılığı şeklindeydi. Ayrıca mal birliği ve mal ortaklığı rejimleri de seçimlik mal rejimleri olarak kabul edilmekteydi. Önceki dönemdeki uygulamada eşlerin çoğunlukla Kanun’da öngörülen mal rejiminden farklı tercihlerde bulunmadıkları görülmekteydi. 4721 sayılı Kanun ile Türkiye’de ilk defa edinilmiş mallara katılma rejimi düzenlenmiştir. Bu rejim İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra Almanya’dan başlayarak çeşitli ülkelerde farklı adlarla belirtilse de özünde eşlerin evlendikten sonra edindikleri mallara karşılıklı olarak katılmaları veya bunlarda paylaşmayı öngören bir sistemdir (Türk, 2002: 87-88).

Eşlerin evlilikten önce ve evlilik sırasında edindikleri mal varlıklarını, idare etme, yararlanma ve bunlarla ilgili her türlü tasarruflarda bulunmalarına ilişkin usul ve esasları belirleyen kurallar bütününe mal rejimi denilmektedir. Mal rejimleri aile mahkemelerinin görev alanına giren dava ve işlerden en sıkıntılı olanlarından biridir. Mal rejiminin tasfiyesinde eşlerin bağlı olduğu rejime ilişkin hükümler uygulanır. Ayrılığa karar verilmesi halinde mahkeme ayrılığın süresine ve eşlerin durumlarına göre aralarında sözleşmeyle kabul edilmiş olan mal rejiminin kaldırılmasına karar verebilir.

4721 sayılı Kanun’da mal rejimi, yasal mal rejimi ve seçimlik mal rejimi olarak iki ana başlıkta ele alınmaktadır. Yasal mal rejimi, eşler arasında edinilmiş mallara katılma rejimini öngörmektedir. Seçimlik mal rejimleri ise, edinilmiş mallara katılma, mal ayrılığı, paylaşmalı mal ayrılığı ve mal ortaklığı ayırımlarını içermektedir.

Eşler arasındaki mal rejimi, 4721 sayılı Kanun’un 202 ilâ 281. maddeleri arasında düzenlenmektedir ve bu hükümlerden kaynaklanan tüm dava ve işler aile mahkemelerinin görevine girmektedir.

Mal rejimi sözleşmesi evlilikten önce veya sonra yapılabilir. Tarafların mal rejimini seçme, kaldırabilme ve değiştirebilme yetkileri bulunmaktadır ancak tüm bu hususlarda Kanun'da yazılı sınırlar gözetilmek zorundadır. Mal rejimi sözleşmesi ayırt etme gücüne sahip olan taraflar arasında yapılabilir. Küçükler ile kısıtlıların bu sözleşmeyi yapabilmeleri için yasal temsilcilerinin rızalarını almaları zorunludur.

Mal rejimi sözleşmesi noterde düzenleme veya eşlerin hazırladıkları yazılı sözleşmedeki imzalarının onaylanması şeklinde yapılmalıdır. Bununla birlikte taraflar evlenme başvurusu sırasında hangi mal rejimini seçtiklerini yazılı olarak da bildirebilirler. Mal rejimi sözleşmesi yapabilmek şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan eşler tarafından bizzat yapılması gereklidir. Eşlerin sözleşme ehliyetine sahip olmamaları halinde sözleşmeye yasal temsilcilerin de katılması zorunludur.

Haklı bir sebep varsa eşlerden birinin istemi üzerine aile hakiminin kararı ile mevcut mal rejiminin mal ayrılığına dönüştürülmesine karar verilebilir. Bu konudaki yetkili mahkeme eşlerden herhangi birinin yerleşim yerindeki aile mahkemesidir. Eşler her zaman yeni bir mal rejimi sözleşmesi ile önceki ya da başka bir mal rejimi sözleşmesi kabul edebilirler. Mal ayrılığına geçişi gerektiren sebebin ortadan kalkması halinde hâkim, eşlerden birinin istemiyle eski mal rejimine dönülmesine karar verebilir.

Buna göre mal ayrılığına geçişi gerektiren haklı sebeplerin ortadan kalkması durumunda aile hâkiminin kararı olmadan eşler arasında kendiliğinden mal rejimi eskisine dönüşmez. Hâkim kararı için de eşlerden birinin talebi gereklidir.

Eşlerin kişisel mallarının ve edinilmiş mallarının tespiti için edinilmiş mallara katılmanın ne zaman başladığının bilinmesi gerekir. Eşlerin anılan rejimin başladığı tarihten önce sahip oldukları malları kişisel nitelikte kabul edilir ve bunlar hakkında diğer eşin hak iddiası dinlenmez ve bu mallar tasfiye dışında tutulur (Köseoğlu, 2005: 232).

Edinilmiş mallara katılma rejimi edinilmiş mallar ile eşlerden her birinin kişisel mallarını kapsar. Edinilmiş mallara katılma rejimi İsviçre Medeni Kanunu'nda 1 Ocak 1988 tarihinde yürürlüğe giren bir düzenlemeyle yasal mal rejimi olarak kabul edilmiştir. Yürürlükteki Kanun'da eşler arasındaki yasal rejimin “*mal ayrılığı*” olduğu ifade edilmiştir. Evlilik birliği sona erdiğinde mal ayrılığı rejiminin eşler arasında büyük haksızlıklara yol açtığı özellikle mesleğe sahip koca lehine işlediği ve ev işlerini yapan hatta eşine mesleğinde dahi yardımcı olan kadının durumunu dikkate almayan bu rejim ağır eleştirilere maruz kaldığından edinilmiş mallara katılma rejimi yasal mal rejimi olarak kabul edilmiştir. Edinilmiş mallara katılma rejiminde eşlerin iki grup malı olduğu, bunlar edinilmiş mallar ile eşlerden her birinin kişisel malı olarak sınıflandırılmaktadır. Eşlerden her biri evliliğin devamı süresince her iki gruptaki mallar üzerinde mülkiyet hakkına sahip bulduklarından bu mallar üzerinde yönetim, yararlanma ve tasarrufta bulunma hakları kendilerine ait bulunmaktadır.

Edinilmiş mal, 4721 sayılı Kanun'un 219. maddesinde “*her eşin bu mal rejiminin devamı süresince karşılığını vererek elde ettiği mal varlığı değerleridir*” şeklinde tanımlanmıştır.

Kişisel mallar ise 4721 sayılı Kanun'un 220. maddesinde sayma usulü ile belirtilmiştir. Bunlara eşlerin giysileri, saati, çantası, spor alet ve malzemeleri, ziynet eşyaları örnek gösterilebilir. Bu eşyalar evlilik birliğinin başlangıcında mevcut olabileceği gibi karşılıksız olarak sonradan da edinilebilir. Hatta karşılığı edinilmiş mallardan da ödenmiş olabilir. Ancak bu halde diğer eşin denkleştirme isteme hakkı saklıdır.

4721 sayılı Kanun'un 253. maddesinde “*Paylaştırmanın ayın (aynı) olarak yapılması asıldır. Buna olanak yoksa bedel eklemek suretiyle paylar denkleştirilir. Eşlerden birinin diğerine ödeyeceği bedel, malların tasfiye anındaki sürüm değerlerine göre hesaplanır. Bu hesaplamada paylaşım konusu malların edinilmesinden doğan borçlar indirilir.*

Denkleştirme bedelinin derhal ödenmesi kendisi için ciddi güçlükler doğuracaksa, borçlu eş ödemelerin uygun bir süre ertelenmesini isteyebilir. Aksine anlaşma yoksa tasfiyenin sona ermesinden başlayarak denkleştirme bedeline faiz yürütülür; durum ve koşullar gerektiriyorsa ayrıca borçludan güvence istenebilir.” hükmü yer almaktadır.

2.2.9. 4722 sayılı Kanun’da Mal Rejimine İlişkin Hükümler

4722 sayılı Kanun’un 10. maddesinin birinci fıkrasındaki *“Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girdiği tarihten önce evlenmiş olan eşler arasında bu tarihe kadar tâbi oldukları mal rejimi devam eder. Eşler Kanun’un yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak bir yıl içinde başka bir mal rejimi seçmedikleri takdirde, bu tarihten geçerli olmak üzere yasal mal rejimini seçmiş sayılırlar.”* hükmünün Anayasa’ya aykırılığı sebebiyle iptali istemiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi kuralın oyçokluğuyla Anayasa’ya aykırı olmadığına karar vermiştir⁹.

4722 sayılı Kanun’un 10. maddesinin ikinci fıkrasındaki *“Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olan boşanma veya iptal davaları sonuçlanıncaya kadar eşler arasında tâbi oldukları mal rejimi devam eder. Dava boşanma veya iptal kararıyla sonuçlanırsa, bu mal rejiminin sona ermesine ilişkin hükümler uygulanır.”* şeklindeki birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa’ya aykırılığı sebebiyle iptali istemiyle açılan davada Anayasa Mahkemesi kuralın oyçokluğuyla Anayasa’ya aykırı olmadığına karar vermiştir¹⁰.

⁹ AYMK, 18.9.2008 günlü, E.2006/37, K.2008/141; Bu raporun hazırlanması sırasında Anayasa Mahkemesi’nin gerekçeli kararı yayımlanmamıştır.

¹⁰ AYMK, 18.9.2008 günlü, E.2006/76, K.2008/142; Bu raporun hazırlanması sırasında Anayasa Mahkemesi’nin gerekçeli kararı yayımlanmamıştır.

2.2.10.Eşler Arası Mal Rejimi ve Çocuk Malları İle İlgili Konularda Karşılaşılan Sorunlar

Mal rejimleriyle ilgili davalar, aile mahkemelerinde görülen dava ve işler arasında yüksek bir orana sahip değilse de en sorunlu alanlardan birisini oluşturmaktadır. Özellikle bu davaların değişik nedenlerle çözümünün hem güçlükler taşıdığı ve hem de çok zaman aldığı belirtilebilir.

2.2.10.1.Eşler Arasındaki Mal Rejimi

Eşlerin, mal rejimine ilişkin kanun hükümlerinden yeterince haberdar olmadıkları söylenebilir. Nitekim Boğaziçi Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Yeşim Arat ve Sabancı Üniversitesi öğretim üyesi Dr. Ayşe Gül Altınay'ın "*Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*" araştırmasında ortaya konulan bulgulardan birisi de Türkiye'deki kadınların yarıya yakınının Medeni Kanun'da yeniden düzenlenen mal rejiminden habersiz olduğudur (bianet.org , 2008).

“Öncelikle aile mahkemelerinin görevlerinden olan mal rejimlerine ilişkin davalar ciddi sorun oluşturmaktadır. Bu durum mal rejimlerine ilişkin Medeni Kanun hükümlerinden kaynaklanmaktadır. Mal rejimine ilişkin olarak açılan bir davada bir malın bugüne güncellenerek tasfiyesinin sağlanması neredeyse imkânsız gibidir. Bu nedenle 743 sayılı Medeni Kanun hükümlerine geri dönmelidir. Aile mahkemesine açılan mal rejimine ilişkin bir davanın çözümü, ticaret mahkemelerindeki bir anonim şirketin tasfiyesine ilişkin davadan daha zordur. Bu açıdan 4787 sayılı Yasanın 4. maddesinden aile mahkemelerinin görevleri arasında yer alan mal rejimine ilişkin davalar kapsamdan çıkarılmalıdır.” (Hâkim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Ülkemizde kayıt dışılıktan kaynaklanan bilinen sorunlar özellikle Mal Rejiminin tasfiyesi davalarının çözümünde ciddi handikap yaratmakta, maddi konularda delil toplamayı ve değerlendirmeyi zorlaştırmakta, kararların

isabetini olumsuz etkilemektedir. Ancak bu sorunun çözümü 4787 sayılı yasayla sağlanamayacağından öneride bulunulamamaktadır.” (Hakim-Erkek-Ege-2008)

“Mal rejimlerine ilişkin davalarda bilirkişi konusunda eksiklikler var. Ayrıca aile hakimlerinin bu tür davalarda yeterli donanıma sahip olmadığını düşünüyorum. Hakimlere bu konuda ciddi eğitimler verilmeli. Bu tür davalar son zamanlarda arttığından Yargıtayda emsal kararlar oluşmadığından hakimlere yol gösterici kararlar yok.” (Hakim- Kadın-İç Anadolu-2008)

“Eşler arasındaki mal rejimiyle ilgili Yasa hükümleri açık ve net değildir. İnfazda da zorluklar yaşanmaktadır. Genellikle mal birliğinde bütün malların ½ şeklinde taksim edileceğine dair yanlış bir anlayış bulunmaktadır. Hâlbuki durum bu kadar kolay ve basit değildir. Katkı payı oranının nasıl hesaplanacağı en tereddütlü konulardan birisidir. Mal rejimine ilişkin davalarda kısa süreli ve sağlıklı bir sonuca varılması için evliliği başlangıcından itibaren eşlerin bir muhasebeci tutup sahip oldukları şeyleri kayıt altına almalarının yararlı olacağını düşünüyorum.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

Bu konuda bir avukatın yaklaşımı ise şöyledir:

“Edinilmiş mallara katılma rejimi tam olarak daha anlaşılmalı ve tam olarak da uygulanabildiğini düşünmüyorum. Bilirkişiler de bu konuda tam hesap yapacak kişiler de bu konuda daha tam yeterli tecrübeye sahip olmadıkları için çok aksayan yönleri var. Çok açık yönleri var. Yani onların tekrar bir gözden geçirilmesi gerekiyor bence. Tam anlamıyla maksadına ulaşmadığını düşünüyorum. Aksayan yönlerin en azından hukukçulardan görüş sorulup mutlaka hukukçulardan ki bu konular belli zaten bütün

avukatların, hâkimlerin takıldığı noktalar belli noktalar.”
(Avukat-Erkek- Doğu Marmara-2008)

2.2.10.2.Çocuk Malları

Ana ve baba kural olarak, hesap ve güvence vermeden velâyetleri devam ettiği sürece çocuğun mallarını yönetme hak ve yetkisine sahiptirler.

4721 sayılı Kanun’un İkinci Kitabının “*Hısımlık*” başlıklı İkinci Kısımının, “*Soybağının Kurulması*” başlıklı Birinci Bölümünün “*Çocuk Malları*” başlıklı Yedinci Ayırımındaki 352 ilâ 363. maddelerinde çocuk malları konusu; malların yönetimi, kullanma hakkı, gelirlerinin sarfi, kısmen sarfi, çocuğun serbest malları, malların korunması ve yönetimin sona ermesi başlıkları altında hükme bağlanırken, sadece evlilik birliği içerisinde doğmuş çocuklara münhasır kılınmıştır.

Çocuk malları konusunda ana babanın yükümlülüklerini yerine getirmemeleri halinde aile hakiminin müdahalesi söz konusudur.

Anne ve baba tarafından bir meslek veya sanat ile uğraşması için çocuğa kendi malından verilen kısmın veya kendi kişisel kazancının yönetimi ve bundan yararlanma hakkı çocuğa ait bulunmaktadır. Çocuğun kazancı yanlarında yaşadığı sürece anne ve babasına ait değilse de çocuğun evde anne ve babasıyla birlikte yaşaması durumunda anne ve babanın çocuğun bakımı için kendisinden uygun bir katkıda bulunmasını isteme hakları bulunmaktadır.

Evlilik sona erince velâyet kendisinde kalan eş, hâkime çocuğun mal varlığının dökümünü gösteren bir defter vermek ve bu mal varlığında veya yapılmış olan yatırımlarda gerçekleşen önemli değişiklikleri bildirmekle yükümlüdür. Anne ve baba çocuğun mallarını yönetmekte herhangi bir nedenle yeterince özen göstermezlerse aile hâkimi malların korunması için uygun önlemleri alır. Aile hâkimi malların yönetimi ile ilgili talimat verebilir, belli

zamanlarda verilecek bilgi ve hesabı yeterli görmezse malların tevdi edilmesine veya güvence gösterilmesine karar verebilir.

Çocuğun mallarının kendi ekonomik geleceği bakımından tehlikeye girmesi halinde bu tehlikenin başka önlemlerle giderilmesi mümkün olmadığında, aile hâkimi kararıyla çocuk mallarının yönetimi bir kayyıma devredilebilir. Çocuğun yönetimi anne babaya ait olmayan malları yönetimi tehlikeye düştüğünde de aile hâkimi aynı önlemlere karar verebilir. Hatta çocuğun mallarının gelirlerinin veya bu mallardan ayrılmış belirli miktarlarının kanuna uygun şekilde sarf edileceği konusunda kuşku duyulursa aile hâkimi bunların yönetimi için de bir kayyım tayin edebilir.

Anne ve babanın velayet ya da yönetim hakları sona erdiğinde çocuğun mallarını hesabıyla birlikte ergin olan çocuğa, vasisine veya kayyımına devretmeleri gerekir. Anne ve baba çocuk mallarının geri verilmesinde vekil gibi sorumlu sayılmaktadırlar. Anne baba dürüstlük kuralına uygun olarak başkasına devrettikleri malların yerine sadece aldıkları karşılığı geri vermek zorundadırlar. Ancak kanuna uygun olarak çocuk ve aile için yaptıkları harcamalardan dolayı tazminat sorumlulukları yoktur.

Uygulamada çocuk mallarına ilişkin olarak çeşitli sorunların yaşandığı anlaşılmaktadır. Konuyla ilgili değişik kesimlerdeki görüşler şöyledir:

“Çocuk mallarına ilişkin koruma kararlarında da sorunlar yaşanmaktadır. Çocuğun herhangi bir malı olduğu taktirde 18 yaşını doldurana kadar bu malı aile mahkemesinin yönetmesi gerekmektedir. Nüfustan re’sen gelen bildirim üzerine çocuk mallarının yönetilmesi aile mahkemelerinin görevine girmektedir. Mahkeme, tarafları çağırmakta, çocuğun malvarlığı az ise, eğitim harcamalarına ayrılması yoluna gidilmektedir. Bu konudaki iş ve işlemler oldukça zaman almakta, aile mahkemelerinin ana fonksiyonlarını yerine getirmesinde olumsuz etki etmektedir. Bu açıdan aile mahkemelerinin görevleri gözden geçirilmelidir.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Mahkemelerinin iş yükünün artmasında bu davaların büyük etkisi bulunmaktadır. Esasında bu konu çocuğun 18 yaşına gelmesine kadar devam ettiğinden yapay bir iş yüküne neden olmaktadır. Bu görevin mutlaka aile mahkemelerince yerine getirilmesinin gerekmediğini düşünüyorum.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Daha çok çocuklarla ilgili bölümde uygulamaya rastlıyoruz. Bu da özellikle çocuğun mal varlığı varsa onu korumaya yönelik. Oda yine zaman darlığından dolayı -hep aynı yere düğümleniyor maalesef- hakim yine taraflara bırakıyor. Velayeti kime vermişse anne ya da babaya vermişse ondan çocuğun mal varlığı var mı diye beyan istiyor. Belli bir süreci vardır bunun. Kararın kesinleşmesiyle birlikte onu istiyor. Ve ona göre bir defter tutması gerekiyor. Mal varlığının bu şekilde kontrol altında tutulması kaba deyimle çarçur edilmesinin engellenmesi, çocuğun geleceğinin yok edilmesinin, engellenmesinin önüne geçilmesi amaçlanıyor. Fakat bunun çok iyi uygulandığını söyleyemeyiz. Çünkü bizim insanlarımız sadece kayıtlı malları bildiriyor oraya. Tescile tabi olan gayrimenkul gibi araç gibi şeyler varsa ki Türk toplumunda eğer miras yoluyla geçmemişse çocuk üzerine mal edinmek gibi bir derdi olmuyor. Öbür türlü banka hesabı yok ya da bu tür gayrimenkul, araç gibi tescilli malı yoksa menkul mallarını bildirmekten kaçınıyor. Anne ya da baba iyi ya da kötü kendi idare ediyordur bir şekilde.” (Avukat-Kadın-Batı Anadolu-2008)

2.2.11.Soybağının Belirlenmesi Konusu

4722 sayılı Kanun'un 12. maddesine göre, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce, sahih olmayan nesepli çocuklar, 1 Ocak 2002 tarihinden başlayarak bu Kanun'un soybağına ilişkin hükümlerine tâbi olacaklardır. Eğer bu kapsamdaki çocuklar, vesayet altında iseler, vesayetin kaldırılmasını gerektiren sebepler bulunmadıkça en geç bir yıl içinde, yani en geç 1 Ocak 2003 tarihi itibarıyla velayet hükümlerine tâbi olacaklardır. Ancak, 1 Ocak 2002

tarihinden önce velayetin verilmesi veya kaldırılması konusunda verilmiş olan kararlar geçerliliğini koruyacaktır.

4722 sayılı Kanun'un 13. maddesine göre, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden (yani 1 Ocak 2002 tarihinden) önce açılmış olan babalık davaları hakkında, 743 sayılı Kanun değil, 4721 sayılı Kanun hükümleri uygulanacaktır. Aynı şekilde, 4721 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önce olumlu karara bağlanmış olan malî sonuçlu babalık davalarında çocuğun soybağı, 1 Ocak 2002 tarihinden başlayarak 4721 sayılı Kanun hükümlerine göre kurulmuş olacaktır.

“Maddenin birinci fıkrasında, Türk Medenî Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden önce açılmış olup, devam etmekte olan babalık davalarının, Türk Medenî Kanunu hükümlerine göre karara bağlanacağı öngörülmüştür. Babalık davasıyla ilgili hükümler küçüklerin korunması amacını taşıdıklarından ve Türk Medenî Kanunu ile bu konuda daha etkin koruma hükümleri öngörüldüğünden devam etmekte olan davalarda, yeni Kanun'un uygulanacağı hükme bağlanmıştır.

*Maddenin ikinci fıkrasında, Türk Medenî Kanununun yürürlüğe girmesinden önce kesinleşmiş olan malî sonuçlu babalık davalarında, çocuğun soybağının, yeni Kanun hükümlerine göre Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten başlayarak kurulmuş olacağı öngörülmüştür”.*¹¹

Soybağı çocuk hukukunun temel kavramlarından biridir. Bu kavram çocuğun ana-babasıyla olan hısımlık ilişkisini belirler. Bu açıdan, çocuk hukukunun en önemli görevi, çocuğun ana-babasına karşı nesep ilişkisinin meydana gelmesini düzenlemektir.

Çocuğun hem biyolojik hem de psiko-sosyal bakımdan ana ve babaya gereksinimi vardır. Türk Medenî Kanunu'na göre, çocuğun anası hemen her zaman belli olduğu halde babası her zaman belli olmayabilir. Aralarında doğal kan bağı bulunan bir çocukla bir erkek arasında aynı zamanda hukuksal soybağı ilişkisinin bulunduğu

¹¹ 4722 sayılı Kanunun 13. madde gerekçesi.

söylemek mümkün değildir. Çocukla onun doğumuna neden olan erkek arasında hukuksal yönden de bir soybağının kurulabilmesi için kanunda aranan koşulların gerçekleşmesi gerekir. Kan bağı, hukuk düzeninin aradığı koşullar altında gerçekleşmelidir. Hukuksal yönden ana-baba ile çocuk arasındaki soybağını meydana getiren temel ilişki evliliklidir. Evlilik dışında doğan çocuklar için de soybağının düzeltilmesine ilişkin davalar ile baba-çocuk arasındaki hukuki ilişki oluşturulur.

Soybağına ilişkin davalarda uygulanacak usul kuralları 4721 sayılı Kanun'un 284. maddesinde belirlenmiştir. Bu kurallar özel ve genel usul hükümleri şeklinde ayrılabilir. Öncelikle dikkate alınacak özel hükümler şunlardır:

1. Hâkim maddî olguları re'sen araştırır ve kanıtları serbestçe takdir eder.

2. Taraflar ve üçüncü kişiler, soybağının belirlenmesinde zorunlu olan ve sağlıkları yönünden tehlike yaratmayan araştırma ve incelemelere rıza göstermekle yükümlüdürler. Davalı, hâkimin öngördüğü araştırma ve incelemeye rıza göstermezse, hâkim, durum ve koşullara göre bundan beklenen sonucu, onun aleyhine doğmuş sayabilir.

Genel hükümler ise yukarıdaki usul kuralları dışında kalan konularda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun uygulanmasıdır.

4721 sayılı Kanun'un 301. maddesi gereğince, çocuk ile baba arasındaki soybağının belirlenmesi için ana veya çocuk dava açabilir. Bu dava babaya, baba ölmüş ise mirasçılara karşı açılabilir. Babalık davası Cumhuriyet savcısına ve hazineye; dava ana tarafından açılmışsa kayyım; kayyım tarafından açılmışsa anaya ihbar edilir. Cumhuriyet savcısına ihbar zorunluluğu babalık davalarının kamu düzenine ilişkin olmasından kaynaklanmaktadır.

Aile mahkemesi hâkimleri ile yapılan görüşmelerden soybağına ilişkin davaların aile mahkemesine açılan davalar içinde yüksek bir oranı oluşturmadığı anlaşılmıştır.

“Babalığın tespitine ilişkin ayda 2-3 dava açılmaktadır.”
(Hakim-Kadın-İç Anadolu-2008)

Soybağına ilişkin davalardan olan babalığın tespiti davalarında taraf sıfatına ilişkin sorun yaşandığı ifade edilmiştir.

“Diğer yaşanan bir sorun; babalığın tespiti davalarında hazine ve savcının bulunmasında taraf sıfatı konusunun belirsizliğidir. Hazine temsilcisi ve savcı davalı mıdır, davacı mıdır? Bu konuda belirsizlik vardır.” **(Hakim- Kadın- İç Anadolu-2008)**

2.2.12.Aile Mahkemelerinde Nafaka

Nafaka (geçimlik), öngörülen şartlar içinde çoğunlukla yoksulluk, zaruret, yardıma muhtaçlık durumuna düşenlerin geçimlerini sağlamak için Kanun’da belirtilen kişiler tarafından verilen para ya da maddi yardımı anlatır. Nafaka isteyebilecekler ile nafaka yükümlüleri Kanun’da belirlenir, miktarı ise her somut olayda hâkim tarafından takdir edilir (Şener, 2001:583).

Nafaka genel olarak bakım ve yardım nafakası şeklinde ayrılabilir. Bakım nafakaları da tedbir nafakası, anne babadan istenebilecek bakım nafakaları, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası şeklinde alt başlıklara ayrılabilir.

2.2.12.1.Boşanmada Nafaka

Evliliğin genel hükümleri çerçevesinde evliliğin devamı süresince eşler ile çocukların maddi ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması gereğinin bir sonucu olarak boşanma davası açıldığında bu yükümlülük ihlal edildiğinde geliri olan “eşe” geliri olmayan eş ve çocuklarının geçimini sağlaması için nafaka yükümlülüğü verilmiştir.

Boşanma davası nedeniyle nafaka konusunu, boşanma davası sırasındaki tedbir nafakası ve boşanma nedeniyle hükmedilecek yoksulluk ve iştirak nafakası şeklinde belirlemek mümkündür. Tedbir nafakası 4721 sayılı Kanun’un 169. maddesi hükmüne dayanmaktadır. Yoksulluk nafakası ise 4721 sayılı Kanun’un 175., iştirak nafakası ise 182 ve ilgili hükümlere göre karara bağlanabilir.

2.2.12.2.Tedbir Nafakası

Tedbir nafakası, boşanma davasının açılması nedeniyle ortaya çıkan hukuki ve fiili durumda eşlerin ve çocukların ortaya çıkabilecek mağduriyetlerini önlemeyi ve eşlerin mallarının zarar görmemesi için karara bağlanan nafakaya denir (Özta, 2004: 449).

Tedbir nafakasının konusunu özellikle eşlerin barınması, geçimi, eşlerin mallarının yönetimi, çocukların bakımı ve korunmasını sağlayacak geçici önlemler oluşturmaktadır. Aile hâkimi bu önlemleri resen almak yetki ve yükümlülüğünü taşımaktadır.

2.2.12.3.Yoksulluk Nafakası

4721 sayılı Kanun'un 175. maddesine göre boşanma yüzünden yoksulluğa düşecek taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla geçimi için diğer taraftan malî gücü oranında süresiz olarak yoksulluk nafakası isteyebilir. Nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz. Boşanmadan sonra açılacak nafaka davalarında, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. Evliliğin boşanma sebebiyle sona ermesinden doğan dava hakları, boşanma hükmünün kesinleşmesinin üzerinden bir yıl geçmekle zamanaşımına uğrar.

2.2.12.4.İştirak Nafakası

4721 sayılı Kanun'un 185. maddesinin ikinci fıkrasında eşlerin evlilik birliğinin mutluluğunu elbirliğiyle sağlamak, çocukların bakımına, eğitim ve gözetimine birlikte özen göstermek yükümlülükleri bulunmaktadır. Aynı Kanun'un 186. maddesinin son fıkrasına göre de eşlerin evlilik birliğinin giderlerine katılmalarında eşitlik ilkesi öngörülmüştür. Eşler giderlere katılmada "güçleri" ölçüsüne göre sorumludurlar. Bunun sonucu olarak geliri olmayan eşin kendi emeğini evlilik birliğine harcaması da bu eş için maddi katkı olarak kabul edilmektedir.

4721 sayılı Kanun'un 182. maddesinin ikinci fıkrasına göre velayetin kullanılması kendisine verilmeyen eş, çocuğun bakım ve eğitim giderlerine gücü oranında katılmak zorundadır.

2.2.12.5.Nafakada Geçici Önlemler ve Güvence

4721 sayılı Kanun'un 332. maddesinde; *“Nafaka davası açılınca hâkim, davacının istemi üzerine dava süresince gerekli olan önlemleri alır.”* denilmektedir. Hâkim nafaka davası devam ederken gerekli önlemleri alabilir. Ancak bu önlemleri resen değil, davacının istemi üzerine karara bağlayabilir.

4721 sayılı Kanun'un 334. maddesinde *“Ana ve baba nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmezlerse ya da kaçma hazırlığı içinde buldukları, mallarını gelişigüzel harcadıkları veya heba ettikleri kabul edilebilirse hâkim, gelecekteki nafaka yükümlülüklerine ilişkin olarak uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına karar verebilir.”* hükmü söz konusudur.

Ana ve babanın nafaka yükümlülüklerinin ileride yerine getiremeyeceklerine dair maddede sayılan bazı hallerin bulunması durumunda aile hâkimi ana ve babayı uygun bir güvence sağlamaya yükümlü tutabileceği gibi başka önlemlere de karar verebilir. Maddede sayılan karara dayanak olacak haller seçimlik olarak ana ve babanın nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak yerine getirmemeleri veya kaçma hazırlığı içinde olduklarının anlaşılması yada mallarını gelişigüzel harcadıklarının veya heba ettiklerinin açıkça anlaşılmasıdır.

Maddede alınacak diğer önlemlerin neler olduğu belirtilmeyerek konu aile hâkiminin takdirine bırakılmıştır. Bu güvenceler rehin şeklinde aynı nitelikte olabileceği gibi, kefalet biçiminde şahsi nitelikte de olabilir. Aile hâkimi somut olayın özelliğine göre takdir edeceği bir miktar paranın belirleyeceği bir banka hesabına depo edilmesine de karar verebilir.

2.2.12.6.4787 sayılı Kanun'da Nafaka Önlemi

4787 sayılı Kanun'un 6. maddesinin (1) numaralı bendinin (b) alt bendindeki *“Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya,”* (2) numaralı bendinin (a) bendindeki

“Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya,” karar verilebilmesine ilişkin kurallar gereğince aile mahkemeleri, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda nafaka hakkında önlem kararları verebilirler.

2.2.12.7.Nafakayla İlgili Konularda Karşılaşılan Sorunlar

Aile mahkemelerinde bakılmakta olan nafaka ile ilgili davaların, diğer davalara göre oranı mahkemeden mahkemeye farklılıklar taşımakla birlikte, aile mahkemelerinde boşanma davalarından sonra en çok görülen dava türünün nafakayla ilgili olduğu söylenebilir.

“Yılda 1500 dosyadan 1000’i yani toplam işin 2/3’ü boşanma, geri kalan 500 davanın da 2/3’ü nafaka geriye kalan kısmın da diğer davalar olduğunu söyleyebilirim.”
(Hâkim- Kadın- İç Anadolu- 2008)

“% 60 oranında boşanma, % 20 oranında tedbir ya da artırma konulu nafaka davaları bulunmaktadır” **(Hakim-Erkek- İç Anadolu-2008)**

“Boşanma davaları % 70, nafaka ve artırım davaları % 20 oranındadır” **(Hakim-Kadın-İç Anadolu- 2008)**

“Boşanma, nafaka, nafaka artışı davaları baktığımız davalardır. Bunlardan boşanma ve nafaka davaları en fazla gelen davalardır.” **(Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)**

“Dava türleri, boşanma, nafaka, ... şeklindedir”
(Hakim-Kadın-Ege-2008)

“Bu dava türlerinin büyük çoğunluğunu, yaklaşık % 60’ını boşanma , % 25’ini nafaka, gerisini tazminat dahil diğer dava türleri oluşturmaktadır.” **(Hakim-Erkek-Ege-2008)**

“Sadece aileye ilişkin boşanma, nafaka, velayet, velayetin kaldırılması ve bunlara ilişkin bir kısım tedbirler, tasarruf yetkisinin sınırlandırılması, koca soyadını

kullanabilmek gibi daha fazlasını şu an hatırlamıyorum.”
(Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

“Tabii ki aile mahkemesinde en büyük payı boşanma davaları alıyor. Boşanma davaları dışında nafaka, velayet bunun dışında ailenin korunmasına dair davalar var. Yani şöyle özetlersek boşanma, velayet, nafaka, katkı payı bu tür davalar yani evlilik birliğiyle ve aile hukukuyla ilgili davalar bunlar.” **(Avukat, Erkek, Orta Doğu Anadolu, 2008)**

“Öncelikle boşanma davaları ağırlıklı olarak gelerek karara bağlanıyor. Velayet, nafaka, mal ayrılıkları, ayrılık davaları, aileyi ilgilendiren konularla ilgili davaların tamamı, ailenin korunmasına dair tedbirlerimiz var bunlarda yine aile mahkemesine alınıyor.” **(Avukat, Kadın, Batı Marmara, 2008)**

“Boşanmış ailelerin velayet problemleri olabiliyor. Şahsi ilişki problemleri, çocuk mallarının korunması davaları, Nafaka davaları.” **(Pedagog, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)**

Nafaka davalarının, uygulamaya bağlı olarak zamanla oranının düşeceği de ifade edilmiştir:

“Yüksek oranda nafaka artışı davaları ama şu anda onlar yavaş yavaş artık engelleniyor. Çünkü biz de yapıyoruz hakim arkadaşlarımız da yapıyor. Artık davalarda oran konuyor, tefe tüfe falan diye. Gelecek yıllardaki artışı da kararlayabiliyor hâkimler. Onu da kararlayınca bir sonraki nafaka artışını açmaya gerek kalmıyor. Eğer bu tamamıyla uygulanmaya başlanırsa boşanma davası içerisinde nafaka hükmedilirken yanına artış oranları da yazılınca o mahkemelerdeki nafaka artış davaları tamamıyla ortadan kalkacak ama şimdi henüz tam uygulanmadığı için yüksek oranda o davalarda var.” **(Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008)**

Nafakaya hükmetme, sıklıkla tedbir niteliğinde verilen kararlarla olmaktadır.

“...Onun dışında çocuklarla ilgili uygulanan kararlar var mesela baba evi terk edip gittiği zaman nafaka bağlanıyor. Anne terk ettiği zaman çocuklar sosyal eğitim kurumuna yerleştiriliyor yani bunlar uygulanıyor.” (Avukat, Erkek, Orta Doğu Anadolu, 2008).

“Dava devam ettiği sürece nafakalar var ama tabii 6. madde içerisinde olanlar nafakaya, çocuğun geçici olarak anneye babaya velayetinin tedbiren verilmesi gibi tedbirler zaten alınıyor.” (Avukat, Erkek, Batı Marmara, 2008)

“Genelde çocuk ve çalışmayan eş için tedbir nafakası bağlanıyor. Bu koruyucu önlemlerden bir tanesidir.” (Avukat, Kadın, Ege, 2008)

Aile mahkemelerinde nafakaya ilgili yaşanan sorunlar değişik nedenlere dayandırılmaktadır. Bu nedenlerden bazıları şöyledir:

- Özellikle eşlerin kendileri ve/veya çocukları için nafaka talepleri, yeni husumetlere neden olabilmektedir.

“...tarafklar dediğiniz kişiler birbirinden boşanmaya karar vermiş ya da birlikte bir hayat geçirmiş sonra ayrılmış ama çocuk yüzünden anlaşmazlık çıkmış ya da maddi konularda, (nafaka gibi) sıkıntı yaşamış insanlar dolayısıyla bu insanların arasında zaten ister istemez bir husumet doğuyor.” (Avukat, Kadın, Batı Marmara, 2008)

- Uygulamada aile hakimlerinin özellikle tedbir nafakasına hükmetmesi kararın verilmesindeki celse sayısına göre bile farklılıklar taşımakta, bunun ise hakim in yaklaşımına bağlı olabildiği görülmektedir.

“Bir tanesi diyelim ki tedbir nafakasını bir celse de veriyorsa, adı üstünde çünkü tedbir nafakası ilk celsede verilmesi gerekir, diğeri kadına ön yargısından, bakış açısından olabilir üç celsede ben alamadığımı hatırlıyorum.

Onun için daha derinde bir şeye gerek var.” (Avukat, Kadın, Ege, 2008)

“Biz diyelim ki aile mahkemesi 11 tane diyoruz ki inşallah buraya düşmez, çünkü o önyargılı, orası ilk celsede tedbir nafakası vermez, kadın bakış açısıyla bakar veya erkek bakış açısıyla bakar gibi hala biz bu çağda bunları düşünüyoruz.” (Avukat, Kadın, Ege, 2008)

“Fakat bunun uygulamaları da hiçbir zaman belli bir standarda ulaşmıyor. Daha önce de belirttiğim gibi kadın genelde mağdur oluyor. Kadın açısıyla konuşuyorum çünkü genelde kadınlar mağdur. Çalışmıyorlar, bir ev tutmak zorundalar, geçinmek zorundalar. Biz bunu hâkimlerin birine anlatıyorsak diğerine anlatamıyoruz. Adı üstünde acil bağlanması gereken nafaka türüdür tedbir nafakası fakat 3. celsede, 4. celsede 5–6 ay sonra bağlanıyor ve bunların tabii ki mağdur olan kadın ve çocuk üzerinde çok büyük olumsuz etkileri var. Bunun bir kere kanun değiştirmek suretiyle olmasına gerek yok yani kanunda değiştirilebilir ilk celse de bağlanır diye bir hüküm getirilebilir. Ama kanun değiştirmek zor bir şeydir. Fakat bunun bir kere yapılması gerekiyor.” (Avukat, Kadın, Ege, 2008)

“Bu davada nafaka ve tazminat talebinin de olduğunu varsayarsak ortalama bir davanın bitme süresi iki buçuk, üç yıl. Yeni yeni içtihatları çıkmaya başladı ama aksayan yönlerini görmek için henüz çok erken. Elbette aksayan yönleri var. Ancak bu içtihatları ve mahkemelerin yapmış oldukları uygulamalardaki sıkıntıları görerek yorumlayabiliriz.” (Avukat-Erkek-İstanbul-2008)

“Yani bir yerde gidiyorsunuz A mahkemesinde tedbir nafakasından sonra kadına yoksulluk nafakası devam ederken B mahkemesinde devam etmiyorsa aynı şartlardaki bir kadına burada bir açıklık vardır. Onun olmaması gerekecek şekilde net bir açıklık yani tam anlamıyla bir koruma gerekiyor. Artı daha hızlı bazı şeylerin işlenmesi gerekiyor. Ama bu da

tamamen yasayla da çok ilgili değil uygulamayla ilgili. Yani daha toparlanacağımız bayağı birçok yer var. Ama eskiye göre yine çok büyük gelişme, rahatlama var.” (Avukat, Erkek, Doğu Marmara, 2008)

“Fakat şu anda gördüğümüz eksikliklerin tamamen daha oturmamış olması, en azından bazı konularda nafaka olsun, velayette çok diyemeyeceğim ama bazı konularda çifte standart uygulanabilmesi yani başka mahkemede başka bir karar çıkarken diğer bir mahkemede başka bir kararın çıkabilmesi, kanunda açık olan bazı durumların net açıklanmamış olması o gibi. Ve uygulamada seri bir şekilde ilerlememesi, zaman kaybı, çok büyük bir zaman kaybımız var.” (Avukat, Erkek, Doğu Marmara, 2008)

“Eksikliği duyulan buraya gelen kadınlardan en çok şu şikâyeti alıyorum ve bende gözlemliyorum. Nafakalar. Mesela başvuruluyor, boşanma davası açılıyor. Bazı hâkimlerimiz durum acil olmasına rağmen ya nafakayı hemen bağlamıyor ya da duruşmanın sonunda toplu olarak tedbir nafakası veriliyor. Bu bana hep çok ters gelmiştir. Bu tedbir nafakasıysa bunu baştan bağlamakta her zaman fayda vardır. Çünkü 10 ay 12 ay geçtikten sonra artık toplu olarak o paranın, nafakanın verilmesi ihtiyacı karşılamaktan uzak oluyor.” (Avukat, kadın, İstanbul, 2008)

- Hükmedilen nafakaların tahsilinde, nafaka borçlusunun tutumuna bağlı olarak sorunlar yaşanmakta, borcu ödememeye ilişkin yasal düzenlemelerin yeterince caydırıcılığı sağlamadığı, bu nedenle nafakaların zamanında tahsil edilemediği anlaşılmaktadır.

“Nafakalar da yine yasada nafaka ödemeyenin cezalandırılması konusu var. O da aylık nafakalarla ilgili, her ay tebligat çıkaracaksın, nafakayı ödemeyince icra cezaya bildireceksin, icra ceza da bir duruşma 3 ay 4 ay sonraya veriliyor. İşte bunlar uygulamanın aksaklıkları. Oysa hâkim

ben şikayet ettiysem, hâkim icra dosyasını alıp, bakıp o para oraya yatmamış mı daha duruşma gelmeden o cezayı vermesi lazım. İcra dosyasında o para yoksa, onun cezasının verilmesi lazım. Sonra birikmiş nafaka oluyor, kararın sonunda veriliyor birikmiş nafaka. Mesela aylık 200 liradan diyor, 10 aylık 2 milyar ediyor. Biz o 2 milyarı topluyoruz, koyuyoruz, bir de aylık 200 diye yazıyoruz icraya. O 2 milyarı ödemedi diye ceza almıyor vatandaş, aylık şeyi ödemedi diye alıyor. Bu da bir aksaklık. Çünkü toptan verdimse, o toptanı da ödemesi lazım. Bunlar o cezaların dediğim gibi duruşma yapılıyor. Duruşma 3–4 ay sonraya alınıyor, kadın hiç o şeyi alamıyor. Adam yatırmadığı gibi cezasını da alamıyor yani. Ondan sonra zaten belli bir dönem sonra da şey bitiyor . Bunlar işte uygulamadaki aksaklıklar olarak çıkıyor, yani mahkemenin kararının verilmiş olması bir şey değil. O kararın uygulamasında da sorunlar böyle oluyor.” (Avukat, Erkek, Batı Marmara, 2008)

“Diğer sıkça rastladığımız bir tedbir ise nafaka yükümlülüğünü yerine getirmeyen eş hakkında açılan ceza davasıdır. Ancak nafakayı ödemeyen eşe verilen üç aylık hapis cezası, hele de infazı gerçekleştiğinde eşin nafaka ödemekten kurtulması, açıkçası çok da caydırıcı değildir. Bu yasanın başarılı olması da, kararların sonuçların caydırıcılığı ile ilgilidir.” (Avukat-Kadın-Doğu Karadeniz-2008)

- Hükmedilen nafaka tutarlarının çoğu zaman, nafaka alacaklısının zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı ifade edilmektedir.

“Yani yetersizlikleri aslında içine bir nafaka hükmü var ama o nafakayla o evi sürdürmek olmuyor. İşte ev kira, kocanın adına kira sözleşmesi var, bir tek koca çalışıyor şimdi siz üç yüz milyon nafaka kararı verdiniz, evin kirası zaten dört yüz milyonsa o kadın onu da ödeyemeyeceği için evden istediğiniz kadar adamı uzaklaştırın bir faydası olmuyor yani.

Öyle birtakım pratik problemler de çıkabiliyor.” (Avukat, Erkek, Ege, 2008)

“Şu Türkiye şartlarında 150 milyon nafaka ne demek. İki tane kız çocuğu var yani. Tam böyle okuyacakları zaman, üniversiteye gidecekleri zaman yani o insan tam buluş döneminde anneyi babayı yanında görmek istediği an yanında yoklar. Ne kadar büyük bir boşluk. Tamam eşler olarak ayrılabilirsin ama sen onun babasıydın. Onun yanında destek olması lazım. Çocuğunla boşanmıyorsun ki.” (Aile Bireyi, Kadın, Doğu Karadeniz, 2008)

- Nafaka konusunda, 4787 sayılı Kanun ve ilgili mevzuat hükümlerinin olumlu sonuçlara neden olduğu da ifade edilmiştir.

“Kanunlarımız çok güzel tedbirler getirmiş, boşanan eşlerin ki Türkiye koşullarında özellikle bayanlar bu durumda mağdur durumuna düşüyor ve erkekte ekonomik, sosyal durumuna göre belli bir nafakaya hükmediliyor ve bu şekilde o giderilmeye çalışılıyor. Bunu birazda aile reisliğinin erkekten alınması ve yasa koyucuda belki azaltma düşüncesine girdi.” (Avukat-Kadın-Batı Anadolu-2008)

“Yani aile mahkemesinin kurulmuş olması çok olumlu ama herhalde bir beş sene sonra daha bir oturacak fakat mutlaka gerekiyordu. Hem asli hukuk mahkemeleri rahatladı, hem aile mahkemelerinde biraz önce de bahsettiğim gibi hâkimler özenle seçilmiş, evlilik hayatı nedir bilen hâkimler geliyor. Çocuğun bir ayakkabısının kaç lira olduğunu bilen hâkim var veya ne kadarla çocuk bakılır ne kadarla bakılmaz, nafaka miktarının belirlenmesinde hakim tecrübeli veya karı koca evlilik nedir bilen hakimlerimiz var. Bu bize çok büyük avantaj sağlıyor.” (Avukat, Erkek, Doğu Marmara, 2008)

“Yoksulluk nafakası alımında eğer kadın gerçekten mağdursa yine hakimden takdir hakkını kullanarak

bağlanabiliyor. Fakat kanuna göre taraflar eşit olduğu için birbirine bakma hükmü yok ve kadın tedbir nafakası dışında genelde karar sonrası nafaka hak edemeyebiliyor.” (Avukat, Erkek, Doğu Marmara, 2008)

“Türk aile yapısında, yardım nafakası alanında yapılan düzenlemeyle geniş aile yapısı biraz daha çekirdek aile yapısına doğru yaklaştırılmış ve en son kardeş ile sınırlandırılmış. Yani yardım nafakasını alt soy, üst soy ve bunun dışında da sınır olarak kardeş gözetilerek düzenlenmiştir. Bu durum Türk aile yapısının korunmasına katkı sağlamıştır. Günümüz ekonomik koşullarında insanların boşanmayla ağır bir sorumluluk altına sokulmasından ziyade, daha yakın sorumluluk duyacağı kişilerle sorumluluğun sınırlandırılması güzel bir husustur.” (Avukat-Kadın-Doğu Karadeniz-2008)

2.2.13.Aile Mahkemelerinde Yabancı Mahkeme Kararlarının Tanıma ve Tenfizi

Herhangi bir özel hukuk uyuşmazlığı hakkında, yabancı mahkemece verilen hüküm, her ülkede ülkenin kendi mevzuatıyla tek taraflı olarak veya anlaşmalarla tespit ettiği esaslara göre yerine getirilmektedir. Genel olarak kabul edildiği gibi uluslararası tenfizin iki yönü bulunmaktadır. Birincisi mahkeme kararlarının tanınması yani kesin hüküm gücünün kabulü, ikincisi kararın icra olunması yani icra edilebilirliğidir (Özbek, 2006: 284, 285).

4787 sayılı Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı bendinde yollama yapılan 20.5.1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun, 27/11/2007 tarihli ve 5718 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'un¹² 64. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun'a göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi, 5718 sayılı

¹² Yayımlandığı Resmi Gazete: 4/12/2007 tarihli ve 26728 sayılı.

Kanun hükümlerine göre yapılacağından aile mahkemelerinin görevinin devam ettiği açıktır.

Uygulamada yabancı mahkeme kararlarının tanıma veya tenfizi için açılan bazı davalarda yurt dışına yapılacak tebligat nedeniyle geçecek süreden kurtulmak ya da tebliğ edilememesi sonucuyla karşılaşmamak için Kanun'a aykırı olarak gerçek dışı adres gösterildiği bu duruma aile mahkemelerinin çok dikkat etmesi gerektiği anlaşılmaktadır.

“Yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi için açılan davalarda bazen hileli olarak davanın açıldığı yer adresi gösterilmektedir. Örneğin, kadın yabancı ama adres İzmir’de. Ben adresin gerçek olup olmadığı konusunda araştırma yaptırıyorum ve böyle durumlarda adresin gerçek dışı olduğu anlaşılabilir. Bu adrese tebligat yapılsa tarafın haberi olmadan tanıma veya tenfiz gerçekleşmiş olacak. Ancak aynı hassasiyet diğer aile hakimlerince gösteriliyor mu bilemem.” (Avukat, kadın, Doğu Karadeniz, 2008)

2.3.Aile Mahkemelerinde Taraflar Arasındaki Uyuşmazlık Nedenlerine İlişkin Araştırma ve İnceleme Yapma

Her aile mahkemesinde, Adalet Bakanlığınca, tercihan; evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış olanlar arasından, birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanması öngörülmektedir.

Aile hukukunda uyuşmazlıkların çözümünde, mahkemece uzman yardımıyla yararlanılması, 4787 sayılı Kanun’la ilk kez getirilen bir kural değildir. 4721 sayılı Kanun’un 195. maddesindeki *“Evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya evlilik birliğine ilişkin önemli bir konuda uyuşmazlığa düşülmesi hâlinde, eşler ayrı ayrı veya birlikte hâkimin müdahalesini isteyebilirler Hâkim, eşleri yükümlülükleri konusunda uyarır; onları uzlaştırmaya çalışır ve eşlerin ortak rızası ile uzman kişilerin yardımını isteyebilir.*

Hâkim, gerektiği takdirde eşlerden birinin istemi üzerine kanunda öngörülen önlemleri alır.” kuralı gereğince evlilik birliğinin korunmasına ilişkin olarak hakimin, eşleri yükümlülükleri konusunda uyarması, onları uzlaştırmaya çalışması ve eşlerin ortak rızasıyla uzman kişilerin yardımını isteyebilmesi öngörülmektedir. Ayrıca evlat edinmeyle ilgili olarak öngörülen usul hükümleri çerçevesinde, 4721 sayılı Kanun’un 316. maddesinde, evlat edinmeye her türlü durum ve koşulların kapsamlı biçimde araştırılmasında, evlat edinen ile edinilenin dinlenmelerinden ve gerektiğinde uzmanların görüşünün alınmasından sonra karar verileceği öngörülmektedir.

Görüldüğü gibi, aile hukukuna ilişkin yukarıda belirtilen konularda uzmandan yararlanma 4787 sayılı Kanun’dan önce de mümkün bulunmaktadır.

Sosyal hizmetler sosyal ve ekonomik yönden muhtaç duruma düşen kişi veya ailelere bu konuda katkı sağlamak, destek olmak ve muhtaç oldukları insan haysiyetine yaraşır düzeye gelmeleri için elden gelenleri yapabilmeyi amaçlayan faaliyetlerdir.

24.5.1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu’nun 3. maddesinde “sosyal hizmetler; kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünü” şeklinde tanımlanmıştır.

2.4.Aile Mahkemenizde Yetişkinler ve Küçükler İçin Öngörülen Koruyucu, Eğitici ve Sosyal Önlemler

4787 sayılı Kanun’un “Koruyucu, Eğitici ve Sosyal Önlemler” başlıklı 6. maddesine göre diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla görev alanına giren konularda aile mahkemeleri maddede sayılan önlemlere karar verebilecektir.

Bu önlemler yetişkinler hakkında;

a) Evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak, gerektiğinde uzlaştırmaya,

b) Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya,

c) Resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye,

d) Bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye,

Küçükler hakkında ise;

a) Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya,

b) Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye,

c) Çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya,

d) Genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, kamu iktisadî teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye,

şeklindedir.

Aile mahkemesince verilen önleme kararlarının takip ve yerine getirilmesinde 4787 sayılı Kanun'un 5. maddesine göre atanan uzmanlardan biri veya birkaçı aile hâkimi tarafından görevlendirilebilir. Bu kararlara uyulmaması halinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 113/A maddesindeki *"İhtiyatî tedbir kararının uygulanması dolayısıyla verilen emre uymayan veya o yolda alınmış tedbire aykırı davranışta bulunan kimse eylemi TCK.'ye göre daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde, ait olduğu ceza*

mahkemesince bir aydan altı aya kadar hapisle cezalandırılır.” hükmü uygulanır.

4787 sayılı Kanun’un 6. maddesindeki önlemler, 4721 sayılı Türk Medenî Kanunu hükümleri de dikkate alınarak belirlenmiştir.

4787 sayılı Kanun’un 6. maddesindeki önlemlere karar verilme konusunda aile hâkimlerinin yaklaşımlarında farklılıklar bulunduğu görülmektedir.

“Uyguluyoruz. Şahsi ilişki ve velayet konusunu denetimli serbestlik gibi uyguladığımız oluyor. Örneğin, çocukla şahsi ilişkide ilk bir yıl uzman gözetiminde yapılması, uzmanın vereceği rapora göre bu ilişkinin yeniden düzenlenmesi gibi. Bu durum tarafların konuya yaklaşımlarında olumlu etki yapıyor.” (Hakim- Kadın- İç Anadolu-2008)

“4787 sayılı Yasanın 6. maddesine ilişkin olarak daha çok barınmaya ilişkin tedbir kararı veriyoruz. Ayrıca nafakaya ilişkin tedbirler en çok karşılaşılan karar türüdür. Verilen tedbir kararlarının katkı sağlayan, olumlu nitelikte olduğunu düşünmekteyim.” (Hakim- Erkek- İç Anadolu-2008)

“İhtiyaç halinde 4787 sayılı Yasanın 6. maddesindeki tedbirler düşünülebilir ancak şu ana kadar fazla uygulaması olduğunu söyleyemem. Genellikle Medeni Kanun’daki aile konutu şerhi, çocukların teslimi gibi tedbir kararlarını vermekteyiz.” (Hakim- Kadın- İç Anadolu-2008)

“Şu ana kadar 4787 sayılı Yasanın 6. maddesinde öngörülen tedbir kararlarına hükmedilmesine ihtiyaç olmamıştır. Mahkememizde ağırlıklı olarak çocukların teslimine dair tedbir kararları verilmektedir.” (Hakim- Erkek- İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemelerinde 4787 sayılı Yasanın 6. maddesindeki küçüklerle ilgili tedbirler olabildiğince uygulanıyor.” (Hakim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“6. maddedeki önlemler çok fazla uygulanmamaktadır.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Yukarıda belirtilen tedbirler yeni uygulanmaktadır. Tedbire karar verilirken uygulamada en iyi sonuç alınabilecek tedbir türünün seçilmesine dikkat etmekteyiz. 4787 sayılı Yasa'nın 6. maddesindeki tedbir uygulamaları, 4320 sayılı Yasa'ya göre daha azdır. 6. madde kapsamında genellikle küçükler hakkında nafaka yükümlülüğü ile çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemler öne çıkmaktadır. Yetişkinler hakkında ise nafaka yükümlülüğü konusu ağırlıklı olarak uygulanmaktadır.

Koruma kararlarında çocuğun anne ve babasından alınıp resmî bir kuruma verilmesine ilişkin kararlar da vermekteyiz. Aile mahkemeleri kurulmadan önce böyle bir karar verebilmek oldukça zordu.” (Hakim- Erkek- Marmara- 2008)

“Tedbirler daha çok nafaka, çocuğun dava süresince kimin yanında kalacağı anne ve baba ile çocuğun görüşme sürelerine, çocuk mallarının korunmasına ilişkin oluyor, bunun dışındaki bazı tedbirlerin uygulanmasıyla ilgili imkanlar yoktur. Bunlar;- Resmi veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye,- Bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye,- Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmi ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye,- Genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye,” (Hakim-Kadın-Ege-2008)

“Mahkemelerimizce: tarafların uyarılması, nafaka, şahsi ilişki, geçici velayet düzenlemesi gibi aileyi korumaya

yönelik her türlü tedbir alınmakta, geçici veya sürekli düzenlemelere gidilmekte, bu konularda gayet isabetli ve başarılı sonuçlar alınabilmektedir. Ancak idarenin işbirliğine kapalı, yetkilerini ve olanaklarını özgürce ve kendi bildiğine kullanmak konusundaki bilindik tavrı, kurumların olanakları sebebiyle eğitim-öğretim, bakım-gözetim konusunda alınabilecek tedbirler alınamamaktadır.” (Hakim-Erkek-Ege-2008)

“Fazla uygulayamıyoruz. Genellikle bilirkişilerin tavsiyelerine pek fazla itibar edilmiyor. Mal kaçırmayı önlemeye yönelik ihtiyari tedbirlerde, tarafların teklifi ile de bağlıyız. Sağlık kuruluşuna gönderme tedbirini daha doğrusu uygulayamıyoruz. Çünkü bu konuda alt yapı uygun değil, örneğin bir sağlık kuruluşuna yerleştirildiğinde, bunun masrafını devletin karşılaması gerekiyor, o kurum ona atıyor, o kurum ona atıyor, işin açıkçası davanın sürüncemede kalmasına neden oluyor, talep de olmadı.” (Hakim, Kadın, Orta Anadolu, 2008).

“Tedbir nafakasında, daha çok uygulamada Medeni Kanun’un 169 maddesine yönelik olarak en çok onu uyguluyoruz. Onun dışında, pratikte daha çok 4320 uyguluyoruz.” (Hakim, Erkek, Orta Anadolu, 2008).

“Tabi uygulanıyor ve bu konuda da hızlı kararlar çıkıyor. Bu anlamda güzel tedbirler var. Benim bir avukat olarak en çok karşılaştığım uzaklaştırma kararları. Çünkü bizim ülke de aile içi şiddet çok fazla özellikle bayanlar buna maruz kalıyorlar. Bu konuda çok çabuk kararlar çıkıyor. Öyle çok ayrıntılı bir araştırma olmadan zaten kararın da tedbir nitelikli olduğu için buna imkân yok. Bu konuda kararlar çıkıyor. Çocuklarla ilgili güzel tedbir kararları çıkıyor. Bunun emniyetçe uygulanmasa da uzaklaştırma kararının olumlu etkilerini gördüm yani bunlarda emniyetçe güzel bir şekilde takip ediliyor. Mutlaka aksaklıklar oluyordur ama ben kendi dosyalarımda uygulandığını biliyorum. Dediğim gibi en çok

uzaklaştırma kararı tedbir olarak uygulanan. Onun dışında çocuklarla ilgili uygulanan kararlar var mesela baba evi terk edip gittiği zaman nafaka bağlanıyor. Anne terk ettiği zaman çocuklar sosyal eğitim kurumuna yerleştiriliyor yani bunlar uygulanıyor. Bu konuda tabii ki eksiklikler vardır. Ama zamanla bunlarda giderilecektir. En çok uzaklaştırma kararı benim bildiğim kadarıyla uygulanan. Buda yine bizim ülkemizin yapısıyla ilgili.” (Avukat- Erkek- Orta Doğu Anadolu- 2008).

“Koruyucu tedbirler uygulanıyor benim gözlemlediğim. Genelde ben bunu görüyorum. Verilen sonuçlarda evet etkisi var, yok değil bu tedbirlerin. En azından koruyucu tedbirlerde özellikle şiddet gören insanlara yönelik birtakım uygulamalar var, bunları engelleme var. En azından daha fazla kişiye zarar vermesinin önüne geçiliyor. Daha büyük sıkıntılı durumların ortaya çıkması engelleniyor. Ama diğer tedbirlerin çok fazla uygulandığını şimdiye kadar çok görmedim.” (Avukat- Kadın- Batı Marmara- 2008)

“Genelde çocuk ve çalışmayan eş için tedbir nafakası bağlanıyor. Bu koruyucu önlemlerden bir tanesidir. Fakat bunun uygulamaları da hiçbir zaman belli bir standarda ulaşmıyor. Daha önce de belirttiğim gibi kadın genelde mağdur oluyor. Kadın açısından konuşuyorum çünkü genelde kadınlar mağdur. Çalışmıyorlar, bir ev tutmak zorundalar, geçinmek zorundalar. Biz bunu hâkimlerin birine anlatıyorsak diğerine anlatamıyoruz. Adı üstünde acil bağlanması gereken nafaka türüdür tedbir nafakası fakat 3. celsede, 4. celsede 5–6 ay sonra bağlanıyor ve bunların tabii ki mağdur olan kadın ve çocuk üzerinde çok büyük olumsuz etkileri var. Bunun bir kere kanun değiştirmek suretiyle olmasına gerek yok yani kanunda değiştirilebilir ilk celse de bağlanır diye bir hüküm getirilebilir. Ama kanun değiştirmek zor bir şeydir. Fakat bunun bir kere yapılması gerekiyor. Eğitici ve sosyal önlemlerle ilgili şimdiye kadar ben pek uygulama görmedim. Uygulanmıyor. Yani o maddeler yokmuş gibi farz ediliyor.

Genelde eşyalarla ilgili, aile mallarıyla ilgili tedbirler veriliyor. Gerçi sosyal önlemlerden çocuğun kalacak yeri yoksa iki tarafta bazen velayet istemeyebiliyor, bir kuruma yerleştirilmesi sağlanıyor. Bunlar yapılıyor. Fakat dediğim gibi ya geç yapılıyor ya da tam olarak yapılmıyor. Nafakalar gelir esasına göre yapılmasına rağmen bence 2 milyar maaş olan biri için üç yüz milyon gibi nafaka tamamen hakimın takdir yetkisine bırakıldığı için onlarda yetersiz. Bunları yeterli bulmuyorum.” (Avukat-Kadın- Ege- 2008)

“Yani burada hani baba alkolik, annenin durumu pekiyi değil. O zaman çocuğun sosyal kurumlara yerleştirilmesi gibi tedbirler alınıyor, vesayet altına alması gereken kişiler oluyor onların vesayeti altına alınması gibi konular oluyor. Onun dışında tabii ki dava devam ettiği sürece nafakalar falan var ama tabii 6. madde içerisinde olanlar nafakaya, çocuğun geçici olarak anneye babaya velayetinin tedbiren verilmesi gibi tedbirler zaten alınıyor. Ama sosyal önlem, koruyucu ve bu önlemler biraz evvel saydığım önlemler. Bunlar davanın konumuna göre yapılıyor.” (Avukat- Erkek- Batı Marmara- 2008).

“Yani çok sembolik uygulanıyor bunlar. Bunun çok farkında olan avukatlar talep ederse belki olabiliyor. Çocuklar için birkaç tanesi uygulanabiliyor. Çocuklara ilişkin onları eğitime yönlendirme, zorlama, çocuğun sağlık karnesi anneye veriliyor ama baba sağlık karnesini vermiyor gibi, bunları sağlama gibi, ev tahsisi gibi tedbirler uygulanıyor ama çok sembolik ve göstermelik mi denilebilir ya da çok istisnai davalarda uygulanıyor. Çok uygulanmıyor.” (Avukat- Erkek- Ege- 2008).

“Kanunlarımız çok güzel tedbirler getirmiş özellikle yeni yerlere yerleştirme, yeni iş imkânları yaratma, boşanan eşlerin ki Türkiye koşullarında özellikle bayanlar bu durumda mağdur durumuna düşüyor ve erkekte ekonomik, sosyal durumuna göre belli bir nafakaya hükmediliyor ve bu şekilde

o giderilmeye çalışılıyor. Bunu birazda aile reisliğinin erkekten alınması ve yasa koyucuda belki azaltma düşüncesine girdi. Bu nedenle bazı tedbirler getirdi ama Türkiye ekonomisi ve insanların bu tür sosyal hizmetlerle insan istihdam etme olayları çok gelişmiş olmadığından kimsede bunu istemeyip, kendi bir şekilde istediği elemanı işe alma düşüncesini taşıdığı için çok kolay olmuyor. Uygulaması da çok fazla yer almıyor. Yoksa bazı yerlere çalışmacı olarak işe koyma imkanları da hakim var. Fakat çok uygulanmıyor. Maalesef çok uygulanması yok diğer tedbirlerin. Meslek edindirme kurslarına gönderebilir fakat bunları da yapamıyorlar. Bunlar en azından adalet bakanlığının da biraz işin altına elini sokmasıyla, belediyelerle mahkemelerin, komisyonların bir anlaşma sağlaması çerçevesinde yürütülebilir. Çünkü belediyelerin bu tür meslek edindirme kursları var. İnsanlar buralara yönlendirilerek meslek edindirilmesi ve sadece meslek edindirmekle de kalmayıp arkasından da bu tür insanları istihdam edebilme koşullarının hükümet tarafından sağlanması gerekiyor. Maalesef bunlar hükümet politikalarında önceliklerimiz arasında yer alan konular değil.” (Avukat-Kadın-Batı Anadolu-2008)

“Tabii uygulanıyor. Talep ederseniz mahkemeler gerçekten taleplerinize cevap veriyor. Eğer bilmiyorsa vatandaş haklarını veyahut uygulayıcılar talep etmiyorsa mahkemede gel ben bu tedbirleri sana re’sen veriyim diyecek hali yok. Onun için talep halinde bu tedbirler gayet güzel uygulanıyor. En çok uygulananlar konuttan uzaklaştırma, iş yerinden uzaklaştırma daha çok ailenin korunmasına ilişkin tedbirler anlamında. Ama çok özel çok spesifik daha kararlar yok gibi yani içki içmeyeceksin altı ay, yahut her gün işe gideceksin gibi çok spesifik şeyler çoğunlukla çıkmıyor. Bizim vatandaşlarımız da bunları çok önemsemiyor. Onların çok önemsedikleri şeyler; eve gelmesin, uzakta kalsın yani daha çok taş atıp da ses getiren şeyler. Yani içki içmemesine dair bir tedbir kararı tarafı tatmin etmiyor. Onun için daha çok bu tür

talepler de olmadığı için bu tür kararlar çok yok gibi. Ama diğer ailenin korunmasına ilişkin tedbirler içerisinde en çok onlar çıkıyor.” (Avukat-Kadın- İstanbul- 2008).

“Elbette tedbirler avukatların ve davanın taraflarının talepleri doğrultusunda uygulanıyor. Sıklıkla karşılaştığımız, çocuğun sosyal gelişimi ile ilgili olan koruyucu ve eğitici tedbirler alınabiliyor. Ailelerin ihtilaflı durumlarında çocuğun ortada kalması çok büyük bir ihtimal. Bundan istifade ederek biz mahkemeye çocukların sosyal hizmetler kurumuna yerleştirilmesine yönelik bir talepte bulunduğumuz zaman çoğunlukla yerleştiriliyor.” (Avukat- Erkek-İstanbul- 2008).

“Devlette aile mahkemeleri kurulmadan önce de altıncı maddenin içerdiği tedbir kanunları vardı ama uygulanmıyordu. Yalnız bu yasa kabul edildikten sonra altıncı maddenin uygulandığını davalarımızda görüyoruz. En çok uygulanan tedbir türü koruyucu tedbirlerdir. Aile, çocuğuna sahip çıkmadığında veya kötü muamele yaptığında devlet doğrudan çocuğu alabiliyor. Bütün ihtiyacını artık karşılıyor, onu yetiştirme yurduna koyuyor. Bu noktada yasa şüphesiz olumlu olmuştur. Eşler arasındaki boşanmalarda ise kadına yönelik koruma tedbiri talebimiz oluyor. Devlet koruma verirken eşi evden uzaklaştırabiliyor. Valilik bünyesinde ilgili merkezlere, kadın sığınma evlerine yönlendirebiliyor, himayesi altına alıyor.” (Avukat-Erkek-Batı Karadeniz-2008).

"Aile mahkemeleri kurulduktan 3-5 yıl sonra çok daha verimli bir şekilde uygulanmaya başladı. Hatta yeni yeni uygulanmaya başladı desem yeridir. Her davamızda başka bir yeni gelişmeyle de karşılaşabiliyoruz. Aslında yasa da var hepsi fakat uygulaması biraz gecikti, oturturulması biraz sorun olmuştu. Ama şu anda yavaş yavaş uygulanmaya başladı. Aynı zamanda da bu tamamen tarafların talebiyle de alakalı. Yani şimdi siz mesela eşinden veya aile bireylerinden herhangi birinden şiddette uğruyorum diye siz bir fevranda

bulunmazsanız zaten mahkemenin yapabileceği bir şey yok. Mutlaka bir başvuru şartı var veya bir ihbar şartı var. O yüzden bunlar uygulanıyor. Ama dediğim gibi vatandaşın da bilgili olması lazım. Yani en azından artık günümüzde internet var, bilgisayar var, kitaplar var, televizyon var. Her şekilde uyanık davranması lazım. Başvurduklarında hiçbir zaman olumsuz bir sonuç alabileceklerini tahmin etmiyorum. Eskiden bayağı bir sonuçsuz kalan davalar vardı ama şimdi onların hepsi yavaş yavaş düzeltiliyor. Veya çocuk şiddete maruz kalıyorsa başka türlü sıkıntıları varsa çocuğun o şekilde uygulanıyor. Eğitici ve sosyal önlemler olarak yani tam olarak ona ilişkin bir düzenleme olduğunu düşünmüyorum şu anda. Yani şu anda çaresiz olanların sorunları çözülmeye çalışılıyor. O konuda çok yeterli bir çalışma yapıldığına veya mahkemelerin şu anda yapabileceği bir şey olduğunu düşünmüyorum. Şu anda yapılan bir şey yok.” (Avukat-Erkek-Doğu Marmara-2008).

“Bu tedbirler uygulanıyor. En çok gördüğümüz tedbir de evlilik birliğinden doğan mali yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin konularında gerçekleşiyor. Çocukların mallarının yönetimi ve korunmasına dair önlemler ile manen terk edilmiş küçüğün herhangi bir kuruma yerleştirilmesi veya velayetine yönelik önlemler de alınan diğer tedbir türleridir.” (Avukat-Erkek-Kuzeydoğu Anadolu-2008).

“Tabii uygulanıyor. Bu anlamda güzel tedbirler var. Benim bir avukat olarak en çok karşılaştığım uzaklaştırma kararları. Çocuklarla ilgili güzel tedbir kararları çıkıyor. Bunun emniyetçe uygulanmasa da uzaklaştırma kararının olumlu etkilerini gördüm yani bunlar da emniyetçe güzel bir şekilde takip ediliyor. Mutlaka aksaklıklar oluyordur ama ben kendi dosyalarımnda uygulandığını biliyorum. Dediğim gibi en çok uzaklaştırma kararı tedbir olarak uygulanan. Onun dışında çocuklarla ilgili uygulanan kararlar var mesela baba evi terk edip gittiği zaman nafaka bağlanıyor. Anne terk ettiği zaman çocuklar sosyal eğitim kurumuna yerleştiriliyor

yani bunlar uygulanıyor. Bu konuda tabii ki eksiklikler vardır. Ama zamanla bunlarda giderilecektir. En çok uzaklaştırma kararı benim bildiğim kadarıyla uygulanan. Buda yine bizim ülkemizin yapısıyla ilgili. En çok uygulanan o aile içi şiddetten dolayı.” (Avukat-Erkek-Orta Doğu Anadolu-2008).

“En çok alınan tedbir, evden uzaklaştırma olmaktadır. Bununla birlikte boşanma öncesi nafaka talebi de olabilmektedir. Bu tedbirler mahkemece karara bağlanıyor. Ancak bu kararların ben uygulanmadığını düşünüyorum. Neticede bu karakolların görevlerine arasına giriyor. Müvekkillerimden duyduğum kadarıyla karakollar da bu takibi tam olarak yapmıyorlar. Evden uzaklaştırma talebi doğrultusunda her gün karakola gitmek zorunda kalan koca, bunun sebebi olarak gördüğü eşine daha da fazla şiddet uygulayabiliyor.” (Avukat- Kadın- Akdeniz- 2008).

“Kanun çok güzel, 6. maddenin 1. ve 2. şıkkı küçükler ve yetişkinler hakkında diye bu benim ana maddemdir. Stajyerlerin eğitiminde anlatırım bunu, avukat arkadaşlarımın toplantısında mutlaka slaytla tahtaya yansıtarak anlatırım bunu, bu madde çok güzel bir maddedir. Uygulama imkânı olmayan bir maddedir. Kurumsallaşma olduğu takdirde, bunların hemen hemen hiçbirini hakim arkadaşlarım alabiliyor değil, var alınanlar, benim duymadıklarım da vardır. Çünkü birçok şeyi onun içine sokabiliyoruz. Ben hatta avukat arkadaşlarıma eğitim verirken derim ki bu bir torba tedbir maddesidir. Bu torba maddeyi birçok şey için 6. maddeye dayanak olarak gösterin, isteyin tedbirleri, birçoğunu alma ihtimaliniz var derim. Verilenler vardır. Benim çok uygulamada gördüğüm pek bir şey yok. Çünkü kurumsallaşma olmadığı için. Güzel bir madde kurumsallaşma tamamlandı mı o maddeleri şıkır şıkır yürürlüğe sokacağız. Aman ha kaldırmayınlar.” (Avukat-Kadın-Batı Anadolu-2008).

“Bu tedbirlerden bazıları uygulanıyor, bazıları uygulanmıyor. Bizlerin en sık rastladığı tedbirler genellikle çocuklar ile ilgili olanlar üzerinedir. Çünkü aile mahkemesinde çocuklar için yapılan etkinlikler daha etkileyici, daha caydırıcı ve geleceğe yönelik daha tatmin edicidir. Çocukların geleceğe yönelik sosyal ve ekonomik durumlarının düzeltilmesine dair tedbirler alınıyor. Eşlerle ilgili olanlarda ise çoğunlukla bayanlara yönelik olan tedbirler uygulanıyor. Onların korunması vs...” **(Avukat-Kadın- Doğu Karadeniz-2008).**

“Mali yükümlülüklerin yerine getirilmemesine ilişkin gerekli önlemler en yaygın şekilde aile mahkemelerinde uygulanan tedbirlerdir. Bunun içinde tedbir nafakasından tutun da, eşlerden birinin adına olan taşınmaz tapu kayıtlarına tedbir konulması, eş ve çocuk yararına ev tahsisi ya da taraflardan birinin mal varlığına tedbir konulması gibi önlemler en sık şekilde uygulanan tedbirlerdir. Açıkçası ben huzur evine, meslek edinme kursuna, eğitim kurumuna vermeye hiç denk gelmedim. Çocuklarla ilgili olanlara da re’sen verilmiş bir karara ben hiç denk gelmedim. Zannedersen mahkemeler re’sen değil de biraz anne baba taleplerine göre hareket etmektedirler. Bu tedbirlerin içinde şu şekilde bir sıkıntı ile de karşılaşmaktayız. Türk aile yapısında malvarlığı genelde erkeklerin adına olduğu için, bayanlar ekonomik açıdan çok daha zayıf görünüyor. Boşanma davalarında da bu şekilde tedbirler, genelde erkekler aleyhine alınan ve uygulanan tedbirler oluyor. Sonuçta illaki lehine karar alınan kişi için olumlu sonuçlar doğuyor. Bu tedbirlerin bence en büyük faydası pazarlık sağlamasındadır. Yani eşleri anlaşmalı olarak ayırmaya zorlayan bir faktör devreye girmiş oluyor.” **(Avukat- Kadın, Güneydoğu Anadolu- 2008).**

“Çok uygulandığını zannetmiyorum. Bunun haricinde tabii ki medeni kanunda yer alan tedbirleri hakim alıyor. Ne yapıyor? Nafaka bağlıyor, evi eşe tahsis edebiliyor, çocuklar

için nafaka bağlıyor. Medeni kanunda tanınan takdir yetkisi çerçevesinde gerekli tedbirleri alıyor. Ama diğerlerini işte çocuğun bir yere yerleştirilmesi ya da kadının ya da iş maalesef dediğim gibi destekleyici mekanizmalar yok” (Avukat-Kadın- İstanbul- 2008).

“Çok sık uygulanan tedbirler değil. Tedbir gerektiren durum için kesin kanaat oluşunca biz raporumuzda bunu belirtiyoruz. Biz çocuğu SHÇEK’e yönlendiriyoruz. Çeşitli kurumlarla irtibata geçtik, bize maddi konularda yardımcı oldular.” (Pedagog- Erkek- Batı Karadeniz- 2008).

“Dosyalara göre değişiyor. Dosyalar kapanınca takip olmadığı için etkisi yok.” (Pedagog-Erkek- Doğu Marmara- 2008).

“Tabii uygulanıyor, çocuklar Çocuk Esirgeme Kurumuna veriliyor; duruşmada bile hakim taraflara eğilmiş oluyor, nasihat eder, bunlar etkili oluyor; olumlu sonuçlar vermektedir.” (Avukat- Erkek- Orta Anadolu- 2008).

“Genellikle ailenin korunması hakkında kanunun hükümleri yoğunlukla uygulanıyor, 4320’den bahsediyorum, yani eşine veya aile fertlerine şiddet uygulayan, psikolojik baskı uygulayan veya darp eden kişilere karşı tedbir uygulanması, en çok benim karşılaştığım tedbir türü o, onun dışındaki tedbir türleri istisna olarak uygulanıyor.” (Avukat- Erkek-Orta Anadolu- 2008).

“Dediğim gibi burada bir sıkıntı var, yani burada hâkimine de bağlı, hâkim resen yaparsa yapar, yoksa onun dışında hâkimler bu davayı bitiriyor, açık konuşayım.” (Pedagog, Erkek, Orta Anadolu, 2008).

Aile mahkemelerince 4787 sayılı Kanun’un 6. maddesine göre verilen önlem kararlarına uyulma konusunda yaşanan fazla sorun olmadığı söylenebilir.

“Tedbir kararlarına genelde uyulmaktadır. Bazen ihlal halinde ceza takibi başlatılmaktadır.” (Hakim- Erkek- İç Anadolu-2008)

“Belirtilen önlemlerde olumlu sonuçlar alındığı söylenebilir.” (Hakim- Erkek-Marmara- 2008)

Aile mahkemelerinde 4787 sayılı Kanun’un 6. maddesindeki önlemlere kararlarının yüksek oranda olmamasının nedenleri konusunda söylenenler şöyledir:

“Diğer yandan 4320 sayılı Yasadan kaynaklanan tedbirler de oldukça fazladır.” (Hakim- Erkek- İç Anadolu-2008)

“5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. maddesinin (d) bendindeki “Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,” hükmü gereğince çocuğun sağlık kurumunda tedavisine aile mahkemesi olarak karar verebiliyoruz.” (Hakim- Erkek- İç Anadolu-2008)

“Ancak yetişkinlerle ilgili tedbirler konusunda uygulamada alt yapının bulunmadığını, bunun da bu tedbirlerin uygulanabilmesini olanaklı kılmadığını düşünüyorum. 6. maddedeki tedbirler, esasında Medeni Kanun’da aynen yer almaktadır. Aynı bir kanunda yer alması uygulamayı etkilememiştir.” (Hakim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“4787 sayılı Yasanın 6. maddesindeki tedbir uygulamaları, 4320 sayılı Yasaya göre daha azdır. 6. madde kapsamında genellikle küçükler hakkında nafaka yükümlülüğü ile çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemler öne çıkmaktadır. Yetişkinler hakkında ise nafaka yükümlülüğü konusu ağırlıklı olarak uygulanmaktadır.” (Hakim- Erkek-Marmara- 2008)

Ancak tamamen mahkeme hakimiyle davaya katılan tarafların sözlü, birebir görüşmelerinde ne kadar bir şey verilebiliyorsa o kadar. Yalnız şu yapılmaya çalışılıyor. Diyelim ki biraz önce bahsetmiştim. Çocuğun çok ciddi bir psikolojik sorunu olduğunu anladı hakim hemen bir psikologla görüşülmesi yönünde karara hüküm koyuyor. Yani mutlaka bir madde ekliyor görüştürülecek diye. Ama yine ailelere çok büyük bir sorumluluk düşüyor. Ne yapıyor? O karar olmasına rağmen aile bazen çocuğunu görüştürmeye dahi götürmeyebiliyor. O yüzden eğitici ve sosyal alanda çok önemli bir katkısı olduğunu söyleyemeyeceğim. Ama ellerinden geldiği kadar bir şeyler yapılmaya çalışılıyor. Yeni yeni oturuyor zaten oturacak da inşallah.” (Avukat- Erkek- Doğu Marmara- 2008)

“Alt yapı yetersizlikleri burası içinde geçerli. Burada her tür koruyucu, eğitici ve sosyal önlem derken 6. maddeye gerçi benim bir bakmam lazım. Bu madde çocukların eğitimi, bakımı işte iâşesi vesaire. Yetişkinler için iş imkânı yok bu anlamda uygulanmıyor. Dediğim gibi bunu destekleyen mekanizmalardan yoksunuz biz. Çocuğun bir yere yerleştirilmesi ya da kadının ya da iş maalesef dediğim gibi destekleyici mekanizmalar yok” (Avukat- Kadın- İstanbul- 2008)

Bu tedbirler yasa kurulurken iyi belirtilmiş ama uygulamada sıkıntılı. Koruyucu tedbirlerle ilgili Emniyetle, eğitimle ilgili Milli Eğitim Bakanlığıyla, barınmayla ilgili SHÇEK ve sağlıkla ilgili Sağlık Bakanlığıyla yazışmalar olması gerekiyor. Yazışmalar prosedürler çok uzun. Tüm tedbirler için yazışmalar yapılırken çocuk yıpranıyor. Bizim bağlı olduğumuz mahkemede ve hakimlerde bu yetki olmalı.” (Pedagog-Erkek- Batı Karadeniz- 2008)

“Bu konu bizim en zayıf olduğumuz konudur. Dosya sayısının az olması ve bununla ilgili sürecin uzatılması gerekiyor. Mahkeme kararını verir ve devamında akabinde

takip etmez. Mahkeme devam ederken tedbir uygulanır. Mahkemeler karardan sonra tarafları takip etmez.”
(Pedagog- Erkek- Akdeniz- 2008)

“Kurumlar arası iletişim tam sağlanamadığı için tedbir kararları sağlıklı uygulanamıyor. Yazışmalar ve prosedür yavaş işlediği için bazen çok geç kalınabiliyor. Tabi şu da var ki çok da tedbire başvurulmuyor çünkü dava sürecini uzatıyor.”
(Psikolog- Kadın- İstanbul- 2008)

“Hayır, bizim mahkemede uygulanmıyor. Bekleme süresinden rahatsız oluyorlar, çünkü öyle değerlendiriliyorlar ne kadar çabuk iş çıkarırsa elinden o kadar iyidir. Kararları ne kadar az temyizden dönerse iyidir. Bekletir misiniz siz olsanız? Bizim kişisel yaptığımız yönlendirmeler oluyor ama bunu karara geçiremiyoruz. Hakimlerin istekli olması lazım.”
(Psikolog- Kadın- Batı Anadolu- 2008)

“Ben şu ana kadar uygulandığını görmedim ve hiçbir dosyamda yer vermedim. Siz tedbir olarak yazabilirsiniz ama hakim buna karar verir mi?”
(Pedagog-Kadın-Ortadoğu Anadolu-2008)

4787 sayılı Kanun’un 6. maddesine göre verilen önlem kararlarının verilmesinde gecikmeler yaşanıp yaşanmadığı konusunda görüşler ise şöyledir:

“Bunlara da örnek verecek olursak ailenin korunmasına ilişkin tedbirler kullanılıyor, aile bireylerinden herhangi birinden şiddet görüyorsa, tehdit alıyorsa direk bu koruyucu tedbirler en kısa süre içerisinde çok kısa tedbir kararıyla iki gün içinde veya aynı gün çıkabiliyor. Yani tabii ki tedbirin sıklıklarına dayalı.”
(Avukat- Erkek- Doğu Marmara- 2008)

“Bu konuda da hızlı kararlar çıkıyor. Bu anlamda güzel tedbirler var. Çünkü bizim ülke de aile içi şiddet çok fazla özellikle bayanlar buna maruz kalıyorlar. Bu konuda çok çabuk kararlar çıkıyor. Öyle çok ayrıntılı bir araştırma

olmadan zaten kararın da tedbir nitelikli olduğu için buna imkân yok. Bu konuda kararlar çıkıyor.” (Avukat- Erkek- Orta Doğu Anadolu- 2008)

“Mahkemeden aynı gün karar çıkartılıyor ama uygulamada sıkıntı var.” (Pedagog-Erkek- Batı Karadeniz- 2008)

2.5.Aile Mahkemelerinde Arabuluculuk

Ailede arabuluculuk, Avrupa’da yeni bir süreç olmasına rağmen, Asya, Afrika ve Lâtin Amerika ülkelerinde, aile uyuşmazlığını arabulucu vasıtasıyla çözen gayri resmî mekanizmalar olarak çok uzun süreden beri mevcuttur. Birçok kültürde aile ve akrabalık çevresi arabuluculuk kaynağı oluşturmuştur. Bu yönüyle ailede arabuluculuk Türk kültürüne de yabancı sayılmayacak bir kavramdır. Nitekim eski bir gelenek olarak aile içi uyuşmazlıkların çözümünde geniş akrabalık çevresinin arabuluculuk kaynağı oluşturduğu bilinmektedir. Ailede Arabuluculuğa İlişkin Avrupa Konseyi No. R (98) 1 sayılı Tavsiye Kararı (Recommendation No. R (98) 1 On Family Mediation) üye ülkeleri boşanma ve ayrılık sırasında doğan ve özellikle çocukları ilgilendiren ailevî uyuşmazlıkların sonuçlandırılmasına elverişli bir mekanizma olarak aile arabuluculuğunun gelişmesi veya oluşturulmasını teşvik etmesi açısından Avrupa aile hukuku alanında önemli bir dönüm noktasını teşkil etmektedir. Buradan hareketle arabuluculuğun prensip itibariyle zorunlu olmadığı sonucu çıkarılabilir. Devletler, arabuluculuk kurumunu resmî veya özel statüde olmak üzere uygun gördükleri şekilde oluşturabilirler (Aytaç, 2008:3-4).

4787 sayılı Kanun’un 7. maddesinde yer verilen sulha davet usulünün bir yönüyle ailede resmi arabuluculuk fonksiyonunu taşıdığı ve ailenin korunması açısından önemli bir adım olduğu söylenebilir.

4787 sayılı Kanun’un 7. maddesine göre aile mahkemeleri bakmakta oldukları dava ve işlerin özelliklerine göre işin esasına girmeden önce aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları

sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik ederler. Bu çabanın sonuç vermemesi halinde yargılamaya devam ederek esas hakkında karar verirler.

4787 sayılı Kanun'un 7. maddesinde, aile mahkemelerinin önüne gelecek dava ve işlerin çözümünde geçerli olacak usul kurallarının ilki ve mutlaka tüketilmesi gereken yol tarafları sulha davettir. Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerini de dikkate almak suretiyle, dava ve işin esasına girmeden önce, eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit etmeye çalışarak, öncelikle bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik edecektir.

Sulh yoluyla çözümün şekli ve süresi 4787 sayılı Kanun'da açıklanmamıştır. 4787 sayılı Kanun'da bu konunun açıklanmamasının isabetli yönü de bulunmaktadır. Çünkü her somut olayda, sulh yoluyla çözümde, tarafların niceliği, niteliği, konunun içeriği ve diğer bazı hususlar farklılık taşıyabilecektir. Bu yüzden sulh yoluyla çözüm aranmasında 4787 sayılı Kanun'da temas edilmeyen konu, her olayda hakim tarafından belirlenecektir. Hâkim, her somut olayda bu usulü mutlaka uygulayacak ve sulh sağlanamaz ise davanın esasına geçebilecektir.

Boşanmanın ilk evresinin uzun yıllar sürebilen “duygusal boşanma” olduğu söylenebilir. Bu dönemde eşler ilişki ile ilgili heyecan kaybı yaşamakta, fiziksel olarak birlikte olsalar da duygusal ayrılık gelişmektedir. Bu dönemde çatışmalar ‘bir gün çözülür’ beklentisi ile ertelenmektedir. Karar alınıp mahkemeye gelindiğinde, yani yasal boşanma sürecinde, özel hayatın olmadığı, ‘mahremiyet kaybı’ yaşanmaktadır. Yaşamlarının mahrem yanlarının gözler önüne serilmesiyle bu süreç travma oluşturmaktadır. Boşanmanın yasal sürecinin uzamasıyla travma etkisi de artmaktadır. Bu nedenle de taraflar için; boşanma kararını verdikleri anda yasal sürecin çabuk bitmesi önem taşımaktadır. “Ekonomik boşanma” ise finansal bir ayrılıktır. Bu aşamada mal paylaşımı sırasında ciddi çatışmalar olabilmektedir. Bazen henüz “duygusal boşanma”, “hesaplaşma”

bitmediğinden rasyonel bir paylaşım da dahi çatışmalar yaşanabilmektedir. Tarafların boşanmanın hangi süreci içinde mahkeme karşısına çıktıkları bilinmemektedir. Aile Mahkemesi uzmanı, eşlerin boşanmanın hangi aşamasında olduğunu tespit etmektedir. Aile Mahkemesi Uzmanları aracılığı ile eşlerin evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda uyarılması ve gerektiğinde uzlaştırılmaları evlilik birliğini koruma yönünden önemli bir düşüncedir. Koruyucu ve önleyici yaklaşımdan doğru olan bu çabanın hakim, uzmanlar ve eşler arasında nasıl işleyeceği net olarak açıklanmalı, hakim bu işleme karar vererek aileyi uzmanlara yönlendirmelidir. Bundan sonraki süreç; uzmanların mesleki çalışmalarıyla gelişen bir uygulama süreci olarak düşünülmelidir¹³.

4787 sayılı Kanun'un 7. maddesinin birinci fıkrasındaki sulha davet kuralının uygulamasında farklı yaklaşımlar olduğu anlaşılmaktadır.

“Başlangıçta “eşini seviyor musun?”, “anlaşıyor musun?” gibi sorularla yaptığımız sulha davetin yüzeysel olduğunu düşünüyorum. Ancak fırsat bulduğumuz her aşamada tarafları uzlaştırmaya çalışıyoruz. Sulha davetin çok büyük bir katkısı yok. Yine de 1000 davadan 10'unun sulhla sonuçlandığı düşünülürse katkısının olmadığı da söylenemez.”
(Hâkim- Kadın- İç Anadolu- 2008)

*“Uzlaştırma yolu (sulhu davet) aile büyüklerinin evlilik üzerinde asıl söz sahibi olmaları nedeniyle istenilen düzeyde başarılı sonuç vermemektedir. Örneğin, Biga'da görevli olduğum sırada boşanma davalarında tarafların özellikle kadınların büyüklerin baskısı olmadan boşanma davası açabiliyorlardı. Hatta boşandıkları eşleriyle yeniden evlenebiliyorlardı.”***(Hakim- Erkek- İç Anadolu- 2008)**

¹³ “Nereden çıktı Aile Mahkemelerindeki bu Uzmanlar?”(31 Ocak 2007)

http://www.asud.org.tr/yazilar.files/Nerden_Cikti_Aile_Mahkemelerindeki_Bu_Uzmanlar.doc 28.08.2008

“Sulha davetin yerinde bir uygulama olduğunu düşünüyorum. Yıllara göre bakıldığında kimi iş dönemlerinde sulha davette % 10 civarında başarı elde edebildiğimizi görüyorum. Hatta dosya Yargıtayda temyiz aşamasındayken bile eşlerin mahkemeye müracaatı halinde barışmalarını sağladığımız durumlar olabiliyor. Ben sulh konusuna ilgi duyduğum için barışan eşleri kimi zaman gözlemliyorum. Barışmadan sonra cinayet, şiddet uygulaması gibi durumların olduğuna bugüne dek rastlamadım. Küçük ortamlarda (köy, kasaba gibi) yaşayan ailelerde sulh konusunda başarı oranı oldukça düşük oluyor. Bunun nedeni tarafların anne ve babalarının etkilerinde özgür iradelerinin kullanamamalarıdır. Açıkçası eşlere yakınlarının olumsuz etkisi sulha davetin başarısını düşüren en önemli nedendir.”
(Hakim- Kadın- İç Anadolu- 2008)

“4787 sayılı Yasanın 7. maddesindeki sulha davet görevimizi yerine getiriyoruz ve bu hususu duruşma zaptına yazıyoruz. Ancak başarı oranının oldukça düşük olduğunu söyleyebilirim.” **(Hakim- Kadın- İç Anadolu- 2008)**

“Sulha davetin ön koşul olarak belirlenmesinin olumsuz etkisi yoktur. 7. madde, sulh gerçekleşirse davanın esasına girilmeyeceğinden davaların olumlu yönde sonuçlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak başlangıçta sulha davetin başarılı olduğunu da söylemem mümkün değildir. Şöyle ki, taraflar mahkemeye geldiğinde zaten ipler kopmuş oluyor. Bu anlamda ilk duruşmada uzlaşma sağlanması çok kolay olmuyor.” **(Hakim- Erkek-İç Anadolu-2008)**

“7. maddedeki sulha davet uygulaması çalışmakta olduğumuz yerde çok fazla başarı getirmemektedir.” **(Hakim- Erkek-İç Anadolu-2008)**

“Aile mahkemelerine gelen davalarda 4787 sayılı Yasanın 7. maddesi gereğince öncelikle sulha davet görevini yerine getirip zapta yazdırıyoruz. Türü ve önemi ne olursa

olsun bunu her davada uyguluyoruz. “Hukukun temeli sulhtur” ilkesinin 4787 sayılı Yasada gözetilmiş olmasının çok yerinde ve yararlı olduğunu düşünüyorum. Sulha davetin birikmiş sorunlara bağlı davalarda etkisinin en alt düzeyde olması mümkündür. Ama yeni başlamış sorunlara dayalı olan, duygusal yaklaşımlı ya da yeterince düşünülmeden açılan davalarda sulha davetin olumlu etkisi olduğunu düşünmekteyim. Özellikle mahkeme hakiminin tecrübeli olması, gözlem yetenek ve gücüne sahip olması sulha davette başarının artmasını sağlayacaktır. Diğer yandan iş yoğunluğunun azalması halinde de davalara ayrılacak süre artacağından buna bağlı olarak sulha davette olumlu sonuçlar alınması da artacaktır. Halen haftada iki duruşma yapmaktayım ve her duruşmada 25 dosyaya bakmaktayım. Kimi zaman bir günde 50’den fazla tanık dinlediğimiz de olmaktadır. Bu durum ise, her davaya 10 dakika kadar süre ayrılabilmesinin sonucu olarak sulha davetin başarısını olumsuz etkilemektedir. Sonuç olarak şu ana kadar sulha davet uygulamasında % 5-6 oranında başarı sağlandığını söyleyebilirim.” (Hakim- Erkek-Marmara- 2008)

“Sulha davet eğer taraflar boşanma konusunda kararsız ise bir anlık kızgınlıkla boşanma talep dilekçesi sunulmuş ise gerçekten etkili oluyor. Ama taraflar boşanma konusunda iyice düşünüp karar vermişler ise o zaman pek etkili olmuyor.” (Hakim-Kadın-Ege-2008)

“Bugüne kadar görülen boşanma davalarında, diğer hukuk davalarındaki sulh olma sayılarından farklı bir sonuç elde edilememiştir. Ancak Yargıca evveleminde tarafları barıştırmak, yuvayı kurtarmak gerektiği yolunda bir ön uyarı, hatırlatma işlevini yerine getirmesi bakımından yararlı olduğu kanısındayım.” (Hakim-Erkek-Ege-2008)

“Boşanma davalarına ilişkin nedenler arasında kültür farklılığı, yaş farkı, tercihlerdeki farklılıklar gibi hususlar önem taşımaktadır. Bazen de hukuki hile ile değişik nedenlerle

anlaşmalı boşanma davaları açılmaktadır. Örneğin, kadın ölen babasının maaşını alabilmek için anlaşmalı boşanma davası açabilmektedir. Böyle davalarda sulha davet hiçbir sonuç vermemektedir. Bir başka anlatımla maksatlı açılan boşanma davalarında sulha davet hiçbir şekilde sonuç veremez. Açılan bir davada gerçekten geçimsizlik ve boşanma nedenleri varsa ve taraflar boşanma eğilimi gösteriyorlarsa, bu davalarda sulha teşvikin daha etkili sonuçlar verdiğini söyleyebilirim.” (Hakim-Erkek-Marmara-2008)

Bu mahkemelerin kuruluş amacına da uygun olarak, aile birliğinin öncelikle devamını sağlamaya yönelik yöntemlerin, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanılmak suretiyle kullanılması kabul edilmiştir. Uygulamada uzman desteğine başvurulmuş konulara ilişkin alınan görüşlere bakıldığında sulha davet konusunda uzman desteğine yeterince başvurulmadığı anlaşılmaktadır. Uygulamada uzmanlardan yararlanan başlıca konular şöyle belirtilmiştir:

“Velayete ilişkin davalarda, kangren haline gelmiş sorunların çözümünde uzman görüşlerine başvuruyorum.” (Hakim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Uzmanlardan, çocukların velayetinin kime verileceğinin tespitinde, eşlerin kusur oranlarının belirlenmesinde, çocukları dinlerken yararlanıyorum.” (Hakim-Kadın-İç Anadolu-2008)

“Uzmanlardan en çok küçük çocukların yaşadıkları ortamı görerek rapor hazırlamaları konusunda yararlanıyorum.” (Hakim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Uzman görüşünün hakim vicdani kanaatinin oluşmasında destekleyici niteliği bulunmaktadır. Özellikle tarafların psikolojisini ortaya koymaları bakımından yararlı olmaktadır.” (Hakim-Erkek-Marmara- -2008)

“Bazen uzlaşmayı sağlamak için psikolog görevlendirmekteyim ama başarı oranının tek haneli yüzdeleri geçtiği söylenemez. Bunda toplumun sosyolojik yapısının da

etkili olduğunu düşünmekteyim.” (Hakim- Erkek-İç Anadolu-2008)

Sulha davet sırasında aile hâkimlerinin uzmanlara başvurup başvurmadığı konusunda halen görevli olan aile mahkemesindeki uzmanların görüşleri de şöyledir:

“Sulha davet tamamen hakimlerin inisiyatifinde olan bir şey. Taraflara bakılıp sulh gerekli mi değil mi bunu hakimler belirliyor.” (Pedagog-Erkek-Batı Karadeniz-2008)

“Biz yine de taraflarda bir umut ışığı görüyorsak, insanlarda karşı tarafa karşı bir boşanmak istememe, barışma ihtimali gördüğümüz takdirde, diyoruz ki barışturalım sizi, biz bunu deniyoruz. Çok ihtilaflı dosyalarda bile rapora geçmek istemiyoruz ama bunu raporda geçmezsek sizin aleyhinizde olacak, rapora geçerse ilerde çocuklarınız okuyabilir. En azından siz karşı tarafla görüşün anlaşın, boşanabiliyorsanız, anlaşın. Anlaşamıyorsanız bize telefon edin biz rapor yazalım, hakim karar versin. Biz her zaman bunu sunuyoruz. Bazen baskı yaptığımız da oluyor. İllaki anlaşıp boşanın yoksa istediğiniz olmayacak mesela bir dosya vardı. Biri Türkiye’de diğeri Avusturya’da. İki çocuk var ve biri birini diğeri diğerini istiyor. Biz bu dosya da zorladık ve iki tarafında çocukları göremeyeceklerini söyledik. Sonunda anlaştilar ve boşandılar. Sulh olmak illa boşanmaktan vazgeçmek değil.” (Pedagog-Kadın- Ortadoğu Anadolu-2008)

“Bu konu bizim en zayıf olduğumuz konudur. Dosya sayısının az olması ve bununla ilgili sürecin uzatılması gerekiyor. Mahkeme kararını verir ve devamında akabinde takip etmez. Mahkeme devam ederken tedbir uygulanır. Mahkemeler karardan sonra tarafları takip etmez.” (Pedagog- Erkek- Akdeniz- 2008)

“Kendi uygulamalarımın bahsedeyim. Avukatlardan yardım almak gerekiyor. Avukatlar çünkü bu konuda müdahiller. Yapılan anlaşmada onların para alamamak gibi

durumları var. Avukatlar sulha davet etmemek için ellerinden geleni yapıyorlar. Bir de Türk insanı samimi, sıcak ve bize gelmeden önce bu sulha davet çok yapılmış oluyor. İşte ölümü gör, cennet şahane sistemiyle bu zaten yapıyor. Avrupa'dan aldığımız şeyler bize uymuyor, uysaydı böyle olmazdı. Bütünüyle bizim çok farklı kültürümüz var. (Psikolog- Kadın- Batı Anadolu- 2008)

“Dosyaların ilk aşamasında bize iletilmiş olsa belki aileye bakarak bu ihtimali düşünebilir. Ancak dosyalar bize geç ulaştırılıyor. Gerçi hakimlerimiz kendileri bazen dosyalarda sulha başvurabiliyor.” (Psikolog- Kadın- İstanbul- 2008)

Konu hakkında avukatların düşüncelerine gelince;

"Aslında bu konuda pek çok uygulama yapılabilir. Örneğin bir boşanma davasında uzman psikolog ve sosyal çalışmacılardan taraflar ve çocuklar hakkında rapor alınıp gerçek sorunlar tespit edilir. Eğer taraflardan birinde bir bağımlılık veya bir psikolojik sorun veya herhangi bir ekonomik sorun varsa bunun çözümü için belli tedbirler, işte 7. maddedeki tedbirler burada karşımıza çıkıyor. Bu konuda bence devletle de kurumlarla da birtakım işbirlikleri yapılmalı ve bu sorunlar çözüldüğü zaman boşanma olmayacaksa veya hala taraflar boşanmayı istiyorlarsa yine baskı yapılmadan boşanma olabilir. Fakat bu sorunlar çözüldüğünde iki taraf da sulh oluyorsa sorun kalmamalı bu madde işlerliğe sokulmalı diyorum.” (Avukat- Kadın- Ege- 2008)

“Ama ilk dava açıldığında hemen mahkemenin uzmanlarının içine belki bir de evlilik danışmanı eklenmeli bunun içine ya da bu psikologların, sosyal çalışmacıların bu eğitimi alıp onlara yönlendirilmeli, taraflarla bu anlamda görüşme yapıp, çözebiliyor mu diye bakıp, sonra bunların bir araya gelmesi mümkün değildir diye bir rapor yazdığında aslında belki hiç tanıklara falanda gerek kalmadan boşanma

gerçekleşecektir. Ama işlemeyen bir madde bu.”(Avukat - Erkek- Ege- 2008)

“Normalde davalarda sulha davet yasanın amir hükmü olarak görünüyor. Ama bizler temenniden öte geçtiğini görmedik. Genelde yargıçlar sulha daveti espri ile karışık olarak sanki bir sohbet ortamındaymış gibi yapıyorlar. O arada zaten işin ciddiyeti kayboluyor. Bunun bence avukatlardan da yardım alınarak daha ciddi yapılması geliyor. Kendi deneyimlerime dayanarak şunu söyleyebilirim ki, bu sulha davetin basit, halkın anlayacağı şekilde anlatılması gerekirken, sanki hâkimin lütfüymüş gibi değerlendiriliyor. Burada daha yapıcı olunması gerekirken, “hadi anlaşın o zaman, hadi barışın bizi daha fazla meşgul etmeyin” şeklindeki davetleri, tavırları bizler çok şaşırarak izliyoruz. Fakat gün geçtikçe bilinçli vatandaşların ve bizlerin müdahalesiyle giderek de durumun düzeldiğini görmekteyiz.” (Avukat - Erkek- İstanbul-2008)

“Ama bunun uygulanması için insanların ilk önce o bilince sahip olmaları lazım. Kendi sorunlarını çözebilme hukuk kapsamında, bir yasa adamına ihtiyaç duymadan çözebilme bilincinin yerleşmesi lazım. Bu olumlu olur çünkü çok fazla yük var biliyorsunuz adliyelerde. Bunun sayı olarak azalmasında önemli bir etkisi olacaktır.” (Avukat- Erkek- Orta Doğu Anadolu- 2008)

“Zorunlu olarak ilk celse de, tarafları hazır ederek veya zorunlu olarak dava dilekçesi verildiğinde yargılama yapmadan, vekilleriyle asilleri birlikte bir görüşme yaparak, bakın duruşma salonunda değil, tarafların sulh olup olmayacaklarını, kimi zaman psikolog da yanlarında olarak netleştirdikten sonra duruşma açmasına usulü bir şey getirilebilir. Buna kanun uygun, hukuk sistemimizde buna uygun, hakimi böyle bir zorlamaya, hakime emir verilemez bu bir emir değil, bu bir yargılama usulü, sulha davet duruşmadan evvel yapılmalı, şöyle yapılmalı diye bu kanuna

bir madde eklenebilir. Çünkü hakimler bunun zorunlu olduğundan eminler ama uygulamak zorunda hissetmiyorlar kendilerini. Aslında haksızlar mı? Onların hakkını yemeyeyim, haklılar. Çünkü zaten ellerinde iki bin tane dosya hakim bey ya da hakime hanım nerde uzlaştıracak. 45 dosyayla duruşmaya çıkıyor. Öyle olmasına rağmen vızırdayıyoruz iki yılda karar çıkıyor diye. Bir de üzerine herkesle bu kadar pış pış uğraşırsa işini yapamaz. O nedenle haksız da değil. Ama sulha davet Türkiye’de uygulanır bir madde değil.”
(Avukat - Kadın- Batı Anadolu- 2008)

2.6.Aile Mahkemesindeki Görevliler

2.6.1.Aile Mahkemesi Hâkimleri

Aile mahkemelerinde çalışmak üzere görevlendirilecek hakimlerin, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından uygun görülmesi gerekmektedir. 4787 sayılı Kanun 09/01/2003 tarihinde yasallaştığında, “Aile Mahkemeleri Hâkimlerinin Nitelikleri ve Atanmaları” başlıklı 3. maddesi, aile mahkemesi hâkimlerinde aranacak nitelikleri şu şekilde tanımlamaktaydı:

“Aile mahkemelerine, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve tercihan aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimler arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır.”

Ancak, 14/04/2004 tarih ve 5133 sayılı Kanun’un 1. maddesi aile mahkemesi hâkimlerinin nitelikleri konusunda değişikliğe ihtiyaç duymuştur. Bu maddeye göre,

“9.1.2003 tarihli ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’un 3 üncü maddesinde yer alan "evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve tercihan" ibaresi, "tercihan evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve" şeklinde değiştirilmiştir.”

Dolayısıyla, 4787 sayılı Kanun’un değiştirilmiş 3. maddesine göre aile mahkemesinde aranacak nitelikler şu şekilde tanımlanmıştır:

“Aile mahkemelerine, atanacakları bölgeye veya bir alt bölgeye hak kazanmış, adli yargıda görevli, tercihan evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimler arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır.”

5133 sayılı Kanun’un 1. maddesine ilişkin gerekçeler arasında; görev yapacak hâkim tayininde sıkıntı yaşanabileceği, aile mahkemelerinde görev yaparken boşanmış bulunan ve konusunda uzmanlaşmış olan hâkimlerin aile mahkemelerde görev yapamamaları yer almaktadır. Dolayısıyla, maddenin yeni halinin, genel olarak aile mahkemelerine ve toplum yapısına olumlu katkılar sağlayacağı söylenebilir. Ancak, tercihan konusuna vurgu yapmanın; evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile hukuku alanında lisansüstü eğitim yapmış olan hâkimlere öncelik verilmesinin önemli olduğu gözden kaçırılmamalıdır.

Hâkimlerinin niteliklerine ilişkin olarak ifade edilmesi gereken bir konu da, aile mahkemesi hâkimlerinin hukuk fakültesi mezunu olma zorunluluğudur. Söyle ki, 3. maddede aile mahkemesi hâkiminin adli yargıda görevli hâkimler arasından atanacağı ifade edilmektedir. İdari yargıda, hukuk fakültesi mezunu olmayan, Siyasal Bilgiler Fakültesi veya diğer fakülteler mezunu olanlar hâkim olabilmesine rağmen; adli yargıda hâkim olabilmek için hukuk fakültesi mezunu olmak zorunludur. Dolayısıyla, aile mahkemesi hâkimleri sadece hukuk fakültesi mezunu hâkimler arasından atanabilecektir.

Aile mahkemelerinin kurulmasından sonra, aile mahkemesi hâkimlerinin genel olarak asliye hukuk mahkemesi hâkimleri arasından atandığı söylenebilir. Zira bu mahkemeler kurulmadan önce, aile mahkemesi davalarının çoğu asliye hukuk mahkemelerinde görülmekteydi. Ancak, aile mahkemesi hâkimlerinin uzmanlaşması veya uzmanlaşmasına yönelik hizmet içi eğitim verilmesinin olumlu katkılar sağlayabileceği söylenebilir.

“Hizmet içi eğitim almadım, ancak Aile Mahkemesi hâkimi olmadan önce Asliye Hukuk Mahkemesi hâkimi idim ve

boşanma davalarına ve bu tür davalara bakıyordum. Dolayısıyla hizmet içi eğitimin eksikliğini fazla hissetmedim. Ancak, özellikle mal tasfiyesine ilişkin davalarda bunu hissediyorum diyebilirim, çünkü bu tür davalara yönelik yeterli içtihat yok, doküman yok; ancak onu da bilirkişiler yolu ile götürüyoruz. Hukuk Fakültesinden bilirkişilerimiz var.” (Hâkim1, Kadın, Orta Anadolu, 2008)

“Mal rejimlerine ilişkin davalarda bilirkişi konusunda eksiklikler var. Ayrıca aile hâkimlerinin bu tür davalarda yeterli donanımına sahip olmadığını düşünüyorum. Hâkimlere bu konuda ciddi eğitimler verilmeli. Bu tür davalar son zamanlarda arttığından Yargıtay’da emsal kararlar oluşmadığından hâkimlere yol gösterici kararlar yok.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Bir hâkimin yalnızca aile mahkemesinden kaynaklanan işlere odaklanması nedeniyle uzmanlıktan kaynaklanan faydalar elde edilmektedir. Diğer yandan aynı konulara bakılıyor olmasından dolayı verilen kararlardan dolayı isabet oranı artmıştır. Halen çalıştığım mahkemede verilen kararların Yargıtay tarafından onay oranı % 92-93’tür. Davaların bitirilmesi de kısalmıştır. Ancak iş yükü her geçen gün artmaktadır.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Türkiye’deki yargılamanın gidişatı bellidir. Aile mahkemelerine atanan hâkimlerin eğitimlerinde bir farklılık yoktur. Bu konuda belki aile hâkimlerinin özel bir eğitime tabi tutulması düşünülebilir. Aile hâkimleri hem bilgi hem yaklaşım açısından desteklenmelidir.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

Aile mahkemesi hâkimlerinin hukuki uzmanlıklarına ilave olarak, davalara ve taraflara yaklaşımları konusunda da uzmanlaşmalarının veya desteklenmelerinin toplum ve aile yapısı üzerinde olumlu katkılar sağlayacağı söylenebilir.

“Aile mahkemelerinin kurulmasının olumlu sonuçları bulunmaktadır. Önceden asliye hukuk mahkemesi içinde bu davalar görülürken örneğin tapu iptali gibi diğer dava türleri mahkeme hâkiminin aile davalarına yoğunlaşmasına olumsuz etki etmekteydi. Ben dört yıl aile hâkimi olarak görev yaptım, hala barıştırdığım ya da boşanmalarına karar verdiğim kişiler zaman zaman ziyaretime gelebiliyor. Tabiri uygun olursa Güzin Abla’lık yaptığımı söyleyebilirim. Görülmekte olan davalarda ağlayanlar, duygu yoğunluğundan değişik psikolojik tepkiler verenler hep olmaktadır. Asliye hukuk hâkiminin bunlara kendini yeterince verebilmesi mümkün değildir. Aile mahkemelerinde hâkim tümüyle aile davalarına odaklanmaktadır. Hatta mahkeme personeli dahi aileye odaklanmaktadır. Bunun da ailenin korunmasına çok ciddi katkılar sağladığını düşünmekteyim.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Çocukların mahkemede dinlenmesi usulü de şimdi çok duyarlı hâkimler bunu her iki tarafı, anneyi, babayı, salonda oturan herkesi dışarı çıkarıp, bazen çocuğun yanına kendisi inerek, ya da kendi odasında dinliyor onu. Ama çok sayıda hâkim de bu konuda duyarlılıktan ve uzmanlıktan uzak olduğu için çocukları incitecek biçimde de dinleyebiliyorlar. Benim tanık olduğum birkaç davada işte hâkim annesi burada babası karşı tarafta dururken çocuğa anneni mi babanı mı istiyorsun diye soru soruyor. Çocuk ikisini de seviyor ve şunu da biliyor çocuk çok farkında kimi seçerse öbürü ömür boyu onu suçlayacak ve belki de görmek istemeyecek onu. Sen beni seçmedin diyecek. Yani yasanın önerdiği, çocuk hakları sözleşmesi, Avrupa sözleşmesi zorunlu kılıyor çocuğu dinlemek zorundasın diyor. Ama bu dinleme usulünün düzenlenmesi gerekiyor aslında bir yönetmelikle olabilir, aile mahkemeleri kanunuyla ilgili olabilir. Standart sağlamak lazım. Hâkimlerin inisiyatifine bıraktığınız zaman işte iyi hâkim elinde zarar görmüyor çocuklar öbürü kötü hâkim değil ama duyarlı olmayan hâkimin önünde çocuklar da zarar

görüyorlar. Bunun çocuğa nasıl zarar verdiği çokta farkında olmayan hâkimlerimiz var. Ben çok ağlayan çocukları gördüm. Hani babası aleyhinde tanıklık yapmaya çalışsan, annesini çok sevip ama babası zorladığı için ya da nasıl bir baskı kurduysa babamı istiyorum diyen çocukları da gördük. Yani bu noktada çocukları bu araya getirmemek gerekiyor.” (Avukat2, Erkek, Ege, 2008)

“Aile mahkemelerinin hâkimleri için de çok kısa bir eğitim oldu ama bunlar yetersiz. Yani niye yetersiz? Birincisi aile mahkemesi hâkiminin uzmanlar zaten o alanda uzmanlık eğitimi almışlar, lisansları bunun üzerine ama hâkimlerin eğitiminde problemler aileye yaklaşma, o ailenin sorunlarını çözme özellikle kanununun sulha davet vesaire konularında bir iletişim eğitiminden geçmeleri gerekiyor öncelikle. Tanıkları dinlerken dikkat edecekleri noktalar konusunda, zamanla birçok şeyi tecrübeyle kazanıyorlar ama hâkimlere yönelik eğitim çok yetersiz. Biz burada da yaşadığımız için hani buradaki hâkimler de mesleğinin 20-25. yılındaki hâkimler. Onlara bu saatten sonra eğitim vermek de çok sıkıntılı olabiliyor. Bir de problem asıl burada eğitim verdiği hâkime işte tayini çıkınca başka bir yerde aile hâkimi olarak görevlendirmiyorlar. O yüzden de eğitim eksik. Uzmanlar içinde yeterli eğitim yok mesela çocuk mahkemesi uzman ve hâkimlerine çok sayıda eğitim var. Onlar çok ciddi eğitimlerden geçiyorlar ama aile mahkemesi hâkimlerine ilişkin yeterli değil eğitimler.” (Avukat1, Erkek, Ege, 2008)

“O kendisini duysun, anlansın istiyor. Anlar zannediyor. Beni dövdü hâkim bey bana şunları yaptı hâkim bey, hâkime hanım demek istiyor. Ama böyle bir şans yok. Ankara aile mahkemelerinde en az 4 tane size sayabilirim, niye getirdin müvekkilini diyen. Ve müvekkil götürmüyoruz, biz iki avukat gidiyoruz, insanları görmeden bu yargılama. Bu ne yargılaması? Tapuyla ilgili davada böyle gidiyor kirayla ilgili davada. Niye kurduk aile mahkemelerini? Niye getirdik sizleri aile mahkemesi hâkimi olarak? Ki zaten getirmemiz

anlamsız. Cezadan, icradan dün arkadaşım ile konuştuk burası artık sürgün yeri oldu diyor. Evet biliyorum. Ağır cezada canlarını sıkan hâkimi buraya yolluyorlar. İcrada canlarını sıkan hâkimi buraya yolluyorlar. Hepsi öyle, eğitim meğitim yok. Hepsi otomatikman geldi. Bugün benim gibi, bana yakın düşünen meslektaşlarım var mahkemelerimde. Onların çoğu da şikâyete maruz kalıyor. Onların çoğu da eleştiriliyor. Üç saat yapar bir duruşmayı kapıda bekleriz veya öğleden sonraya kalır. Bazen akşama da kalır.” (Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

Aile mahkemesi hâkimlerinin niteliklerinin ve uzmanlıklarının, verilecek kararlar üzerinde önemli bir etken olmasına ek olarak, hâkimlerin ruh yapılarının da verilecek kararları etkileyebileceği söylenebilir.

“Aile hâkimleri olarak sürekli aile sorunlarına baktığımız için yaşama sevincimizin olumsuz etkilendiğini düşünüyorum. Avukatlar kendilerinin bile dayanamadığını belirterek bize nasıl dayandığımızı soruyorlar. Aile mahkemelerinin iş yükleri (derdest dava sayısı) diğer mahkemelerden ayrı ele alınmalı, günlük duruşma için sınır getirilmeli, örneğin bir günde bakılabilecek dava sayısı 20’yi geçmemelidir. 1 yıl için bakılan derdest dava sayısı da 300-350’yi geçmemelidir. Bunların sağlanabilmesi için de aile mahkemelerinin sayısı artırılmalıdır.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Bir aile mahkemesi hâkiminin 3-4 yıl sonra görevli olduğu mahkemenin değiştirilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum. Çünkü bu mahkemelerde çalışan hâkimlerin sürekli aile sorunlarıyla iç içe olmalarından dolayı psikolojileri bozulabilmektedir. Etrafa, ailesine şüphayle bakmaya başlamaktadır.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

2.6.2.Aile Mahkemesinde Görevli Diğer Adliye Personeli

Aile mahkemelerinde görevli olan yazı işleri müdürü, zabıt katibi, mübaşir, psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacıların da aile mahkemelerinin işleyişinde önemli katkılarda buldukları, kimi zaman da birtakım aksamalara neden oldukları görülmektedir.

2.6.2.1.Aile Mahkemesi Yazı İşleri Müdürü

Kanun'un 2. maddesinde aile mahkemelerinde görevli olarak bir yazı işleri müdürü bulunması gerektiği belirtilmektedir. Aile mahkemelerinde görev alan yazı işleri müdürlerinin görevleri diğer mahkemelerden farklılaşmamaktadır (Tercan, 2003).

2.6.2.2.Aile Mahkemesi Zabıt Katibi

4787 sayılı Kanun'un 2. maddesinde, kalem teşkilatında mahkemenin gereksinimi kadar zabıt katibi bulundurması gerektiği belirtilmektedir. Zabıt katiplerinin, aile mahkemelerine atanmaları için diğer mahkemelere atanan zabıt katiplerinden farklı bir özellik göstermelerine gerek yoktur (Tercan, 2003).

2.6.2.3.Aile Mahkemesi Mübaşiri

Aile mahkemelerinin kalem teşkilatında görevli olarak bir de mübaşir bulunması gerekmektedir. Mübaşirlerin de aile mahkemelerine atanmaları için farklı bir özellik gerekmemektedir (Tercan, 2003).

2.6.2.4.Aile Mahkemelerindeki Psikolog, Pedagog ve Sosyal Çalışmacılar

Uzmanlar, Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu ile mahkemede sürekli olarak görev almaya başlamışlardır. 7.11.1979 tarihli 2253 sayılı Çocuk Mahkemeleri Kuruluşu Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'a göre çocuk mahkemelerine sosyal çalışmacı, pedagog, psikolog ve psikiyatrist atanmaya başlamıştır. İlgili kanunda uzmanların görev tanımlarının yapılmasına rağmen statüleri ve hukuki vasıfları hakkında herhangi bir tanımlanma bulunmamaktadır. Benzer şekilde 4787 sayılı Kanun'da da uzmanların görev tanımlarının

yapılmasına rağmen hukuki vasıfları tanımlanmamıştır (Karagülmez ve Ural, 2003).

Aile mahkemelerinde görevli uzmanların görev tanımlarının olmaması ile ilgili olarak yaşadıkları sorunlara örnek olarak şunlar gösterilebilir:

“Yasada sınırlı tanımlar vardı. Bizim kim olduğumuz, görevimizin ne olduğu konusunda hiçbir şey yoktu. Tamamen hakimin inisiyatifine bırakılmıştı. Böyle olunca da birçok yerde farklı uygulamalar oldu... Biz geldik ilk başta kim olduğumuzu, görevimizin ne olduğunu anlatmaya çalıştık. Çalışan personelle sıkıntımız oldu. Ne iş yaptığımızı bilmiyorlardı” (Pedagog, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)

Uzmanların aile mahkemelerinde görev almaya başlamaları ile ilgili görüşler şu şekildedir:

“Aile mahkemelerinde uzmanların yer alması iyi bir yaklaşımdır. Özellikle aile hakiminin velayet hususunda vicdani kanaatinin oluşmasında uzmanların olumlu katkılarının olduğu söylenebilir” (Hakim, Erkek, İç Anadolu, 2008).

“Aile mahkemesi hâkimi kendini yetiştirmiş ve donanımı iyi ise uzmanlara çok da ihtiyaç olmadığını düşünüyorum. Gerekli olan durumlar olursa da sosyal hizmetlerde görev yapan uzmanlardan bilirkişi olarak yararlanılmasının yeterli olacağını düşünüyorum” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008).

“Bu kişiler olması gereken kişilerdir. Sayılarının daha fazla olması gerektiğini düşünüyorum ki daha düzgün daha sağlıklı sonuçlar elde edilebilsin” (Avukat, Kadın, Batı Marmara, 2008).

“Yetersiz olduklarını düşünüyorum. Zaten aile mahkemelerinde de bu uzmanlara pek başvurulmuyor. Gelen bir boşanma davasında bu uzmanlara başvurulması, görüşlerinin alınması yargılamanın sağlıklı yürütülmesi için

gerekli diye düşünüyorum. Ama çoğu mahkeme bu yola gitmiyor” (Avukat, Erkek, Kuzeydoğu Anadolu, 2008).

Aile mahkemesinde görevli olan uzmanların görev tanımları Kanun’un 5. maddesinde yer almaktadır. Uzmanlar, gerekli görüldüğü durumlarda, dava öncesinde veya dava sırasında hakimlerin istemleri doğrultusunda araştırma ve inceleme yapmakta ve yazılı olarak raporlarını hakimlere sunmaktadırlar. Taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yapmak, tarafların uyuşmazlıklarının dava esnasında gözlenmesi gibi gerekli durumlarda mahkemede hazır bulunmak, görüş bildirmek, mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak ve önlem kararlarının yerine getirilmesi ve takibi uzmanların tanımlanan başlıca görevleridir. Ancak, bu görevler hakim tarafından gerekli görülen durumlarda verilmektedir (Karagülmez ve Ural, 2003; Canbolat, 2003; Gençcan, 2004).

Mahkemede görevli uzmanların kararlardaki etkisi üzerine görüşler şöyledir:

“Aile mahkemelerindeki uzmanların görüş ve raporlarının mahkeme kararlarında etkisi bulunmaktadır. Öncelikle velayete ilişkin davalarda uzman görüşü daha önemlidir. Diğer yandan sorunları kangren haline gelmiş ailelerin belirlenmesinde uzman görüşlerinin katkısı bulunmaktadır” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Aile mahkemesi hakimi olarak uzmanların görüşlerine değer vermekteyim... Olumsuzluklara gelince; uzmanlar kimi zaman hakimi yanlış yönlendirebiliyor. Duygusal yaklaşımlarda bulunabiliyor” (Hakim, Kadın, İç Anadolu, 2008).

“Konunun uzmanlarının yaklaşımları, zaman içerisinde bir hayli deneyim kazanmış, konuyu çeşitli boyutlarıyla bilen Yargıçın değerlendirme araçlarından biridir. Bu araç vasfı itibarıyla diğer her türlü araçtan (Her türlü delilden) farklı değildir” (Hakim, Erkek, Ege, 2008)

“...genel olarak çok yüzeysel buluyorum ben raporları ki bu raporlara göre karar verildiğini düşünürsek hakim çünkü uzman değil burada çok büyük kanayan bir yara olduğunu düşünüyorum” (Avukat, Kadın, Ege, 2008)

“...Zaten bu tür dosyalar karar verilmeden önce son celselerinde mahkemelere ibraz ediliyor. Hâkimler şahitleri dinleyip karar geçmeden önce dosyayı bu ismini saydığımız statüdeki uzmanlara tevdi ederler. Uzmanlar da raporlarını hâkime sunarlar. Dolayısıyla son aşamada sunulan bu raporlar hâkimin görüşünde çok da etkileyici bir yapıya sahip değildir. Çünkü raporlar çok kapsamlı oluyor” (Avukat, Kadın, Akdeniz, 2008).

Uzmanlar, boşanma nedeniyle gelen çiftlerle görüşmeleri sırasında kişilerin duygularını belirlemeyi, uzlaşma sağlanıp sağlanamayacağını belirlemeye çalışırlar. Eşlerin içerisinde buldukları çıkmazlar uzman yardımıyla çözülemez ise boşanma kararı alınmaktadır. Eğer boşanma kararı her iki taraf için de daha uygun görülüyorsa bu karar da bir uzlaşma olarak kabul edilmektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi aile mahkemesinde görevli olan uzmanların amacı tarafların evliliklerinin bitip bitmediğine karar vermektir (www.asud.org.tr, 2007).

Mahkemede görevli uzmanların görev tanımlarının belirlenmiş olmasına rağmen sorunlar yaşanabilmektedir. Bunlara örnek olarak dosyaların uzmanlara yönlendirilmesinde yaşanan sıkıntılar verilebilir. Uzmanların hazırladıkları durum raporunda (2008) kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda dosyalar hakkında bilgilendirilme, dosyaların ulaştırılması ve görüşme yapılacak kişilerle iletişime geçilmesi konularında uzmanların sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir. Bu konu kapsamında uzmanların görüşleri şu şekildedir:

“...iletişim ve ulaşımı kendimizin ya da tarafların karşılaması... Kendi şahsi telefonlarımızı kullanıyoruz. Dolayısıyla uygunsuz vakitlerde telefonlarımız çalabiliyor” (Psikolog, Kadın, Marmara, 2008)

“Kalemdeki memurlarla sıkıntı yaşıyoruz... Onların işini yapmak durumunda kalıyoruz. Aile ziyaretlerinde uzmanlardan memnun taraflar. İletişimde kendi telefonlarımızı kullandığımız için sıkıntı yaşıyoruz” (Sosyal Çalışmacı, Kadın, Ege, 2008)

“... Şimdi mesela yeriniz yoksa telefonunuz da yok demektir. Telefonunuz yoksa bazı kişileri cep telefonunuzdan ulaşmak durumunda kalabiliyorsunuz. O kişiler bazen sizi sonrasında tehdit edebiliyorlar. Yani ben savcılığa şikayet ettiğim ve sonrasında çok büyük sıkıntılar yaşadığım bir kişi olmuştu” (Psikolog, Erkek, Doğu Karadeniz, 2008)

Uzmanlardan hangi konu ile ilgili görüş istendiği belirtilmemesi yapılacak olan görüşmeler ve hazırlanacak olan raporun amaca hizmet etmesini zorlaştırabilmektedir. Bunun yanı sıra verilecek olan raporların sonucu destekler nitelikte verilmesi yönünde bir beklenti olduğu, raporların sonuca göre değiştirilmesine yönelik taleplerin olduğu yapılan araştırmalarla belirlenmiştir (Yüksel ve ark., 2006).

Bu sıkıntıların dışında uygun mekan olmaması, materyal eksikliği ve uzmanlarla hakim ve diğer personel arasındaki mesleki bakış açısı, donanım nedeniyle farklılıkların oluşması diğer önemli sorunlar olarak kabul edilebilir (Yüksel ve ark., 2006).

Uzmanların mekan ve materyal ile ilgili sıkıntıları ile ilgili hakim görüşlerini aşağıda yer almaktadır:

“...Bir görüşme odamız bile yok. Karşınızdaki insanlar en mahrem şeylerini yeri geliyor size açıyorlar ama sizin bunun için yapabileceğiniz bir görüşme odanızın bile olmaması tabii ki de çok etkiliyor. Duruşma salonunda görüşme yapmak durumunda kalıyoruz. İlk zamanlarda kafeteryada bile görüşme yapma durumunda kaldık” (Psikolog, Kadın, Kuzeydoğu Anadolu, 2008).

“Fiziksel yapı o kadar yetersiz ki, çoğu kez uzmanlarla çocukları görüştüreceği yer bulamıyoruz. Zaman zaman odamı uzman görüşmesi için terk ettiğim oluyor.

Odanın bu görüşmeler için ne kadar uygun olduğu da soru işareti... Diğer taraftan uzmanlar için ayrı bir oda bile yok” **(Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)**

“...Diğer yandan psikolog ve sosyal çalışmacılar için ayrı bir odamız yoktur. Bu kişiler görevleri gereği görüşmeleri yapacak oda bulamıyorlar” **(Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)**

“... Bizde ihmal ve istismara uğramış bir çocuk ile ya da cinsel problemler yaşayan bir kadınla kocası ile ilgili, görüşürken bir duruşma salonunda olup da sürekli bir kâtibin içeriye girmesi dosya alması, yani o kâtibinde kalem personeli işlerini yapacak ve buraya girmek zorunda, ama buradaki sorun bize odanın düzenlenmemiş olmasından kaynaklanıyor” **(Sosyal Çalışmacı, Erkek, Batı Anadolu, 2008).**

Uzmanlara hizmet içi eğitimler verilmektedir. Bu eğitimlerle ilgili uzmanların görüşleri şu şekildedir:

“2-3 kez eğitime tabi tutulduk. Bunların hizmet içi eğitim olması konusu tartışılır. Daha çok tanışma toplantısı niteliğindedir. Bizim bütün itirazlarımıza rağmen yapılan hizmet içi eğitimi yüzeysel geçtiler” **(Psikolog, Kadın, Batı Anadolu, 2008)**

“Aldığımız eğitim eksik. Yeni atanarlara eğitim verilmeli. Yazdığımız raporları inceleyip bize dönüt vermeliler” **(Pedagog, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)**

“2007'nin Temmuz ayında İncek'te Adalet Akademisinde bir eğitime tabi tutuldum bir kere. Onun da faydasını pek gördüğümü düşünmüyorum, çünkü yüzeysel bir eğitimdi. Çok sıkıştırılmış. Biz bu işi hazırlayan İstanbul'da tetkik hakimlerine rapor göndermiştik. Bir haftalık eğitim istiyorduk. Bir hafta dolu dolu bir eğitim istiyorduk, ancak sıkıştırılmış ve yüzeysel bir eğitim geldi. Eğitimin başta verilmemesi sıkıntı elbette” **(Pedagog, Kadın, Orta Anadolu, 2008)**

“Evet, görevli uzman olarak hizmet içi eğitime tabi tutulduk ama çalışmaya başladıktan 2 ya da 3 yıl sonra tutulduk. Bu nedenle ben bunun sadece göstermelik bir eğitim olduğunu düşünüyorum” (Psikolog, Erkek, Doğu Karadeniz, 2008)

Ancak, aile mahkemesinde görevli hakimler bu konuda uzmanları yetersiz bulmaktadırlar. Buna ilişkin görüşler şöyledir:

“Aile mahkemesinde görevli uzmanlar zaman zaman hizmet içi eğitime tabi tutuluyor ancak yine de uzmanların bilgi ve tecrübe olarak yeterli olmadıklarını düşünüyorum” (Hakim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“...Hizmet içi eğitim, aile mahkemelerinin işleyişi ile ilgili olarak verilmelidir. Uzmanlar, ilk defa mahkemede görev alıyorlar; bu nedenle ne yapacaklarını bilemiyorlar. Nasıl rapor yazacak, raporda neleri yansıtacak bu konularda göreve ilk defa başlayan uzmanlarda tereddütler görülebiliyor” (Hakim, Erkek, Marmara, 2008)

“...Örneğin bir davada barışma ihtimali görünce diyorsunuz ki, sosyolog ve psikolog bunları bir ev ortamında gözlemlesin, onlarla sohbet etsin, tavsiyelerde bulunsun, meramlarını anlatsınlar ve sonucunda da bir rapor verse; şimdi kişi mesleki yeterliliği yoksa, ise, bunları yadırgamıyorum, uzman olarak bir takım şeyleri görmüş yaşamış ve deneyimli olması lazım. Maalesef bilirkişi yapısı bu düzeyin altında” (Hakim, Kadın, Orta Anadolu, 2008)

Bu sorunların yanı sıra aile mahkemelerinde görev alan uzmanlarla ilgili bir sorun da mahkemeye atanan uzmanların, psikolog, pedagoğ ya da sosyal çalışmacı olmamasıdır. Bu konuyla ilgili hakimleri görüşleri şöyledir:

“...Uzmanlara eğitim verilmesi gerekmektedir. Çünkü uzman kadrosunda olanlar Eğitim Fakültesi mezunu dahi değiller. Daha önce görev yapan uzmanlar içinde Kimya Bölümü mezunu ya da biyolog olan kişiler vardı. Geliş

kaynakları itibariyle beklenen uzmanlık donanımına sahip olunmadığı için bu tür uzmanların değerlendirilmeleri sağlıklı olamamaktadır” (Hakim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“...Aile mahkemesine fen bilgisi öğretmeni uzman olarak atanabiliyor. Böyle bir uzman, hizmet içi eğitimden geçmeden aile mahkemesinde çalışabiliyor ki, eğitim ihtiyacı doğuyor.” (Hakim, Erkek, İç Anadolu, 2008).

“...Pedagoji formasyonunu alan kişi pedagoğ oluyor. Bizim arkadaşlarımızdan biyolog olan var. Veteriner olan var. Uzmanlardan veteriner olan var” (Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008).

Mahkemede görevli uzmanların iş durumlarının uygun olmaması, farklı bir uzmanlık alanı gerektiren, görevlilerin bulunmaması ve uzmanların görevi almalarını engelleyen hukuki veya fiili bir engelin bulunması gibi bazı durumlarda değişik kamu kuruluşlarından ya da özel sektörden çalışanlar, mahkemece görevlendirilmektedir (Gençcan, 2004).

Aile mahkemelerinde görevli uzmanlarla ilgili davalı, davacı ve aile bireylerinin görüşleri şu şekildedir:

“...Psikologla da görüşmek için geldim. Çok olumluydu, içimi boşaltmama yardımcı oldu... Çok olumlu bir görüşmeydi. %100 tatmin oldum diyebilirim.” (Davacı, Kadın, Ortadoğu Anadolu, 2008).

“Bugün üç uzmanla konuştuk. Hepsinin soruları son derece rahatlatıcı, düzgün idi ve çok memnun kaldım.” (Davalı, Erkek, Ortadoğu Anadolu, 2008)

“Memnunum ama sadece böyle bir görüşmeyle değil, birkaç sefer görüşülse daha iyi olurdu. Kendimi ifade edebildim ama iyice ümitsiz oldum. Çocuklarımı oraya vereceklerini düşünüyorum artık.” (Davacı, Erkek, İstanbul, 2008)

"Boşanan tanıdıklarımın bu yönde bir yardım almadıklarını biliyorum. Almadı ve atanmadı." (Aile Bireyi, Kadın, Akdeniz, 2008)

"Ben mahkemedeki pedagoğlardan yardım almadım ama ayrıca bir yardım aldım. Yani dışardan yardım aldım. Bu konuda da memnun kaldım. Yani insan bir süre sonra kendi sorunlarını çözemez hale geliyor ve başkalarından yardım almak istiyor. Bende bu yardımı aldım ve sorunun ben olmadığını öğrendim. Çevremde geliştiği için. Memnun kaldım." (Aile Bireyi, Kadın, Batı Karadeniz, 2008)

Aile mahkemesinde görevli olan psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacının reddi, 4787 sayılı Kanun'un 5. maddesinin son fıkrasında belirtilmektedir. Bu fıkraya göre görevli uzmanların, hakim reddi sebeplerine göre reddi söz konusu olabilmektedir (Karagülmez ve Ural, 2003; Gençcan, 2004).

2.6.2.5.Sosyal Çalışmacı (Sosyal Hizmet Uzmanı)

Sosyal çalışmacıya, sosyal hizmet uzmanı da denilmektedir. Sosyal çalışmacı, insanların sosyal hayatıyla ilgili çalışmalar yapar. Zihinsel hastalıkların ve uyumsuzlukların, kişisel ve sosyal sorunların çözümlenmesi için tedavi uygulanmasını sağlar. Rahatsızlığı meydana getiren faktörleri ortaya çıkarmak için kişilerin sosyal durumlarını inceler; problemleri çözmek için çaba harcar; gerekli sosyal servislerle ilişki kurar; kişiye ve aileye uygulanacak ihtiyaç ve bakımı tespit eder.

4787 sayılı Kanun'la, sosyal çalışmacıların aile mahkemeleri bünyesinde görev yapmaları sağlanmış bulunmaktadır.

Sosyal çalışmacının çalıştığı sahaya bağlı olarak başlıca görevleri şunlardır:

1) Muhtaç, kimsesiz çocukların, bir yetiştirme yurduna veya bir aile yanına konulmalarına yardımcı olarak, bunların durumlarını takip etmek,

2) Değişik nedenlerle sosyal sorunlar içerisindeki yaşlıların bir bakım evine yerleştirilerek bakımlarının sağlanması çalışmalarını yapmak,

3) Kalkınmada geri kalmış, başta gecekondular olmak üzere, kırsal ve diğer alanlardaki kimselerin, sosyal ihtiyaçlarını belirlemeye çalışarak, karşılanmasına katkıda bulunmak,

4) Yoksul kimselere, temel gereksinimlerinin karşılanması konusunda kaynak bulmaya çalışmak ve katkıda bulunmak

5) Bünyesinde görev yaptığı kurumlarda, kanun ve benzeri kurullarla verilen görevleri yapmak.

2.6.2.6.Pedagog

Pedagog, özellikle çocuklarla ilgili çalışmalar yapar. Çocukların sosyal problemlerinin çözümüyle ilgilenir. Esasında pedagog, çocuk gelişimi öğretmenliği görevi de icra etmektedir.

4787 sayılı Kanun'la, pedagogların aile mahkemeleri bünyesinde görev yapmaları sağlanmış bulunmaktadır.

Pedagogun çalıştığı sahaya bağlı olarak başlıca görevleri şunlardır:

1) Çocuğun sorunlarıyla ilgili olarak, nedenlerini araştırır ve bünyeye uygun çözüm önerileri geliştirir,

2) Ele aldığı çocuk grubunun düzeyine uygun çalışmalar yapar,

3) Alanı ile ilgili gelişmeleri izleyerek, yeni çözüm yöntemlerini dikkate alır,

4) Bünyesinde görev yaptığı kurumlarda, kanun ve benzeri kurullarla verilen görevleri yerine getirir.

2.6.2.7.Psikolog

Psikolog, bireylerin, duygu ve düşüncelerini, davranışlarını, zekâ ve yeteneklerini anlamaya çalışarak, onların davranışlarının düzeltilmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunur. İnsan

davranışlarıyla oluşan sosyal olayları, bireyin çevresiyle ilişkilerini, çevreye uyum sürecini, bu ilişkilerdeki uyumsuzlukları inceler; sorunları belirlemeye çalışarak, çözüm yolları sunar.

Psikolog, görevini yaparken psikolojik araştırma yöntemlerini kullanır. İlk başta ele aldığı konuyu “gözlem”ler. Bu gözlemini, olayların ya da bireyin doğal koşulunda yerine getirir. İsterse, konuyu bir sıraya koyarak da ele alabilir. Buna deney de denilmektedir.

Bu uzmanlar, başta Sağlık Bakanlığı ve üniversitelere bağlı ruh ve sinir hastanelerinde olmak üzere, kreş ve çocuk bakımevlerinde, ruh sağlığı ünitelerinde, ıslahevlerinde, cezaevlerinde ve daha birçok kurum ve kuruluşta görev yaparlar.

2253 sayılı Kanun’un 30. maddesine göre de, çocuk mahkemelerine psikolog atanması söz konusudur. Aynı şekilde, 4787 sayılı Kanun’la, psikologların aile mahkemeleri bünyesinde de görev yapmaları sağlanmış bulunmaktadır.

Psikolojinin çok değişik türde uzmanlık dalları olmakla birlikte, psikolog unvanı altındaki uzmanların çalıştığı sahaya bağlı olarak başlıca görevleri şunlardır:

1) Psikolojik sorunu olan kişiyi, tek başına ve çevresiyle birlikte, psikolojik araştırma yöntemlerini kullanarak inceler, sorunları ve bunların kaynağını belirlemeye çalışır,

2) Bünyesinde çalıştığı kurumdaki ele alınacak kişilerin öncelikle sosyal durumunu belirleyerek, psikolojik sağlığını iyileştirici, koruyucu ve geliştirici çalışmalar yapar,

3) Değişik görüşme tekniklerini kullanarak kişinin, sorunlarının nedenlerini görmesini sağlayarak, çözümünde yardımcı olur,

4) (2) numaralı görevden farklı olarak, bünyesinde görev yaptığı kurumlarda, kanun ve benzeri kurullarla verilen görevleri yapar.

2.6.3.Aile Mahkemelerindeki Uzmanların Hukukî Niteliği ve Görevleri

4787 sayılı Kanun'la kurulacak olan aile mahkemeleri bünyesinde görevlendirilecek uzmanların, hukuk yargılaması sistemi içerisindeki statüleri konusunda da herhangi bir tanımlamaya yer verilmemiştir.

4787 sayılı Kanun'la taraflara Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen hâkimin reddi sebeplerine göre, uzmanları reddedebilme olanağı tanınmaktadır. 4787 sayılı Kanun'un 5. maddesinin son fıkrasında, *“Bu uzmanlar, 18.6.1927 tarihli ve 1086 sayılı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda düzenlenen hâkimin reddi sebeplerine göre reddolunabilir.”* hükmü bulunmaktadır. Buna göre, psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nda düzenlenen hâkimin reddi sebeplerine göre reddolunabilir. Redde ilişkin bir istem hâlinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 28 ilâ 37. maddelerindeki hükümler, aile mahkemelerindeki uzmanlar için de uygulanacaktır.

Aile mahkemelerindeki uzmanların, mahkeme önündeki uyuşmazlıkla ilgili olarak yaptıkları araştırma ve inceleme sonunda sundukları rapor ve görüşler, hukuk yargılamasının genel ilkelerine göre hâkimi bağlamaz. Ancak bunların sundukları görüş ve raporların hâkimin kanaatinin oluşmasında etkili olacağı kuşkusuzdur.

Aile mahkemesine sunulan uzmanların görüş ve raporlarına ilişkin olarak, mahkeme hâkiminin eksik veya çelişkili gördüğü hususlarda ek rapor isteme veya yeniden inceleme yaptırabilmesi her zaman mümkündür.

Aile mahkemelerinde sosyal çalışmacı, pedagoğ ve psikoloğ bulunmaması, iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında hukukî veya fiilî herhangi bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hallerinde, diğerk kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar veya serbest meslek icra edenlerden yararlanılır.

4787 sayılı Kanun'un 5. maddesinde uzmanların görevleri açıklanmıştır. Ancak 4787 sayılı Kanun'da uzmanların görevleri bununla sınırlı olmayıp, 6. maddede de görevlerine ilişkin hükümler yer almaktadır:

1- Davanın esasına girilmeden önce veya davanın görülmesi sırasında, mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu bildirmek.

4787 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendi gereğince psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacıya verilen görevin, davanın esasına girilmeden önce veya davanın görülmesi sırasında olabileceği şekilde bir niteleme söz konusudur. Bu görevin çerçevesi kanunla düzenlenmekle birlikte, görevin somut olarak verilmesi, konusu ve kapsamı, her olayda mahkeme hâkimi tarafından belirlenir.

4787 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (1) numaralı bendinde sadece "dava"dan söz edilmiş ise de, Kanun'un ruhu ve bu mahkemelerin görev kapsamı dikkate alındığında, dava vasfı dışında, "iş" olarak nitelendirilen bir olayda da gerekli ise, uzmanlardan bu görevi yapmaları istenebilir.

5. maddenin birinci fıkrasının (1) numaralı bendindeki görevler, 4787 sayılı Kanun'un "*Usul hükümleri*" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrasındaki; "*Aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik eder. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir*" hükmüyle de ilgilidir.

2- Mahkemenin gerekli gördüğü hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konularla ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek.

Bu görevin takdiri de, mahkeme hâkimine aittir. Eğer gerekli ise mahkeme hâkimi, mahkeme bünyesindeki uzmanlardan, bir ya da birkaçının duruşmada hazır bulunmasını ister. Duruşmada hazır bulunan uzman, istenilen konularla ilgili çalışma yapar ve görüşünü mahkemeye bildirir.

Uzmanın duruşmada bulunmasının temel nedeni, uyuşmazlıkları, bizzat duruşma sırasında gözlemleyerek, uzmanlığa dayalı sonuçların ve çözüm önerilerinin ortaya konulmasının sağlanmak istenmesidir.

Esasında bu görevin, (1) numaralı bentteki görevle bağlantısı dahi bulunmaktadır. Özellikle, uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yaparak sonucunu bildirmek görevini yapan uzmanın duruşmaya bizzat katılarak sonuca varabilmesi daha yararlı olabilecektir.

3- Mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak.

Bu görevin içeriği Kanun'da açıklanmamıştır. Buradaki görevin, (1) ve (2) numaralı bentteki görevden farklı olan ve uzmanların çalışma alanlarıyla sınırlı olacağı açıktır.

Mahkemece verilecek diğer görevler içerisinde 4787 sayılı Kanun'un 6. maddesinin son fıkrasına göre aile mahkemesince verilen önlem kararlarının takip ve yerine getirilmesinde uzmanların bir veya birkaçının görevlendirilmesi örnek verilmektedir (Tercan, 2003: 31). Ancak, önlem kararlarında uzmanların görev alabilmesi 4787 sayılı Kanun'da açıkça yer aldığı için, mahkemece verilecek diğer görevlerin örnek dışındaki görevleri anlattığı düşünülmektedir.

Kanun'da genel nitelikli görev hükmüne yer verilmesi 4787 sayılı Kanun'un uygulamasında olası gelişmelere göre uzmanların görevleri konusunda bir boşluk yaşanmamasını amaçlamaktadır.

4- Önlem Kararlarının Takip ve Yerine Getirilmesinde Görev Yapmak

4787 sayılı Kanun'un "*Koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler*" kenar başlıklı 6. maddesinin son fıkrasındaki; "*Aile mahkemesince*

verilen bu (önleme ilişkin) kararların takip ve yerine getirilmesinde 5'inci maddeye göre atanan uzmanlardan biri veya birkaçı görevlendirilebilir." hükmü gereğince, yetişkinler ve küçükler hakkında, 4787 sayılı Kanun'un 6. maddesine göre aile mahkemeleri tarafından alınabilecek koruyucu, eğitici ve sosyal önlemlere ilişkin kararların takip ve yerine getirilmesinde uzmanlar aile mahkemesi hâkimi tarafından görevlendirilebilecektir. Bu görev yalnızca mahkeme bünyesindeki uzmanlar için söz konusu olabilir.

Mahkemelerde açılan davalarda uzmanların iletişiminin sağlanabilmesi açısından taraf ve vekillerinin açık adresleri, telefon numaraları, e-posta adresleri alınmalıdır. Avukatlar uzmanın görevlerini, statüsünü önceden taraflara ayrıntılı olarak anlatmalıdır. Böylece uzmanın görevini anlatmasıyla oluşacak zaman kaybının önüne geçilmiş olacaktır (Gençcan, 2006: 523).

Uzmanlardan boşanma, velayet, şahsi münasebet tesisi ve evlat edinme davalarında rapor düzenlemelerini istemek suretiyle yardım alınmaktadır. Belirlenen gün ve saatte taraflarla ve çocuklarla tek tek ya da birlikte görüşme yapılmaktadır. Ara kararında uzmandan ne istenildiği açık olarak belirtilmelidir. Aksi taktirde belirsizlik yaşanmakta ve hazırlanan rapor amaca hizmet etmemektedir. Ayrıca ara kararda sadece çocukla görüşülerek rapor hazırlanması istenildiği taktirde ebeveyni görüp tanımaksızın rapor hazırlanmasının mesleki etik açısından uygun olmadığı belirtilmektedir (Yüksel ve ark.,2006:8).

2.6.4.Aile Mahkemelerindeki Uzmanların Hizmetiçi Eğitimi

Sosyal yapı karmaşık hale geldikçe ailenin sorunları da aynı ölçüde derinleşmekte ve bu sorunların çözümü de zorlaşmaktadır. Aile hukuku ile ilgili uyuşmazlıkların çözümünde uzmanlara olan gereksinimde bir duraksama yoktur. Uzmanlar sosyal inceleme raporlarını hazırlarken öneri ve müdahale planlarını büyük bir özgürlük içinde yapmalıdır. Ancak bu özgürlüklerinin sınırını bilim belirlemelidir. Uzmanlar bu anlamda yargı ve bilim arasında köprü vazifesi görmektedirler (Gençcan, 2006: 522). Bilimdeki

gelişmelerden bilgilendirmek, uygulamada birlik oluşturmak ve birbirlerinin tecrübelerinden yararlanmaları açısından hizmet içi eğitimin gerekliliği yadsınmaz.

Uzmanların ihtiyaç duyduğu kaynak ve malzemeler karşılanmalıdır. Uzmanlar tarafların her biriyle ve çocuklarla ayrı ayrı minimum 50 dakika, bir arada yine 50 dakika görüşme yapmalıdır. Görüşme, değerlendirme ve rapor yazım süreci dikkate alınarak uzmana raporunu vermesi için yeterli süre verilmelidir. Uzmanların ihtiyaç duyduğu alanlarda hizmet içi eğitim düzenlenmelidir. Hakim, uzman ve personelin mesleki bakış, donanım, bilgi birikimi ve bilimsel görüşlerden doğan farklılıklar uygulamada sorun oluşturmaktadır (Yüksel ve ark., 2006:11).

Meslek içi eğitim seminerleri uzmanlara ayrı olarak düzenlenebileceği gibi, hakim, uzman ve personelden oluşan grup seminerleri de düzenlenerek bilgi alışverişi ve uygulama birliği sağlanması yararlı olacaktır.

“Hizmet içi eğitimin mutlaka gerektiğine inanıyorum. Uzmanlara verilecek bu eğitimi ikiye ayırmak mümkün olabilir. Birincisi uzmanlara genel olarak konularıyla ilgili gelişmelerden bilgilendirmek üzere eğitim verilmesi; diğeri ise aynı adliyede çalışan uzmanların bir araya gelerek gerek kendilerine gelen işler ve çözüm yolları gerekse görüş alışverişinde de bulunacakları eğitim toplantıları. İkincisinin aynı konuda ortak çözüm yolları geliştirilmesine katkıda bulunacağına inanıyorum. Eğitimde en önemli unsurlardan birisi de eğitimcinin durumu. Eğitimci bu işe gönül veren kimselerden olmalı, yani sözde eğitim olmamalı.” (Hakim-Kadın- İç Anadolu- 2008)

“Halen çalıştığım mahkemede uzmanlardan soysal çalışmacı ile pedagog kadrosu dolu, diğeriye boş durumdadır. Eksikliği duyulan konularda mahkeme içinden ya da dışından uzman görevlendirilmesine karar veriyorum. Uzmanlara eğitim verilmesi gerekmektedir. Çünkü uzman kadrosunda olanlar Eğitim Fakültesi mezunu dahi değiller.

Daha önce görev yapan uzmanlar içinde Kimya Bölümü mezunu ya da biyolog olan kişiler vardı. Geliş kaynakları itibariyle beklenen uzmanlık donanımına sahip olunmadığı için bu tür uzmanların değerlendirilmeleri sağlıklı olamamaktadır. Daha önceden Kimya Bölümü mezunu olan uzmandan bir şey istediğimde mahkeme hakimi olarak pek çok konuda ayrıca açıklamada bulunmak durumunda kalmaktaydım. Aile hakimi olarak uzmanları duruşmada dinlemiyorum. Gerekli olduğunda uzmanı görevlendiriyorum. Bunun üzerine görevli uzman tarafları, çocukları, yaşadıkları yakın çevreyi bizzat yerinde giderek görüşmeler yapmaktadır. Bunun sonunda düzenlenen “sosyal inceleme raporu” dosyaya ibraz edilmektedir. Uzmanlardan yararlandığımız en önemli konulardan birisi çocukların velayetinin taraflardan hangisine verileceğine karar verilmesi noktasındadır.”
(Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Başlangıçta aile mahkemesine atanan uzmanlar hizmet içi eğitime tabi tutulmuyorlardı. Son birkaç yıldır uzmanlar hizmet içi eğitime alınmaktadırlar. Uzmanlar için hizmet içi eğitim gerekli ve yararlıdır. Ancak uzmanların yetki ve konuları iyi algılanmalı, yasal çerçeve dışına çıkılmamalıdır. Kimi zaman uzmanların aile mahkemesi hakimi kadar etkin oldukları anlayışının doğmasına neden olan bu durumun tehlikeli ve zararlı olduğunu düşünmekteyim.”
(Hakim-Kadın-İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemesi hakimi ve uzmanlar için hizmet içi eğitimin gerekli ve yararlı olduğunu düşünüyorum. Aile mahkemesine fen bilgisi öğretmeni uzman olarak atanabiliyor. Böyle bir uzman, hizmet içi eğitimden geçmeden aile mahkemesinde çalışabiliyor ki, eğitim ihtiyacı doğuyor.”
(Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Hizmet içi eğitimi aile hakimi olarak aldım. Hizmet içi eğitim faydalı, ancak bizde zorunlu değildir. Fransa’da aile hakimlerini atama yapıldığı anda hizmet içi eğitime

alıyorlarmış. Biz de öyle olmalıdır. Psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacılar açısından da hizmet içi eğitimin gerekli olduğunu düşünmekteyim.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemesinde görevli uzmanlar zaman zaman hizmet içi eğitime tabi tutuluyor ancak yine de uzmanların bilgi ve tecrübe olarak yeterli olmadıklarını düşünüyorum.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemelerindeki uzman kadrolarına atanan kişiler genellikle yeni memur olduklarından tecrübe açısından eksiklikle ve eğitim desteği ihtiyacı görülebilmektedir. Ancak, uzmanlar görevlerini isteyerek ve severek yapmaktadırlar. Hizmet içi eğitim, aile mahkemelerinin işleyişi ile ilgili olarak verilmelidir. Uzmanlar, ilk defa mahkemede görev alıyorlar; bu nedenle ne yapacaklarını bilemiyorlar. Nasıl rapor yazacak, raporda neleri yansıtacak bu konularda göreve ilk defa başlayan uzmanlarda tereddütler görülebiliyor. Uzmanlar, hizmet içi eğitimden geçmelidir. Bunların eksik olan yönü, vatandaşın çevresinde araştırma yapacakları için, araba temininde sorunlar yaşıyor. Ayrıca, bu tür araştırmalar yaparken muhatap bulmakta sorunlar yaşıyor. Uzmanların yapılacak düzenlemeler ile kolluk ile irtibatı sağlanmalı, muhtarlarla bağlantı sağlanmalıdır. Bu konuda yasal eksiklikler var. Uzmanların üzerinde resmi kıyafeti olmadığı için, çevre araştırmasında kapıları açan kimlik ya da belge sorunları yaşanabiliyor. Diğer yandan, vatandaş da uzmanlara evini açacak, sırlarını paylaşacak vatandaş açısından da kolay değildir.” (Hakim- Erkek –Marmara – 2008)

“Evet ama yeterli değil, raporlar sadece tarafların uzmana anlattıklarının anlatımı şeklinde, olanı aktarıyorlar ancak değerlendirme kısmındaki açıklamalar yeterli değil olaylara daha detaylı ve profesyonelce çözümler getirilebilir.” (Hakim-Kadın-Ege-2008)

“Hizmet içi eğitim özellikle yardımcı uzman personel yönünden son derecede yetersiz olup eksikliği dosyalara daha subjektif, yetersiz ve yaklaşım karmaşası içerisindeki mütalaalar olarak yansımaktadır.” (Hakim-Erkek-Ege-2008)

2.7.Aile Mahkemelerinin Görev ve Yetki Alanları

Aile mahkemeleri 09/01/2003 tarih ve 4787 sayılı “Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun” ile kurulmuştur. Kanun’un amaç ve kapsamı, 1. maddede belirtilmiştir. Bu maddeye göre *“Bu Kanunun amacı, aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usullerini düzenlemektir. Bu Kanun, aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulan aile mahkemelerine dair hükümleri kapsar.”* 4787 sayılı Kanun’un 2. maddesi ise, aile mahkemelerinin kuruluşunu tanımlar:

“Aile mahkemeleri, Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde ve merkez nüfusu yüzbinin üzerindeki her ilçede, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur. Aile mahkemelerinin yargı çevresi, kurulduğu il ve ilçenin mülki sınırlarıyla belirlenir. Ancak yargı çevresi, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca değiştirilebilir.

Gerektiğinde birinci fıkradaki usule göre bir yerdeki aile mahkemesinin birden çok dairesi kurulabilir. Bu durumda daireler numaralandırılır. Aile mahkemesi kurulamayan yerlerde bu Kanun kapsamına giren dava ve işlere, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesince bakılır.

Aile mahkemelerinde bir yazı işleri müdürü ile yeteri kadar personel bulunur.”

Bu maddeye göre, aile mahkemelerinin bütün il merkezlerinde kurulması öngörülmekle birlikte, sadece merkez nüfusu yüz binin üzerindeki ilçelerde kurulması öngörülmüştür. Başka bir ifade ile,

illerde herhangi bir şart aranmamasına rağmen, ilçelerde kurulması merkez ilçenin nüfus yoğunluğunun yüz binin üzerinde olması şartına bağlanmıştır.

Yukarıda belirtildiği gibi, aile mahkemeleri aile hukukundan doğan dava ve işleri görmek üzere kurulmuştur. Kanun'un 4. maddesi, aile mahkemelerinin görevlerini tanımlar. 4787 sayılı Kanun ilk hali ile yani 09/01/2003 tarihinde yasalaştığında, aile mahkemelerinin görevleri, Kanun'un 4. maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:

“Aile mahkemeleri, aşağıdaki dava ve işleri görürler:

1. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun İkinci Kitabı ile 03/12/2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler,

2. 20/05/1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi,

3. Kanunlarla verilen diğer görevler.”

14/04/2004 tarih ve 5133 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun'un 2. ve 4. maddeleri aile mahkemelerinin görev alanlarında küçük de olsa daraltma getirmiştir. 5133 sayılı Kanun'un 2. ve 4. maddelerine göre,

“4787 sayılı Kanunun 4 üncü maddesinin (1) numaralı bendine "Türk Medenî Kanununun" ibaresinden sonra gelmek üzere "Üçüncü Kısım hariç olmak üzere" ibaresi eklenmiştir.”

“4787 sayılı Kanuna aşağıdaki geçici madde eklenmiştir.

Geçici Madde 2 - Bu Kanunun yürürlüğe girdiği tarihte aile mahkemelerinde görülmekte olan ve 4721 sayılı Türk Medenî Kanununun İkinci Kitabının Üçüncü Kısımında

yer alan konularla ilgili dava ve işler yetkili ve görevli mahkemesine devredilir.”

Dolayısıyla, 4787 sayılı Kanun’un son hali ile aile mahkemelerinin görevleri 4. maddede şu şekilde tanımlanmıştır:

“Aile mahkemeleri, aşağıdaki dava ve işleri görürler:

1. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun Üçüncü Kısım hariç olmak üzere İkinci Kitabı ile 03/12/2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanununun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanuna göre aile hukukundan doğan dava ve işler,

2. 20/05/1982 tarihli ve 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanuna göre aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi,

3. Kanunlarla verilen diğer görevler.”

14/04/2004 tarihinde yapılan değişiklik ile aile hukukunun dışında kalan tüm konular aile mahkemelerinin görev alanından çıkartılmıştır ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun aile hukukuna ilişkin ikinci kitabında düzenlenen bütün konulara (“Vesayet” başlıklı üçüncü kısım hariç) bakmakla yükümlüdür. Bir başka ifade ile, aile mahkemelerinin görev alanına giren konular genel olarak, evlenme başlığında, evlenmeye ilişkin olarak nişanlılık, evlenme ehliyeti ve engelleri, evlenme başvurusu ve töreni, batıl olan evlenmeler; boşanma; evliliğin genel hükümleri; eşler arasındaki mal rejimine ilişkin olarak edinilmiş mallara katılma, mal ayrılığı, paylaşımlı mal ayrılığı, mal ortaklığı; ve hısımlık başlığında, soybağının kurulmasına ilişkin olarak kocanın babalığı, tanıma ve babalık hükmü, evlat edinme, soybağının hükümleri, velayet, çocuk malları; aileye ilişkin olarak nafaka yükümlülüğü, ev düzeni, aile mallarına yönelik dava ve işlerdir.

Bunlara ilaveten, Kanun’un 4. maddesinin 2. bendine istinaden, aile mahkemelerinin görev alanını, 2675 sayılı Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun’a göre aile hukukuna

ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma ve tenfizi konuları da içermektedir. Ayrıca, 3. bent gereğince, Kanunlarla verilen diğer görevler de aile mahkemeleri görev alanı girmektedir. Buna örnek olarak, 14/01/1998 tarih ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kapsamında belirtilen tedbir kararlarının alınması verilebilir.

Aile mahkemeleri, Kanun'un 6. maddesinde belirtilen koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler almaya yetkili kılınmıştır. 6. maddeye göre;

“Aile mahkemesi, diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda:

1. Yetişkinler hakkında;

a) Evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak, gerektiğinde uzlaştırmaya,

b) Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan mali yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya,

c) Resmi veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye,

d) Bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye,

2. Küçükler hakkında;

a) Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya,

b) Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmi ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye,

c) Çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya,

d) Genel ve katma bütçeli daireler, mahalli idareler, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye,

Karar verebilir.

Aile mahkemesince verilen bu kararların takip ve yerine getirilmesinde 5 inci maddeye göre atanan uzmanlardan biri veya birkaçı görevlendirilebilir. Bu kararlara uyulmaması halinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununun 113/A maddesi uygulanır.”

Aile mahkemeleri, 6. madde gereğince, evli yetişkinlere ilişkin, evlilik birliğinden doğan görev ve sorumlulukları hakkında eşleri uyarmaya, eşler arasında anlaşmazlık varsa onları uzlaştırmaya ve eşlerden biri veya her ikisi ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan mali yükümlülüklerini yerine getirmiyorsa, buna ilişkin gerekli önlemleri almaya yetkilidir. Ayrıca, aile mahkemeleri; evli veya bekar yetişkinlere ilişkin, resmi veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye ve bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye yetkilidir.

Aynı şekilde, 6. madde uyarınca aile mahkemeleri, küçüklere ilişkin, onların bakım ve gözetimine yönelik nafaka konusunda gerekli önlemler almaya; bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş haldeki küçüğü, başka bir aile yanına veya resmi ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara özgü kuruma yerleştirme; malvarlığı söz konusu ise çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına yönelik önlemler almaya ve küçüğü bir iş yerine veya meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye yetkilidir.

Aile mahkemesi yetkisi kapsamında verilen yukarıda belirtilen önlemlerin takip ve yerine getirilmesinde 5. madde uyarınca atanan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılardan bir veya birkaçı görevlendirilebilir. Aile Mahkemesi tarafında verilen koruma önlemlerine yönelik kararlara uyulmaması durumunda, Hukuk Usulü

Muhakemeleri Kanunu'nun 113/A maddesi uygulanır ve verilen karara uymayan kişi cezalandırılır.

Yukarıda detaylı bir şekilde belirtildiği gibi, aile mahkemelerinin görev alanına aile hukukundan doğan davalar girmektedir. Ancak, aile mahkemelerinde görülen davaların büyük bir kısmını boşanma davaları oluşturmakta ve boşanma davalarının aile mahkemelerinde görülen davalar içerisindeki oranı genel olarak %50-60'ı bulmaktadır¹⁴; hatta bu oran kimi aile mahkemelerinde %80-90'ı oluşturabilmektedir.

“Boşanma, nafaka, velayet, şahsi ilişki, tanıma-tenfiz, çocuk malları, mal rejimleri, evlenmeye izin, evlat edinme, 4320 sayılı Yasa ile ilgili tedbirler, soybağının tesisi, babalık davaları, nişanlanmaya ilişkin davalar, evliliğin butlanı davası, aile konutu şerhi davaları, okul ve isim seçimindeki anlaşmazlıklara ilişkin davalar.

Yılda 1500 dosyadan 1000'i yani toplam işin 2/3'ü boşanma, geri kalan 500 davanın da 2/3'ü nafaka geriye kalan kısmın da diğer davalar olduğunu söyleyebilirim.

Aile mahkemelerine gelen davalardan son zamanlarda yeni yeni başvuru alan davanın okul ve isim seçimindeki anlaşmazlıklara ilişkin davalar olduğunu söyleyebilirim.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Aile mahkemesi münhasıran aile içi ve aileyi doğrudan ilgilendiren ihtilafların halli amacıyla kurulmuş ihtisas mahkemeleri olup T.M.K.'nin 2. kitabında yer alan: Nişanlanma, Evlenme, Boşanma, Aile Birliğinin korunması ve sağlıklı devamı, Eşler arasındaki mal rejimleri ve maddi ihtilafların halli, soybağı ihtilaflarının halli, evlat edinme, velayet ve nafaka ihtilaflarının halli amacıyla yargılama faaliyeti sürdürmektedir. Genel olarak bakıldığında bu tür ihtilafların Asıl Hukuk Mahkemelerinde (Asliye Hukuk

¹⁴ Bu rakamlar görüşülen kişilerin verdiği oranlardan yola çıkılarak tahmin edilmiştir. İstatistiki verilere dayanmamaktadır.

Mahkemeleri) bakılan davaların yaklaşık yarısını oluşturduğu görülmektedir. Bu dava türlerinin büyük çoğunluğunu, yaklaşık % 60'ını Boşanma, % 25'ini Nafaka, gerisini Tazminat dâhil diğer dava türleri oluşturmaktadır.” (Hâkim, Erkek, Ege, 2008)

“Boşanma % 70-80, nafaka % 15, velayet % 3-5, eşya % 7-8, diğerleri % 5 civarındadır. Aile mahkemesine her yıl gele iş sayısı, bir önceki yıla göre % 10 oranında artmaktadır.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“En çok gelen dava türü % 90'lık bir oranla boşanmadır. Bunu % 1-2 ile mal paylaşımı, % 7-8 ile 4320 sayılı Yasaya ilişkin başvurular izlemektedir.” (Hâkim, Erkek, Marmara, 2008)

“Herhangi net bir oran olarak vermem zor, ancak birinci sırada boşanma davaları yer almaktadır. Biliyorsunuz boşanma sebepleri kanunda sayılmış; zina var, cana kast var, hiddetli muamele var, genel boşanma sebepleri şiddetli geçimsizlik var. Boşanma davalarında en çok gelen de şiddetli geçimsizlik. Genel bir hüküm olduğu için daha çok da tercih edilen şey, yani her şeyi bunun içine sokabilirsiniz, zinayı dahi eşe sadakatsizlik deyip bunun içine sokabilirsiniz. Bunun yanında mala ilişkin davalar geliyor, yani edinilmiş mallardan dolayı eşlerin mal tasfiyesine yönelik davalar. Bunun yanında evlat edinme davaları, tenfiz, yurtdışındaki boşanma, mali hukukunu ilgilendiren kararların tasdiki ve tanınmasına ilişkin davalar da gelmektedir. Ayrıca ailenin korunmasına yönelik savcılıklardan veya şahısların başvurusu ile gelen talepler var, bu günde en az 5-6 tane gelir. Şahıs başvurusu daha az.” (Hâkim1, Kadın, Orta Anadolu, 2008)

“Aile mahkemesinde en çok karşılaştığımız dava türü boşanmadır. Yurtdışındaki boşanma davaları tenfizi, tanıma ile ilgili davalarda aile mahkemesinin kapsamına giriyor. Oranlama yapacak olursak, yaklaşık % 50-60 civarında boşanma, % 20-30 velayet, geri kalan kısımda ise tanıma,

tenfiz ve ailenin korunmasına dair savcılık tarafından açılan davalar oluşturmaktadır.” (Avukat, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)

“Aile mahkemesinde açılan davaların, adliyedeki davaların %60’ı aile mahkemesiyse bu %60’nda en az %30’u 35’i belki 40’ı boşanma, bunun içinde mal rejimleri de var ama meslektaşlarımızın çoğu mal rejiminin ayrı görüleceğini düşünmediği için çoğu içinde açıyor. Ayrılmayla tefrik dediğimiz bir şekilde ondan tefrik edilip çoğu boşanma davası; boşanma davası, mal davası diye iki dava haline geliyor. Mal davalarını ve boşanma davalarını beraber düşünürsek gelen davaların sanıyorum %90’ını falandır. Yani ancak %10’dur 15’idir diğer davalar. %80’i %90’ı mal rejimi tasfiyesi ve boşanmadır. Boşanmaların rahat rahat %70’inde anlaşmalı olmayanlar tabii, anlaşmalı olan protokole bağlı boşanmaları dışarıda bırakıyoruz, çekişmeli, tartışmalı olan boşanmalarında %70’inde 80’inde mal rejimi tasfiyesi de en azından katkı payı olarak mutlaka 2. bir davası vardır. Onun dışında yüksek oranda nafaka artışı davaları ama şu anda onlar yavaş yavaş artık engelleniyor. Çünkü biz de yapıyoruz hâkim arkadaşlarımız da yapıyor. Artık davalarda oran konuyor, tefe tüfe falan diye. Gelecek yıllardaki artışı da kararlayabiliyor hâkimler. Bir sonraki nafaka artışını açmaya gerek kalmıyor. Eğer bu tamamıyla uygulanmaya başlanırsa boşanma davası içerisindeki nafaka artışı, boşanma davası içerisinde hükmedilen nafaka hükmedilirken yanına artış oranları da yazılınca o mahkemelerdeki nafaka artış davaları tamamıyla ortadan kalkacak ama şimdi henüz tam uygulanmadığı için yüksek oranda o davalarda var.” (Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

“Velayet, boşanma, evlat edinme. Bunlardan velayet uzmanlara daha fazla oranda geliyorlar. Hâkimlerin en sıkıntı duyduğu doğru karar verme konusunda hassas davrandıkları çocuklar olduğunu düşünüyorum. Yetişkinler bir şekilde boşanmanın yüküyle baş edebiliyorlar ama faturalar daha çok

çocuklara çıkıyor.” (Psikolog, Kadın, Kuzeydoğu Anadolu, 2008)

“Boşanma ve velayet eşit ağırlıklı en çok gelen dosyalarımız evlat edinme ve az olarak da şahsi ilişki kurulması konusunda dosyalarımız geliyor.” (Sosyal Çalışmacı1, Kadın, Ege, 2008)

“Aile mahkemesinde zaten artık vesayeti çıkardıkları için sadece aileyi ilgilendiren medeni kanun ikinci kitaptaki davalar görülmektedir. Sadece aileye ilişkin boşanma, nafaka, velayet, velayetin kaldırılması ve bunlara ilişkin bir kısım tedbirler, tasarruf yetkisinin sınırlandırılması, koca soyadını kullanabilmek gibi daha fazlasını şu an hatırlamıyorum.” (Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

Aile mahkemelerinin, 4787 sayılı Kanun’un 6. maddesinden kaynaklanan yetkilerini değişik nedenlerden dolayı kısıtlı bir şekilde kullandıkları söylenebilir, ancak 4320 sayılı Kanun’dan kaynaklanan yetkilerini daha fazla kullandıkları anlaşılmaktadır.

“4787 sayılı Yasanın 6. maddesine ilişkin olarak daha çok barınmaya ilişkin tedbir kararı veriyoruz. Ayrıca nafakaya ilişkin tedbirler en çok karşılaşılan karar türüdür.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Şu ana kadar 4787 sayılı Yasanın 6. maddesinde öngörülen tedbir kararlarına hükmedilmesine ihtiyaç olmamıştır. Mahkememizde ağırlıklı olarak çocukların teslimine dair tedbir kararları verilmektedir. Diğer yandan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. maddesinin (d) bendindeki “Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına,” hükmü gereğince çocuğun sağlık kurumunda tedavisine aile mahkemesi olarak karar verebiliyoruz.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“6. maddedeki önlemler çok fazla uygulanmamaktadır.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Biraz önce de bahsettiğim alt yapı yetersizlikleri burası için de geçerli. Burada her tür koruyucu, eğitici ve sosyal önlem derken 6. maddeye gerçi benim bir bakmam lazım. Bu madde çocukların eğitimi, bakımı işte iaşesi vesaire. Yetişkinler için iş imkânı yok bu anlamda uygulanmıyor. Dediğim gibi bunu destekleyen mekanizmalardan yoksunuz biz. Bunun haricinde tabii ki medeni kanunda yer alan tedbirleri hâkim alıyor. Ne yapıyor? Nafaka bağlıyor, evi eşe tahsis edebiliyor, çocuklar için nafaka bağlıyor. Medeni kanunda tanınan takdir yetkisi çerçevesinde gerekli tedbirleri alıyor. Ama diğerlerini işte çocuğun bir yere yerleştirilmesi ya da kadının ya da iş maalesef dediğim gibi destekleyici mekanizmalar yok.” (Avukat1, Kadın, İstanbul, 2008)

“Yukarıda bertilen tedbirler yeni yeni uygulanmaktadır. Tedbire karar verilirken uygulamada en iyi sonuç alınabilecek tedbir türünün seçilmesine dikkat etmekteyiz. 4787 sayılı Yasanın 6. maddesindeki tedbir uygulamaları, 4320 sayılı Yasaya göre daha azdır. 6. madde kapsamında genellikle küçükler hakkında nafaka yükümlülüğü ile çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemler öne çıkmaktadır. Yetişkinler hakkında ise nafaka yükümlülüğü konusu ağırlıklı olarak uygulanmaktadır.” (Hâkim, Erkek, Marmara, 2008)

“4320 sayılı Yasa kapsamında koruma tedbirlerinin verilmesinde aile mahkemelerinin sorunun çözüm yeri olarak görüldüğünü düşünüyorum.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“4320 sayılı Yasa’daki tedbirlerin uygulanmasını aile içi sorunların çözümüne kısmen katkıda bulunduğunu düşünüyorum.” (Hâkim-Erkek-İç Anadolu-2008)

2.8.Aile Mahkemelerinde Duruşma Düzeni ve Disiplini

Aile mahkemelerinde duruşmaların düzen ve disiplini konularına çok farklı açılardan bakılabilir. Bu konu kapsamında öncelikli olarak, duruşma salonlarındaki düzen ve disiplin akla gelebilir. Bu bağlamda; duruşma salonlarının, mahkeme bina ve koridorlarının ferahlığı ve dekorasyonu gibi fiziki şartlara ek olarak mahkeme görevlilerinin tutum, davranış ve yaklaşımlarının ve hatta mahkeme hâkiminin yerleşme düzeni gibi konular düşünülebilir. Buna ilave olarak, mahkeme bünyesinde bulunan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı gibi uzmanların görüşmelerini yaptıkları odaların da düzen ve disiplininin önemli olduğu kanısındayız. Çünkü aile mahkemelerinin kendine has özelliğinden dolayı, uzmanların kişiler ile görüşmesi de davaların veya duruşmaların bir parçasını oluşturmaktadır.

Fiziki şartlardaki eksiklik ve sıkıntılar sadece aile mahkemelerine özgü bir durum değildir ve genel olarak çoğu mahkemelerde ve adliyelerde benzer durum söz konusudur. Ancak, aile mahkemelerinde görülen davalarda toplumun temel yapısını oluşturan aileler taraf olmaktadır ve bu mahkemelerde yaşanabilecek olumsuzluklar direkt olarak toplumun temelini oluşturan aileleri ve bireylerini üzerinde etkileyebileceğinden, bu konuya özellikle aile mahkemelerinde önem verilmesinin yerinde olabileceği düşüncesindeyiz.

“Halen yeni bir adliye binasında çalışmaktayız. Ancak aile mahkemelerinin duruşma salonlarının fiziksel olarak yeterli olmadığını düşünmekteyim. Öncelikle duruşma salonlarında, tarafların, vekillerin ve mahkeme hâkiminin görebileceği şekilde mutlu aile resimleri, boşanmış ve pişman olmuş aile resimleri olmalıdır. Konulacak resimlerin, tarafların boşanma kararlarını etkileyen türde (çiçekler vs.) olmasına özen gösterilmelidir. Aile mahkemesi duruşma salonları, ağır ceza mahkemesi duruşma salonları ile aynı olmamalıdır.

Diğer yandan, uygun türde kişilerin gerginliklerini gidermeyi amaçlayan, rahatlatıcı türde müzik de olmalıdır.” **(Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)**

“Fiziki şartlar daha iyi hale getirilebilir; bir kere çalışma ortamlarının ve hatta duruşma salonlarının dahi, genel havadan biraz daha uzak olması gerekir diye düşünüyorum; şöyle ki insanları terapi/teskin edici müzik verilebilir, ortam daha hoş ve nezih olabilir. Şu dar koridorda 3 mahkemenin de duruşması oluyor, 2 mahkemenin duruşmalarının çakıştığı gün, farz edin her mahkemede 50 dosya var, 2’şerden 200 kişi yapar, 200 kişi şu koridora sığmıyor; ayrıca her bir tarafın 2-3’şer daha şahitleri olur. Duruşma salonundan çıkarken, vay ne dedin falan diye bir kavga çıkar, yaka paça olurlar. Tabii ortam da etkiliyor, yani daha geniş ortamlarda duruşmalar yapılabilse.” **(Hâkim1, Kadın, Orta Anadolu, 2008)**

“Aile hâkimi olarak öncelikle mahkemeden en çok 13 yaş altındaki çocuklar etkilenmektedir. Ben bu nedenle olabildiğince çocukları duruşma salonuna getirmemelerini istiyorum. Çocukların dinlenilmesi gerekli ise daha rahat ortam oluşturulmasını sağlıyorum. Çocuklar duruşmada anne ya da babası hakkında kötü şeyler duyabildiği gibi gerginliklere de şahit olabilmektedir. Fiziki şartlar ne kadar iyi olursa olsun çocukları belirtilen psikolojik olumsuzluklardan korumak gerekir. Ben sadece velayet konusunda yaşı uygun olan çocukları tercihini sormak için duruşmaya alıyor, beyanını alınca da dışarıya çıkmasını istiyorum.” **(Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)**

“Aile mahkemelerinde duruşma salonu daha sıcak bir atmosferde olmalıdır. Duruşmaya gelen vatandaşlara daha fazla zaman harcanabilmelidir. Aile mahkemelerinde karar vermek her şey değildir. Taraflar çözemedikleri sorunları mahkemede çözecekler. İş yoğunluğu bu hususu olumsuz etkilemektedir.” **(Hâkim, Erkek, Marmara, 2008)**

“Aslında aile mahkemeleriyle ilgili bir şey değil bu. Genel olarak Türkiye’deki mahkemelerin düzeninin ilgililer üzerinde olumsuz etkileri var. Çünkü geldiği zaman zaten vatandaş bir listeye baktığı zaman günde 30–40 dava görüyor. Saat 10 duruşmasının işte 11’de 11.30’da hatta öğleden sonraya kaldığını gördüğü zaman psikolojik olarak çok etkileniyorlar. Ve oradaki düzen, oturma bekleme düzenleri bazı davalara çok kalabalık gelinmesi moralmen yıkıyor. Aynı zamanda davranışlar da tabii etkiliyor. Mutlaka mübaşirlerden bir şekilde etkileniyorlar. Onlarda olumsuz tavırlar sergiliyor. Yani bu konularda çok büyük sıkıntılar var ama bu sadece aile mahkemelerine özgü değil. Tüm Türkiye’deki genel mahkemelerde özellikle büyük şehirdeki mahkemelerde bu şekilde çok olumsuzluklarla karşılaşılabilir. Yani sadece aile mahkemelerine özgü bir şey değil genel olarak mahkemelerin durumu. Sayı olarak azlığından kaynaklanıyor. Yani yetmiyor tabii ki.” (Avukat, Erkek, Orta Doğu Anadolu, 2008)

“Belki duruşma salonları daha farklı olabilir. Duruşma salonlarında sanki bir kargaşa var gibidir giren çıkan. Biraz daha ortam iyileştirilebilir. Belki insanların kendini ifade etmesinde işe yarayabilir. Aslında adliye genel itibarıyla insanlar üzerinde olumsuz bir etkiye sahip. Yabancı ülkelerin aksine bizim adliyelerde olabildiğince soğuk binalardır. Sıcaklık yoktur. Fiziksel olarak insanı rahatlatan ortamlar değildir. Yabancı ülkelerdeki o adliye sarayı bizde yok. İnsanları ürkütüyor. Yapıda dediğim gibi devlet ciddiyetini yansıtsın diye olabildiğince sert, keskin çizgileri olan binalardır bu binalar.” (Avukat1, Kadın, İstanbul, 2008)

“Adliyemizde mekânsal sıkıntılar var. Aile mahkemeleri tek bir koridor içerisinde değil, adliyeye dağılmış durumda. İcra hâkimliği ile aynı koridorda olanlarda vardır. İcra borcunu ödeyemeyip de orda icra ceza mahkemesinde yargılanan şahıslarla, o arada aile kurumunu

korumaya çalışan bir mahkeme aynı koridorda bulunabiliyor. Bunun sakıncalarını bizler gerekli yerlere ilettik. Bu konu ile ilgili basına da intikal eden şöyle bir örnekle de karşılaştık. Duruşma salonuna normalden daha fazla çiçekli bitki ve muhabbet kuşları yerleştirildi. Salonun bu genel görünümüyle karşılaştığımız vakit, botanik bir ortamda, kuş civıtları içerisinde, tabii aile mahkemesi hâkiminin tutumuyla da birlikte, icra salonunun o kargaşadan insanı bir şekilde soyutladığına tanık olduk. En fazla uzlaşmanın ve barışmanın yaşandığı salonda o aile mahkemesi salonu oldu. Ayrıca fiziksel sıkıntılar arasında gündüz ticaret mahkemesi iken, öğleden sonra tüketici mahkemesi olan yerlerin varlığı da ayrı bir sorun oluşturmaktadır. Yani fiziksel etkiler kanaatimce çok etkiliyor.” (Avukat3, Erkek, İstanbul, 2008)

“Üç saat yapar bir duruşmayı kapıda bekleriz veya öğleden sonraya, akşama da kalır. Avusturya’da aile mahkemesi hâkimleriyle görüştim. Günde iki dava yaptıklarında hakkaniyete uygun karar verebildik mi, diye tedirginler. Güne bir tane koyuyor ve bitene kadar sürdürüyor. Bilgisayar kaydı, ses kaydı böyle bilgisayarla konuşularak yazıma geçiriliyor ve aynı mekânda oturuyorlar. Bizim hâkim arkadaşlara sordu; sizde kaç tane oluyor dava dedi. Bizim de beş altı falan diye kıvırttık. 45 dosyayla çıkıyorlar duruşmaya. Giriyoruz dilekçelerinizi vermişsiniz, delillerinizi, tanıklarınızı bildiriniz, tanıklarınızı çağırın diyor. Katibine de kes yapıştırırla yap diyor. Geçen hafta hatta birinde hâkimin söyledikleri dışında bir şey yapıştırmış çocuk. 5 günlük süre yazmış. Hâlbuki adli tatil var diye 20 yaz demişti hâkim. Bunu bile düzeltmemiş. Kes yapıştırırla alıp zarfı çıkıyoruz. Böyle bir yargılama. Aile mahkemeleri o nedenle fiziksel yapısı da uygun değil. Bırakın onu şu anki durumu da fikirselle yapısına da uygun bir kuruluş değil.” (Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

Mahkeme ve duruşma salonlarının fiziksel yapıya ilave olarak, aile mahkemesi hâkimlerinin tutum ve davranışları ile

mahkemedeki yerleşim düzenlerinin de bireyler üzerinde etkisi olduğu söylenebilir.

“Aile mahkemelerinin duruşma salonlarının fiziksel yapısının yeterli olmadığını düşünüyorum. Aile Mahkemelerinde ev ortamı sağlanmalıdır. Buraya gelenler huzurlu olmalıdır. Özellikle çocuklar için bunun sağlanması çok önemlidir. Ben dava sırasında çocuklarla görüşürken rahat olmalarını sağlamak açısından çüppeyi çıkarıyorum, çikolata ve benzeri şeyle bulunduruyorum ve böylece çocukla iletişim kurmaya çalışıyorum.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Türkiye’deki mahkemeler aynı. Önemli olan burda hâkimin daha babacan, daha anne, daha yumuşak davranmasıdır. Öyle sert olmamasıdır. Tarafları daha anlayışla dinlemesidir. Ben avukatım ama belki şahitlik yaparken çok heyecanlanabilirim, ayrı bir konudur. Şahitliğin çünkü çok özel durumu vardır. Bir de iki kişinin boşanmasını ya da bir çocuğun birine verilmesine eklenince bunlar çok etkilidir. Yani bu konuda rahatlatıcı olması gerekir. Herşey biraz da kürsüdeki hâkimden kaynaklanır, yoksa binanın odasının pembe boyalı olmasının yada masanın yuvarlak ya da dikdörtgen olması gibi birşeyin hiç sanmıyorum öyle olacağını. Çünkü bu bir sistemdir, o sisteme de herkesin uyması gerektiğine de inanıyorum.” (Avukat2, Erkek, Batı Marmara, 2008)

“Aile mahkemelerinin özel bir fiziksel düzenlemesi yok diğer mahkemeler gibi. Özellikle çocukların dinlenmesi aşamasında çok olumsuz etkisi var. Velayet davalarında çocuklarında dinlenmesi zorunlu. Evlat edinme davalarında çocuklarında dinlenmesi zorunlu. Çocukları korkutucu bir yapısı var. O mahkeme düzeninin biraz daha farklı daha eşit masada oturuyor biçimine dönüştürülmesi gerekiyor.” (Avukat2, Erkek, Ege, 2008)

“Fiziksel yapı genel olarak Türk adalet sisteminde kanayan yaradır. Ağır ceza mahkemelerinin stadyum gibi olması, çok yüksekte olmaları. Yasama, yürütme, yargı veya avukat, savcı, hâkim üç sac ayağı dediğimiz sacın üç ayağının bu kadar belirgin bir şekilde farklı olması ve aslında avukat bile olmasa vatandaşın bile hâkimle, savcıyla bir arada ve aynı seviyede olması gerekir, düşüncesindeyim. Ve bu aile mahkemelerinde çok daha ön plana çıkıyor. Çünkü orda zaman zaman çocuklar da dinleniyor. Ve çocukların mahkeme, adalet gibi kavramlarla daha hiç tanışmadan çok ailevi bir sorun zaten bir travma yaşıyorlar ve sürekli azarlayan bir hâkimle, konuşmaması bir hâkimle veya kendilerinden yüksekte onlara tepeden bakan bir hâkimle karşılaşmalarını hiç tasvip etmiyorum. Daha sıcak, daha kapalı ortamlarda ve bana göre seyirci de hiç doğru değil. Akrabaları geliyor boşanma davalarında, çocukları getiriyorlar. Sürekli kavgalar çıkıyor. Dediğim gibi ben en çok çocuklar üzerinde duruyorum. Çocuklar anlamadıkları bir boşanma kavramına, adalet kavramına çünkü o bilgi çocuklarda yok. Boşanma nasıl olur, adalet nasıl olur, hâkim nasıl olur. Direk çocukları, gelecek nesli yani biz bu kavramlarla bu şekilde tanıştırıyoruz. Ve son derece bana göre sakıncalı, psikolog eşliğinde ki illa çocuklar dinlenirken değil, tarafların, şahitlerin dinlenirken bile psikolog eşliğinde, uzman eşliğinde dinlenebilmelerini isterdim. Bu gereksiz tartışmalar hem mahkemenin iş yükünü artırıyor, hem kafa dağınıklığını sebebiyet verebiliyor. Seyircisiz daha küçük ortamlarda duruşma şeklinde değil de görüşme şeklinde yargılamanın yapılması bence çok daha iyi olurdu.”
(Avukat1, Kadın, Ege, 2008)

“Tüm mahkemelerin olumsuz etkisi vardır. Olumlu olarak baktığımızda hâkimin yüksekte olması ve devleti gücü temsil ediyor olması anlamına gelir. Kürsünün kişiden yüksek olması devletin gücünü temsil eder. Ancak aile mahkemesinde

böyle bir yapının taraflar ve ilgililer üzerinde olumsuz etkisi oluyor.” (Pedagog, Erkek, Akdeniz, 2008)

“Burada şu koridorun darlığı sıklığı burada beklemek bile, böyle bir ortamda beklemek bile, işte duruşmaya giriyorsunuz hemen karşı cepheleri alıyorsunuz, hâkim için yüksek bir kürsü yani böyle soğuk bir hava, birde şöyle bir şey var ben ondan çok rahatsızım, duruşma vardır tabii herkes girsin açık duruşma var, ama yeri geldiği zaman hâkimler kapalı duruşma da yapabiliyorlar ama ne bileyim sanki biraz daha özel olması gerekiyor, o kadar açık olmasına da gerek yok, açık olup da ne olacak, orda avukat dışarıda bekleyeceğime içerde oturayım diyor, muhabbet olsun vakit geçsin diyor, işe başladığımız zaman Avrupa’da aile mahkemeleri nasıl, duruşma salonları nasıl diye araştırmıştık, işte yuvarlak bir masa her iki taraf da oturuyor, orda sorunlarını bir çözüm yolu ile, boşanmayı bile çözüm yolu ile hallediyorlar, yani bizim gibi işte haksız olduğunu bile bile abartılı tazminat isteyip işleri karıştırıp davayı uzatırma gibi şeyler yok.” (Pedagog, Erkek, Orta Anadolu, 2008)

Aile mahkemelerinde görev yapan psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı gibi uzmanların, aile hukukuna ilişkin davaların çoğunda etkin olarak rol alması toplum ve aile yapısına olumlu katkılarda bulunağı aşikârdır. Ancak, bazı aile mahkemelerindeki görüşme yerlerinin yetersizliğinin, bu uzmanlardan beklenen katkılarının elde edilmesinde sorun oluşturacağı söylenebilir.

“Fiziksel yapı o kadar yetersiz ki, çoğu kez uzmanlarla çocukları görüştüreceği yer bulamıyoruz. Zaman zaman odamı uzman görüşmesi için terk ettiğim oluyor. Odanın bu görüşmeler için ne kadar uygun olduğu da soru işareti.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Diğer yandan psikolog ve sosyal çalışmacılar için ayrı bir odamız yoktur. Bu kişiler görevleri gereği görüşmeleri yapacak oda bulamıyorlar. Buna ilişkin görüşme odalarının bulunması gerekmektedir. Üstelik aile

mahkemesindeki davaların özellikleri dikkate alındığında örneğin çocuklarla yapılacak görüşme odalarının renk ve dekor açısından çocukları rahatlatıcı olması gerektiğini düşünüyorum ve bu konuda uzmanlara bilimsel açıdan bu odaların nasıl olması gerektiği konusunda çalışma yaptırım. Önerdiğim yapıyı taşımayan mevcut halin davaları olumsuz etkilediğini düşünüyorum.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Fiziksel yapı dendiği zaman eğer şeyi esas alırsak, yer esas alınırsa fiziksel koşulların çok iyi olduğu söylenemez. Büyükşehirlerde bile çok iyi bir koşullarda değiller. Adliyelerimiz çok sınırlı odalara sahip. Yeni yeni adliyeler yapılıyor ama onlar da dahil böyle sosyal hizmet uzmanlarının özellikle kişilerle görüşebileceği, sorunlarını dinleyebileceği özellikle boşanmanın en fazla etkisini gören çocuklarla ilgili, yasalarında öngördüğü o tedbirleri alabilecekleri, onları sağlıklı bir şekilde dinleyebilecekleri çok yerler yok. Kalem odalarında yer buldukları zaman ya da hâkimlerin odalarında duruşma sırasında uygunsuz oralarda hizmet görüyorlar. Çok yararlı değil çoğu zaman evlerine gidiyorlar ve haberli gidildiği için evler ona göre hazırlanabiliyor. Çocuğun doğal ortamını ya da tarafların doğal ortamını görebilecek net sonuçlar çıkarılabilecek konumda değiller fazlasıyla. Bu eksiklikler var fiziki koşullar bakımından, bir de personel olarak çok fiziken eksik durumda aile mahkemeleri.” (Avukat2, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

“Uzun vadede karar sürecinde mahkemelerde çalışan uzman personelin karar sürecine katılması gerektiğini düşünüyorum. Bunun dışında hukuk yönünden tartışılması gereken aksaklıklar vardır. Personelin odasının olmaması bir aksaklık. Ancak bu Adliye personelinin sorunudur. Bir görüşme odalarının olmaması, ulaşım konusunda taraflara muhtaç olunması. Bu bir takım sakıncalara neden olabilir. Tarafsızlık olayı kaybolabilir. Bu konuda biraz daha mahkemenin ücret kesmesi gerekmektedir. Aile mahkemesi

uzmanlarına ek ödenekler yapılması lazım. Bir havuz oluşturularak giderlerin karşılanması gerek. Rapor hazırlanması konusunda odalar olmayınca bilgisayar yok. Bu konuda bu Adliyedeki uzmanlar ciddi sıkıntı içindeler. Dosyalar belirli ya da sınırlı sayıda olmalı. İlgilenebilecek kadar olması lazım.” (Pedagog, Erkek, Akdeniz, 2008)

“Fiziksel yapı etkili. Normal bir vatandaş bile bu yapıdan etkileniyor. Uzmanlara tahsis edilen odalar yok. Biz görüşmelerimizi duruşma salonlarında yapıyoruz. Dosyaların dolapların olduğu bir ortamda yeterince soğuk bir atmosfer. O insanı önce rahatlatıp sonra görüşme yapıyoruz. Görüşmeciyi odaya girdiği an kafasında sizinle ilgili bir intiba oluşuyor. Bir masa, uyduruk bir sandalye. Gelen kişi de, işte varolan boş bir yere oturuyor. Ortam bir defa direkt eksi ile başlıyor. Oysa gelen kişi sakin, dingin bir ortamda görüşme için düzenlenmiş bir mekanda olsa daha iyi sonuçlar verecek.” (Pedagog, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)

“Tabii ki aksayan yönler var. Bizim Ankara Adliyesinde en büyük sıkıntımız fiziksel koşullar. Bir görüşme odamız bile yok. Karşınızdaki insanlar en mahrem şeylerini yeri geliyor size açıyorlar ama sizin bunun için yapabileceğiniz bir görüşme odanızın bile olmaması tabii ki de çok etkiliyor. Duruşma salonunda görüşme yapmak durumunda kalıyoruz. İlk zamanlarda kafeteryada bile görüşme yapma durumunda kaldık. Tam size açılacakları zaman arkadaşlarımız mecburen içeri gelip işlerini halletmek durumunda kalıyorlar. Bu da olumsuz şekilde etkiliyor. Bu tarz şeyler etkiliyor. Bunun dışında da aldığımız lisans eğitimlerinin çok yetersiz olduğunu düşünüyorum, bu işi yapmak açısından. Gözlem görüşme tekniklerini alıyorsunuz. Belki patolojik şeyleri görüyorsunuz ama aile mahkemesinde görev yapmak biraz daha farklı. Biz kendi kendimizi geliştirmeye çalışıyoruz. Kendi çabalarımızla kendimizi yetiştiriyoruz.

Mutlaka ki var. En mahrem şeylerini anlatırken bir mübaşir içeri giriyor ve konuşma dağılıyor. Odamız olmadığı için kalemde oturmak durumunda kalıyoruz. Güvenlik açısından sıkıntılı. Farklı dosyalarla karşılaşıyoruz ve güvenlik olmuyor. Kendi telefonlarımızı, bilgisayarlarımızı kullanıyoruz. Yol parasını kendimiz karşılıyoruz.” (Psikolog, Kadın, Kuzeydoğu Anadolu, 2008)

Türk toplum yapısının özellikleri dikkate alındığında ve aile konularının mahremiyet içerebileceği ve çoğu ailenin aile sırlarının gizli kalmasını isteyebileceği düşünüldüğünde, aile mahkemelerinde görülen bir kısım davaların duruşmaların kapalı olarak yapılması, bireylerin kendilerini rahat hissetmelerine neden olabilecek ve tarafların birbirlerine karşı yaklaşımlarını değişmesini sağlayabilecektir.

“Mahkeme açık, aleni yapıldığı için hani başka duruşma salonları da onların özel hayatlarını izliyor. Belki bu aile mahkemelerine ilişkin şeylerin gizli celse yapılması gerekiyor ama hukuk usulünde de bir değişiklik gerekiyor onun için. Adliyenin çok içinde başka mahkemelerle yan yana yani iş mahkemesinin karşısında aile mahkemesi var. Yani çok rahat bir alacağı olan bir komşusuyla orda koridorda karşılaşması mümkün. İnsanı rahatsız ediyor. Bulunduğu yer de belki birazcık binasının ayrı olması, kapısının ayrı olması, katının ayrı olması gibi gerekirdi.” (Avukat2, Erkek, Ege, 2008)

“Duruşma esnasında tabii ki salonun kapıları kapatılıyor ancak kimi zaman da açık kaldığı görülüyor. Bir sonraki duruşmanın avukatları veya sahipleri içeri girip bekleyebiliyorlar. Dolayısıyla davayı izleyebiliyorlar. Fakat bu durum içeride davası görülen kişilerin sıkılmasına neden olabilir, sonuçta özel bir konu görüşülüyor. Gizliliğe burada dikkat edilmesi gerekiyor. En azından şahitlerin dinlenilmesinde buna özen gösterilebilir. Şahitler, davalı taraf hakkında bilgi aktarırken, arka sıralarda davalının yakınları

bunu dinlerken, aksi durumlar söz konusu olabilir. Bunun önüne geçilmesi gerekiyor. Bu durum mahkemelerin fiziksel yapısıyla ilgili olumsuz bir şeydir.” (Avukat, Kadın, Akdeniz, 2008)

“Yani oraya aslında fiziksel yapı için gidilmiyor. Amaç belli, boşanmak için gidiliyor. O yüzden etraftaki eşyaların pek bir önemi yok bana göre. Zaten amaç belli. O yüzden etraftaki şeylerin önemi yok. Zaten oradaki psikoloji belli. Yani onlarında pek fazla etkisi olduğunu zannetmiyorum.” (Aile Bireyi, Kadın, Batı Karadeniz, 2008)

2.9.Aile Mahkemesi Kararları ve Kararların Uygulaması

Aile mahkemeleri ilk derece mahkemeleri oldukları için bakılan davalarla ilgili nihai, tedbir niteliğinde ve vesayet makamı olarak çeşitli şekillerde karar verebilir. İlk olarak mahkemeye gelen uyuşmazlık davalarında, mahkeme davayı inceleyip kesin bir hükme varabilir. Bu gibi durumlarda karar şahısa ilişkinse temyiz yolu açıktır. Ancak, hüküm menkul mal ya da alacakla ilgili ise kanunda belirtilen sınırı geçmiş olması durumunda temyiz yolu açıktır. Asliye hukuk mahkemelerinde olduğu gibi aile mahkemelerinde de temyize başvurma süresi 15 gündür. Yargıtayın temyiz sonunda düzeltme kararı vermesi sonucu da 15 gün içerisinde karar düzeltme yoluna başvurulur (Tercan, 2003).

Aile mahkemeleri hükümlerin yanı sıra tedbir kararları da vermektedirler. Bu kararları Türk Medeni Kanunu'nun İkinci Kitabında bulunan tedbir kararları, 4787 sayılı Kanun'un 6. maddesinde bulunan yetişkinler ve çocuklarla ilgili koruyucu, sosyal, eğitici önlemlere dayanılarak verilmektedir. Son olarak vesayet makamı olarak eskiden sulh hukuk mahkemeleri karar vermekteydi. Ancak, aile mahkemelerinin kurulmasıyla beraber vesayet makamı aile mahkemeleri olmuştur. Aile mahkemelerinin bulunmadığı yerlerde ise asliye mahkemesi vesayet makamı olarak görev yapmaktadır (Tercan, 2003).

2.9.1.Aile Mahkemeleri Kararlarının İcrası

Aile mahkemelerinde verilen kararların icrasında genel olarak çocukların tesliminde, çocuk mallarına ilişkin koruma kararlarında, nafaka kararlarında, eşler arasında mal rejimi kararlarında ve 4787 sayılı Kanun kapsamında verilen önlemler ile 4320 sayılı Kanun kapsamında verilen tedbirlerin infazında sorunlar yaşanmaktadır.

“Benim aklıma şu anda o geldi, verilen kararların uygulamasındaki eksiklerden ben başlayım. Diyelim ki çocuk teslimini hâkim güzelce yazdı. Çocuk tesliminde 15 gün diyelim ki baba geldi anneden çocuğunu alacak ama annenin kapısı kilitli. Çocuğu alamıyor. Yani çocuk teslimleri icra marifetiyle oluyor. İcra yazıyorsunuz şu saatte gel, icra memurunu alıyorsunuz gidiyorsunuz, çocuğun önünde bir icra memuru, çocuğun önünde polis. Bu çocuğun piskolojisini bir kere çok fazla etkiliyor. Yani çocuk teslimleri çok büyük sorun.” (Avukat2, Erkek, Batı Marmara, 2008)

“Bunun öncelikle bir çözüm çocuk teslimleri konusunun gerek Türkiye’de gerekse Türkiye dışındaki ülkelerde yaşayan Türk vatandaşları için. Tersine de olabiliyor. Biri Türk vatandaşı biri yabancı uyruklu oluyor. Çocuğu alıyor, İtalya’ya götürüyor. Baba Türk burada ya da anne Türk, nasıl görecektir o çocuğu, adam aldı gitti. Karar var elimizde bayramda görsün, seyranda görsün, şurada görsün, burada ama o karar kâğıt üzerinde kalıyor. Uygulama nasıl olacak? Tabii bir taraftan da ceza da verilebiliyor ama cezayı vermek için ne yapacaksınız? Tebligatlar, şunlar bunlar yani bu konu yıllardan beri de bir sorundur. Mesela, benim yine çok yıllar önce oldu. Şehir dışında babanın vekili olarak icraya verdik. Baba gitti, o şehir dışındaki çocuğunu almaya. Çocuk yok.” (Avukat2, Erkek, Batı Marmara, 2008)

“Mesela çocuk teslimi diye mekanizmaları var ve çok sağlıksız işleyen bir mekanizma. Kişilerin çocukları karşılıklı düzenli olarak vermeleri gerekiyor. Bazı aileler bu şahsi ilişki tesisinde çocukları vermiyorlar. Burada bizden beklenen o

çocukları alıp diğer tarafa vermek oluyor. Çocuğun zarar görmemesini sağlamamız gerekiyor. Adalet Bakanlığı icra haciz arabalarını bu iş için tahsis etmeyi düşünüyor. Şart koşmuşlar, taksiler kullanılmasın, haciz arabaları kullanılsın diye. Uzman gözetiminde şahsi ilişki tesisi kurulacak yer yok.” **(Psikolog1, Kadın, Batı Anadolu, 2008)**

“Çocuk mallarına ilişkin koruma kararlarında da sorunlar yaşanmaktadır. Çocuğun herhangi bir malı olduğu taktirde 18 yaşını doldurana kadar bu malı aile mahkemesinin yönetmesi gerekmektedir. Nüfustan re’sen gelen bildirim üzerine çocuk mallarının yönetilmesi aile mahkemelerinin görevine girmektedir. Mahkeme, tarafları çağırmakta, çocuğun malvarlığı az ise, eğitim harcamalarının ayrılması yoluna gidilmektedir. Bu konudaki iş ve işlemler oldukça zaman almakta, aile mahkemelerinin ana fonksiyonlarını yerine getirmesinde olumsuz etki etmektedir. Bu açıdan aile mahkemelerinin görevleri gözden geçirilmelidir.” **(Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)**

“Diğer yandan çocuk mallarının korunmasıyla ilgili Medeni Kanun’a dayalı çıkarılan Tüzük gereğince karar almaktayız. Bu kararların verilmesinde ve yerine getirilmesinde denetim açısından sorunlar yaşanmaktadır. Tapu, vergi dairesi gibi ilgili yerlerden bilgi akışında sorunlar yaşanmaktadır.” **(Hâkim, Erkek, Marmara, 2008)**

“Nafakalar da yine yasa da nafaka ödemeyenin cezalandırılması konusu var. O da aylık nafakalarla ilgili, her ay tebligat çıkaracaksın, nafakayı ödemeyince icra cezaya bildireceksin, icra ceza da bir duruşma 3 ay 4 ay sonraya veriliyor. İşte bunlar uygulamanın aksaklıkları. Oysa hâkim ben şikâyet ettiysem, hâkim icra dosyasını alıp, bakıp o para oraya yatmamış mı daha duruşma gelmeden o cezayı vermesi lazım. İcra dosyasında o para yoksa, onun cezasının verilmesi lazım. Sonra birikmiş nafaka oluyor, kararın sonunda veriliyor birikmiş nafaka. Mesela aylık 200 liradan diyor, 10

aylık 2 milyar ediyor. Biz o 2 milyarı topluyoruz, koyuyoruz, bir de aylık 200 diye yazıyoruz icraya. O 2 milyarı ödemedi diye ceza almıyor vatandaş, aylık ödemedi diye alıyor. Bu da bir aksaklık. Çünkü toptan verdimse, o toptanı da ödemesi lazım. Bunlar o cezaların dediğim gibi duruşma yapılıyor. Duruşma 3-4 ay sonraya, ne anlıyor, kadın hiç o şeyi alamıyor. Adam yatırmadığı gibi cezasını da alamıyor yani. Ondan sonra zaten belli bir dönem sonra da şey bitiyor falan. Bunlar işte uygulamadaki aksaklıklar olarak bu şeyleri, yani mahkemenin kararının verilmiş olması bir şey değil. O kararın uygulamasında da sorunlar böyle oluyor.” (Avukat2, Erkek, Batı Marmara, 2008)

“Eşler arasındaki mal rejimiyle ilgili Yasa hükümleri açık ve net değildir. İnfazda da zorluklar yaşanmaktadır. Genellikle mal birliğinde bütün malların ½ şeklinde taksim edileceğine dair yanlış bir anlayış bulunmaktadır. Hâlbuki durum bu kadar kolay ve basit değildir. Katkı payı oranının nasıl hesaplanacağı en tereddütlü konulardan birisidir. Mal rejimine ilişkin davalarda kısa süreli ve sağlıklı bir sonuca varılması için evliliği başlangıcından itibaren eşlerin bir muhasebeci tutup sahip oldukları şeyleri kayıt altına almalarının yararlı olacağını düşünüyorum.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Başka bir konuda yerinde gözlem ve incelemeler için yeterli ödenek verilmemesi başka bir sorun; yeterli ödenek olmadığı için uzman raporu için başvuru şart oluyor. Adli kolluğun olmaması ailenin korunması yönünden sorun oluşturuyor; 4320 sayılı Kanun kapsamında ailenin korunmasını uygulatma açısından çok büyük sıkıntılar var; emniyet yeterince kararımızı okuyamıyor, anlayamıyor, neyi uygulayacaklarını bilmiyorlar. Kolluğun yeterli bilgiye sahip olmaması, adli kolluğun olmaması sıkıntı yaratıyor.” (Hâkim1, Kadın, Orta Anadolu, 2008)

“Şüphesiz infazda ciddi sorunlar oluyor. Karar alınıyor ama karar mercileri bu kararların uygulanıp uygulanmadığını takip etmiyor. İlgili kurumların mahkemenin kararlarını uygulamaları ve takip etmeleri gerekiyor. Burada bir zaafın olduğunu görüyoruz. Aile mahkemelerindeki davalar bir sonraki aşama olan cumhuriyet savcılarında geldiği için ister istemez cumhuriyet savcılığının yükü arttı. 4320 sayılı Kanunun başarılı olup olmadığını söyleyebilmek için, bu mahkeme ile ilgili davaların daha fazla görülmesi ve sonucunun takip edilmesi gerekiyor. Fakat genel anlamda başarılı diyebiliriz.” (Avukat, Kadın, Akdeniz, 2008)

“Yaşanan tüm bu aksaklıklara rağmen 4320 sayılı yasa başarıyla uygulanabilen bir yasadır. Yasanın da uygulanmasındaki başarı o bölgedeki karakolun etkisine bağlıdır. Daha doğrusu polisin görevini ciddiyetle yapıp yapmamasına bağlıdır. Eğer gerçekten kadın korunuyorsa, mahkeme kararı veriyor. Sonuçta o eşi evden kim uzaklaştıracak polis marifetiyle uzaklaştırılacak. Polis kadının arkasında destekse, görevini yerine getiriyorsa yasa çok başarıyla uygulanıyordur. Ama eğer polis bu görevi yerine getirmiyorsa, kadın o güvenden yoksun kalıyorsa o zaman hiçbir şey yapılamayabiliyor. Cumhuriyet Savcılığı şu an tebligatlar, denetimde serbestlik büroları tarafından yerine getiriliyordu. Yönetmelikte çıktı. Tebligatlar daha hızlı gönderilebilir. Ama yönetmelikle bir takım sorunlar aşıldı gibi. Elden tebligat yapılıyor. Şu an için bence çok büyük yani en azından adliye aşamasında çok büyük sorunlar yaşanmıyor da uygulamada dediğim gibi polisin olaya yaklaşımı, çevrenin olaya yaklaşımı etkili oluyor.” (Avukat1, Kadın, İstanbul, 2008)

“Tedbirlerin uygulanmasında asıl problem tedbir kararını alıp götürüp karakola veriyorsunuz işte karakolla haberdar ediyorsunuz. Sonrasında eşi kapıya geldiği zaman karakol süresinde müdahale edemediği durumlar oluyor. Kadınların yeniden şiddete maruz kaldığı durumlar oluyor.

Yani polisin veya jandarmanın hızlı hareket etmemesinden kaynaklanan sorunlar olabiliyor. Onların tebligat yaparken o kişiye ulaşmakta hani sanık ya da hakkında tedbir kararı verilen kişiye ulaşmasında bir tebligat problemi ortaya çıkabiliyor. Savcılık aracılığıyla başladığımız zaman işleme yavaş gidiyor. Yani çok hızlı işlemesi gereken bir şeyken kendiniz yürütmeyip de Cumhuriyet Savcılığına başvurup onlar aile mahkemesine başvursun diye beklerseniz çok uzun sürüyor. Asıl problem bunlar tabi. Sanık durumunda olan kişi hukuken silah taşıma hakkı olan polis, asker gibi kişiye onun silahını teslim almakta güçlükler çıkabiliyor. Mesela bir asker, subay eşini dövüyorsa onun silahını polis alamıyor gibi uygulama da sıkıntılar çıkabiliyor.” (Avukat2, Erkek, Ege, 2008)

“Verilen tedbir kararlarının infazı ile ilgili de birtakım sıkıntılar yaşıyoruz. Örneğin aile mahkemelerinin vermiş olduğu tedbir kararını alıp müvekkillerimize diyoruz ki, kararın biri bende, biri sende, bir diğerine evinin en yakınındaki karakola bırakıyorsun diyoruz. Bundan maksadımız, hakkında evden uzaklaştırma tedbir kararı verilen eş eve geldiğinde, kadının karakolu araması ve benim sizde tedbir kararım var, ekip istiyorum diyebilmesidir. Fakat uygulamalarda müvekkillerim şöyle uygulamalarla karşılaşıyorlar. Tedbir kararını götürüp verdiğinde karakola, oradaki görevli, ‘buna ne gerek var kardeşim, ben burada evrak mı istifleyeceğim, bir sıkıntı olursa telefon edersin geliriz’ şeklinde beyanda bulunuyor. Anlaşılan aile mahkemesinin kararı, emniyet teşkilatında pek anlaşılıyor. Sonuç olarak bu infaz kararının uygulanabilmesi için, cumhuriyet savcılığının, aile mahkemesi yargıcının ve emniyet teşkilatının koordineli bir şekilde çalışması gerekiyor.” (Avukat3, Erkek, İstanbul, 2008)

“Kararlar alınıyor ama en büyük sorun hukuk sistemimizde, yargı sistemimizde o kararların infazı uygulanmasındadır. Bunun çözümü ilk başta adli kolluğun

oluşturulmasındadır. Adli kolluk oluşturulmadan tamamen emniyet güçlerine, normal kolluk güçlerine bırakılması çözümü zorlaştırıyor. Çünkü hem adli diğer vakalarla uğraşacaksınız, asayişle uğraşacaksınız hem de infazla uğraşacaksınız. Ekip olarak da zaman olarak da onların üstesinden gelebileceği bir şey değil. Yetki karmaşasının çok fazla olduğu ülkemizde, herkes kendi görevini yapmaktan ziyade başkalarının görev alanına sarkmayı kendine adet edindiğinden dolayı, bazı asıl görevlerimiz maalesef yerine getirilmiyor. Adli kolluk oluşturulduğu takdirde bunların infazı biraz daha kolaylaşacaktır.” (Avukat2, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

“Özellikle 4320 sayılı Yasa ile ilgili sorunlar yaşanmaktadır. 4320 sayılı Yasaya göre koruma kararları verilmektedir. Kararın yerine getirilmesi ise, kolluk tarafından yapılmaktadır. Bu noktada sorunlar vardır. Şöyle ki, kollukta koruma kararlarının gereğinin yapılmasında ayrı bir birim bulunmamaktadır. Bu nedenle kararın yalnızca tebliği ile yetinilmekte, karara uyulup uyulmadığı etraflıca kontrol edilmemektedir. Hakkında koruma kararı verilmesine rağmen karara konu eş, saldırgan eylemlerini sürdürebilmektedir.” (Hâkim, Erkek, Marmara, 2008)

“Tedbir kararının uygulanması emniyete bırakılmamalı. Ben çocuk polisi gibi aile polisi olması gerektiğini düşünüyorum. Savcılığa gönderilen kararları savcılık emniyete gönderiyor. Emniyet diğer işlerine göre bunu benimsemiyor, infaz çoğu zaman vakit kaybıyla sonuçlanıyor.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Savcuların 4320 sayılı Yasa ile ilgili yetkileri özel olarak düzenlenip belirlenmelidir. Diğer yandan polisin konuyla ilgili olarak duyarlılığı artırılarak gerekirse yükümlülükleri yasayla düzenlenmelidir. İfademde özellikle polisten söz edilmesinin nedeni jandarmanın görev alanına giren bölgelerde oturan kişilerden 4320 sayılı Yasanın

uygulanmasına ilişkin neredeyse hiç talep gelmeyiştir.”
(Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“4320 sayılı Yasa gereğince verilen koruma kararlarının infazı için sadece karar emniyet müdürlüğüne gönderiliyor. Savcılıkça karar polise gönderildiğinde, polis sadece tebligat yapıyor; bunun takibini yapmıyor. Dövme-sövme olaylarında fiilen infaz gerekmiyor. Ancak, eve yaklaşmama gibi işin doğasından kaynaklanan tedbirlerin infazında 01.03.2008 günlü, 26803 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik’in 15. maddesi gereğince kolluğun izleme görevi bulunmaktadır. Ancak, kolluk diğer işlerin yanında bu görevlere yeterince zaman ayıramamaktadır.” **(Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)**

“Yaşanan sorunlar bulunmaktadır. Aile mahkemesi tedbir kararı verdiğinde savcılık bunu karakola göndermektedir. Karakol ise ilgiliyi çağırıp kararı tebliğ etmekle yetinmektedir. Herhangi bir denetleme yapılmamaktadır. Kararın infazında özellikle muhtarın ve kolluk birimlerinin varsa yasal boşluklar giderilerek işbirliği yapması sağlanmalıdır. Tıpkı denetimli serbestlikte olduğu gibi muhtarın, kolluğun ve gerekli olan örneğin, belediyenin işbirliği yapması ve duyarlı olmaları sağlanmalıdır.”
(Hâkim, Erkek, Marmara, 2008)

“Tedbir kararlarının uygulanmasında yaşanan sorunlar olmakla birlikte sorunlar daha çok küçük şehirlerde mevcuttur. Büyükşehirlerde durum daha elverişlidir. Koruma kararı verildiğinde çocuklar yetiştirme yurdunda, evden uzaklaştırma kararının alındığında savunmasız kalan kadınlar ise kadın sığınma evinde barındırılıyor. Fakat küçük şehirlerde her yerde böyle imkânlar bulunmamaktadır. Cumhuriyet Savcılığının görevlerinde de ciddi bir sorun yaşanmamaktadır. Yasanın bu haliyle başarılı olduğu söylenebilir.” **(Avukat, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)**

“Aile mahkemeleri ile ilgili en çok yaşadığımız sorun 4320 sayılı Yasanın uygulamasına ilişkindir. Özellikle 4320 sayılı Yasaya bağlı olarak aile mahkemelerince verilen tedbir (koruma) kararlarının infazında yetersizlik bulunduğu kanaatindeyim. Örneğin, aile mahkemesi tarafından 6 ay süreyle kusurlu eşin evden uzaklaştırılması (eve gelmemesi) kararı veriliyor. Bu karar Cumhuriyet Savcılığına infaz için geldiğinde kolluk marifetiyle ilgisine tebliğ ediliyor. Tebliğden sonra ilgilinin karara uygun davranıp davranmadığının sürekli olarak takibinde kolluk uygulamasında sıkıntı bulunmaktadır. Kolluk ilgiliyi 24 saat takip etmemektedir. Polisin de bu konuda gerekçeleri vardır; personel, araç gereç ve diğer eksiklikler gibi. Şu ana kadar jandarma bölgesinden 4320 sayılı Yasanın uygulanmasına ilişkin bir tedbirle karşılaşmadık.” (Cumhuriyet Savcısı, Erkek, Ege, 2008)

“Sorunlar vardır. 4320 sayılı Yasanın uygulanmasında UYAP sistemine kayıt yapılmamakta, yalnızca deftere kayıt tutulmaktadır.” (Cumhuriyet Savcısı, Erkek, İç Anadolu, 2008)

Verilen kararların icrasında bazı sorunlar yaşandığı gibi, karar sürecinde de, tanık dinleme ve sayılarında, tarafların sosyo-ekonomik düzeylerinin veya gelirlerinin tespiti, yargılama masraflarına veya harçlara yönelik, iş yükü yoğunluğu ve yeterince zaman ayıramama, altyapı yetersizliği ve personel sayısına yönelik, sulha davete yönelik bazı sıkıntılar bulunmaktadır.

“Aileye ilişkin davalarda sınırlanamayan şahit listeleri önemli sorun oluşturmaktadır. Uygulamada bu hususu inisiyatif kullanarak yürütmeye çalıştım. Şöyle ki, taraflar sınırlı sayıda şahit getirildiği taktirde davalarının çok çabuk biteceğini önceden öğrendiklerinden bu nedenle delil listesinde tanık sayıları 2-3 ile sınırlı kalmaktadır. Böylece gereksiz inatlaşmalar engellenmekte, çözüme gidilmesi kolaylaşmaktadır.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Diğer bir sorun da tanık dinlemede işleminde, mahkemelerin iş yükü fazla olduğu için tanık sınırlandırılmasına gidiliyor. Mahkemeler iki veya üçten fazla tanık dinlemiyor. Bu da şüphesiz davayı olumsuz etkiliyor.” (Avukat, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)

“Mahkemelerin üzerlerindeki iş yüklerinden dolayı tanıkların dinlenmesinde ve sayısında ciddi problemlerle karşılaşılıyor. Mahkeme hâkimi ben bu celsede sadece iki tanığımı dinlerim diyor, hâlbuki elimde beş tanık var ve hepsi ifadeleri ile davanın seyrini değiştirecek nitelikte. Hal böyle olunca mevcut alt yapının eksikliğinden ve personel yetersizliğinden işleyişte çok önemli sorunlarla yüzleşebiliyoruz.” (Avukat, Erkek, Kuzeydoğu Anadolu, 2008)

“Mevzuatta bugüne kadar delil açısından bir sıkıntı yaşamadık. Bana göre yeterlidir. Ancak yaşanan sorunlardan şunları söyleyebiliriz. Mahkeme, davada vatandaşın ikamet ettiği yerdeki emniyete, kişinin sosyal ekonomik durumun araştırılmasını istiyor. Fakat görev verilen polis memuru bu işlemi basite indirgeyerek, ‘neyin var, neyin yok’ tarzında bir sorgulamayla hallediyor. Soru cevap tarzında sorgulama olduğundan yanlış beyanlar verilebiliyor. Kişiler mal varlığını az gösterebiliyor. Bunun emniyet kanalıyla araştırılması yanlıştır. Resmi makamlarca yürütülmesi gerekir. Sonuçta Türkiye’de vergi sistemi diye bir şey var. Vergi kimlik numarası girildiği zaman insanın üzerine kayıtlı evi, maaşı hep görünüyor.” (Avukat, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)

“Kanit yükü açısından problemler yaşanmaya devam ediyor. Çünkü aile birliği içinde taraflardan birinin gelir durumunun araştırılması polise bırakılmış durumda ya da bekçiye bırakılmış durumda. Ya da ikisinin geçinip geçinemediği tanıkların ifadelerine bırakılmış durumda. Şimdiki koşullarda da hani insanlar başkalarının önünde kavga etmiyor. Başkasının önünde hakaret etmiyor. Eğer

böyle yapmadılarsa mahkemede kanıtlayamıyorlar diğerinin kusurlu olduğunu. Kanıt yükü açısından değişmesi gerekiyor.”
(Avukat2, Erkek, Ege, 2008)

“İlave olarak söyleyeceğim harçların çok yüksek olması. Özellikle mal davalarında, gayrimenkullere ilişkin davalarda taraflardan birinin açtığı davalarda o devr üzerinden nispi harç yatırılıyor. Şimdi örneğin bir ev hanımı hiç çalışmamış ama işte 2002’den sonra birlikte birikim yapmışlar, ev almışlar. O evle ilgili bir dava açacak davada bir nispi harç talep ediliyor. Bu da tabii ki karşılanabilecek miktarın çok üzerinde oluyor. Ben bu tür davalar için krediler çeken biliyorum. Daha kazanıp kazanmayacağı belli değil kredi çekip borçlananlar biliyorum. Yani buda bizim ülkemizdeki önemli sorunlardan biri. Çünkü bu harçların karşılanması hakikaten kolay değil. Mesela atıyorum yüz milyarlık bir ev için bunun hemen şimdi hesaplamasını yaparsak altı yedi milyar bir harcı var. Bunlarda tabii insanların kolay karşılayabileceği şeyler değil. Bu en büyük sıkıntılardan bir tanesi artık bunlar yine mala ilişkin davalar en azından şunu diyebilirsiniz ki sonuçta işte bir şeyler kazanacak. Ama bilirkişi ücretleri, tanık giderleri hakikaten bunu karşılayamayanlar var. Bu da ne hale geliyor. Bir yandan işte adli yardım büroları önünde kuyruklar oluşuyor. Yani herkes harçların devlet tarafından yatırılmasını bekliyor. Onun içinde yine ayrı karşılanması gereken şeyler var. Fakirlik kâğıdı alması lazım, herhangi bir şekilde çalışmadığına dair bir kâğıt alması lazım. Bunlar da kolay kolay değil yani. Ölmüş babasından bir maaş bile almış olsa o belge verilmiyor. Yine o harçları kendisi yatırmaması lazım. Bu tip sıkıntılar da var. Harçlar çok yüksek. Bunlar yaşanan sıkıntılar.”
(Avukat, Erkek, Orta Doğu Anadolu, 2008)

“Aile mahkemeleri ile ilgili şöyle bir eleştirimiz olacak; yargılama masrafları çok önemlidir. Cebinde para olmayan kişi huzursuz aile yaşantısına devam etmek zorunda kalıncasına bir düzenleme var. Çünkü dava açabilmek için

harç yatırmak ve ilerleyen zamanlarda bilirkişiye gitmesi durumunda ise bilirkişi ücreti yatırması gerekecektir. Tanık dinleme talebi olduğu halde tanık ücreti yatırmadığı için tanık talebi reddedilen kişiler olacaktır. Neticede bu paralar yatırılmadığı takdirde kişiler hiçbir haktan istifade edemeyeceklerdir. En önemli aksaklıklardan birisi ise tanıma tenfiz davalarında yurtdışı tebligat sorunudur. Yurtdışı bayağı masraflı bir tebligat usulüdür. Nitekim sonucu elde edilmesi zor bir tebligattır. Yurtdışında tebligatta adres sorunları varsa, bilmediğimiz yerlerde tebligatın ne şekillerde yapıldığı veya yapılamamasının net sebebi anlaşılmadan, bize gelen olumsuz yanıtı hiçbir şekilde araştırmadan, tekrar aynı usulle tebligat yapmak zorunda kalıyoruz. Aynı şekilde yurtdışından kaynaklanan boşanma davalarının ülkemizde tanınması ve tenfizi olayında tercümanlık ücretleri vardır. Bunlar da yüklü miktarlardır. Devlet madem toplum yararı gözettiği için aile mahkemeleri kurmuş, o zaman insanları neden bu kadar maddi sorumluluk altına sokuyor. Eğer aile mahkemeleri kamu yararı adına kurulmuşsa, herhangi bir menfaat veya ücret gözetmeksizin kamu yararını sağlaması gerekecektir” (Avukat, Kadın, Doğu Karadeniz, 2008)

“Yanlış olduğunu düşündüğüm dediğim gibi iş yükü çok fazla. O yüzden daha özenle bu işin yürütülebilmesi için hâkimlere daha gerekli olanakların sağlanması gerekiyor. Bunun içinde zamana ihtiyaçları var. Birebir ilgilenip olayın daha da içine girmeleri için. Bu yüzden daha yoğun olan yerlerde aile mahkemelerinin daha sık kurulması yani sayılarının artırılması en azından gerekli. Hâkimlerin bu anlamda iş yükü azaldığı zaman dosyaların içine daha fazla gireceklerdir. Yine bu sosyal çalışmacı, psikolog, pedagogun da sayısının arttırılmasının etkisi olacaktır diye düşünüyorum.” (Avukat1, Kadın, Batı Marmara, 2008)

“Aslında sorun yasa değil de alt yapı yetersizliği. Alt yapı yetersizliği nedeniyle sorunlar yaşanıyor. Biliyorsunuz hâkim sayımız, mahkeme sayımız, çalışanlar yetersiz bütün

bunlar bir araya gelince çıkardığınız kanun ne kadar mükemmel olursa olsun sorun yaşamamız kaçınılmaz. Bir kere duruşmalar çok ileri tarihe atılıyor. Mecburen bu yapılıyor, dosya sayısı çok fazla. Yeterince dediğim gibi yetişmiş eleman olmadığı için raporlarda sorunlar yaşanabiliyor. Tamamen alt yapı yetersizliğinden kaynaklanıyor. Davalar çok uzun sürüyor bu da büyük hak kayıplarına neden oluyor. Maalesef böyle.” (Avukat1, Kadın, İstanbul, 2008)

“Diğer yaşanan bir sorun; babalığın tespiti davalarında hazine ve savcının bulunmasında taraf sıfatı konusunun belirsizliğidir. Hazine temsilcisi ve savcı davalı mıdır, davacı mıdır? Bu konuda belirsizlik vardır, yasal düzenlemeyle çözümlenmesi gereken konulardan biri de budur.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Yaşanan bazı olumsuzluklar bulunmaktadır. Bazen tarafları sulha davet ettiğimizde başarılı olma şansı varken uzmanların istenmeyen müdahaleleri ile taraflar arasında anlaşmazlık doğabilmektedir. Bu açıdan uzmanların nitelikleri ve eğitimleri özel önem taşımaktadır.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Başlangıçta; “Eşini seviyor musun?”, “Anlaşıyor musun?” gibi sorularla yaptığımız sulha davetin yüzeysel olduğunu düşünüyorum. Ancak fırsat bulduğumuz her aşamada tarafları uzlaştırmaya çalışıyoruz. Sulha davetin çok büyük bir katkısı yok. Yine de 1000 davadan 10’unun sulhle sonuçlandığı düşünülürse katkısının olmadığı da söylenemez.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Sulha davetin ön koşul olarak belirlenmesinin olumsuz etkisi yoktur. 7. madde, sulh gerçekleşirse davanın esasına girilmeyeceğinden davaların olumlu yönde sonuçlanmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak başlangıçta sulha davetin başarılı olduğunu da söylemem mümkün değildir. Şöyle ki, taraflar mahkemeye geldiğinde zaten ipler kopmuş oluyor. Bu anlamda ilk duruşmada uzlaşma

sağlanması çok kolay olmuyor.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

2.10.Aile Mahkemelerinin Adalet Sistemindeki Yeri

Aile mahkemelerinde Cumhuriyet Savcılığının taraf olarak yer almadığı, ancak 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun kapsamında tedbir taleplerinde ve verilen tedbir kararlarının takibinde rol aldıkları ve aile mahkemeleri ile savcılık arasındaki ilişkilerin belirli ölçüde sınırlı olduğu söylenebilir. Ancak, soy bağının tahsisi ve evliliğin iptali gibi kamu davalarında taraf olabileceklerinin de belirtilmesi gerekmektedir.

Buna ilave olarak, 4787 sayılı Kanun’un 6. maddesinde yer alan önlemler bağlamında, aile mahkemelerinin resmi veya özel sağlık kuruluşları, huzur evleri, eğitim kurumları, kamu veya özel işletmeler gibi kurumlar ile ilişki içinde olabileceği ifade edilebilir, ancak değişik nedenlerden dolayı bu önlemlere yönelik kararların fazla olmamasında dolayı söz konusu ilişkilerin de sınırlı olacağı düşünülebilir.

“Aile mahkemelerinde savcı bulunmaz, duruşmada savcı bulunmaz.” (Avukat1, Erkek, Orta Anadolu, 2008)

“4320 sayılı Yasaya bağlı olarak Aile mahkemeleri tarafından verilen koruma kararlarının infazına ilişkin konularda savcılık olarak görevlerimiz bulunmaktadır. Diğer yandan 4320 sayılı Yasaya dair verilen koruma kararlarına aykırı davranışlarda Cumhuriyet Savcılığı olarak suç soruşturması yapmakta ve gerektiğinde dava açmaktayız. Babalığın tespitiyle ilişkin aile mahkemelerinde açılan davalarda görevlerimiz bulunmaktadır.” (Cumhuriyet Savcısı, Erkek, Ege, 2008)

“Aile mahkemelerinin infaz için Cumhuriyet savcılığına gönderdiği kararlar için çalıştığımız adliyede bir savcı görevlendirilmiştir. Ancak görevli savcının tek görevi bu değildir, diğer infaz işlerine de bakmaktadır. Esasında daha önce de belirttiğimiz gibi iş kapasitesi de gözetilerek bir

Cumhuriyet savcısının yalnızca aile mahkemelerinden gelen infazlarla görevli kılınmasının daha yararlı olacağını düşünüyorum.” (Cumhuriyet Savcısı, Erkek, Ege, 2008)

“4787 sayılı Yasanın bizi en çok ilgilendiren yönü, 4320 sayılı Yasanın uygulanmasında aile mahkemesi hâkimlerinin görevli kılınmasıdır. Sadece göreve ilişkin düzenlemeyle yetinilmesi yeterli değildir.” (Cumhuriyet Savcısı, Erkek, Ege, 2008)

“4787 sayılı Yasanın 6. maddesine ilişkin olarak daha çok barınmaya ilişkin tedbir kararı veriyoruz. Ayrıca nafakaya ilişkin tedbirler en çok karşılaşılan karar türüdür. Verilen tedbir kararlarının katkı sağlayan, olumlu nitelikte olduğunu düşünmekteyim. Diğer yandan 4320 sayılı Yasadan kaynaklanan tedbirler de oldukça fazladır.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Tedbire karar verilirken uygulamada en iyi sonuç alınabilecek tedbir türünün seçilmesine dikkat etmekteyiz. 4787 sayılı Yasanın 6. maddesindeki tedbir uygulamaları, 4320 sayılı Yasaya göre daha azdır. 6. madde kapsamında genellikle küçükler hakkında nafaka yükümlülüğü ile çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemler öne çıkmaktadır. Yetişkinler hakkında ise nafaka yükümlülüğü konusu ağırlıklı olarak uygulanmaktadır.” (Hâkim, Erkek, Marmara, 2008)

“Tedbirler daha çok nafaka, çocuğun dava süresince kimin yanında kalacağı anne ve baba ile çocuğun görüşme sürelerine, çocuk mallarının korunmasına ilişkin oluyor bunun dışındaki bazı tedbirlerin uygulanmasıyla ilgili imkânlar yoktur.” (Hâkim, Kadın, Ege, 2008)

“Mahkemelerimizce: tarafların uyarılması, nafaka, şahsi ilişki, geçici velayet düzenlemesi gibi aileyi korumaya yönelik her türlü tedbir alınmakta, geçici veya sürekli düzenlemelere gidilmekte, bu konularda gayet isabetli ve

başarılı sonuçlar alınabilmektedir. Ancak idarenin işbirliğine kapalı, yetkilerini ve olanaklarını özgürce ve kendi bildiğine kullanmak konusundaki bilindik tavrı, kurumların olanakları sebebiyle eğitim-öğretim, bakım-gözetim konusunda alınabilecek tedbirler alınamamaktadır.” (Hâkim, Erkek, Ege, 2008)

“Diğer yandan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. maddesinin (d) bendindeki “Sağlık tedbiri, çocuğun fiziksel ve ruhsal sağlığının korunması ve tedavisi için gerekli geçici veya sürekli tıbbî bakım ve rehabilitasyonuna, bağımlılık yapan maddeleri kullananların tedavilerinin yapılmasına” hükmü gereğince çocuğun sağlık kurumunda tedavisine aile mahkemesi olarak karar verebiliyoruz.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Aile mahkemelerinde 4787 sayılı Yasanın 6. maddesindeki küçüklerle ilgili tedbirler olabildiğince uygulanıyor. Ancak yetişkinlerle ilgili tedbirler konusunda uygulamada alt yapının bulunmadığını, bunun da bu tedbirlerin uygulanabilmesini olanaklı kılmadığını düşünüyorum. 6. maddedeki tedbirler, esasında Medeni Kanun’da aynen yer almaktadır. Aynı bir kanunda yer alması uygulamayı etkilememiştir.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“6. maddedeki önlemler çok fazla uygulanmamaktadır.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“İhtiyaç halinde 4787 sayılı Yasanın 6. maddesindeki tedbirler düşünülebilir ancak şu ana kadar fazla uygulaması olduğunu söyleyemem. Genellikle Medeni Kanun’daki aile konutu şerhi, çocukların teslimi gibi tedbir kararlarını vermekteyiz.” (Hâkim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Şu ana kadar 4787 sayılı Yasa’nın 6. maddesinde öngörülen tedbir kararlarına hükmedilmesine ihtiyaç olmamıştır. Mahkememizde ağırlıklı olarak çocukların

teslimine dair tedbir kararları verilmektedir.” (Hâkim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

“Çünkü buradaki kurumlara ilişkin tedbirleri hâkim arkadaşlarımız verirler, alırsınız bu tedbirleri. Hiç tereddüt etmezler ama kurumsallaşma olmadığı için böyle tedbirler özellikle 5. 6. madde de çok güzel tedbirler var. Çocuğu ve bireyleri koruyan. İşte iş öğrenebileceği bir yere, sağlık konusunda düzelebileceği bir yere falan diye böyle koruyucu ve önleyici tedbirler var. Bunların çoğu alınamıyor çünkü SHÇEK gibi tamamıyla bürokrasi içinde yitmiş bitmiş kurum dışında bir kurumumuz yok. Kurulduysa da benim haberim yok. Niye haberim yok? İşlevi olmadığı için.” (Avukat, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

2.11.Aile Mahkemesinde Uygulanan Yargılama Usulü

4787 sayılı Kanun’un 7. maddesinin son fıkrasına göre özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, bu Kanun’da hüküm bulunmayan konularda Türk Medenî Kanunu’nun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanır.

7. maddenin son fıkrasındaki düzenlemede aile mahkemelerinde uygulanacak usul kurallarında öncelik sırasına göre bir kademelendirme söz konusudur. Buna göre öncelikle özel kanunlardaki usul hükümleri dikkate alınacaktır. Daha sonra 4787 sayılı Kanun’daki usul hükümleri gözetilecek ve 4787 sayılı Kanun’da hüküm bulunmadığı takdirde Türk Medeni Kanunu’nun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu’nun aile hukukuna ilişkin hükümleri uygulanacaktır.

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nda aile mahkemelerinin görev alanlarıyla ilgili bazı usul kuralları bulunmaktadır.

4721 sayılı Kanun’un 131. maddesi gereğince gaipliğine karar verilenin eşi, mahkemece evliliğin feshine karar verilmedikçe evlenemez. Kaybolan kişinin eşi, gaiplik başvurusuyla birlikte veya ayrıca açabileceği evliliğin feshi davasıyla da isteyebilecektir.

Evliliğin feshi davasının tek başına açılması durumunda, davacının yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir.

4721 sayılı Kanun'un 138. maddesi gereğince, evlenme isteminin reddi kararına karşı tarafların mahkemeye itiraz etme hakları bulunmaktadır. Bu itiraz duruşma açılmaksızın dosya üzerinde yapılacak incelemeyle hükme bağlanır. Evlendirme memurluğunun, evlenme istemini ret kararının mutlak butlan sebeplerinden birisine dayanması hâlinde, buna itiraz davasının basit yargılama usulüyle görülen bir dava şeklinde açılması ve davada Cumhuriyet savcısının da hazır bulunması gerekir.

4721 sayılı Kanun'un 146. maddesi gereğince Cumhuriyet savcısı tarafından re'sen ya da ilgisi olan herkes tarafından mutlak butlan nedeniyle evliliğin iptali davası açılabilir.

4721 sayılı Kanun'un 160. maddesi gereğince evlenmenin butlanı davasında yetki ve yargılama usulü bakımından boşanmaya ilişkin hükümler uygulanır.

4721 sayılı Kanun'un 177. maddesi gereğince boşanma kararı verildikten sonra açılacak yeni nafaka davaları ya da hükmedilmiş olan nafaka miktarının artırılması veya azaltılmasına ilişkin davalarda yetkili mahkeme, nafaka alacaklısının yerleşim yeri mahkemesidir.

Tarafların iddialarını delillendirmeleri konusunda 4787 sayılı Kanun'un 7. maddesinin son fıkrası hükmü gereğince 4721 sayılı Kanun'un aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile HUMK hükümleri uygulanmaktadır.

Uygulamada aile mahkemelerindeki usul kurallarının yeterli olup olmadığı konusunda farklı görüşler bulunmaktadır. Özellikle tarafların iddialarının delillendirilmesine ilişkin kuralların yeterli olduğu düşüncesi olmakla birlikte eksikliği duyulan ya da düzeltilmesi ihtiyacı olduğu belirtilen kural ve uygulamalar da olduğu ifade edilmiştir.

'Ben Yasa'da aksayan bir yön göremiyorum.'
(Hâkim- Kadın- İç Anadolu- 2008)

‘Aile mahkemesindeki davaların ispatında HUMK’daki hükümlerin yeterli olduğunu düşünüyorum’(Hâkim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Aile hukuk davalarında usul farklı olmalı. Örneğin, kesin süre verilmesi uygulaması olmamalı. Kesin süre verilmesi aile hukukuna ilişkin davalarla özellikle ailenin korunması ilkesiyle bağdaşmıyor. Kesin süre verilince uzlaşma sağlanmıyor; taraflar uzlaşma yerine delil arama derdine düşüyor. Kesin süre uygulamasında amaç ailenin korunması değil, davanın bitirilmesidir. Ancak müfettişler de kesin süre verilmemesini eleştiriyor. Bu durumda hâkimler de kesin süreyi uygulamak durumunda kalıyor.

En önemli sorun bu bence. Aile hukuku yargılaması kesin kurallara bağlanmamalı.”(Hâkim- Kadın-İç Anadolu-2008)

“ Usul açısından tanık göstermeyle ilgili olarak aile mahkemesi hâkimine genel usul kurallarından farklı olarak takdir yetkisi tanınmalıdır. Uygulamada değişik saiklerle bir davada 20 tanık dahi gösterilebilmektedir. Bunların re’sen dinlenilmemesine karar verme olanağı bulunmamaktadır. Tanık listelerinin kabarcıklığı zaman kaybına yol açtığı gibi davanın merkezinden uzaklaşmaya yol açmaktadır. Açıkçası suni bir iş yoğunluğuna neden olmaktadır.

Tanık dinletme taleplerinde HUMK 240. maddesindeki “Bu Kanunun tayin ettiği haller müstesna olmak üzere hâkim ikame olunan delilleri serbestçe takdir eder.” Kuralını geniş yorumlayarak uygulamaya çalışıyoruz. Bu hüküm bir tanık listesindeki 20 tanığı dinlememe imkânı vermemekte, sadece tanıkların hangi konuda dinletilmesinin istendiği konusunda taraflardan açıklama isteme imkanı vermektedir. Mahkemenin bu isteğine derhal uyulmasını sağlamak üzere kesin süre veriyorduk. Ancak Yargıtay dava dilekçesinde dava sebepleri bildirildiğinden bunların tanıklar için de geçerli olduğunu belirterek kararları bozmaktadır.

Örneğin, bir boşanma davasında eş dövüldüğünü iddia emekte ve 20 tanık göstermektedir. Karşı taraf da 21 tanık göstermektedir. İş inada dönüşmekte, aile mahkemelerinin görevini yaparken zaman ve emek kaybına neden olmaktadır. Bu nedenle Yargıtay içtihadının değişmesi gerekiyorsa yasal düzenleme yapılması gerektiğini düşünmekteyim.” (Hâkim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“HUMK’daki hükümler nedeniyle, birinci delil listesi verildikten sonra ortaya çıkabilen yeni bir delil için ikinci delil listesi verilemiyor. Bu durum, örneğin yeni elde edilmiş telefon kaydının dosyaya ibraz edilip kararda değerlendirilebilmesine engel olmaktadır. Konuyla ilgili yasal düzenleme yapılması yararlı olabilir.” (Hâkim- Kadın-İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemesindeki davalarda tarafların eğitim ve kültür seviyesi yükseldikçe eşlerin birbirlerine, etraflarına ve çocuklarına karşı özenli davranma yükümlülüklerinin arttığını görüyoruz. Şöyle ki, eşler aralarındaki anlaşmazlıkları çocukları ve yakınları etkilenmesin ya da toplumsal konumları zarar görmesin şeklindeki değişik görüşlerle kendi içlerinde yaşıyorlar. Bu anlamda anlaşmazlığın ispatında delil elde edilmesinde sıkıntılar yaşıyor. Kısaca klasik anlamda ispat araçları yetersiz kalıyor. Örneğin kavga ve benzeri durumların dışarıya yansıtılmaması konusunda olduğu gibi eşlerin özel yatak odasında geçen olayları gibi. Bu durumda psikologlardan bilirkişi raporu istenebileceğini düşünüyorum. Çünkü psikologlar psikolojik şiddeti belirleyebiliyorlar. Başka delil bulunmasa bile bu raporlar doğrultusunda davada karar verilebileceğini düşünüyorum.” (Hâkim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“HUMK’daki ispat araçlarının yeterli olmadığını düşünüyorum. En büyük sıkıntı bu davaların merkezini oluşturan aile yapısının özelliğinden kaynaklanmaktadır. Şöyle ki, eş ve çocuklardan oluşan bir çatı altındaki ailede

yaşananların dışarıdan analizi oldukça zordur. Örneğin, kadın dövüldüğünü, erkek de dövmediğini söylemektedir. Bunu ben dışarıdan görmüyorum, tanık da yok. Rapor imkânı da olmamış. Nasıl ispatlanacak? Rapor varsa bu sorun aşılabilmektedir ama toplumumuzda şiddete maruz kalındığında rapor alınması yaklaşımı, cesareti ve kısacası kültürü (bilinci) bulunmamaktadır. Almanya'da bir eş tokat yediğinde polis derhal doktora sevk etmektedir. Ülkemizde tokat yiyen eşin kocasından habersiz kapıdan çıkması bile oldukça güçtür. Bu olumsuzluklar gözetildiğinde öncelikle yukarıda yaşanan bilinç eksikliğinin giderilmesinin çareleri aranmalıdır. Diğer yandan aile mahkemelerindeki davalarda ispat araçları yeniden gözden geçirilmelidir.” **(Hakim-Erkek-Marmara- 2008)**

“İspat araçları yeterlidir. Zira ispatlanması istenilen tarafların en son yaşadıkları olaylar öncesinde yaşanan olaylardan sonra taraflar bir arada yaşamaya devam etmiş iseler o olaylar taraflarca hoşgörü ile karşılanmış ve affedilmiş sayılacağından taraflar önceki olaylara dayanamazlar.” **(Hâkim-Kadın-Ege-2008)**

“TMK.'nın 184. maddesi özel bir yargılama usulü getirmiş olup, mevcut ispat araçları da yeterlidir. Ülkemizde maalesef kayıt-belge düzenine geçilmediğinden tarafların ekonomik ve sosyal yapıları, olanakları konusunda yeterli delil elde edilememekte, yetersiz zabıta araştırmaları ve tanık anlatımlarıyla sonuca gidilmeye çalışılmaktadır.” **(Hakim-Erkek-Ege-2008)**

“Şimdi öyle bir şey ki boşanmada hakikaten bazı şeyler delil kabul ediliyor bazıları kabul edilmiyor. Tanık çok etkili delil aracı olarak boşanmalarda yer alıyor. Mutlaka ek düzenlemelere ihtiyaç olabilir. Özellikle işte telefon dinlemeleri yapılıyor. Birisi gelip kocasının söylediklerini kayda alabiliyor bu mesela delil olarak değerlendiriliyor. Bu ne kadar doğrudur, özel hayata müdahale midir, değil midir?

Yani bunlar tartışılmalı. Bu kayıtlar yeteri kadar inceleniyor mu? Yani sağlıklı bir şekilde alınabiliyor mu? Üzerinde oynama falan yapılmış mıdır? Bu tip sıkıntılarla karşılaşılabilir. Yani aile mahkemelerinde boşanmalarda da bir anlamda diğer tarafı gizli bir dedektif gibi düşünülüyor. Kocasının ya da karısının peşinden koşuyor. Bunlar ne kadar doğru şeyler tabii ki bunlar tartışılır. Ek düzenlemeye mutlaka ihtiyaç vardır ama şu an için açıkçası çok fazla aklıma gelmiyor. Şöyle yapılırsa daha iyi olur gibi bir şey aklıma gelmiyor. Burada hakimi inandırmak önemli. O konuda eksiklikler var tabii ki.” (Avukat- Erkek- Orta Doğu Anadolu- 2008)

“Aile mahkemesi çok serbest bir şekilde delilleri değerlendiren, çok serbest bir şekilde karar veren bir mahkemedir. Medeni kanun bu konuda hakime sonsuz bir tasarruf yetkisi vermiş, istediği her türlü araştırmayı yapabiliyor. İsteddiği her türlü belgeyi toplayabiliyor. Bant kaydı da dinleyebiliyor. Bunlar kanuna girse ne, girmese ne? Çok önemli değil bence. Ama usul kanunundaki, değişiklik yapılacaksa boşanma davalarında veya aile mahkemelerinde bu kanunda belirtilen deliller dışında her delil değerlendirilebilir diyebilirler. Ama demelerine de çok gerek yok. Her gün biz yeni bir şey sunuyoruz. Mahkemelerde eğer duyarlı bir mahkeme ise bunu araştırma yapıp değerlendiriyor. Davasına dayanak yapıyor zaten. Çok da problem değil.” (Avukat- Kadın- Batı Anadolu-2008)

“İspat araçları şu ana kadar yeterli. Eksikliği duyulan düzenleme ihtiyaçları dediğim gibi bu raporların süreç içinde daha yoğun bir şekilde yapılması belki daha etkili olur. Tarafların konuyu daha iyi algılayabilmesi, niçin burada oldukları konusunda. Ama şu andaki araçlarımız da yeterli. Ekstra bir araç şu an aklıma gelmiyor. İnsanların olayı algılayabilmesi, sonuçlarında ne olacağını anlayabilmesi. Çünkü dediğim gibi kızgınlık ve öfkeyle hareket ediyorlar bazen. Gerçekten gerekli olan noktalar da var yani kararın bir

an önce çıkması, dayak konularında. Gerçi dediğim gibi hakimin takdir yetkisi de var yani tamamen ispat araçlarına bağlı değil. Tanıklar geliyor örneğin aile mahkemelerine, tanıklar ifade veriyor. Tanık ifadeleri aile mahkemeleri için önemli oluyor. Yol gösterici onlar gözükiyor. Tanık ifadelerinde insanların çok kolay birini çıkarıp tanıklık yaptırması da mümkün oluyor. Yalancı tanıklarda ortaya çıkabiliyor. Bu noktada mahkeme bu tanıklara itibar edip karar da verebiliyor. Yani olumsuz kararlar da çıkabiliyor bazen. Bu da mahkemedeki hakimin takdir yetkisi, o tanığın sözüne ne kadar itibar edilip edilemeyeceği konusuna yıllardır bu işin içinde olduğu için buna yetkisi var zaten. Bu birazcık da aile mahkemelerinin re'sen her ne kadar takdir yetkisi varsa da uygulama yönünden, Yargıtay yönünden bu takdir yetkilerinde biraz daha rahat bırakılması gerektiğine inanıyorum. Çünkü Yargıtay'ın tanıkların verdiği ifadeler doğrultusunda karar vermeyen veya işte göstermeyen, bunları raporların kararlarına yansıtmayan hakimlerde kararlarını bozma da oluyor. Şimdi onlar da Yargıtay'la bağlı. Bu yüzden hani tamamen tanıklık mertebesi üzerine kurulu bir dava ispat aracı olmaması gerekiyor. Gerçi sadece tanık değil bu olayda, tanıklık mertebesinin aile mahkemelerinde belki de biraz daha geri plana çıkarılması gerekiyor. Ya da şöyle yapılabilir. Tanıklık tamam önemli bir prosedür gerçi tanıklık, yalancı tanıklık vesaire ceza kanununda cezaları var ama çok fazla uygulanabiliyor mu? Hayır. Çünkü onu ispat etmek de büyük bir sıkıntı. Belki daha caydırıcı bir noktası olabilir. Ya da tanıkların daha seçilmiş tanıklar olması sağlanabilir. Bu nasıl yapılabilir. Çünkü biz taraflar olarak vekil olarak bizden isteniyor tanık. Biz de gidip müvekkillerden istiyoruz. Biz yönlendiriyoruz. Hani burada nasıl bir prosedür işletilebilir onu bilmiyorum. Çözüm üretilebilir bu konuda.” (Avukat-Kadın- Batı Marmara-2008)

“Mevcut ispat araçları yeterli olmayabilir. Teknolojiden daha çok yararlanabiliriz bu tip davalarda. Ama

bunda da şey sakıncası var. Yine de kişilerin özel hayatına ve insan haklarına aykırı uygulamalar yapılmamalı, dinlemek yani birtakım telefon kayıtları bunlar kullanılabilir ama dediğim gibi her olayda her olayın durumuna göre şekillenmelidir. Yoksa şahitlerle ispat edilebilecek veya farklı belgelerle ispat edilebilecek durumda, her olayda evet her boşanma davasında dinleyelim telefonları kayıtları getirelim gibi bir şey olmamalı.” (Avukat- Kadın- Ege- 2008)

2.11.1.Aile Mahkemelerinde Dava Açmak İçin Takip

Edilen Yol

Özel kanunlardaki hükümler saklı kalmak kaydıyla, 4787 sayılı Kanun'da hüküm bulunmayan konularda Türk Medenî Kanunu'nun aile hukukuna ilişkin usul hükümleri ile Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu hükümleri uygulanacaktır. 4787 sayılı Kanun'da aile mahkemelerinde dava açmak için, diğer hukuk davaları için HUMK'da öngörülen usulden farklılık söz konusu değildir. Kural olarak aile mahkemesinde de, örneğin asliye hukuk mahkemesinde bir alacak davası açılması için takip edilen yol geçerlidir.

2.11.2.Aile Mahkemelerinde Açılan Davaların Maliyeti

4787 sayılı Kanun'da aile mahkemelerinde görülecek dava ve işlerin maliyetiyle ilgili ayrı hükme yer verilmemiştir. 4787 sayılı Kanun'un 7. maddesindeki diğer kanunlara ve HUMK'a yapılan yollama gereğince, harç ve masraflar diğer hukuk mahkemelerinden farklılık taşımamaktadır.

Tarafların davanın görülmesi ve sonuçlandırılması için ödedikleri paraların tümüne yargılama giderleri denilmektedir (Kuru, 2001: 5327). Hukukumuzda yargılama giderleri kavramı, geniş anlamda kullanılmakta ve buna harçlar da dahil edilmektedir. HUMK'nin 423/3. maddesinde ilâm harçları, HUMK'nin 423/6. maddesinde vekâlet ücreti yargılama giderinden sayılmıştır.

Yargılama harç ve giderlerine hükmedilecek haller ve bunun istisnaları, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bir kararında şöyle açıklanmıştır:

“Davada haklı çıkan taraf kendini vekil ile temsil ettirmiş ise kural olarak vekâlet ücreti diğer yargılama giderleri gibi haksız çıkan taraftan alınarak haklı çıkan tarafa verilir (HUMK.m.416,417). Burada önemli olan tarafın haklı çıkıp çıkmamasıdır.

Yargılama harç ve giderlerinin davada haksız çıkmış olan tarafa yükletilmesine ilişkin ana kuralın (HUMK.m.417,I) bazı istisnaları vardır. Kanun, ‘kanunen musarrah olan hallerden maadasında’ deyiimi ile bu istisnaları kastetmiştir. Bu istisnalar,

1) Davalı, ilk oturumda davayı kabul eder, hal ve durumu ile kendisine karşı (aleyhine) dava açılmasına sebebiyet vermemiş ise, (davayı kabul etmiş olmasına rağmen) yargılama giderlerine mahkum edilemez (HUMK. m.94, II),

2) Davada haklı çıkmış (lehine hüküm verilmiş) olan taraf, aşağıdaki hallerden birini yapmış ise, (davayı kazanmış olmasına rağmen) yargılama harç ve giderlerinin tamamını veya bir kısmını ödemeye mahkum edilebilir (HUMK.m.418):

a) Bilerek ve isteyerek (bililtizam) davayı uzatmak,

b) Gereksiz masraf yapmak,

c) Elinde bulunup da hükme etkisi olan belgeleri zamanında karşı tarafa (hasmına) bildirmemek.

3) Bir kişi davada sıfatı olmadığı halde, davacı tarafı, davalı sıfatı kendisine ait imiş gibi yanıldır, davacı, bu kişiye karşı dava açar ve davası sıfat (pasif husumet ehliyeti) yokluğundan dolayı reddedilirse, davalıya yargılama gideri ödemeye mahkum edilemez; bilakis, bu halde davayı sıfat yokluğundan dolayı reddettirmiş olan davalının, davacıya yargılama gideri ödemesine karar verilmelidir,

4) Bir taraf, dava açıldığı andaki mevzuata veya içtihat durumuna göre davasında veya savunmasında haklı olup da, dava açıldıktan sonra yürürlüğe giren (geçmişe etkili) yeni bir kanun hükmü veya yeni bir İçtihadı Birleştirme Kararı gereğince davada haksız çıkarsa (davayı kaybederse), davada haksız çıkmış olmasına

rağmen, yargılama giderlerine mahkum edilemez; çünkü dava açıldığı anda haklı durumda idi,

5) *Yargıtay T.M.K.m.639'a göre açılan tescil davasını kaybeden Hazine'nin (ve ilgili kamu tüzel kişinin) kanuni hasım olması nedeniyle yargılama giderlerine (ve bu arada vekâlet ücretine) mahkum edilemeyeceği görüşündedir.*

6) *Islah yapan, davayı kazanmış olsa bile, ıslah giderinden kendisi sorumludur.*

7) *Eski hale getirme talebinde bulunan taraf, davayı kazanmış olsa bile, eski hale getirme talebinin ve hükümsüz sayılan işlemlerin giderlerine kendisi katlanır.*

Yukarıda sayılan istisnalar dışında tüm davalarda ana kuralın uygulanması gerekir”¹⁵.

Yargılama giderlerinin boşanma veya ayrılık davası içerisinde istek olmasa bile, aile mahkemesi tarafından kendiliğinden çözümlenmesi gerekir. Konunun hüküm fıkrasında yasa yolu denetimine olanak verecek biçimde ayrıntılı olarak gösterilmesi zorunludur.

4320 sayılı Kanun’un 1. maddesindeki “...*bu Kanun kapsamındaki başvurular ve verilen kararların infazı için yapılan icrai işlemlerin harca tabi olmayacağı*” kuralı gereğince özellikle kadın ve çocukların koruma altına alma ve bu sebeple şiddete maruz kalmış kişilere yargı işlemlerinde ve bu kararların infazlarında mali külfet getirilmemiştir.

2.11.3.Aile Mahkemelerinde Adli Yardım

HUMK’nin 465. maddesinin birinci fıkrası gereğince kendisiyle ailesinin geçimini önemli ölçüde zarurete düşmeksizin gerekli yargılama giderlerini kısmen ya da tamamen karşılamaktan aciz olan kimseler iddia ve savunmalarında veya icraya ve ihtiyati

¹⁵ HGK., 28.1.2004, E. 2004/14-38, K. 2004/45.

tedbirlere başvurularında haklı olduklarına dair kanıt gösterirlerse adli yardımdan yararlanabilirler.

Adli yardım, yoksul kimselerin davalarda, icra ve iflas takiplerinde, koruyucu önlemlerde, koruyucu el koymada gerekli olan giderlerden geçici olarak sorumlu tutulmama durumudur. Adli yardımdan ancak gerçek kişiler yararlanabilir. Yabancıların yararlanmaları için ayrıca karşılıklılık koşulu aranmaktadır.

2.11.4.Aile Mahkemelerinde Delil Elde Etme Yöntemleri

4787 sayılı Kanun, keşif, tanık dinleme, bilirkişi incelemesi vs. delil elde etme (yöntemleri) konularında, aşağıda tartışılan hususlar dışında hukuk usulündeki kurallara yollama yapmıştır (m.7). 4787 sayılı Kanun'un 5. maddesinde belirtilen mahkeme bünyesindeki uzmanlar da, Kanun'da belirtilen görevleri yerine getirmektedirler. Esasında, iyi eğitilmiş, tecrübeli uzmanlara aile mahkemesi bünyesinde yer verilmesi, bu mahkemelerdeki pek çok dava ve işin çözümünde önemli katkılar sağlayabilir.

“Aile mahkemesi hakimi kendini yetiştirmiş ve donanımı iyi ise uzmanlara çok da ihtiyaç olmadığını düşünüyorum. Gerekli olan durumlar olursa da sosyal hizmetlerde görev yapan uzmanlardan bilirkişi olarak yararlanılmasının yeterli olacağını düşünüyorum.” (Hakim-Kadın- İç Anadolu-2008)

“HUMK'daki bilirkişi raporuyla bağlı olunmaması kuralı, aile mahkemesindeki uzmanların görüşleri konusunda da aynen geçerliliğini korumaktadır. Davaların niteliğine göre uzmanların görüşü genelde alınıyor diyebilirim. Uzman görüşüne bağlı olunmama gerekçesi belirtildiği takdirde (gerekçe doyurucu ise) karar Yargıtay tarafından onanabiliyor. Uzman raporlarının davalarda katkılarının olumlu olduğunu düşünüyorum. Uzmanlar, taraflarla daha uzun ve birebir görüşmelerinden sorunu ve kişileri tanıyıp kısa sürede tanınması mümkün olmayan aile hakimlerine de tanıtmış oluyorlar. Sorunu ve tarafları yakından tanıyınca

uygun çözümleri bulmak daha kolay oluyor.” (Hâkim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Mal rejimlerine ilişkin davalarda bilirkişi konusunda eksiklikler var. Ayrıca aile hâkimlerinin bu tür davalarda yeterli donanıma sahip olmadığını düşünüyorum. Hâkimlere bu konuda ciddi eğitimler verilmeli. Bu tür davalar son zamanlarda arttığından Yargıtay’da emsal kararlar oluşmadığından hâkimlere yol gösterici kararlar yok.”

(Hâkim- Kadın-İç Anadolu-2008)

Aile mahkemelerindeki duruşmalarda tarafların talepleri, beyanları ve duruşmadaki sair gelişmeler, diğer hukuk mahkemelerindeki yöntemlere göre gerçekleştirilmektedir. Bir başka ifadeyle, (daha çok bilgisayar kullanımıyla) katibe hakim yazdırması suretiyle duruşma tutanakları düzenlenmektedir.

Aile mahkemelerinin uzmanlık alanının, aile içerisinde yaşanan mahrem konulara dayalı olması; eşlerin, çocukların ve tanıkların dinlenmeleri sırasında alışıla gelmiş kayıt yönteminin uygulanmasının, beyanda bulunan kişinin rahat konuşabilmesini olumsuz etkilediği yapılan görüşmelerdeki kimi açıklamalardan anlaşılmaktadır:

“Aile mahkemelerinin görev konusunun ailede yaşanan sorunlar ve bu sorunlarla psikolojisi bozulan kişiler olması dikkate alındığında, duruşmadaki beyan ve açıklamaların zapta geçirilmesi sırasında sorunların tekrarı nedeniyle olumsuzlukların yaşanması nedeniyle bu mahkemelerde beyanların doğrudan kayda geçirilmesi esasının benimsenmesinin daha doğru olacağını düşünüyorum” (Hâkim- Erkek-İç Anadolu-2008).

“Aile mahkemelerindeki duruşmalarda konuşulan yazıya dökülen cihazların konulmasının gerekli ve yararlı olacağını düşünmekteyim” (Hâkim-Kadın-İç Anadolu-2008)

2.11.5.Aile Mahkemelerinde Duruşma Sayısı

Aile mahkemelerinde görülmekte olan davalarda karar aşamasına ulaşmak için yapılan duruşma sayısı dava türü ve her somut olayın özelliğine göre değişiklik göstermektedir. Aile mahkemelerinin en çok bakmakta oldukları boşanma davalarında zaman süreci bakımından da bölgeden bölgeye hatta mahkemeden mahkemeye farklılıklar bulunmaktadır.

“Bugün bir boşanma davası temyiziyle birlikte en erken iki, iki buçuk yıl ya da en erken iki yıl deyim size sürüyor. Duruşmalar 7-8 ayda bitse bir de bir, bir buçuk yıl kalsa hatta bunu da aşıyor. Şimdi bu insanı özellikle bu bayanlar için biraz daha yıpratıcı çünkü sevmediği, artık birlikte olmadığı kişiden ayrılıyor ve onun nüfus cüzdanını iki yıl iki buçuk yıl hala taşıyor. Tabii ki erkekler için de sıkıntı o da belki hayatını yeniden kuracak. Ben dünyanın hiçbir yerinde, ülkesinde bir mahkemenin sadece boşanmada değil diğer davalarda çok uzun sürüyor ama konumuz aile mahkemeleri olduğu için iki buçuk yıl süren bir boşanma davası olmaz. Bunun sosyal bir devlet için mazeret de olmaması gerekiyor. Anayasasında sosyal devlet yazan bir devletin mazeret de olmaması gerekir. Ama maalesef bizim ülkemizde böyle. Bunların aşılacağı umudunu taşıyoruz.”(Avukat- Erkek-Ortadoğu Anadolu-2008)

2.11.6.Aile Mahkemelerinde Süreler

4787 sayılı Kanun’da aile mahkemelerinde, diğer hukuk mahkemelerine göre öngörülmüş olan ayrı ve özel bir süre hükmü bulunmamaktadır. 4787 sayılı Kanun’un 7. maddesinin birinci fıkrasına göre, aile mahkemeleri, önlerine gelen dava ve işlerin özelliklerine göre, esasa girmeden önce, aile içindeki karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörünün korunması bakımından eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunları tespit ederek bunların sulh yoluyla çözümünü, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak teşvik ederler. Sulh sağlanamadığı takdirde yargılamaya devam olunarak esas hakkında karar verilir. Sulha davet hükmü, öncelikle tüketilmesi

gereken bir usul kuralıdır. Ancak bu kuralın süreler açısından bir etkisinden söz edebilmek güçtür.

Aile mahkemelerinde, özellikle iş yoğunluğunun fazla olması nedeniyle bir davanın duruşması için ayrılabilen süreler yeterli değildir.

“Aile mahkemelerinin, diğer mahkemelerden farkı olmalıdır. Biz, aile sorunlarını dinliyoruz, tarafları sulha davet ediyoruz. İş yükü oldukça fazladır. Bu nedenle, her davaya ayrılabilen süre oldukça azdır. ...X ilinde iki aile mahkemesi bulunmaktadır. Kimi zaman bir dosyaya bir duruşmada 5-10 dakika zaman ayrılabilir. Oysa bu süre daha fazla olabilmeli, ihtiyaca göre olabilmelidir. Halen gelen yıllık iş her bir aile mahkemesine 550 + 550 = 1100 civarındadır. Bu rakamlarda önceki yıllardan devreden dosyalar dahil değildir. Aile mahkemelerinde günlük duruşmadaki dosya sayısı üç olsa, en az birer saat her dosyaya zaman ayrılabilse çok yararlı olur. Bir an için bu sürenin ayrılabilmesini düşünelim: taraflara nasıl evlendiniz, evliliğiniz nasıl başladı, nasıl devam etti gibi, geriye doğru detaylı sorular sorularak, tarafların rahat bir şekilde anlatımları sağlanabilse, sorunların teşhisi ve çözümü çok daha isabetli ve kolay olabilir.” (Hakim- Erkek –Marmara – 2008)

“Halen haftada iki duruşma yapmaktayım ve her duruşmada 25 dosyaya bakmaktayım. Kimi zaman bir günde 50'den fazla tanık dinlediğimiz de olmaktadır.” (Hakim- Erkek-Marmara- 2008)

Genel olarak aile mahkemelerinde diğer hukuk mahkemelerinden farklı usul kurallarına yer verilmemiş olmasının, bu mahkemelerde görülen dava ve işlerin özelliği ile bağdaşmadığı ifade edilmiştir.

“Aile hukuk davalarında usul farklı olmalı. Örneğin, kesin süre verilmesi uygulaması olmamalı. Kesin süre

verilmesi aile hukukuna ilişkin davalarla özellikle ailenin korunması ilkesiyle bağdaşmıyor. Kesin süre verilince uzlaşma sağlanmıyor; taraflar uzlaşma yerine delil arama derdine düşüyor. Kesin süre uygulamasında amaç ailenin korunması değil, davanın bitirilmesidir. Ancak müfettişler de kesin süre verilmemesini eleştiriyor. Bu durumda hakimler de kesin süreyi uygulamak durumunda kalıyor. En önemli sorun bu bence. Aile hukuku yargılaması kesin kurallara bağlanmamalı.” (Hakim- Kadın-İç Anadolu-2008)

Aile mahkemelerindeki duruşmalarda her dava dosyası için genellikle ayrı saat verildiği ancak uygulamada bu saatlere yeterince uyulmadığı ifade edilmiştir.

“Aslında aile mahkemeleriyle ilgili bir şey değil bu. Genel olarak Türkiye’deki mahkemelerin düzeninin ilgililer üzerinde olumsuz etkileri var. Çünkü geldiği zaman zaten vatandaş bir listeye baktığı zaman günde 30–40 dava görüyor. Saat 10 duruşmasının işte 11’de 11.30’da hatta öğleden sonraya kaldığını gördüğü zaman psikolojik olarak çok etkileniyorlar. Ve oradaki düzen, oturma bekleme düzenleri bazı davalara çok kalabalık gelinmesi moralman yıkıyor. Aynı zamanda davranışları da tabii etkiliyor. Mutlaka mübaşirlerden bir şekilde etkileniyorlar. Onlar da olumsuz tavırlar sergiliyor. Yani bu konularda çok büyük sıkıntılar var ama bu sadece aile mahkemelerine özgü değil. Tüm Türkiye’deki genel mahkemelerde özellikle büyük şehirdeki mahkemelerde bu şekilde çok olumsuzluklarla karşılaşılabilir. Yani sadece aile mahkemelerine özgü bir şey değil genel olarak mahkemelerin durumu. Sayı olarak azlığından kaynaklanıyor.” (Avukat- Erkek-Ortadoğu Anadolu-2008)

2.12.Aile Mahkemelerinde 4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun

Aile içi şiddet, aile bireylerinin yaralanmasına, sindirilmesine, öfkelenirilmesine veya duygusal baskı altına alınmasına yol açan

fiziki veya herhangi bir şekilde hareket, davranış ve eylemler bütünü olarak tanımlanabilir (Karınca, 2007: 129).

Eşler arasındaki yaş farkı şiddet ile ilişkili bulunmuş, özellikle kadının yaşının erkeğin yaşına eşit ve büyük olması durumunda, yine kadının boşanma yaşı düştüğünde şiddetin arttığı saptanmıştır. Kadına karşı şiddetin en çok 21–36 yaşlar arasında uygulandığı görülmüştür. Kadına karşı şiddetin, erkek ve kadının evlilik yaşı, erkeğin boşanma yaşı, evlilik süresi, çocuk sayısı, köy-kasaba ve şehirde yaşama, erkeğin ve kadının evlilik sayıları ile istatistiksel olarak ilişki göstermediği bulunmuştur. Ayrıca eşler arası geçimsizliğin saldırganlığı artıran önemli etkenlerden biri olduğu saptanmıştır (Işıloğlu, 2006: 36).

Aile içi şiddet mağdurunun korunması ve ailenin korunması amacıyla 14.1.1998 tarihinde kabul edilen 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'un 5636 sayılı Yasa ile değişik 1. maddesi gereğince Türk Medenî Kanunu'nda öngörülen tedbirlerden ayrı olarak, eşlerden birinin veya çocukların veya aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinden birinin veya mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden birinin aile içi şiddete maruz kaldığını kendilerinin veya Cumhuriyet Başsavcılığının bildirmesi üzerine Aile Mahkemesi Hâkimi konunun özelliğine göre Kanun'da belirtilen tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere karar verebilir.

4320 sayılı Kanun gereğince tedbir isteminde yetkili mahkeme Kanun'un amacına uygun olarak HUMK'nin 104. maddesinin kıyas yolu ile uygulanması sonucunda mağdur eş veya aile bireyi, tedbir en az masrafla ve en çabuk nerede yerine getirilmesi mümkün ise o yer mahkemesidir.

2.12.1.Şiddet Faili ve Mağdurları

4320 sayılı Kanun'un 1. maddesi gereğince koruma kararı için başvuruda bulunabilecekler şunlardır:

1- Eşlerden biri,

2- Çocuklar,

3- Aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireyleri,

4- Mahkemece ayrılık kararı verilen veya yasal olarak ayrı yaşama hakkı olan veya evli olmalarına rağmen fiilen ayrı yaşayan aile bireylerinden biri. 5636 sayılı Kanun'la bu kişilere de başvuru hakkının tanınması mağdurun kimliği yanında şiddetin gerçekleştiği yer açısından geniş yorumlara olanak sağlamıştır (Karıncı, 2007b: 116)

Hakkında koruma kararı verilecek kişi kusurlu eş ve diğer aile bireyidir. Böylece aile içi şiddetin sadece eşler tarafından gerçekleşmediği, çocukların ya da diğer aile bireylerinin de şiddet faili olabildiği gözetilerek yasanın amacına uygun olarak koruma alanı genişletilmiştir.

2.12.2.Koruma Tedbirleri

4320 sayılı Kanun'un 1. maddesi gereğince aile hâkimlerinin verecekleri koruma tedbirleri şöyle sıralanabilir:

Kusurlu eşin veya diğer aile bireyinin;

a) Aile bireyelerine karşı şiddete veya korkuya yönelik söz ve davranışlarda bulunmaması,

b) Müşterek evden uzaklaştırılarak bu evin diğer aile bireyelerine tahsisi ile bu bireyelerin birlikte ya da ayrı oturmakta olduğu eve veya işyerlerine yaklaşmaması,

c) Aile bireyelerinin eşyalarına zarar vermemesi,

ç) Aile bireyelerini iletişim araçları ile rahatsız etmemesi,

d) Varsa silah veya benzeri araçlarını genel kolluk kuvvetlerine teslim etmesi,

e) Alkollü veya uyuşturucu herhangi bir madde kullanılmış olarak şiddet mağdurunun yaşamakta olduğu konuta veya işyerine gelmemesi veya bu yerlerde bu maddeleri kullanmaması,

f) Bir sağlık kuruluşuna muayene veya tedavi için başvurması.

Kanun'un 1. maddesinin birinci fıkrasındaki aile hâkiminin *“meselenin mahiyetini göz önünde bulundurarak re'sen aşağıda sayılan tedbirlerden bir ya da birkaçına birlikte veya uygun göreceği benzeri başka tedbirlere de hükmedebilir”* ibaresinden de anlaşılacağı üzere sayılan bu tedbirler sınırlayıcı değildir.

2.12.3.4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a Muhalefet Suçu

Kanun'daki koruma tedbirlerinin uygulanması amacıyla öngörülen süre altı ayı geçemez ve kararda hükmolunan tedbirlere aykırı davranılması halinde tutuklanacağı ve hakkında hapis cezasına hükmedileceği hususu şiddet uygulayan eş veya diğer aile bireyine ihtar olunur.

4320 sayılı Kanun'un 2. maddesi gereğince koruma kararının bir örneği Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir. Cumhuriyet Başsavcılığı kararın uygulanmasını genel kolluk aracılığı ile izler. Koruma kararına uyulmaması halinde mağdurların şikâyetine gerek kalmaksızın genel kolluk kuvvetlerinin re'sen yapacakları soruşturma Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilir ve fiili başka bir suç oluşturmadığı takdirde koruma kararına aykırı davranan kişiye *“üç aydan altı aya kadar hapis cezası”* verilir.

Görüldüğü üzere 4320 sayılı Kanun *“Ailenin Korunmasına Dair Kanun'a Muhalefet Suçu”* şeklinde yeni bir suç tipi oluşturmuştur. Bu suç birden fazla hukuki menfaati korumaktadır. Korunan hukuki menfaat eş veya çocuklar ya da aynı çatı altında yaşayan diğer aile bireylerinin yaşama, vücut tamlığı, haysiyet ve hürriyet gibi kişilik haklarını ve malvarlığına ilişkin haklarını herhangi bir zarar ya da tehlikeden korunmasıdır (Hacıoğlu, 1999: 39-40).

Suçun maddi unsuru yargı mercilerince hükmolunan koruma tedbirine aykırı hareket etmek, manevi unsuru ise bu tedbirlere bilerek ve isteyerek yani kasten aykırı davranmaktır, görevli mahkeme ise sulh ceza mahkemesidir.

2.12.4.4320 Sayılı Kanun'un Uygulanmasında Aile Mahkemelerinin Görevli Kılınması

Ailenin korunması amacıyla kurulan aile mahkemelerinin 4320 sayılı Kanun gereğince koruma tedbirlerine karar verilmesinde de görevli kılınmasının genellikle olumlu olduğu ifade edilmiştir:

“Aile mahkemesinin görevli olması en iyi yol. Şöyle ki, öncelikle ailenin korunmasına ilişkin olması aile mahkemesinin görevli kılınmasını gerektirdiği gibi, aile mahkemesinde yürüten boşanma davasında aile mahkemesinde yürüten davanın niteliğinden habersiz başka bir mahkemeden koruma kararı alınmasını istemenin hem süreci uzatacağı hem de akıllıca olmadığını söyleyebilirim.” (Hâkim- Kadın- İç Anadolu–2008)

“4320 sayılı Yasada aile mahkemesi hâkimlerinin görevlendirilmesinin çok fazla olumlu ya da olumsuz etkisi olabileceğini düşünmüyorum. Çünkü 4320 sayılı Yasada sadece görevli mahkeme değiştirilmiştir. Tedbirler ve buna aykırılık halleri ise aynen durmaktadır.” (Hâkim- Erkek- İç Anadolu–2008)

“4320 sayılı Yasadaki aileye ilişkin koruma önlemlerinin verilmesi görevinin aile mahkemesi hâkimine verilmesi yerindedir. Ancak yeterli değildir.” (Hâkim- Kadın- İç Anadolu–2008)

“4320 sayılı Yasada aile mahkemelerinin görevlendirilmiş olması yerindedir, ancak yasanın uygulanabilmesinde acele ya da ivedi haller gözetilmemiştir. Bunun uygulamada mağduriyetlere neden olduğunu düşünmekteyim. Mesai saatleri dışındaki aile içindeki şiddet durumlarında 4320 sayılı Yasanın derhal uygulanabilirliğini sağlayabilmek açısından ivedi hallerde Cumhuriyet Savcularına da sınırlı süreli tedbir kararı verip uygulayabilme yetkisi tanınmalıdır.” (Hâkim- Erkek- İç Anadolu–2008)

“Aile mahkemesinin görevli olmasının koruma tedbirinin belirlenmesi ve takibinde yararlı sonuçlar doğurduğunu düşünüyorum.” (Hâkim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“4320 sayılı Yasadaki görevli mahkemenin sulh hukuk yerine aile mahkemesi olmasının aile mahkemelerinin uzmanlaşmasına katkı sağladığını düşünüyorum.” (Hâkim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“4320 sayılı Yasadaki görevin sulh hukuk mahkemesi yerine aile mahkemelerine verilmesi, aile ile ilgili hukuk bölümü açısından görev ve yetki birliğinin sağlanmasında oldukça yararlı sonuçlar vermiştir. Özellikle devam eden boşanma davalarında 4320 sayılı Yasaya göre bir talep olduğunda verilen koruma kararının bir an için sulh hukuk mahkemesinden alındığı düşünüldüğünde konuya yaklaşım bütünlüğünün bozulacağı, zaman kaybına neden olunacağı ve kırtasiyeciliğin artacağı açıktır. Bu olumsuzluklar düşünüldüğünde 4320 sayılı Yasayla aile mahkemelerinin yetkili olmasının yararlı olduğunu düşünüyorum.” (Hâkim-Erkek-Marmara- 2008)

“Olumludur çünkü derdest dava içinde dahi ileri sürülen iddialar olduğunda tedbirleri aile mahkemesi hâkimi uygulayabiliyor. Ayrıca talep edilmesi şart değil ayrıca doğrudan aileyi ilgilendirdiği için aile mahkemelerinin görevinde olması gerekir.” (Hâkim-Kadın-Ege-2008)

“Uzman mahkemenin uzmanlık alanı içindeki bir konuda değerlendirme yapıp tedbir alması daha uygun ve tatmin edici olup bunun dışında bir sakınca veya muhtemel olumsuzluk değerlendirilmemiştir.” (Hâkim-Erkek-Ege-2008)

“Aile mahkemesi branşlaşmış bir mahkeme artık. Aile mahkemesi olması gerekli olan bir şeydi. Özel bir konu ve bu konuda artık özel olarak kurulmuş mahkemelerin karar

vermesi gerekiyor. O yüzden aile mahkemesinin olması olumlu oldu.” (Avukat- Kadın- Batı Marmara- 2008)

“Her şeyden önce olumlu etkisini görüyoruz. Konusuna vakıf olan hâkim tarafından veriliyor. Sulh hukuk mahkemesinin konusu farklı, hâkimlerinin bilgi alanları farklı, o nedenle uzmanlık görevi olan yere gelmesi olumludur. Biz de bundan memnunuz. Hayır, olumsuz etkisini bilmiyorum ben, olumsuz etkisi nasıl olabilir. Tabî ki, çünkü uzman olan hâkimin şeyidir, hâkime konuyu izah edersiniz. Hâkim ret kararı verir o ayrı bir şey, onu sulh mahkemesi de verir kararı. Ama bu kendi uzmanlığındaki olmasının şeyi olumludur.” (Avukat- Erkek- Batı Marmara- 2008)

“Aile mahkemeleri kurulmasının amaçlarından bir tanesi ailenin geçmişten günümüze, korunması amaçlandığıdır. Ve boşanmayı biraz daha azaltmak, aileyi korumak hedeflendiğine göre 4320 sayılı yasa da daha özel bir yasa ve mahkemeye ulaşmadan, sorunlar derinleşmeden, yüzeyselken çözmeyi hedeflediğine göre bunun da sulh hukuk mahkemesinden alınıp aile mahkemelerine verilmesi işin doğasının gereği bir zorunluluktur. Ve çok da yerindedir. Fakat bunun uygulanmasının kolaylaştırılması için hızlandırıcı, etkinleştirici gerekli düzenlemelerin yapılması, bu konuda hâkimlere biraz daha zaman yaratıcı koşulların oluşturulması gerekiyor.” (Avukat-Kadın Batı Anadolu- 2008)

“Sulh hukuk mahkemesi yerine aile mahkemesi olmasının şu açıdan olumlu veya olumsuz etkileri olabilir. Kusurlu eşin ve diğer aile bireylerinin yapmış olduğu yanlış hareket, söz veya herhangi bir zararda aile mahkemesince bir tedbir kararı veriliyor. Uzaklaştırma, rahatsız etmeme, zarar vermeme, elinde silah varsa kolluk kuvvetlerine teslim etmesi, yaşanan konuttan uzaklaştırılması vs... Aile mahkemelerinin de yüz binin altındaki yerlerde olmamasından kaynaklanan bir takım sıkıntılar var. Belli yerlerde aile mahkemesinden bu

hususların talep edilebileceğini gösteriyor. Yüz binin altında elbette aile mahkemesi olarak hüküm verebilen asliye hukuk mahkemeleri bu konuda görevliler. Burada belki sulh hukuk mahkemelerinde görevlendirme yapmış olsaydı, birçok ufak yerleşim yerindeki insanlar da bu hususlardan istifade edebileceklerdi. Çünkü tedbirin maksadı o anki tehlikeyi savuşturmak. Bunun için sulh hukuk mahkemelerinin yetkili kılınışı olumlu olabileceği gibi, diğer taraftan ayrı bir uzmanlık alanı olan aile hukukuna ilişkin belki yeterince bilgisi olmayan bir sulh hâkiminin verebileceği bir tedbir veya tedbir vermeme kararı da davayı olumsuz etkileyebilir.”
(Avukat- Erkek- İstanbul- 2008)

“Şimdi bununla hep yine en baştaki olaya döneceğim. Sulh hukuk mahkemesi, branş mahkemeleri her zaman için ailenin korunmasına dair yasa tamamen aile ile ilgili bir yasadır zaten. Bununla ilgilenmesi gereken mahkeme de yine aile mahkemesidir. Ne dedik en başından hâkiminden personeline kadar herkes özenle seçilmiş kişiler ki ben sadece burası için bunu net olarak söyleyebilirim çünkü gördüğümüz o şekilde. Ve çok daha hızlı karar verilmesi açısından aile mahkemeleri, uzman mahkemenin olması, branş mahkemesinin olması her zaman için çok olumlu etkisi var. Kararlarımızı çok daha hızlı bir şekilde alabiliyoruz. Eskiye oranla, aile mahkemesi kurulduktan sonra çünkü bu tür kararlar bekletilecek kararlar değildir. Hâkim olmasa bile diğer nöbetçi hâkiminden hemen tedbire ilişkin hükümler alınır, uygulamaya konulur. O yüzden çok olumlu sonuçları var.”
(Avukat- Erkek- Doğu Marmara- 2008)

“Tabî ki ailenin korunması yasası direk aileyle ilgili olduğu için ben sulh hukuk mahkemesinde olmasını çok doğru bulmuyorum. Aile mahkemelerinde olması gerekir ama az önce dediğim gibi işte üzerine yazılan tabela neyse odur. Kafa aynı olunca çok farkı olmuyor. Aile mahkemelerinde olmasını olumlu buluyorum.”
(Avukat- Kadın- Ege- 2008)

“Olumsuz bir etkisi yok çünkü bu işin uzman mahkemesi aile mahkemesi. Bunun da aile mahkemesinde bakılması gerekiyor. Devamında boşanma geldiği zaman da onu inceleyecek mahkeme, aile mahkemesi olduğu için delillerin de değerlendirilmesi açısından aile mahkemesinde bakılması doğru. Sulh hukuk mahkemesi başta hani pratik olsun diye ve hızlı karar çıksın diye yapılmıştı. Şimdi aile mahkemeleri bu anlamda onlar da bir pratik kazandılar. Kendi aralarında ilke ve kararları da belirlediler. O yüzden aile mahkemesi olması olumlu bunun.” (Avukat- Erkek- Ege- 2008)

“Zaten aile mahkemeleri özel yetkilendirilmiş bir mahkeme. Bu sulh hukuk mahkemesinin hâkimlerine de bu görev verilseydi bir süre sonra onlar da aile mahkemesinin kuruluş kanunundaki yetkilerle donatılarak bu görevleri pekâlâ yerine getirebilirlerdi. Ama sulh hukuk mahkemelerinin zaten çok ağır olan bir iş yükü var bir de aile mahkemeleri ve aile mahkemelerindeki tanık ve incelemelerin uzun zamana yayılmış olması, davaları çok uzatacağı düşüncesindeyim. Yani sulh hukuk mahkemeleri bünyesinde ayrıca bir aile mahkemesi biçiminde kurulmuş olması veya asli hukuk mahkemeleri içerisinde aile mahkemeleri gibi kurulmuş olması bence yerinde, güzeldir. Fiziksel olarak, pratik olarak rahatlamaya yönelik bir ayırım. Her mahkeme hâkimi üç yıl sonra tabii ki uzmanlaşabilir. Bu çok normal. Adının şu ya da bu olması önemli değil yani sulh hukuk olması, asli hukuk, aile mahkemesi olması çok da önemli değil. Yaptığı iş önemli.” (Avukat- Kadın- İstanbul- 2008)

“Olumlu ve yerinde bir karar olmuştur, herhangi bir olumsuz yönü yoktur. Sulh hukuklar ülkede iş yoğunluğu fazla olan mahkemeler ve uzmanlık isteyen bir mahkeme değiller. Kanun’da bakacağı davalar da belirlidir. Önceleri hâkimin diğer davalarla ilgiliyken, aile mahkemesine yönelik bir davada sağlıklı karar vermesini beklemek çok zordu. Ancak aile mahkemeleri kurulduktan sonra, salt bu davalarda

uzmanlaşan kimselerin aile mahkemelerinde görev almaları aile kurumu ve açılan davalar adına kesinlikle olumlu olmuştur.” (Avukat- Erkek- Batı Karadeniz- 2008)

“Ben meslek hayatım boyunca da bu tür davaları hep aile mahkemelerinde girdim. Asliye hukukta iken dava almadığım için, tam bir kıyaslama yapamayacağım ama olumlu olduğunu düşünüyorum. Adı üstünde aile mahkemesi, bunun sulh hukukta görülmesi zaten yanlıştı.” (Avukat- Erkek- Kuzeydoğu Anadolu,-2008)

“ Tabii ailenin korunmasına dair yasa bizzat aile hukukuyla ilgili. Bu konuda da kendi alanında uzman olan aile hâkimleri daha etkili olacaktır. Zaten sulh hukuk mahkemeleri kendi alanında çok fazla davaya bakar yani alacak davaları, veraset davaları gibi yani sulh hukuka çok fazla giriyor. Dava türleri çok fazla o hâkimleri de zaten iş yükünün çok ağır olduğu bir yerde bu işle görevlendirmek, onlar için artı bir yük demek ve olumlu kararların çıkmasına engel olur. Çünkü ne kadar çok basit bile görseniz, ailenin korunmasını, o kararların çıkmasını basit bile görseniz yine de üzerinde çalışılması gereken dosyalar. Bu anlamda aile hâkimleri kendi alanlarında uzman oldukları için onların yetki alanına girmesi tabii ki daha olumlu.” (Avukat- Erkek- Orta Doğu Anadolu- 2008)

4320 sayılı Kanun gereğince verilen koruma kararlarına genellikle uyulduğu ancak infazının genel kolluğa bırakılmamasının Kanun'un amacına daha uygun olacağı ifade edilmiştir.

“Mahkememiz bünyesinde 4320 sayılı Yasaya dayalı verilen koruma kararlarının infazı için Cumhuriyet Başsavcılığına yazı yazılmaktadır. İnfaz işlemlerinde şu ana kadar bir sorunla karşılaşılmamıştır.” (Hâkim- Erkek-İç Anadolu–2008)

“Tedbir kararının uygulanması emniyete bırakılmamalı. Ben çocuk polisi gibi aile polisi olması

gerektiğini düşünüyorum. Savcılığa gönderilen kararları savcılık emniyete gönderiyor. Emniyet diğer işlerine göre bunu benimsemiyor, infaz çoğu zaman vakit kaybıyla sonuçlanıyor.

4320 sayılı Yasa ile ilgili talepleri genelde kabul ediyoruz ve verdiğimiz kararlara genelde uyulmaktadır. 4320 sayılı Yasanın başarısını artırmak için hakkında tedbir kararı verilen kişiye başlangıçta psikolojik uzman desteği sağlanması gerektiğini düşünüyorum. Özellikle olan davalarda bunu yapmaya çalışıyorum.” (Hâkim- Kadın-İç Anadolu–2008)

“Görev alanımız bakımından 4320 sayılı Yasanın uygulanmasında sorunlar olduğunu düşünüyorum. En önemlisi bu kararların infazında poliste özel bir birim olması gerektiğidir ki, bunun eksikliği uygulamada hissedilmektedir” (Cumhuriyet Savcısı- Erkek- İç Anadolu – 2008)

“4320 sayılı Yasanın infazında daha önce de belirttiğimi gibi sorunlar bulunmaktadır. Özellikle poliste bu konuda ayrı bir birim bulunmayışı denetimi en alt düzeyde tutmakta, işin ciddiyetini azaltmaktadır. Diğer yandan kimi zaman aile mahkemesi kararın infazını kendisi de yapabilmektedir ki, bunun standardının belirlenerek konuyla ilgili görevlinin tespiti (tek görevli olarak) yapılmalıdır” (Cumhuriyet Savcısı- Erkek- İç Anadolu – 2008)

4320 sayılı Kanun gereğince koruma kararlarının alınmasında aile mahkemelerinin görevli kılınması ailenin korunması amacına uygundur. Ancak Kanun’un amacına da uygun olarak etkinliğinin sağlanması açısından bu kararlar için 24 saat başvuruya imkân tanınmalıdır.

“Özellikle 4320 sayılı Yasanın uygulanmasını gerektiren bir şiddete eşin maruz kaldığı durumlarda, olaya derhal müdahale edilmesi ve 4320 sayılı Yasanın uygulanması gerekebilir. Söz konusu olayın Cuma akşamı ya da 9 günlük bir bayram tatili başlangıcı ya da içerisinde veyahut da hafta

sonu gerçekleştiğini düşünelim. Aile mahkemesine müracaat etmek için mesai gününün beklenmesi gerekmektedir. Aynı durum gece saatlerinde meydana gelen olaylar için de söz konudur. Örnekte belirtilen acil hallerde aile mahkemesinin devreye gireceği ana kadar ya da 10 günü geçmemek üzere Cumhuriyet Savcılarına da 4320 sayılı Yasadaki tedbirlere hükmetme yetkisi verilmelidir. Diğer yandan 4320 sayılı Yasanın uygulanmasında sorunlarla karşılaşılmaktadır. Tedbir kararından sonra kolluk, karara konu eşi bazen (istisnai hallerde) nezarete tutabilmekte ise de bu konuda yetkili olmadığından karara konu eşler açısından polisin olaya ciddi şekilde müdahalesi olamıyor. 4320 sayılı Yasanın en önemli eksikliklerinde biri de tedbire konu eşi, mevcut kötü alışkanlıklarından kurtarmaya ilişkin imkânlar içermemesidir. 4320 sayılı Yasada örneğin, alkol bağımlılığı ile ilgili olarak bir hafta alkol almamasını emreden bir hüküm bulunmamaktadır.” (Hâkim- Kadın-İç Anadolu–2008)

4320 sayılı Kanun gereğince koruma kararı için kırsal kesimden hemen hemen hiç başvuru olmaması bu konuda bilinç eksikliğini göstermektedir. Arat ve Altınay'ın "*Türkiye'de Kadına Yönelik Şiddet*" araştırmasından çıkarılan bulgulardan birisi de Türkiye'deki kadınların yüzde 43'ünün 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun'dan habersiz olduđudur¹⁶.

2.12.5.4320 Sayılı Kanun'un İnfazında Yaşanan Sorunlar

4320 sayılı Kanun'un 2. maddesi gereğince aile mahkemesince verilen koruma kararının bir örneği Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilmektedir. Cumhuriyet savcılığı kararın uygulanmasını genel kolluk marifeti ile izlemektedir.

Bu kararların koruma kararının tarafları, sosyal ve psikolojik durumları dikkate alındığında genel kolluk tarafından değil kolluk içinde özel olarak oluşturulacak aile polisi tarafından izlenmesi yararlı

¹⁶ <http://bianet.org/bianet/kategori/kadin/102746/kadin-hala-siddet-gorse-de-simdi-daha-bilincli> (30.10.2008)

olacaktır. Böylece genel kolluğun görevli olduğu diğer konular nedeniyle koruma kararlarının uygulanmasının izlenmesine ayrılan zamanın sınırlı olmasından kaynaklanan sorunlar da çözümlenmiş olacaktır.

Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik'in¹⁷ 4320 sayılı Kanun gereğince verilen koruma kararlarının yerine getirilmesine ilişkin 15. maddesine göre Cumhuriyet Başsavcılığına iletilen koruma kararları Koruma Kararı Karar Defterine kaydedilmektedir. Karar içeriğine göre tarafların bağlı olduğu kolluk kuvvetine işlem yapılmak üzere gönderilir. Kolluğun izleme görevi koruma kararının verildiği tarihte başlar. Kolluk kuvveti koruma kararının içeriğine göre ilgililere bildirimde bulunur. Bu bildirim tutanakla tespit edilir ve karar süresince tedbirin yerine getirilip getirilmediği kontrol edilir. Kontrol işlemleri sonucunda kişinin, aleyhine verilen koruma kararına uymadığının tespit edilmesi halinde bu husus tutanağa bağlanır. Bu tutanağa istinaden genel kolluk kuvvetleri tarafından resen soruşturma yapılarak evrak en kısa zamanda Cumhuriyet Başsavcılığına intikal ettirilir. Cumhuriyet Başsavcılığı koruma kararına uymayan eş veya diğer aile bireyleri hakkında Sulh Ceza Mahkemesinde kamu davası açar.

4320 sayılı Kanun'un 2. maddesinin dördüncü fıkrası gereğince fiili başka bir suç oluştursa bile, koruma kararına aykırı davranan eş veya diğer aile bireyleri hakkında ayrıca üç aydan altı aya kadar hapis cezasına hükmolunur.

Uygulamada genel kolluğun 4320 sayılı Kanun gereğince verilen tedbir kararlarının infazına fazla zaman ayıramadığı ifade edilmektedir.

“4320 sayılı Yasa gereğince verilen koruma kararlarının infazı için sadece karar emniyet müdürlüğüne gönderiliyor. Savcılıkça karar polise gönderildiğinde, polis sadece tebligat yapıyor; bunun takibini yapmıyor. Dövme-sövme olaylarında fiilen infaz gerekmiyor. Ancak, eve

¹⁷ 01.03.2008 günlü, 26803 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır.

yaklaşmama gibi işin doğasından kaynaklanan tedbirlerin infazında Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik'in 15. maddesi gereğince kolluğun izleme görevi bulunmaktadır. Ancak, kolluk diğer işlerin yanında bu görevlere yeterince zaman ayıramamaktadır.”
(Hâkim-Erkek- İç Anadolu–2008)

“4320 sayılı Yasa'daki tedbirlerin uygulanmasını aile içi sorunların çözümüne kısmen katkıda bulunduğunu düşünüyorum. Evden uzaklaştırılan aile bireyleri kimi zaman eylemlerine son vermektedir.”
(Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Yaşanan sorunlar bulunmaktadır. Aile mahkemesi tedbir kararı verdiğinde savcılık bunu karakola göndermektedir. Karakol ise ilgiliyi çağırıp kararı tebliğ etmekle yetinmektedir. Herhangi bir denetleme yapılmamaktadır. Kararın infazında özellikle muhtarın ve kolluk birimlerinin varsa yasal boşluklar giderilerek işbirliği yapılması sağlanmalıdır. Tıpkı denetimli serbestlikte olduğu gibi muhtarın, kolluğun ve gerekli olan örneğin, belediyenin işbirliği yapması ve duyarlı olmaları sağlanmalıdır.”
(Hakim- Erkek-Marmara- 2008)

“İnfazda bir sorun yaşanmıyor karar Cumhuriyet Başsavcılığına infaz için gönderiliyor aleyhine tedbir kararı verilene tebligat yapılıyor. Mahkemenin verdiği süre beklenip evrak iade ediliyor. 4320 sayılı yasa amacına uygun şekilde uygulanıyor ve kanunun konuluş amacı da gerçekleşiyor.”
(Hakim-Kadın-Ege–2008)

“4320 sayılı Yasa'nın çıkış noktası son derece olumlu olup, uygulama ve infazda genel bilindik gecikme sorunları dışında bariz bir sorun yaşanmamaktadır.”
(Hakim-Erkek-Ege-2008)

“Mutlaka infazında sorunlar yaşanıyor. Her kanun dört dörtlük uygulanamıyor Türkiye'de. Yaşanan sorunlar

nasıl aşılır? Bu artık bir bütündür, zincirleme bir şeydir. Sadece bir kişinin yapacağı bir şey değildir. Mahkemenin yapabileceği bir şey değildir. Cumhuriyet savcılığının görevleri yaşanan sorunlarda etki olarak onlarda dediğim gibi bu işte her şey zincirleme geliyor. Bir yerde koptuğu zaman kopuyor. Ama başarılı bir kanun. Böyle bir kanunun çıkması ve uygulanması gerekiyordu. Uygulamada tabii ki aksaklıklar oluyor. Eksik ya da tam uygulanabildiği noktalar da oluyor. Bunlar da aşılır zamanla.” (Avukat- Kadın-Batı Marmara- 2008)

“4320 sayılı Yasa başarılı bir yasadır. Her şeyden önce kadınlarımız üzerlerinden korku kisvesini birçoğu kaldırdı. Önceden hep işte kol kırılır yen içinde kalır, ailedir gibi. Şimdi artık onlar yavaş yavaş atıldı ve yasamızın daha detaylı biz bunları hep anlatıyoruz. Önceden yanımızdaki ailenin kocasının karısı ya da tersi bir olayı görüp, çığlıkların duyulduğunu, yani orada nerdeyse koca karısını öldüreceğini duysak bile ailedir diye biz hiçbir şey yapamıyorduk. Ama şimdi artık konuya, komşuya, herkese polise haber verme var. Duyduğunuzda diyeceksiniz ki şu numaralı şu binanın, şurasında oluyor, gelin bakın. Polisin de işte burada gelip orada müdahale etmesi lazım. Bunun dışında mahkeme tarafından verilmiş olan kararın, uzaklaştırma kararı ya da işte benzer hangi kararlar, uygulanacak yer savcılık kanalıyla yine karakollardır. O yüzden karakoldaki polislerin bu konuda çok iyi eğitilmesi lazım. Polis bunu tam yerine getirdiği zaman uygulamada sorun çıkmaz ama şu anda sorunlar, uygulamamızda karakollar aracılığıyla olduğu için var. Yoksa bunun işleyişi mahkemelerde iyi gidiyor.” (Avukat- Erkek-Batı Marmara- 2008)

“Yasanın başarısı dediğim gibi uygulamaya bağlı ve zamanla ölçülebilen şeyler. Başarılı olmuş mudur? İstatistiklere baktığımda çok başarılı olduğu söylenemez. Kararlar alınıyor ama en büyük sorun hukuk sistemimizde, yargı sistemimizde, o kararların infazı uygulanmasındadır.

Bunun çözümü, ilk başta adli kolluğun oluşturulmasındadır. Adli kolluk oluşturulmadan tamamen emniyet güçlerine, normal kolluk güçlerine bırakılması çözümü zorlaştırıyor. Çünkü hem adli diğer vakalarla uğraşacaksınız, asayişle uğraşacaksınız hem de infazla uğraşacaksınız. Ekip olarak da zaman olarak da onların üstesinden gelebileceği bir şey değil. Yetki karmaşasının çok fazla olduğu ülkemizde herkes kendi görevini yapmaktan ziyade başkalarının görev alanına sarkmayı kendine adet edindiğinden dolayı, bazı asıl görevlerimiz maalesef yerine getirilmiyor. Adli kolluk oluşturduğu takdirde bunların infazı biraz daha kolaylaşacaktır. Çünkü adli kollukta amir direk Cumhuriyet savcıları olacaktır. Ve bu iş daha kolay daha rantabl bir şekilde yerine getirilecektir diye düşünüyorum. Cumhuriyet savcılarının elbet bu yasa ile ilgili görevleri var. Cumhuriyet savcılarının bu tedbirleri resen karşılaştıkları an uygulamaları söz konusu. Çünkü diyelim ki eşin diğerine şiddet uyguladığı bir şekilde kolluk güçlerine iletildi. Karakola, jandarmaya ya da bulunduğu yerdeki güçlere iletildi. Olay hemen savcılığa ulaşır ulaşmaz aile mahkemesine başvurup 4320'den kaynaklanan gerekli tedbirler, aileyi korumak ya da aile içerisinde zor durumda olan eş ya da çocukları, çocuklar da kimi zaman baskı altında tutulabiliyor. Ya da eğitimlerden genel olarak uzak tutulabiliyor mesela. Büyük şehirde çok yaşanmasa da taşrada çok fazla var ve büyük şehirde kenar mahallelerinde olabilecek ekonomik koşullardan dolayı çalıştırılan, onlardan bir şekilde rant elde eden insanlar çok fazla. Bu tür şeylerde direk müdahale olup aile mahkemelerine başvurup gerekli tedbirlerin alınmasını ve o kararları da çok yerinde ve hızlı bir şekilde, etkin bir şekilde uygulaması gerekiyor. Çok fazla üzerine eğildiklerini söyleyemem. Denk gelirse tabii ki yapıyorlar ama sonucunun takibi, o kararların önemli olan infazlarının çok güzel bir şekilde uygulandığı söylenemez ancak yine bir evden uzaklaştırma kararında eşin ya da

çocukların şikâyeti üzerine gelip bir ekip uzaklaştırıyor. Formaliteyi yerine getirme adına bir yarım saat belki denetim altında tutuyor sonra çıkıyor gidiyor. Sonra bir işlem yapacaksa, zarar verme olacaksa onu engellemek mümkün olmuyor.” (Avukat-Kadın Batı Anadolu-2008)

“4320 sayılı yasadaki kaynaklanan taleplerimiz doğrultusunda tedbir kararları verilebiliyor. Genelde bu kararı talep ederken uygulamadan kaynaklı şöyle bir sıkıntı olabiliyor. Bir boşanma davasında müvekkilimizin eşinin evine alkollü gelerek karısını ve çocuklarını darp ettiğine şahit olabiliyoruz. Bizler bu noktada ortak ikametgâha bir uzaklaştırma tedbiri talep ettiğimizde, bazen şu şekilde gerekçelerinin reddedildiği olabiliyor. Yargıç, verilen zarara ilişkin hastane raporu nerde diye soru sorabiliyor. Biz ise illa bir darp mı olması gerekiyor dediğimizde, yargıcın, ‘bu koşullarda ben tedbir veremem’ şeklinde cevap verdiğini müşahade ediyoruz. Yargıcın buradaki tavrı da anlaşılabilir. Çünkü tedbir kararı verildiğinde kişi, evin yüz metre yakınına yaklaşmıyor. Bu durumda o kişinin psikolojik hali daha da kötüye mi gidecek, bu karar ailenin tekrar birleşmesine bir yarar mıdır, zarar mıdır? Şüphesiz bunlar yargıç tarafından da karar sürecinde iyi analiz ediliyor. Fakat bu davalarda daha da ciddi davranılması gerektiği düşüncesindeyim. Çünkü kimse durduk yerde hayati tehlikesi olduğunu düşünerekten cumhuriyet savcılığına veya aile mahkemelerine başvurmaz. Bu sebeple tedbirin daha kolay alınması gerekiyor. Darp edildikten sonra değil, öncesinde alınması gerekiyor diye düşünüyorum. Verilen tedbir kararlarının infazı ile ilgili de birtakım sıkıntılar yaşıyoruz. Örneğin aile mahkemelerinin vermiş olduğu tedbir kararını alıp müvekkillerimize diyoruz ki, kararın biri bende, biri sende, bir diğerine evinin en yakınındaki karakola bırakıyorsun diyoruz. Bundan maksadımız, hakkında evden uzaklaştırma tedbir kararı verilen eş eve geldiğinde, kadının karakolu araması ve benim sizde tedbir kararım var, ekip

istiyorum diyebilmesidir. Fakat uygulamalarda müvekkillerim şöyle uygulamalarla karşılaşılıyorlar. Tedbir kararını götürüp verdiği karakola, oradaki görevli, 'buna ne gerek var kardeşim, ben burada evrak mı istifleyeceğim, bir sıkıntı olursa telefon edersin geliriz' şeklinde beyanda bulunuyor. Anlaşılan aile mahkemesinin kararı, emniyet teşkilatında pek anlaşılmıyor. Sonuç olarak bu infaz kararının uygulanabilmesi için, cumhuriyet savcılığının, aile mahkemesi yargıcının ve emniyet teşkilatının koordineli bir şekilde çalışması gerekiyor.” (Avukat- Erkek- İstanbul- 2008)

“Şimdi 4320 sayılı ailenin korunmasına ilişkin tedbir kararlarının uygulanmasında mutlaka sorunlar yaşanıyor ama bunu direk yasaya bağlayabilir miyiz? Hayır, yasaya bağlayamayız. Neden? Her birey birbirinden farklı, birinde uygulayabildiğiniz tedbirleri diğerinde uygulayamayabiliyorsunuz. Neden? Taraflardan biri dinlemeyebiliyor veya uygularken sıkıntı yaşayabiliyorsunuz. Onun peşinden hukukun diğer kuralları devreye giriyor. Yasanın tek başına eksik olduğunu düşünmüyorum ama bunun fiilen çok yeterli bir şekilde uygulanıyor mu dersiniz, uygulanmıyor. Neden? Buna başvuramayan çok fazla vatandaş var mesela bir defa bu kanunun bilinmesine rağmen bundan yararlanamayan yani diyoruz ya ilk önce her şeyde eğitim şart diye ilk önce insanların bir bilinçlenmesi gerekiyor. Mesela ben buna başvurursam tehdit alırım işte şöyle olur, beni öldürür, döver, söver, yolda yakalar. Kadın erkek hiç ayırmıyorum bakin kadın da olsa, erkek de olsa, çocuk da olsa böyle düşünüp zaten başvuruda çekiniyorlar. Başvurusunu yaptı uygulayıp uygulamama konusunda direk onların yetkileri yok ama hep bir çekince yaşıyorlar. Yani çok yasadan kaynaklandığını düşünmüyorum ama toplumumuzun o gelenekçi yapısı, hani daha yeni oturturmaya çalıştığımız bir şey olduğu için yani çok mükemmel şekilde uygulanabildiğini söyleyemeyeceğim. Ama direk bu yasadan mı kaynaklanıyor. Hayır, çok da

yasadan da kaynaklanmıyor. Her türlü etken bir arada.”
(Avukat- Erkek- Doğu Marmara- 2008)

“Yine yasalarla ilgili benim hiçbir problemim yok. Yasalar insan için konuluyor bunu hiç göz ardı etmemek gerekiyor. Uygulamada pek çok sorun var. Koruma raporu alınırken illa doktor raporu isteniyor. Yani kadın gidecek dayak yiyip gelecek. Yani böyle bir ironik komik demeyim ama acı bir gerçek var. Artık devletin, savcıların insanlara güvenmesi gerekiyor. Bizde her şeye şüpheyle yaklaşıyor. Bu da aslında aile kurumunu korumak gibi bir önyargıyla hareket edildiğinden kaynaklanıyor. Canım önüne gelen koruma kararı mı alacak durup dururken. Ama kimse durup dururken gidip koruma kararı almaz, durup dururken alıyorsa da yine sorun değil. Bence her önüne gelene bir savcı doktor raporu istemeden koruma kararı vermelidir. Çünkü o koruma kararı zaten gerektiğinde kullanılacaktır. Yani şiddet uygulayan kapıya dayandığında veya telefon ettiğinde ya da silah gösterdiğinde kullanılacaktır. Kullanılmayıp kenarda kalacaksa zaten kenarda kalacaktır. Onun için ben bu doktor raporu istenmesine ki uygulamada kimi istiyor kimi istemiyor fakat genelde istiyorlar, kesinlikle karşıyım. Tamamen şiddete uğrayanın çaresizliğini doğuruyor ve adalet kavramına güvenmemesine neden oluyor. Bu kesinlikle çok yanlış bir şey. Bu yasanın başarılı olduğunu da bu nedenle söyleyemeyeceğim. Bence önüne gelene ben savcı olsam koruma kararı veririm diyorum.” **(Avukat- Kadın- Ege- 2008)**

“Tedbirlerin uygulanmasında asıl problem, tedbir kararını alıp götürüp karakola veriyorsunuz, işte karakolla haberdar ediyorsunuz. Sonrasında eşi kapıya geldiği zaman karakol süresinde müdahale edemediği durumlar oluyor. Kadınların yeniden şiddete maruz kaldığı durumlar oluyor. Yani polisin veya jandarmanın hızlı hareket etmemesinden kaynaklanan sorunlar olabiliyor. Onların tebligat yaparken o kişiye ulaşmakta hani sanık ya da hakkında tedbir kararı

verilen kişiye ulaşmasında bir tebligat problemi ortaya çıkabiliyor. Savcılık aracılığıyla başladığınız zaman işleme yavaş gidiyor. Yani çok hızlı işlemesi gereken bir şeyken kendiniz yürütmeyip de Cumhuriyet Savcılığına başvurup onlar aile mahkemesine başvursun diye beklerseniz çok uzun sürüyor. Asıl problem bunlar tabi. Sanık durumunda olan kişi hukuken silah taşıma hakkı olan polis, asker vb gibi kişiye onun silahını teslim almakta güçlükler çıkabiliyor. Mesela bir asker, subay eşini dövüyorsa onun silahını polis alamıyor bu gibi uygulama da sıkıntılar çıkabiliyor. Pratik sorunlar var. Yasa başarılı ama neye göre başarılı. Şimdi yasanın adı ailenin korunması hakkında kanun, aile birliğinin devamını sağlayan bir kanun değil aslında. Yani bunun adına şöyle demek lazım aile içi şiddeti durdurma, önleme kanunu demek daha doğru. Çünkü şiddet uygulayan kişiyi bir şekilde yasayla dur, bak bu eve girmeni de engelliyorum, devamında boşanma da gelebilir diye bir gözdağı vermek bu. Yani aile birliğini sürdürmek değil zaten o evden uzaklaştırılan adam tekrar o eve döndüğünde sağlıklı, mutlu yeniden bir yuva kurmak da mümkün değil bence. Kurulabilir belki hani o uyarıyı çok dikkate almış mesela alkol nedeniyle böyle bir karar alınmış bir de tedaviye tabi tutulmuşsa o kişi dönüşü de olabilir ama kanunun adı doğru değil. Adı kadının şiddetten korunması kanunu ama bu birazcık şeyde hani meclisteki insanları ikna etmek için, çünkü şiddetten korunma kanunu dediğinizde çoğunluğun erkek olduğu bir mecliste kanun çıkarmakta mümkün olmazdı herhalde. Başarılı olduğu durumlar var. Nerde başarılı? Birincisi kadınlara en azından şiddete maruz kaldığında gidip rapor almaya zorluyor. Bunu sağladığı içinde erkek hakkında bir ceza davası açılmaya başlıyor. Yani cezasız kalmıyorlar en azından bunun farkındalar. Sahipsiz olmadığının kadınların farkındalar. Onu sağladığı için de başarılı denilebilir. Boşanma davalarında sonrasında burada alınan raporlar önemli oluyor. Boşanmada karşı tarafın kusurunu kanıtlama açısından delil olabiliyor. Yani

yetersizlikleri aslında içine bir nafaka hükmü var ama o nafakayla o evi sürdürmek olmuyor. İşte ev kira, kocanın adına kira sözleşmesi var, bir tek koca çalışıyor şimdi siz üç yüz milyon nafaka kararı verdiniz, evin kirası zaten dört yüz milyonsa o kadın onu da ödeyemeyeceği için evden istediğiniz kadar adamı uzaklaştırın bir faydası olmuyor yani. Öyle birtakım pratik problemler de çıkabiliyor.” (Avukat- Erkek- Ege- 2008)

“Tabi uygulamadan gelen aksaklıkların yasanın başarısızlığı olarak nitelemek yanlış olur bir. İkincisi şimdi ailenin korunmasına dair yasayı uygularken aldığımız bir tedbir kararı örneğin aile konutundan uzaklaştırma kararı, bu kararı aldığımız zaman ister istemez mahkeme savcılığa müzekkere yazıyor, savcılık mahalli karakola gönderiyor, karakol vatandaşı buluyor ve tebligat yapıyor. Şimdi tabi bu süreç zaman alan bir süreç. İşte yasa hızlandırılсын, elden takip yetkisi verilsin şöyle böyle diyor ama sonuçta çoğu zaman bu re’sen işleyen bir mekanizma olmuyor. Yani peşine takılacaksınız bir takım hızlandırmaları özellikle gayretinizle yapmak durumunda kalıyorsunuz. Bana göre mahkemeler ve savcılık koordinasyonunun çok hızlı olarak, aradaki o süreç kalkarak belki direk mahalli karakola geçmesi gerekir. Yani kararı karakola savcı vasıtasıyla infaz için bir emir niteliğinde değil de doğrudan doğruya mahkeme kararının karakol vasıtasıyla vatandaşa tebliği gibi yani aradaki savcılık süreci çıkarılırsa belki biraz daha işte azalmalar, hızlanmalar olur.” (Avukat- Kadın- İstanbul- 2008)

4320 sayılı Kanun gereğince verilen koruma kararlarının büyük yerleşim yerlerinde uygulamaya daha elverişli olduğu, küçük yerleşim yerlerinde imkânlardan kaynaklanan sıkıntılar yaşandığı belirtilmiştir.

“Tedbir kararlarının uygulanmasında yaşanan sorunlar olmakla birlikte sorunlar daha çok küçük şehirlerde mevcuttur. Büyükşehirlerde durum daha elverişlidir. Koruma

kararı verildiğinde çocuklar yetiştirme yurdunda, evden uzaklaştırma kararının alındığında savunmasız kalan kadınlar ise kadın sığınma evinde barındırılıyor. Fakat küçük şehirlerde her yerde böyle imkânlar bulunmamaktadır. Cumhuriyet Savcılığının görevlerinde de ciddi bir sorun yaşanmamaktadır. Yasanın bu haliyle başarılı olduğu söylenebilir.” (Avukat- Erkek- Batı Karadeniz- 2008)

“Yine burada da iş yükünün getirmiş olduğu bir takım sıkıntılar yaşanıyor. Özellikle de tedbir kararlarının bir an önce uygulanması gerekirken bu sürecin ağır işlediğini görmekteyiz. Başta da söylediğimiz gibi altyapıdan ve personel eksikliğinden kaynaklanan sorunlar, burada davayı ve verilen tedbir kararlarını doğrudan etkileyebiliyor. Yasanın getirdiği hükümler iyi ama tam olarak uygulandığında başarılı olacağını düşünüyorum. Gelecekteki durumu adına da şunu söyleyebilirim ki; mevcut adalet sistemindeki bu olumsuzluklar sürdükçe yasa tam olarak başarılı olamayacaktır.” (Avukat- Erkek- Kuzeydoğu Anadolu- 2008)

“Bizim ülkemizdeki en büyük sorunlarından biri yasanın çıkmasıyla onun uygulanabilirliğidir. Bugün mesela istinaf mahkemeleri vardır yasada ama hala uygulanabilmiş değildir. Çünkü bunun için artık adliyeler gerekli artık hakimler gerekli. Daha önce de söyledim bu kadar ayrılan bütçe payıyla bunların yapılması imkânsız. Önce yasa yapılıyor. Bizde çekindiğimiz nokta da oydu. Tamam yasa var ama bir de bu nasıl uygulanacak. Tabii ki 4320 sayılı ailenin korunmasına dair yasada da bu tip tedirginliklerimiz oldu. Ben yine de ellerinden geldiği kadar Cumhuriyet Savcılarının, emniyet görevlilerinin bunu gelen kararların infazında uygulamaya çalıştıklarını düşünüyorum. Özellikle kendi dosyalarımnda uzaklaştırma kararlarında bu tip örnekler yaşadım. Bunla uğraştık. Gittik emniyete, karakola gerekli tedbirlerimizi aldık ve bunun da infazını yaptık. Uymayanlar hakkında hapis cezası bile çıktığını biliyorum. Ama genel

olarak mutlaka sorunlar yaşıyordur. Özellikle ufak yerlerde, taşra da çok daha fazla yaşıyordur. Ama bunlarda, yasanın işleyişiyle zamanla çözülecektir.” (Avukat-Erkek- Orta Doğu Anadolu- 2008)

4320 sayılı Kanun’a göre aile mahkemelerince verilen kararlarının Cumhuriyet başsavcılığınca infazında genellikle bir savcının bu konuda görevlendirildiği, ancak görevli savcının diğer işlerini de yapmaya devam ettiği anlaşılmaktadır.

“Aile mahkemelerinin infaz için Cumhuriyet savcılığına gönderdiği kararlar için çalıştığımız adliyede bir savcı görevlendirilmiştir. Ancak görevli savcının tek görevi bu değildir, diğer infaz işlerine de bakmaktadır. Esasında daha önce de belirttiğimiz gibi iş kapasitesi de gözetilerek bir Cumhuriyet savcısının yalnızca aile mahkemelerinden gelen infazlarla görevli kılınmasının daha yararlı olacağını düşünüyorum” (Cumhuriyet Savcısı- Erkek- Ege – 2008).

“Cumhuriyet savcılığında infaz bürosunda bir personel aile mahkemelerinin kararlarının infazı işlemleriyle görevlendirilmiştir. Ayrıca bir Cumhuriyet Savcısı aile mahkemelerinin kararlarının infazı işlemiyle görevlendirilmiştir. Bununla birlikte görevli savcı diğer işlere de bakmaktadır. Çünkü bir yılda aile mahkemelerinden verilen bu tür kararların toplamı 150-200’ü geçmemektedir. Bu açıdan bir cumhuriyet savcısının sadece aile mahkemeleri kararları ile ilgili olarak görevlendirilmesi iş durumu düşünüldüğünde uygun değildir” (Cumhuriyet Savcısı- Erkek- İç Anadolu – 2008).

2.13.Aile Mahkemelerinde Fiziksel Koşullar

Aile mahkemelerinde, pek çok davada kişilerin 3. kişilerle paylaşmadıkları pek çok sırları, aile içi ilişkileri, mahrem alanları ortaya konulmak zorundadır. Kişiler için özel hayatlarının en gizli bilgilerini mahkemede ortaya koyabilmek kolay bir iş değildir. Bu

hususla insanların taşıyacakları kaygılar, bunları anlatabilmelerini güçleştirebilmekte; hatta engellemektedir (Çayabatmaz : 64).

Fiziksel mekan denilince öncelikle aile mahkemelerinin ayrı bir binaya sahip olup olmaması akla gelmektedir. Halen aile mahkemelerinin ayrı bir binaya sahip olanına rastlanılmamıştır. Aile mahkemeleri adliye binaları içerisinde diğer mahkemelerden bir farklılık olmaksızın görev yapmaktadır.

“Aile mahkemesinin fiziksel yapısının uygun olmadığını düşünüyorum. Aile mahkemesine gelen çocuklar, adliyede eli kelepçeli tutuklu sanıkları, polisi, jandarmayı, ceza mahkemesi duruşmasını bekleyen kişilerin kavgalarını görmektedirler ve bunlardan olumsuz etkilenmektedirler. Bu açıdan öncelikle aile mahkemelerinin diğer mahkemelerden müstakil bir binada ya da bina bölümünde faaliyette bulunmaları gerektiğini düşünüyorum.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemelerinin fiziksel yapısı ilgililer üzerinde ciddi bir etkiye sahiptir. Öncelikle mahkeme binasının ve duruşma salonunun düzgün olması ve aileye ilişkin özelliklerinin gözetilmesi gerekmektedir.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemelerinin ortamının diğer mahkemelerden farklı olması gerektiğini, daha huzurlu ve sakin bir ortam temin edilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Hâkim- Kadın- İç Anadolu- 2008)

Ülkemizde son yıllarda pek çok yerde yeni adliye binası yapılmıştır. Ancak, yeni adliye binalarında da aile mahkemelerine farklı bir yaklaşımın sergilendiğini söylemek güçtür. Ancak, yeni adliye binalarına, yeni bina olmalarından dolayı genel olarak ilk başlardaki olumlu yaklaşımın görülebildiği, bununla birlikte sadece adliye binasının yeni olmasının yeterli olmadığı anlaşılmaktadır.

“Şu anda çalıştığımız yer yeni bir adliyedir. Fiziki şartlar şu anda çok iyidir. Fiziksel olarak, mefruşat açısından

oldukça iyidir. Bu durumda, aile mahkemesine gelenler açısından olumlu izlenimler bırakıyor. Eski adliye binaları, bu açıdan olumsuz etkiye sahiptir.

Aile mahkemeleri, diğer mahkemelerden farkı olmalıdır. Biz, aile sorunlarını dinliyoruz, tarafları sulha davet ediyoruz. Aile mahkemelerinde duruşma salonu daha sıcak bir atmosferde olmalıdır. Duruşmaya delen vatandaşlara daha fazla zaman harcanabilmelidir. Aile mahkemelerinde karar vermek her şey değildir. Taraflar çözemedikleri sorunları mahkemede çözecekler. İş yoğunluğu bu hususu olumsuz etkilemektedir.” (Hakim- Erkek – Marmara – 2008)

Aile mahkemelerinde görülmekte olan davaların niteliği, tarafların durumu gözetildiğinde ailenin korunması amacına uygun olarak davaların sürdürülüp kararların etkinliğinin sağlanabilmesi açısından uzmanlar için işin koşullarına uygun çalışma ve görüşme odaları hazırlanması gerekmektedir.

Konuyla ilgili olarak görüşler şöyledir:

“Aile mahkemelerinde çalışan uzmanların öncelikle çalışma ortamları açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Aile mahkemesi bünyesinde görev alan bu kişilerin görevlerini en iyi şekilde yapabilmelerinin kendilerine tanınan çalışma alanlarının fiziki yapısıyla da ilgisi olduğu açıktır.” (Hakim- Erkek –Marmara – 2008)

“Fiziksel yapı o kadar yetersiz ki, çoğu kez uzmanlarla çocukları görüştüreceği yer bulamıyoruz. Zaman zaman odamı uzman görüşmesi için terk ettiğim oluyor. Odanın bu görüşmeler için ne kadar uygun olduğu da soru işareti.

Bu işi benimseyen, gerçekten çözmek isteyen kimseler yerel çözüm yolları da bulabilir. Örneğin, adliyenin kreşi bu görüşmeler için kullanılabilir. Çeşitli nedenlerle bu çözüm

yolu kabul edilmedi maalesef. Diğer taraftan uzmanlar için ayrı bir oda bile yok.” (Hakim- Kadın- İç Anadolu- 2008)

“Psikolog ve sosyal çalışmacılar için ayrı bir odamız yoktur. Bu kişiler görevleri gereği görüşmeleri yapacak oda bulamıyorlar. Buna ilişkin görüşme odalarının bulunması gerekmektedir. Üstelik aile mahkemesindeki davaların özellikleri dikkate alındığında örneğin çocuklarla yapılacak görüşme odalarının renk ve dekor açısından çocukları rahatlatıcı olması gerektiğini düşünüyorum ve bu konuda uzmanlara bilimsel açıdan bu odaların nasıl olması gerektiği konusunda çalışma yaptırдыm. Önerdiğim yapıyı taşımayan mevcut halin davaları olumsuz etkilediğini düşünüyorum.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Uzmanlara ilişkin fiziksel yapıdaki eksiklikler de tamamlandığında aile mahkemelerinden daha verimle sonuçlar alınacağını düşünüyorum.” (Hakim-Erkek-Marmara-2008)

“Diğer taraftan mahkeme bünyesinde çalışan uzmanların ayrı odaları olmalı, çocuklarla yapılan görüşmeler için uygun ortam hazırlanmalıdır. Uygulamada fiziki alt yapı o kadar yetersiz ki iki hakim bir odada oturuyoruz. Uzmanların yeri yok, çocuklarla görüşmelerde yer bulamıyoruz. Fiziki alt yapı çok yetersizdir.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

Uzmanların görüşme odası, gerekli şekilde düzenlenmelidir. Tarafların kendilerini ifade edebilecekleri huzurlu ve güvenli bir ortam sağlanmış olmalıdır. Bir Büyükşehir adliyesinde yer yokluğundan görüşmelerin E... pastanesinde veya adliye kafeteryasında yapıldığı tespit edilmiştir. Kafeteryada sigara dumanından gözleri yaşaran uzmanı gören tarafın, uzmanın kendi öyküsünden etkilenerak ağladığını sandığı olaylar vuku bulmuştur. Şu an itibarıyla, hiç olmazsa uzmanlarla görüşme odası sağlanana kadar, duruşma salonunda görüşme yapılması daha iyi olacaktır (Gençcan, 2006: 523).

Aynı şekilde uzmanların pek çok adliyede ayrı görüşme yapabilecekleri odalarının bulunmaması nedeniyle, uzman görüşmelerinin mahkeme koridorlarında, bazı adliyelerde koridorlardan dönüştürülen bölmelerde yapıldığı, bunun da pek çok olumsuzluğu beraberinde getirdiği ifade edilmiştir (Yüksel ve ark., 2006:9).

Uzmanların adliye araçlarını kullanmaları mümkün olmamaktadır. Araç ihtiyacı, kişisel girişimlerle giderilmeye çalışılmaktadır (Yüksel ve ark., 2006:10). Uzmanların, özellikle davalarla ilgili olarak ev ziyaretlerinde kullanabilecekleri araç bulunmadığı ve bunun ciddi sorunlara yol açabildiği taraflarca ifade edilmektedir (Gençcan, 2006: 524).

2.13.1.Mahkemeye Ulaşım ve Giriş-Çıkışlar

Adliyelerden ayrı bir binası olmadığı için genel olarak aile mahkemelerine ulaşım, giriş-çıkışlar, adliye içerisindeki diğer mahkemelerden bir farklılık taşımamaktadır. Aile mahkemesine dava veya bir işi nedeniyle gelen eşler, çocuklar ve diğer ilgililer, adliye binasına diğer mahkemeler için gelen kişiler ve görevliler ile aynı giriş ve çıkışları kullanabilmektedirler.

Son zamanlarda yapılan yeni adliye binalarında da aile mahkemelerine ulaşım, giriş-çıkışlara ilişkin olarak özel bir yaklaşıma rastlanılmamıştır.

2.13.2.Duruşma Salonu

Genel olarak aile mahkemelerinde görülen dava ve işler “aile”ye ilişkin, özel hayatın en mahrem alanına ilişkin sorunlara dayanmaktadır. Aileyi oluşturan eşler ve varsa çocuklar söz konusu sorunları kimi zaman ailenin ortamlarında paylaşmakta değişik nedenlerle zorluklar yaşayabilmektedirler. Duruşma salonlarının kişilerin önceden şuur altlarında bıraktığı soğuk yaklaşım, sorunların anlatılmasında anılan zorlukları daha da artırabilmektedir.

Aile mahkemelerindeki duruşma salonlarının, diğer mahkemelerin duruşma salonlarından farklı olmasına dikkat edilmelidir. Aile mahkemelerinin mevcut duruşma salonlarının

fiziksel durumu ve tasarımına bakıldığında, salonların soğuk görünümlü, insanı kaygılandıran, çok da iç açıcı olmayan durumda olduğu anlaşılmaktadır. Duruşma salonlarında hâkim, yüksek yerde oturarak otoriteyi temsil etmektedir. Otoritenin varlığı insanlarda mesafeli durma, kontrollü davranma eğilimleri ile korku ve kaygı duygularını birlikte getirebilir. Yüksek bir kürsüde bulunan otorite ise bu duyguların şiddetini artırır. Çünkü kişiler arasındaki mekânsal yakınlık veya uzaklık iletişimi doğrudan etkilemektedir. En azından hâkim ve tarafların konumlarının daha eşit bir mesafeye indirilmesi ve hâkimin kürsü yerine uygun bir masada oturması iletişimin kurulmasına daha çok yardımcı olacaktır. Ayrıca sağlıklı bir bilgi aktarımının sağlanabilmesi açısından duruşma salonlarının aydınlatma sistemleri ile renklerinin değiştirilerek insan doğasına daha uygun ve iç huzuruna hitap eder şekilde düzenlenmesi yararlı olacaktır (Çayabatmaz:.65).

“... Adliyesi şu anda yeni binasında faaliyet göstermektedir. Aile mahkemelerinin duruşma salonlarının fiziksel yapısının yeterli olmadığını düşünüyorum. Aile Mahkemelerinde ev ortamı sağlanmalıdır. Buraya gelenler huzurlu olmalıdır. Özellikle çocuklar için bunun sağlanması çok önemlidir. Ben dava sırasında çocuklarla görüşürken rahat olmalarını sağlamak açısından çüppeyi çıkarıyorum, çikolata ve benzeri şeyler bulunduruyorum ve böylece çocukla iletişim kurmaya çalışıyorum.”(Hakim- Kadın- İç Anadolu-2008)

“Halen yeni bir adliye binasında çalışmaktayız. Ancak aile mahkemelerinin duruşma salonlarının fiziksel olarak yeterli olmadığını düşünmekteyim. Öncelikle duruşma salonlarında, tarafların, vekillerin ve mahkeme hakiminin görebileceği şekilde mutlu aile resimleri, boşanmış ve pişman olmuş aile resimleri olmalıdır. Konulacak resimlerin, tarafların boşanma kararlarını etkileyen türde (çiçekler vs.) olmasına özen gösterilmelidir. Aile mahkemesi duruşma salonları, ağır ceza mahkemesi duruşma salonları ile aynı olmamalıdır.

Diğer yandan, uygun türde kişilerin gerginliklerini gidermeyi amaçlayan, rahatlatıcı türde müzik de olmalıdır.”
(Hakim- Erkek- İç Anadolu- 2008)

Şu anda vatandaş derdini anlatıyor; ancak duruşmada rahat olamıyor. Neden? Çünkü duruşma aleni olduğu için, aynı anda başka dosyaların tarafları, vekiller bulunmaktadır. Böyle bir durumda taraflar gizli duruşma da talep etmedikleri için re’sen gizlilik kararı verilememektedir. Bazen çok özel durumlarda anlatım rahatlığını sağlamak için başka davaları bekleyenleri usule aykırı da olsa duruşma salonu dışına çıkmalarını rica ediyoruz. Bu konuda anlayışlı davranılıyor, ancak konunun yasal düzenlemeyle çözümü gerektiğini düşünüyorum.”
(Hakim- Erkek –Marmara – 2008)

“Aile mahkemelerinin fiziki yapısının daha sıcak, klasik duruşma salonlarının atmosferinin dışında, tarafların ve Yargıcın daha yakın ve aynı seviyede oturdukları, çiçekler ve tablolarla renklendirilip yumuşatılmış hatta gürültü yapmayan, dikkat dağıtmayan, değişik şahsi veya ideolojik tercihleri yansıtmayan müzik ile rahatlatılmış bir hale getirilmesi gerektiği kanısındayım. Tarafların daha rahat ve stressiz ortamda, birbirlerinin göz ve yüz ifadelerini görüp değerlendirerek, birbirlerini gerçekten anlayarak yapılacak yargılamanın daha “Sahici” ve “Faydalı” olacağı kanısındayım. Halen yargılamalar, genel amaçlı ve birbirlerinden son derecede farklı fiziki olanaklara sahip, genellikle yüksek kürsülü ruhsuz duruşma salonlarında, gürültü ve karmaşa içerisinde ve yoğun iş yükü, çok sayıdaki dosya baskısı nedeniyle yarışır gibi yapılmaktadır. Bu da tarafların gerçek duygu ve düşüncelerini anlatamadıkları, sıkıntı ve stres yüklü “duruşma” seanslarını doğurmaktadır.”
(Hakim-Erkek-Ege-2008)

“Aile mahkemelerinde duruşma salonu daha sıcak bir atmosferde olmalıdır. Duruşmaya gelen vatandaşlara daha fazla zaman harcanabilmelidir. Aile mahkemelerinde karar

vermek her şey değildir. Taraflar çözemedikleri sorunları mahkemede çözecekler. İş yoğunluğu bu hususu olumsuz etkilemektedir.” (Hakim- Erkek –Marmara – 2008)

Aile mahkemelerindeki duruşma salonlarında hakimin oturduğu yerin, bu mahkemelerde kendisine tanınan görevinin niteliğini yansıtması gerektiği, aynı şekilde tarafların, vekillerin, uzmanların ve diğer kişilerin buldukları yerlerin de bu mahkemelerde görülen dava ve işlerin özelliklerine göre düzenlenmesi gerektiği avukatlar tarafından ifade edilmiştir.

“Şimdi özellikle bu hukuk mahkemelerinin yapıları yani fiziksel şartları hakimin oturduğu yer, insanların, vatandaşların, avukatların oturdukları yer zaten son derece abes. Çünkü hukuk mahkemelerinde davacı ve davalı yoksa tepeye oturttukları hakime zaten ihtiyaç yok. Bu bir ceza mahkemesi değil. Boşanacak kadın, boşanacak adam karşılıklı varlarsa yukarıda bir hakime ihtiyaç var. Bunlar evlerinde cici cici evliliklerini sürdürüyorlarsa zaten bir hakime ihtiyacımız yok. Yani hakimin niteliği karar veren, ahkam kesen biri değil. Aile mahkemeleri, Avrupa’da özellikle uygulaması uzlaştırmacı yapıdadır. İkincisi aile mahkemeleri kanunumuz buna uygun. Aile mahkemeleri İsviçre’de, Almanya’da, Macaristan’da birçok yerde bir kurumdur. Yani bir sosyal hizmet kurumudur. Ama bizde öyle yapılmadı. Bizde bir yargı kurumu olarak kuruldu... Uzlaştıracak kişi üstte olmamalıdır. Onlarla aynı mekânda olmalıdır. Sadece bu konularda bilgili, üstten bakabilecek ve objektif biri olduğunu düşündükleri için saygı duymalıdır ona. Ama ondan çekiniyor olmamalıdır. Ama o yüksekte olmamalı. O bir karar mercii olmamalı. Kararı o iki insan veriyor. O uzlaştırmacı kimliğinde olmalı bir. İkincisi bırakın uzlaştırmacı kimliğini önce daha sosyal bazda çözülmesi gerekiyor. Yani bu uzmanların arasında hukukçu uzmanlarında olması gerekiyor, hakimler dışında. Bunlar daha olumlu fiziksel şartlarda, masa, kürsüyle falan değil daha sohbet eder görüşme yapar tarzında bir mekânda olmalıdır... Aile mahkemeleri o nedenle fiziksel

yapısı da uygun değil. Bırakın onu şu anki durumu da fikirsel yapısına da uygun bir kuruluş değil.” (Avukat- Kadın- İç Anadolu-2008)

“Davaların pratikte seri bir şekilde ilerlememesi, zaman kaybı, çok büyük bir zaman kaybımız var. O neden kaynaklanıyor? Bir defa ya aile mahkemeleri o binadan ayrı bir bina yapıp oraya taşınacak, bütün ilçelere yine bakacak ve sayısı gerekiyorsa artırılacak ya da ilçeler bazında bölünecek. Yani başka çözümü yok. Ama bu da genel anlamda hep birbirine zincirleme bağlı olduğu için kökten bir çözüm bulunması gerekiyor.” (Avukat-Erkek-Doğu Marmara-2008)

Aile mahkemelerindeki duruşma salonlarının şu anki fiziksel yapısı, özellikle 12-13 yaş altındaki çocukların duruşmaya getirilmelerinde çocuklar üzerinde kalıcı olumsuzluklara neden olabileceği riskini taşımaktadır. Bu hususa aile hakimlerince dikkat edildiğini görmek güzel bir gelişmedir.

“Olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Aile hakimi olarak öncelikle mahkemeden en çok 13 yaş altındaki çocuklar etkilenmektedir. Ben bu nedenle olabildiğince çocukları duruşma salonuna getirmemelerini istiyorum. Çocukların dinlenilmesi gerekli ise daha rahat ortam oluşturulmasını sağlıyorum. Çocuklar duruşmada anne ya da babası hakkında kötü şeyler duyabildiği gibi gerginliklere de şahit olabilmektedir. Fiziki şartlar ne kadar iyi olursa olsun çocukları belirtilen psikolojik olumsuzluklardan korumak gerekir. Ben sadece velayet konusunda yaşı uygun olan çocukları tercihini sormak için duruşmaya alıyor, beyanını alınca da dışarıya çıkmasını istiyorum.” (Hakim- Erkek- İç Anadolu- 2008)

2.13.3.Bekleme Yerleri

Aile mahkemelerine özellikle duruşma için gelen eşlerin, çocukların, tanıkların ve ilgililerin bekleme yerleri, diğer

mahkemelere örneğin bir ceza mahkemesine gelen kişilerin bekleme yerlerinden farklı değildir. Hatta kimi zaman aile mahkemelerinin ayrı bir bekleme yeri bulunmamakta, diğer mahkemeler ile ortak alanlarda (mahkeme koridorlarında) beklenilmektedir.

Diğer yandan, aile mahkemelerinde bekleme yerlerinin yeterli olmaması, kimi zaman avukatların ve dava sahiplerinin sıralarını duruşma salonundaki izleme yerlerinde beklemelerine neden olabilmektedir.

Bu durum duruşmaların aleni olması, iş yoğunluğu gibi nedenlerle duruşma salonunda bir dava görölürken, duruşma salonunun arka tarafındaki bekleme yerlerinde, avukatlar, diğer davanın tarafları ya da başka kişiler bulunabilmektedir. Zaten duruşmada özel hayatlarına ilişkin beyanlarda bulunmakta türlü güçlükler yaşayan taraflar, çocuklar ve ilgililer, dava dışındaki belirtilen kişilerin duruşma salonunda bulunmalarından ayrıca olumsuz etkilenebilmektedirler.

2.14.Aile Mahkemelerinin Kurulmasına İlişkin Nüfus Ölçütü

4787 sayılı Kanun'un 2. maddesinin birinci fıkrasındaki "*Aile mahkemeleri, Adalet Bakanlığınca Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak her ilde ve merkez nüfusu yüzbinin üzerindeki her ilçede, tek hâkimli ve asliye mahkemesi derecesinde olmak üzere kurulur.*" hükmüne göre aile mahkemeleri merkez nüfusu yüzbinin üzerinde olmayan ilçelerde kurulmamaktadır.

4787 sayılı Kanun'un 2. maddesinin ikinci fıkrasına göre aile mahkemesi kurulamayan yerlerde bu Kanun kapsamına giren dava ve işlere, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesince bakılır.

Aile mahkemelerinin ilçelerde kurulmasında Kanun'da öngörülen nüfus ölçütünün yerinde olup olmadığı konusundaki görüşler, büyük çoğunlukla bu ölçütün yerinde olmadığı şeklindedir. Görüş sahiplerinin gerekçelerinde farklılıklar bulunmaktadır.

“Aile mahkemeleri her yerde olmalı, zaman içinde eksiklileri tamamlanır. 100.000 sınırını doğru bulmuyorum.”
(Hakim- Kadın- İç Anadolu- 2008)

“Yasa’daki 100.000 kriteri yerinde bir ölçüt değildir. Bunun yerine gelen dava sayısına bağlı olarak aile mahkemelerinin kurulup kurulmaması değerlendirilmelidir.”
(Hakim- Erkek- İç Anadolu- 2008)

“100.000 sınırlamasının yanlış olduğunu düşünüyorum. Aile toplumun temel taşı ise 100.000’in altında nüfuslu yerlerde de aile mahkemeleri kurulabilmelidir. Başlangıçta ağır ceza mahkemelerinin kurulduğu ilçeler ölçüt alınabilir. Ağır ceza mahkemelerinin bulunduğu yerde kurulacak aile mahkemelerine, tıpkı ağır ceza mahkemesine bağlı ilçeler gibi yargı çevresi verilmelidir.

Boşanma için gelenlerin ulaşımı sorunlara neden olmaktadır. Aynı araçla gelen eşler birbirlerine saldırıda bulunabilmektedir. Aile mahkemesi kurulamayan yerlerde asliye hukuk mahkemelerinin bu davaya bakmaları yerinde değildir. Çünkü zaten asliye hukuk mahkemelerinin iş yükü çok fazladır.” **(Hakim- Kadın- İç Anadolu- 2008)**

“100.000 ölçütünün yerinde olmadığını düşünüyorum. Bunun yerine 100,000’in altındaki ilçelerde yıllık aile davası sayısı 300’ü geçiyorsa buralarda aile mahkemesinin kurulması yoluna gidilmesinin daha uygun olacağını düşünüyorum.

Aile mahkemeleri ifadeleri bizzat almalı, talimatla dinlemeye başvurulmamalıdır.” **(Hakim- Erkek- İç Anadolu- 2008)**

“Nüfusu 100.000’in altında olan yerlerde aile mahkemesi kurulmamasını doğru bulmuyorum. Aile mahkemesi ihtiyaca göre kurulabilmeli, örneğin iş kapasitesine göre kurulacağına ilişkin daha esnek bir

düzenleme getirilebilmelidir.” (Hakim- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Nüfusu 100.000’inin altındaki yerlerde aile mahkemelerinin olmaması mahkemenin ihtisaslaşmasına engel olmaktadır. Bu durum aile mahkemesi kurulamayan yerlerde davaların daha uzun sürmesine neden olmaktadır.” (Hakim-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Nüfusu 100.000’in altında olan yerlerde de aile mahkemelerinin kurulmasının gerektiğini düşünmekteyim. Esasında bu konuda getirilen bu ölçüt yerinde değildir. Yasa’yla aile mahkemesi kurulmuşsa bu mahkemeler zamanla her yere açılmalıdır.” (Hakim- Erkek –Marmara – 2008)

“Asliye hukuk mahkemeleri aile mahkemesi sıfatıyla aynı davalara bakabiliyor ancak psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanı kadrolarına aile mahkemesi sıfatıyla görev yapan mahkemelerde de yer verilmesi daha yararlı olur.” (Hakim-Kadın-Ege-2008)

“Aile Mahkemelerinin Ailenin varlığını sürdürdüğü ve Adliye Teşkilatının var olduğu her yerde bulunması, Mahkemenin kuruluş gerekçesine (mantığına) uygun ve zorunludur. Personel ve yer yokluğu, imkan eksikliği hiçbir şekilde mazeret sayılamaz.” (Hakim-Erkek-Ege-2008)

“Bunun değiştirilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum. Bu ölçütün altında kalan kimi yerlerde aile mahkemesi ihtiyacı olduğunu duyuyorum.” (Cumhuriyet Savcısı- Erkek- Ege – 2008)

2.15.Türkiye’de Aile Mahkemelerinin Kamu Yönetimine Etkisi

1982 Anayasası “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” üst başlıklı üçüncü bölümünün 41. maddesindeki “Ailenin korunması” başlığı altında “Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile

uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilâtı kurar.” demektedir.

Anayasanın bu amir hükmü hem aile mahkemelerinin kuruluşunun hem de kamu yönetimindeki örgütlenmenin temelini teşkil etmektedir. Polis, jandarma ve sahil güvenlik gibi kolluk kuvvetleri; savcılıklar; çocuk mahkemeleri; adli tıp, hastaneler, sağlık ocakları gibi sağlık teşkilatları; Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, belediyeler gibi devletin diğer kurumlarının aileyle ilgili görevlerinin temellerinde Anayasanın bu maddesi dayanak teşkil etmektedir.

Genel olarak, kolluk birimleri bünyesinde soruşturmaya ilişkin iş ve işlemleri yürütmek üzere adli kolluk birimleri oluşturulmuştur. Adli kolluk; soruşturma işlemlerini yapan güvenlik görevlilerini ifade etmektedir (CMK md. 164). Soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılır. Adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir. Adli kolluk, adli görevlerin haricindeki hizmetlerde, üstlerinin emrindedir. Gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür.

Aile Mahkemeleri her ne kadar kamu yönetiminde yeni bir takım ekstra örgütler ortaya çıkarmasa da mevcut kamu kurum ve kuruluşlarına ve sivil toplum kuruluşlarına yeni iş ve görev yüklemiştir. Bu iş ve görevlerin kurumların kendi içyapılarında yeni birimler ortaya çıkaracağı beklenmelidir. Örneğin, polis, jandarma ve sahil güvenlik gibi kolluk kuvvetleri aile mahkemelerine giden süreçte adaletin ilk basamağını oluşturmaktadırlar. Bu kurumlar iş yoğunluğuna göre ailevi sorunlarla ilgilenecek personel görevlendirmektedirler. Bunun ileride bir büroya dönüşeceğini beklemek yersiz olmaz.

Diğer tarafta verilen yeni iş ve görevler bazı kurumları aktif ve fonksiyonel kılmıştır. Örneğin, aile içinde şiddetin yaşanması durumunda tarafların muayene olacağı ve şiddeti tespit ettirebileceği

ilk makam ya da kuruluşlar olarak her türlü sağlık kuruluşları gözükmektedir. Uygulamada, Adli Tabipliklerin bulunmadığı yerlerde, resmi bilirkişilik görevi, devlet hastaneleri hekimleri, bunların da bulunmadığı yerlerde sağlık ocağı hekimleri tarafından yerine getirilmektedir. Kanun’la üniversitelerin adli tıp ana bilim dallarına da resmi bilirkişilik sıfatı verilmiştir.

Ayrıca hâkimler, eşleri resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye; bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye; bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye ve ayrıca genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, kamu iktisadî teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye yetkili kılınarak bu kurum ve kuruluşlara yeni bir görev verebilmektedir.

Bunların yanında Kanun’da her aile mahkemesinde psikolog, pedagoğ ve sosyal çalışmacı öngörülerek bu müesseselerin gelişmesine vasita olmaktadır. Yani yeni bir meslek ortaya çıkmakta ve bu mesleğe işlerlik kazandırılmaktadır.

Aile Mahkemelerinin nihai fonksiyonu elbette aile fertlerini ayırmak, onları cezalandırmak değil onları birleştirmek, mutlu bir aile ve toplumun oluşturulmasına katkı sağlamaktır. Sorunlu aile bireylerinin topluma kazandırılmasında birden fazla kamu ve sivil toplum kuruluşuna ihtiyaç duyulmaktadır. Bu ihtiyaç da kurumlar arasında işbirliğini gerekli kılmaktadır. Her ne kadar bu koordinasyonun bu günkü haliyle ideal ve sorunu hallettiğini söylemek mümkün olmasa da henüz başlangıç aşamasında olan bu çabaların ileride daha iyiye gideceği söylenebilir.

Kanun her ne kadar mahkemeler; polis, jandarma ve sahil güvenlik gibi kolluk kuvvetleri; sağlık teşkilatları; Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü,

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu gibi devletin diğer kurumları ve sivil toplum örgütleri arasında açık bir koordinasyon şekli belirlememişse de dolaylı olarak bu koordinasyon görülmektedir.

Kanun'un 6. madde hükmüne göre Aile Mahkemesi "diğer kanunlardaki hükümler saklı kalmak üzere görev alanına giren konularda şu noktalarda karar verebilir:

"1. Yetişkinler hakkında;

a) Evlilik birliğinden doğan yükümlülükleri konusunda eşleri uyararak, gerektiğinde uzlaştırmaya,

b) Ailenin ekonomik varlığının korunması veya evlilik birliğinden doğan malî yükümlülüklerin yerine getirilmesine ilişkin gerekli önlemleri almaya,

c) Resmî veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye,

d) Bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye,

2. Küçükler hakkında;

a) Bakım ve gözetime yönelik nafaka yükümlülüğü konusunda gerekli önlemleri almaya,

b) Bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunan veya manen terk edilmiş halde kalan küçüğü, ana ve babadan alarak bir aile yanına veya resmî ya da özel sağlık kurumuna veya eğitimi güç çocuklara mahsus kuruma yerleştirmeye,

c) Çocuk mallarının yönetimi ve korunmasına ilişkin önlemleri almaya,

d) Genel ve katma bütçeli daireler, mahallî idareler, kamu iktisadî teşebbüsleri ve bankalar tarafından kurulmuş teşekkül, müessese veya işletmelere veya benzeri işyerlerine yahut meslek sahibi birinin yanına yerleştirmeye."

Aile Mahkemesince verilen bu kararların takip ve yerine getirilmesinde Kanun'un 5. maddesine göre atanan uzmanlardan biri veya birkaçı görevlendirilebilir.

Kanun'un "Aile Mahkemeleri bünyesinde bulunan uzmanlar" başlıklı 5. maddesine göre de; "*Her aile mahkemesine;*

1.Davanın esasına girilmeden önce veya davanın görülmesi sırasında, mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasındaki uyumsuzluk nedenlerine ilişkin araştırma ve inceleme yapmak ve sonucunu bildirmek,

2.Mahkemenin gerekli gördüğü hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konularla ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek,

3.Mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak,

Üzere Adalet Bakanlığınca, tercihen; evli ve çocuk sahibi, otuz yaşını doldurmuş ve aile sorunları alanında lisansüstü eğitim yapmış olanlar arasından, birer psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanır.

Bu görevlilerin bulunmaması, iş durumlarının müsait olmaması veya görevin bunlar tarafından yapılmasında hukukî veya fiilî herhangi bir engel bulunması ya da başka bir uzmanlık dalına ihtiyaç duyulması hallerinde, diğer kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar veya serbest meslek icra edenlerden yararlanılır..."

Özetle aile mahkemelerine gerek kamu gerekse özel kurum ve kuruluşlara görev verme yetkisinin verildiği görülmektedir. Ayrıca Kanun' hâkimlerin verdikleri kararlarda kendilerini sadece kamu kurumlarına görev vermeye sınırlamamalarını da öngörmektedir.

Devletin aile mahkemelerinin görev alanı içinde yer alan değişik kurumları arasındaki koordinasyon aile mahkemelerinin başarılı olması için gerekli hususlardan birisidir. Bazı bölgelerde koordinasyon sorunu bulunmazken bazen de bu koordinasyonsuzluk işleri sekteye uğratabilmektedir.

“Bizler pedagoğ ve psikoloğ gibi soysal hizmet uzmanların raporlarından mümkün olduğu kadar istifade ediyoruz, onların raporları bir yerde mahkemeleri de yönlendirebiliyor, mesela özellikle çocukların velayetlerinin düzenlenmesi konusunda soysal hizmet uzmanları anne yanında mı baba yanında mı kalmalarının belirlenmesi hususunda bizleri de hakimleri de aslında büyük bir yükten kurtardılar. Tabii, şu ana kadar tam olarak oturduğunu söyleyemeyiz, bu konu bana göre Türk hukukunda nispeten yeni sayılır, ama gelişerek devam edeceğine inanıyorum.”
(Avukat 2, Erkek, Orta Anadolu, 2008)

“Burada psikoloğların, sosyal çalışmacı ve pedagoğ gibi uzmanlarımız var, faydalı oluyorlar ve gayet güzel de raporlar geliyor; pratik olarak dediğim gibi henüz sulh ile çözdüğümüz aile ihtilaflarının sayısı çok az, zamanla belki daha çoğalacaktır; ama halihazırda en çok yararlandığımız, velayet konusunda kime vereceğimize tereddüt ettiğimiz zaman, aklımda şüphede olduğunda ben onlardan ben o arkadaşları görevlendiriyorum. Faydası şu oluyor, doğal olarak o arkadaş, o işin üniversite tahsili almış uzmanı olduğu için, önce anne ile baba ile konuşuyor, bizim duruşma salonunda duruşma sırasındaki vakit darlığından, dosyaların çokluğundan veya ortamın niteliği gereği o kadar ayrıntıya inemiyoruz zaten o kadar işin uzmanı da değiliz, ikincisi daha önemlisi o arkadaşlar evlere gidiyorlar, annenin evine gidiyor babanın evine gidiyor, ortamı da görüyor ve dolayısıyla gayet güzel raporlar veriyorlar, çocukla da iletişim kuruyorlar, uzmanlık sahası gereği çocuğun dilinden de anlıyorlar ve çok güzel raporlar veriyorlar. Mesela diyor ki, annenin evi 3 oda 1 salon, düzenli tertipli, sobalı, çocuğun ayrı bir odası var, oyuncakları var; yani çocuğun yaşadığı ortamı siz aklınızda canlandırabiliyorsunuz, yani onun resmini dosyaya yansıtabiliyor; velayet konusunda özellikle çok faydalı oluyor.”
(Hakim 2, Erkek, Orta Anadolu, 2008).

“Mesela çocukları koruma kararı alırsınız, eğitim tedbiri, sağlık tedbiri alacaksınız ama bazen velayet konusunda anne ve baba her ikisi de mahsurlu olabiliyor, biz bu durumda çocuk korunma altına mı alınsa gibi düşüncemiz olduğu zaman, bazı hakimlerde biz önce velayeti birine verelim de ne olursa olur gibi düşünceler olabiliyor, çünkü konu çözülüyor gibi görünüyor ama devamında bu çocuğun neye ihtiyacı var, acaba gerçek bir vasiye mi ihtiyacı var, vesayete mi ihtiyacı var, korunmaya mı ihtiyacı var, bunların da devamında gelmesi lazım, bunun bir alt yapısının olması lazım ki, o yok.

SSK ve Bağkur’un birleşip Sosyal Güvenlik Kurumu oluşturulması gibi, keşke sosyal hizmet kurumları Çocuk Esirgeme Kurumu, Aile Mahkemesi ve Çocuk Mahkemesi hepsi bir çatıda birleşse veya aralarında bir ilişki olabilse, öyle bir şey yok, işte sıkıntı orda.” (Pedagog, Erkek, Orta Anadolu, 2008)

“Olumlu etkileri tabii ki var. Çünkü neden? Dediğim gibi hakimin görevi hukuku uygulamak, kanunları uygulamak. Pedagogun görevi farklıdır. Sosyal çalışmacının görevi farklıdır. Psikologun görevi çok farklıdır. Kimse kimsenin yerine geçip onun görevini yerine getiremez. Hakimde bunu yapamaz.” (Avukat1, Kadın, Batı Marmara, 2008)

“Koruyucu tedbirlerle ilgili Emniyetle, eğitimle ilgili Milli Eğitim Bakanlığıyla, barınmayla ilgili SHÇEK ve sağlıkla ilgili Sağlık Bakanlığıyla yazışmalar olması gerekiyor. Yazışmalar prosedürler çok uzun. Tüm tedbirler için yazışmalar yapılırken çocuk yıpranıyor. Bizim bağlı olduğumuz mahkemede ve hakimlerde bu yetki olmalı. Mahkemeden aynı gün karar çıkartılıyor ama uygulamada sıkıntı var.” (Pedagog, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)

“Biz randevu veriyoruz. İnsanlar odamız var sanıyor, uzmanız çünkü. Taraflar geliyor ve biz onlara “kusura bakmayın bir odamız yok” dediğimizde şaşırıyorlar. Tamam

Avrupa'ya uyacağız demişler ama alt yapı yok. Siz necisiniz? Ne yapıyorsunuz? diyorlar. Biz çok fedakarlıklar yapıyoruz. Raporları evimizde kendimiz yazıyoruz. Çalışma geceye kayıyor ve uykusuz kalıyoruz. Tanımını iyi yapamamışlar. Kalemimiz var ve kalemde çalışanlar bizi kendileriyle eş görüyorlar. Kalemdeki memurlarla sıkıntı yaşıyoruz. Bize karşı çok sertler. Bize karşı daha yumuşak olabilirler. Onların işini yapmak durumunda kalıyoruz. Aile ziyaretlerinde uzmanlardan memnun taraflar. İletişimde kendi telefonlarımızı kullandığımız için sıkıntı yaşıyoruz. Maddi açıdan sıkıntılı. Maaşlarımız az.” (Sosyal Çalışmacı1, Kadın, Ege, 2008)

“Raporların etkisi çok fazla. Hakimin karar veremediği dosyaları bize gönderdiği için raporlarımızı dikkate alarak karar veriyor.” (Pedagog, Erkek, Doğu Marmara, 2008)

Koordinasyon başlığı altında anlatılanların yanında onlara ek olarak infaz aşamasında yaşanan idari sıkıntıların ayrı bir başlıkta ele alınması daha yerinde olabilir. Yargılamanın bitip infaz aşamasında bazı idari sorunların yaşandığı görülmektedir. Bunların bir kısmı süreçle, bir kısmı işin doğasıyla bir kısmı da koordinasyonla ilgilidir. Ancak bazı yargı bölgelerinde de hiçbir problemin olmadığı görüşülenlerce belirtilmektedir. Görüşülenler idarece yeni örgütlenmelere gidilmesi şeklinde bazı tekliflerde de bulunmaktadır. İdarenin aile polisi teşkilatı kurması bunlardan birisidir. Bir diğeri de bazı savcılarının sadece aile mahkemesi işlerine tahsis edilmesidir. Bazı savcılar savcılarının sadece aile mahkemelerinden gelen infazlarla görevli kılınmasının daha yararlı olacağını düşünmelerinin karşısında yılda 200 civarındaki dava için bir savcıyı tutmanın doğru olmadığı yönde de görüşler vardır. Konuyla ilgili bazı alıntılar şu şekildedir.

“Tedbir kararının uygulanması emniyete bırakılmamalı. Ben çocuk polisi gibi aile polisi olması gerektiğini düşünüyorum. Savcılığa gönderilen kararları

savcılık emniyete gönderiyor. Emniyet diğer işlerine göre bunu benimsemiyor, infaz çoğu zaman vakit kaybıyla sonuçlanıyor. 4320 sayılı Yasa ile ilgili talepleri genelde kabul ediyoruz ve verdiğimiz kararlara genelde uyulmaktadır.” (Hâkim1- Kadın-İç Anadolu-2008)

“Mahkememiz bünyesinde 4320 sayılı Yasa’ya dayalı verilen koruma kararlarının infazı için Cumhuriyet Başsavcılığına yazı yazılmaktadır. İnfaz işlemlerinde şu ana kadar bir sorunla karşılaşmamıştır.” (Hâkim2- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Savcıların 4320 sayılı Yasa ile ilgili yetkileri özel olarak düzenlenip belirlenmelidir. Diğer yandan polisin konuyla ilgili olarak duyarlılığı artırılarak gerekirse yükümlülükleri yasayla düzenlenmelidir. İfademde özellikle polisten söz edilmesinin nedeni jandarmanın görev alanına giren bölgelerde oturan kişilerden 4320 sayılı Yasa’nın uygulanmasına ilişkin neredeyse hiç talep gelmeyiştir.” (Hâkim4- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Ancak, kolluk diğer işlerin yanında bu görevlere yeterince zaman ayıramamaktadır.” (Hâkim5- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Yaşanan sorunlar bulunmaktadır. Aile mahkemesi tedbir kararı verdiğinde savcılık bunu karakola göndermektedir. Karakol ise ilgiliyi çağırıp kararı tebliğ etmekle yetinmektedir. Herhangi bir denetleme yapılmamaktadır. Kararın infazında özellikle muhtarın ve kolluk birimlerinin varsa yasal boşluklar giderilerek işbirliği yapması sağlanmalıdır. Tıpkı denetimli serbestlikte olduğu gibi muhtarın, kolluğun ve gerekli olan örneğin, belediyenin işbirliği yapması ve duyarlı olmaları sağlanmalıdır.” (Hâkim1- Erkek-Marmara- 2008)

“Koruma tedbirleri açısından kurumlar arası iletişim ve bilgilendirme olmalı.

Aile danışma merkezleri çok az ve ücretli. Ücretsiz aile danışma merkezleri SHÇEK tarafından kurulmalı.

Yetişkinler için verdiğimiz Danışma Merkezlerine yönlendirmede bu merkezlerin pahalı ve yetersiz oluşu nedeniyle sonuç alınamadığını; bunun çözümü için ücretsiz Danışma Merkezleri kurularak yaygınlaştırılması gerektiğini düşünüyorum.” (Hâkim2- Kadın-İç Anadolu-2008)

“Tebliğden sonra ilgilinin karara uygun davranıp davranmadığının sürekli olarak takibinde kolluk uygulamasında sıkıntı bulunmaktadır. Kolluk ilgiliyi 24 saat takip etmemektedir. Polisin de bu konuda gerekçeleri vardır; personel, araç gereç ve diğer eksiklikler gibi. Poliste yalnızca bu işlere bakan örneğin aile polisi şubesi gibi bir birim kurulmalıdır. Bu birim uzman kadrolarla desteklenmelidir.

Şu ana kadar jandarma bölgesinden 4320 sayılı Yasa'nın uygulanmasına ilişkin bir tedbirle karşılaşmadık.” (Cumhuriyet Savcısı1- Erkek- Ege – 2008)

“Aile mahkemelerinin infaz için Cumhuriyet savcılığına gönderdiği kararlar için çalıştığımız adliyede bir savcı görevlendirilmiştir. Ancak görevli savcının tek görevi bu değildir, diğer infaz işlerine de bakmaktadır. Esasında daha önce de belirttiğimiz gibi iş kapasitesi de gözetilerek bir Cumhuriyet savcısının yalnızca aile mahkemelerinden gelen infazlarla görevli kılınmasının daha yararlı olacağını düşünüyorum.” (Cumhuriyet Savcısı1- Erkek- Ege – 2008)

“Ayrıca bir Cumhuriyet Savcısı aile mahkemelerinin kararlarının infazı işlemiyle görevlendirilmiştir. Bununla birlikte görevli savcı diğer işlere de bakmaktadır. Çünkü bir yılda aile mahkemelerinden verilen bu tür kararların toplamı 150-200'ü geçmemektedir. Bu açıdan bir cumhuriyet savcısının sadece aile mahkemeleri kararları ile ilgili olarak görevlendirilmesi iş durumu düşünüldüğünde uygun değildir.” (Cumhuriyet Savcısı2- Erkek- İç Anadolu – 2008)

“Genellikle bilirkişilerin tavsiyelerine pek fazla itibar edilmiyor. Mal kaçırmayı önlemeye yönelik ihtiyari tedbirlerde, tarafların teklifi ile de bağlıyız. Sağlık kuruluşuna göndermeyi uygulaymıyoruz, uygulayamıyoruz daha doğrusu. Çünkü bu konuda alt yapı uygun değil, örneğin bir sağlık kuruluşuna yerleştirildiğinde, bunun masrafını devletin karşılaması gerekiyor, o kurum ona atıyor, o kurum ona atar, işin açıkçası davanın sürüncemede kalmasına neden olur, talep de olmadı.” (Hâkim 1, Kadın, Orta Anadolu, 2008)

“Kolluğun yeterli bilgiye sahip olmaması, adli kolluğun olmaması sıkıntı yaratıyor.” (Hakim 1, Kadın, Orta Anadolu, 2008)

“İnfazında yaşanan bazı sorunlar var, bu da ihtisaslaşma, ihtisas mahkemesi olduğu için zamanla oturacaktır ve yerleşecektir. Daha çok, en çok karşılaşılan sorun infaz sırasında, bizim güvenlik güçlerimizin, polislin ve jandarmanın, kolluk kuvvetlerinin, işte kültürel nedenlerle, bu karı koca kavgasıdır girmemek gerekir anlayışının ve algılayışının hala yerleşik olmasından kaynaklanıyor, ama bu da zamanla yıkılacak ve kırılacaktır.” (Hâkim 2, Erkek, Orta Anadolu, 2008)

“Kendi görevime ilişkin yok, bizim şöyle bir sıkıntımız var, Avrupa Birliği uyum yasaları kapsamında böyle bir kadro açıldığı için ve bu kadroda daha öncesi yok, personel bilmiyor, hakimler savcılar bilmiyor, bizim mesela en büyük sıkıntımız bizi adliyenin psikologu, pedagoğu veya sosyal çalışmacısı olarak görüyorlar, ondan sonra çeşitli özlük haklarımız, maaşlarımız ve tazminatlarımız ile sıkıntılarımız var ama çok ayrıntıya girmeyelim.

Bunun dışında, fiziksel şartlarda biraz sıkıntı çekmiştik; yani oda, bilgisayar, işte görüşme odası diyoruz hala onu yapamıyoruz, işte evlere gidiyoruz tarafların arabası ile gitmek zorunda kalıyoruz, taraflarla biz o kadar muhatap olmak istemiyoruz, gidip evini görüp gelmek istiyoruz ama işte

araba ile ordan oraya, ordan karşı tarafın evine, ordan okula gitmek zorunda kalıyoruz. Bir de bizim harcırâh kanunu ile sıkıntımız var, biz harcırâh alamıyoruz, evlere falan gidiyoruz, normalde mübaşir ve kimlik memurları alabiliyor, kanunda açıkça diyor tebligat dışında görevini yapmak için görev yerini terk eden her memur harcırâh alır diyor, ama biz onu alamıyoruz, bu enteresan, hâlbuki biz tek başımıza evlere gidiyoruz, okula gidiyoruz, karşı tarafın evine gidiyoruz, sabah çıkıyoruz, öğleye anca gelebiliyoruz, yani sıkıntılar oluyor, ama yavaş yavaş oturacağına inanıyorum, düzeleceğine inanıyorum. Hâkim ve savcılar Kanun'a bakıyorlar, Kanun'da olup da bize engel çıkartacak hiç bir durumları olmadı, olmuyor da zaten. Bizim acil sıkıntımız falan olduğu zaman sağ olsunlar ilgileniyorlar, öyle bir sıkıntımız yok.” (Pedagog, Erkek, Orta Anadolu, 2008)

“Uzmanlar daha etkin olabilir. Dosya kapandığında aile ile irtibat kesiliyor. Takip mekanizmasının olması gerektiğine inanıyorum.” (Pedagog, Erkek, Doğu Marmara, 2008)

4320 Sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun, kamu kurumlarının kanun kapsamındaki meselelerin ayrı bir çerçeve içinde ele alınması gerektiği farkındalığının doğmasına vesile olmuştur. Gerek sivil toplum gerekse kamu kuruluşları konunun sadece bürokratik ve kuralların uygulanması şeklindeki bir işlem olmadığı, meseleye daha hassas yaklaşılması gerektiği bilincini edinmeye başlamışlardır. Ancak bu bilinçlenme konuyla ilgilenenlerin uzun süre bu görevlerde kalmalarıyla kalıcı hale gelecektir. Yoksa kamu yönetimindeki genelde uygulanan ani yer değişiklikleri ilgili personelin işlere her seferinde yeniden adapte olmalarına yol açacaktır ki bu da en azından vakit kaybıdır.

Mahkemelerimizin aile mahkemesi şeklinde yeni bir örgütlenmeye gitmesi olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmektedir. Bütün görüşülenler böyle bir teşkilatlanmaya gidilmesinin olumlu bir gelişme olduğunda hemfikirdirler.

İhtisaslaşmayı sağlayınca hakimler kararları daha hızlı ve sağlıklı vermekte ve Yargıtay'da onay oranı artmaktadır. Aktörler daha hassas davranmaktadırlar.

“Diğer yandan aynı konulara bakılıyor olmasından dolayı verilen kararlardan dolayı isabet oranı artmıştır. Halen çalıştığım mahkemede verilen kararların Yargıtay tarafından onay oranı % 92-93'tür. Davaların bitirilmesi de kısalmıştır. Ancak iş yükü her geçen gün artmaktadır.”

(Hakim4- Erkek- İç Anadolu- 2008)

Bununla birlikte yargılamada görevli aktörlerin görevlerini hakkıyla yapmaları mahkemenin başarısının birinci şartıdır. Bu uzmanlaşma da zamanla oturacaktır. Yoksa mahkeme sorunları çözmeden hatta daha da artırarak işlemeye devam edebilir.

“Türk insanı geçirgen ilişkileri olan, sınırları olmayan ilişkiler kuran insanlardır. Aile mahkemelerine gelen insanlar birçok kişinin elinden geçmiş oluyor. O arada yaşanan müdahaleler yararlı olduğu kadar zararlı da oluyor. Bizim hiç görmediğimiz barıştırılan bir sürü insan var. Ama eminim bize gelip de sorunları çözülecekken çözülmeyen de bir sürü insan vardır. Aile mahkemeleri bu noktada işleri birbirine katmakta duruyor. Aile mahkemelerine gelmeden bir ara merkez, aile danışma ağı olmadığı için çok basit sorunların çok daha büyümüş halleriyle uğraşmak zorunda kalıyor. Çok dosya var.

Doğru uygulama ama dosyanın hangi aşamada verileceğini hakimlerin takdiri kötü bir durum. Hakimler aile yasasını biliyor, ötesini bilmiyor. Takip mekanizmamız yok. Aile mahkemesi hakimleri diğer hakimler gibi düşünüyor ve ellerindeki dosyayı ne kadar çabuk bitirirse o kadar sicillerine olumlu yansıyor. İnsanların 15-20 senede yarattıkları çatışmayı 2 günde çözmeyi kimse bekleyemez. (Piskolog1, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

Hem yeni hâkim, savcı, sosyal çalışmacı, psikolog, pedagog gibi görevlilerin hem de eskilerin yeni bilgilerle donatılması için hizmet içi eğitime tabi tutulmaları gerekmekte ve idare bu yönde gerekli adımları atmak durumundadır. Görüşülenlerin hemen hepsi bu konunun önemi üzerinde durmaktadırlar. Bazı görüşülenler ise aldıkları hizmet içi eğitimin içeriğinden memnun görünmemektedirler. Dolayısıyla idare yapacağı hizmet içi eğitimlerde amaca yönelik ve içi dolu bir eğitimi hedeflemelidir.

“Uzmanlara eğitim verilmesi gerekmektedir. Çünkü uzman kadrosunda olanlar eğitim fakültesi mezunu dahi değildir. Daha önce görev yapan uzmanlar içinde kimya bölümü mezunu ya da biyolog olan kişiler vardı. Geliş kaynakları itibariyle beklenen uzmanlık donanımına sahip olunmadığı için bu tür uzmanların değerlendirilmeleri sağlıklı olamamaktadır.” (Hakim2-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemesi hâkimi ve uzmanlar için hizmet içi eğitimin gerekli ve yararlı olduğunu düşünüyorum. Aile mahkemesine fen bilgisi öğretmeni uzman olarak atanabiliyor. Böyle bir uzman, hizmet içi eğitimden geçmeden aile mahkemesinde çalışabiliyor ki, eğitim ihtiyacı doğuyor.” (Hakim4-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Hizmet içi eğitimi aile hâkimi olarak aldım. Hizmet içi eğitim faydalı, ancak bizde zorunlu değildir. Fransa’da aile hâkimlerini atama yapıldığı anda hizmet içi eğitime alıyorlarmış. Biz de öyle olmalıdır. Psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacılar açısından da hizmet içi eğitimin gerekli olduğunu düşünmekteyim.” (Hakim5-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Hizmet içi eğitim özellikle yardımcı uzman personel yönünden son derecede yetersiz olup eksikliği dosyalara daha sübjektif, yetersiz ve yaklaşım karmaşası içerisindeki mütalaalar olarak yansımaktadır.” (Hakim2-Erkek-Ege-2008)

“Mahkememize gelen insanlar psikolojisi bozulmuş insanlar, birbirleriyle kavgalı, sorunlu. Kalem personeli de dâhil zamanımız bu insanlarla geçiyor. Bu nedenle kalem personeli de dâhil hâkimler zaman zaman rehabilite edilmeli.

Kalem personeli, uzmanlar meslek içi eğitime tabi tutulmalı.

Vereceğimiz kararların etkilerini bilmek ve ona göre karar vermek bakımından çocuk yuvası, kadın sığınma evleri gibi yerler hakkında meslek içi eğitim kapsamında tanıtıcı bilgi verilmeli mümkünse aile hâkimlerince ziyaret edilmeli.”
(Hakim1- Kadın-İç Anadolu-2008)

“Bir aile mahkemesi hakiminin 3-4 yıl sonra görevli olduğu mahkemenin değiştirilmesinin yararlı olacağını düşünüyorum. Çünkü bu mahkemelerde çalışan hakimlerin sürekli aile sorunlarıyla iç içe olmalarından dolayı psikolojileri bozulabilmektedir. Etrafa, ailesine şüphayle bakmaya başlamaktadır.”
(Hakim2- Erkek-İç Anadolu-2008)

“Aile mahkemelerine örneğin iki yıllık tecrübesi olan hakim verilmemelidir.”
(Hakim1- Erkek-Marmara-2008)

“2005 Ocak'ta başladım. Geçen yıl 2007 yazın eğitim yaptılar. Yanlışı yaparak öğrendik. Hâkimlerimiz, kalem personeli, avukatlar bizimle birlikte öğrendi. Aşırı ihtiyacımız vardı hizmet içi eğitime. Bakanlıkta ve alanda uzman hocalar katıldı. Üniversiteden hocalar katıldı. Bizlerin konumu konusunda bilgiler verdiler.”
(Pedagog, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)

“Aldığımız eğitim eksik. Yeni atananlara eğitim verilmeli. Yazdığımız raporları inceleyip bize dönüt vermeliler. Hocaların bize yol göstermesi gerekmektedir.”
(Piskolog1, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

“2-3 kez eğitime tabi tutulduk. Bunların hizmet içi eğitim olması konusu tartışılır. Daha çok tanışma toplantısı

niteliğindedir. Bizim bütün itirazlarımıza rağmen yapılan hizmet içi eğitimi yüzeysel geçtiler. Ben kişisel eğitimim dışında buradan bir katkı sağlayamadım. Kendimi eğitmek yönünde çaba harcadım.” (Pedagog, Erkek, Akdeniz, 2008)

“Biraz önce de dediğim gibi hizmet içi eğitime tabi tutulduk ama çok da faydalı olmadı. Ben şahsi olarak kendimi yetiştiriyorum.” (Psikolog1, Kadın, İstanbul, 2008)

Fiziksel mekânın insanları olumlu ve olumsuz şekilde etkilediği yapılan pek çok araştırmada görülmüştür. Konunun mahkemeler olması durumu daha da hassas kılmaktadır. Mahkemelerin zaten işin tabiatı gereği soğuk olan yapısının fiziki düzenlemelerle bir nebze olsun giderilmesi yerinde olacaktır. Kamu yönetimine bu mekânların düzenlenmesinde önemli bir iş düşmektedir. Özellikle çocukların da işin içinde olduğu aile davalarında mahkemenin fiziksel mekânının tarafları ve çalışanları olumlu yönde etkileyecek bir biçimde olması gerekmektedir. Görüşülenler genel olarak aile mahkemelerinin fiziksel yapısının uygun olmadığını belirtmektedirler. Sadece bir mahkemede yeni yapılan binalarının yeni anlayışla düzenlendiği ve bunun da oradaki herkes üzerinde olumlu etkisinin olduğu belirtilmiştir. Bu da yönetime daha amaca uygun binaların yapılması gereğini göstermektedir.

“Fiziksel yapı o kadar yetersiz ki, çoğu kez uzmanlarla çocukları görüştüreceği yer bulamıyoruz. Zaman zaman odamı uzman görüşmesi için terk ettiğim oluyor. Odanın bu görüşmeler için ne kadar uygun olduğu da soru işareti.

Aile mahkemelerinin ortamının diğer mahkemelerden farklı olması gerektiğini, daha huzurlu ve sakin bir ortam temin edilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Hâkim1- Kadın- İç Anadolu- 2008)

“Olumlu ve olumsuz etkileri vardır. Aile hâkimi olarak öncelikle mahkemeden en çok 13 yaş altındaki çocuklar etkilenmektedir. Ben bu nedenle olabildiğince

çocukları duruşma salonuna getirmemelerini istiyorum. Çocukların dinlenilmesi gerekli ise daha rahat ortam oluşturulmasını sağlıyorum. Çocuklar duruşmada anne ya da babası hakkında kötü şeyler duyabildiği gibi gerginliklere de şahit olabilmektedir.” (Hâkim2- Erkek- İç Anadolu- 2008)

“Aile Mahkemelerinde ev ortamı sağlanmalıdır. Buraya gelenler huzurlu olmalıdır. Özellikle çocuklar için bunun sağlanması çok önemlidir. Ben dava sırasında çocuklarla görüşürken rahat olmalarını sağlamak açısından çüppeyi çıkarıyorum, çikolata ve benzeri şeyle bulunduruyorum ve böylece çocukla iletişim kurmaya çalışıyorum.” (Hâkim3- Kadın- İç Anadolu- 2008)

“Aile mahkemesinin fiziksel yapısının uygun olmadığını düşünüyorum. Aile mahkemesine gelen çocuklar, adliyede eli kelepçeli tutuklu sanıkları, polisi, jandarmayı, ceza mahkemesi duruşmasını bekleyen kişilerin kavgalarını görmekteyler ve bunlardan olumsuz etkilenmektedirler.” (Hâkim5-Erkek-İç Anadolu-2008)

“Şu anda çalıştığımız yer yeni bir adliyedir. Fiziki şartlar şu anda çok iyidir.” (Hâkim1- Erkek –Marmara – 2008)

“Aile mahkemelerinin binası mümkünse ayrı olmalı, bakılacak davaların özelliği dikkate alınarak dizayn edilmeli.” (Hâkim1- Kadın-İç Anadolu-2008)

“Fiziki şartlar daha iyi hale getirilebilir; bir kere çalışma ortamlarının ve hatta duruşma salonlarının dahi, genel havadan biraz daha uzak olması gerekir diye düşünüyorum; şöyle ki insanları terapi/teskin edici müzik verilebilir, ortam daha hoş ve nezih olabilir. Şu dar koridorda 3 mahkemenin de duruşması oluyor, 2 mahkemenin duruşmalarının çakıştığı gün, farz edin her mahkemede 50 dosya var, 2 şerden 200 kişi yapar, 200 kişi şu koridora

sığmıyor; ayrıca her bir tarafın 2-3 şer daha şahitleri olur.”
(Hakim1, Kadın, Orta Anadolu, 2008)

“Fiziksel yapı etkili. Normal bir vatandaş bile bu yapıdan etkileniyor. Uzmanlara tahsis edilen odalar yok. Biz görüşmelerimizi duruşma salonlarında yapıyoruz. Dosyaların, dolapların olduğu bir ortam; yeterince soğuk bir atmosfer. O insanı önce rahatlatıp sonra görüşme yapıyoruz. Görüşmeci odaya girdiği an kafasında sizinle ilgili bir intiba oluşuyor. Bir masa, uyduruk bir sandalye. Gelen kişi de, işte varolan boş bir yere oturuyor. Ortam bir defa direkt eksi ile başlıyor. Oysa gelen kişi sakin, dingin bir ortamda görüşme için düzenlenmiş bir mekânda olsa daha iyi sonuçlar verecek.”
(Pedagog, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)

“Burada çok kavga çıkıyor. Adliyenin içinde olması tamamen sıkıntı. İnsanların kabilecek gelmesi kavgaları artırıyor. Çocukların buraya gelmesi, çocukların dünyasında olumsuz sonuçlar doğuruyor. Aile mahkemelerinde insanlar yargılandığını düşünüyor. Aile yargılanabilir mi? İyi ya da kötü yoktur, ancak kabul edilen ve edilmeyen vardır. Dolayısıyla kişisel bakıştır.”
(Piskolog1, Kadın, Batı Anadolu, 2008)

Özellikle çocuklar üzerinde olumsuz etkisi oluyor. Düşünsenize çocuk yaşta mahkeme görüyorlar, zaten adliyenin kendisi soğuk bir atmosfer, buna bir de ailelerinin boşanması eklenince daha da soğuk bir hal alıyor.
(Psikolog1, Kadın, İstanbul, 2008)

Bu konu ile ilgili basına da intikal eden şöyle bir örnekle de karşılaştık. Duruşma salonuna normalden daha fazla çiçekli bitki ve muhabbet kuşları yerleştirildi. Salonun bu genel görünümüyle karşılaştığımız vakit, botanik bir ortamda, kuş cıvıltıları içerisinde, tabi aile mahkemesi hâkiminin tutumuyla da birlikte, icra salonunun o kargaşadan insanı bir şekilde soyutladığına tanık olduk. En fazla

uzlaşmanın ve barışmanın yaşandığı salonda o aile mahkemesi salonu oldu. (Avukat3, Erkek, İstanbul, 2008)

“Vardır tabi olmaz olur mu? Benim şu anda üzüldüm yani. Geldim sabahtan beri gözlemliyorum, arabulmaya çalışıyorlar sözüm ona, ama kadın gitti gitti geldi. Sinirleri gerildi yani o an kaç tane insana laf anlatıyor. Herkes işte sen suçlusun, sen yalancısın veya hiç demiyor ki bu erkek ne yaptı böyle oldu. Her şeylerini biz gördük. ... Fiziksel yapısını psikolojik olarak oluyor. Ben mesela apartmanında çıkan bir olaydan davacı oldum da insan ister istemez strese giriyorsunuz. Psikolojik bir baskısı oluyor sizin üzerinizde.” (Aile Bireyi, Kadın, Ortadoğu Anadolu, 2008)

“Siz o sıkıntılı süreçte mahkemeye dikkat edemiyorsunuz yani o dönemde neresi olursa olsun size soğuk ve ürkütücü geliyor”. (Aile Bireyi, Kadın, Doğu Marmara, 2008)

“Evet bu konuda biraz genel konuşmak istiyorum. Yani ben oraya halamın oğlunun boşanma davası için gitmiştim. Fakat beklerken diğer duruşmaları da izleme imkanım oldu. Şunu söyleyebilirim biraz insanına göre muamele oluyormuş gibi gözlemledim. Yani hakimler karşısındaki insanın kılık kıyafetine belki de bilmiyorum ama tahsil durumuna göre bile değişiyor. Bizden önceki duruşmadaki kişiler biraz iyi görünümlü olmadığı için azarlanmıştı bayan hakim tarafından. Aile hakimiydi. Fakat benim kuzenime karşı tutumu normaldi. Azarlanmadı yani.” (Aile Bireyi, Kadın, Güneydoğu Anadolu, 2008)

Bir ihtisas mahkemesi olan Aile Mahkemeleri nüfusu 100.000’in üzerinde olan yerlerde açılmaktadır. Kurulmuşta mahkemenin iş yükünün ve hâkim, savcı sayısının azlığı düşünülerek küçük yerlerde açılmaması yoluna gidilmiştir. Ancak bu gerekçelerin yanına bu mahkemelerin fonksiyonel yönü ve dava yükü kıstaslarının da eklenmesinde yarar vardır. Nüfusu 100.000’in altında olmakla birlikte dava sayısı bu nüfustan daha fazla olan yerler olabilir. Tabii

bir mahkemenin kurulması kamu bütçesine önemli bir yük getirmekle birlikte adalet hizmetleri devletin asli görevleri arasındadır. Genel kanaat iş yüküne göre mahkemelerin açılması yönündedir. Bunun yanında her yerde açılması gerektiğini belirtenler de vardır.

“Aile mahkemeleri her yerde olmalı, zaman içinde eksiklileri tamamlanır. 100.000 sınırını doğru bulmuyorum.”
(Hakim1- Kadın- İç Anadolu- 2008)

“Yasa’daki 100.000 kriteri yerinde bir ölçüt değildir. Bunun yerine gelen dava sayısına bağlı olarak aile mahkemelerinin kurulup kurulmaması değerlendirilmelidir.”
(Hâkim2- Erkek- İç Anadolu- 2008)

“Boşanma için gelenlerin ulaşımı sorunlara neden olmaktadır. Aynı araçla gelen eşler birbirlerine saldırıda bulunabilmektedir. Aile mahkemesi kurulamayan yerlerde asliye hukuk mahkemelerinin bu davaya bakmaları yerinde değildir. Çünkü zaten asliye hukuk mahkemelerinin iş yükü çok fazladır.” **(Hâkim3- Kadın- İç Anadolu- 2008)**

“Keşke oralarda da olabilse. 100 binin altındaki yerler kırsala yakın yerler ve eğitim seviyesi düşük olan yerler. Kendilerini ifade etmesi, duygularını ifade etmesi daha zor.” **(Pedagog, Erkek, Batı Karadeniz, 2008)**

“Orada aile yok demek ki!” **(Piskolog1, Kadın, Batı Anadolu, 2008)**

“Türkiye ölçeğinde düşünüldüğü zaman bu durum normal olarak mütalaa edilebilir. Neden dersiniz bir aile mahkemesi teşkilatı atamak, onun için ayrı bir kalem, ayrı bir hâkim, ayrı bir kâtip, ayrı bir mübaşir, ayrı bir sosyal çalışmacı, pedagog, psikolog atamak haliyle çok külfetli bir iş. Yanlıştır demiyorum, keşke elli binde altında da olsa ama iş yoğunluğu gözetildiğinde yapılan uygulama bir anlamda doğrudur. Yüz binin altında olmaması bir eksikliktir. Ama bunu eleştirmek için de çok erkendir.” **(Avukat3, Erkek, İstanbul, 2008)**

2.16.Aile Mahkemelerinin Aile ve Türk Toplum Yapısına Etkisi

Aile mahkemelerinin ailenin bütünlüğünün sağlanması konusundaki işlevlerini ele aldığımızda genel olarak iki temel yaklaşım söz konusudur:

Birincisi ailede mevcut sorunların çözümü noktasındaki aile mahkemelerinin etkili olduğu yaklaşımı; ikincisi ise ailede yaşanan sorunların çözülemeyecek hale gelmesi sonucu mahkemenin son çare olarak eşlerin uygun bir şekilde boşanmalarını sağlayan bir yer olduğu yaklaşımı.

Birinci kapsamda aile mahkemelerinin sorun çözen özelliği ön plana çıkarılmıştır. Hukukçular, psikologlar ve sosyal çalışmacılar arasında, aile mahkemelerinin Türk aile yapısında birtakım sorunların çözümünde önemli bir yeri olduğu görüşü yaygındır. Aile mahkemelerine gelen sorunlar öncelikle tarafların kendi başlarına çözmeye kalkışıp, çözemedikleri ve düğümlenmiş sorunlardır. Özellikle boşanmak isteyen taraflar mahkemeyi, çözümlenemeyen bir sorunun sonlandırılması amacıyla son çare yeri olarak görmektedirler. Aile mahkemelerinin işlevi hakkında bir avukatın düşünceleri şu şekildedir:

“Türk aile yapısında, yardım nafakası alanında yapılan düzenlemeyle geniş aile yapısı biraz daha çekirdek aile yapısına doğru yaklaştırılmış ve en son kardeş ile sınırlandırılmış. Yani yardım nafakasını alt soy, üst soy ve bunun dışında da sınır olarak kardeş gözetilerek düzenlenmiştir. Bu durum Türk aile yapısının korunmasına katkı sağlamıştır. Günümüz ekonomik koşullarında insanların boşanmayla ağır bir sorumluluk altına sokulmasından ziyade, daha yakın sorumluluk duyacağı kişilerle sorumluluğun sınırlandırılması güzel bir husustur” (Avukat, Kadın, Doğu Karadeniz, 2008).

Aile mahkemelerinin sorun çözücü işlevinin ortadan kalkmasının temel nedenlerinden biri, gelen davaların uzun sürmesidir. Davaların uzun sürmesi ailenin yapısını ve aile bireylerini

olumsuz yönde etkilemektedir. Bu sorunun çözümüne yönelik yabancı ülkelerdeki “kapı danışmanlığı” olarak adlandırılan sistemin uygulanması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu sisteme göre, dava dilekçesiyle başvuran kişiler, başlangıçta uzmanlarla görüşür. Taraflar anlaşamazsa dava açılır.

İkinci kapsamdaki değerlendirmelerde ise aile mahkemelerinin sorunlu evliliği sonlandırma rolü ön planı çıkmaktadır. Bu kapsamda bazı hukukçular aile mahkemelerini çözümlenememiş bir probleme son noktayı koyan bir mekanizma olarak değerlendirmektedir. Bu yüzden bazı avukatlar duruşmalarda hâkimlerin tarafları barıştırmaya yönelik yaklaşımlarını doğru bulmamaktadır. Avukatlar “barıştırmamanın” aslında gerçek anlamda barıştırma olmadığını, barıştırmamanın sorunların üstünü örtmek olduğunu vurgulamaktadırlar. Bu yüzden bazı avukatlar barıştırma sonrasında çok daha farklı, telafisi mümkün olmayan sorunların ortaya çıkabileceğini öne sürmektedirler. Bundan dolayı bazı avukatlar aile mahkemesinin son nokta olması gerektiğini vurgulamaktadır. Avukatların bazıları mahkemelerin, gelinen son aşamada, ailelerin devam etmesine katkı değil de, eşlerin en az hasarla nasıl boşanabileceğine katkı sağlaması gerektiği üzerinde etkin olması hususunu vurgulamaktadırlar.

Aile mahkemeleri hakkındaki yukarıda söz edilen iki temel yaklaşıma ek olarak bazı hukukçular ve psikologlar ise aile mahkemelerini hem sorun çözen bir yer, hem de çözümlenemeyen bir sorunun sonlandırılması amacıyla son çare yeri olarak görmektedirler. Burada “son çare”nin ne olduğunun belirlenmesi gerekmektedir. Burada aile mahkemeleri bir “hakem” olarak değerlendirilmektedir. Taraflar arasında çözüme varılamaması durumunda aile mahkemelerinin “hakem” konumuna başvurulmaktadır.

Aile mahkemelerinin Türk ailesine olan uzun, orta ve kısa vadedeki etkileri nelerdir? Aile mahkemelerinin Türk toplumsal yapısına olan etkileri nelerdir? Aile mahkemelerinin Türk aile yapısına etkileri konusundaki teorik düşünceler genel anlamda benzerlik göstermektedir. Bununla birlikte uygulamaları ve

uygulamaların aile kurumu ve Türk toplumsal yapısına olan etkilerinin ne zaman gerçekleşeceği konusundaki düşünceler farklıdır.

Bazı hukukçular aile mahkemelerinin etkilerinin uzun zaman içinde ortaya çıkabileceğini vurgulamaktadır. Aile mahkemelerinin Türk aile yapısına olan olumlu etkilerinin kısa zamanda değil de, uzun zaman içinde gerçekleşeceği konusunda öngörü sahibi olanlar, sorunun kaynağını mevcut hukuk sisteminin “kemikleşmiş” yapısı ile açıklamaktadır. Aile mahkemelerinin kurulması ile “kemikleşmiş” olarak tanımlanan mevcut hukuk sisteminin biraz daha kırılmalıacağı tahmin edilmektedir. Aile mahkemeleri aileyi, hâkimi, psikolog ve pedagoğu ile bir bütün olarak ele almasından dolayı mahkemelerinin ilerleyen zamanlarda aile yapısına olumlu katkıları olacağı tahmin edilmektedir.

Avukatların bir kısmı da aile mahkemelerinin, tarafların sorunlarının çözümünde şu ana kadar yeterli olmadığını vurgulamaktadır. Bazı avukatlar, hâkimlerin davalarda tarafları uzlaştırıcı bir rol oynama, ya da aileyi korumaya dair yeterli kararlar almadıklarını vurgulamaktadırlar. Bu eleştirinin temel kaynağı ise hakimlerin işyükünün fazla olmasıdır. Bir avukat bu konuda aşağıdakileri ifade etmektedir:

“Mahkemeyi, sorun çözen bir yer olarak görmüyorum. Mahkeme çözümlenemeyen bir sorunun sonlandırılması amacıyla götürülen bir kurumdur. Alt yapı yetersizliğinden dolayı iş yükü çok fazladır. Bir hâkime düşen dosya sayısı binlerle ifade ediliyor. Dolayısıyla dosyalara gerekli özen gösterilmiyor. Hal böyle olunca hâkimler davalara, bu iş iyi veya kötü bir şekilde sonlandırılın gözüyle bakıyor. Sonuçta mahkeme, çözümlenemeyen bir sorunun sonlandırılması için son çare yeri olmuş oluyor. Ailenin korunmasına katkısı noktasında, kadınların haklarının daha fazla gözetildiği ise bir gerçektir” (Avukat, Erkek, Kuzeydoğu Anadolu, 2008)

Türkiye’de aile içinde yaşanan sorunların mahkeme aşamasına gelmemesi için aile danışmanlığı kurumunun etkin bir şekilde çalıştırılması gerektiği vurgulanmaktadır. Boşanma oranlarındaki artış,

aile danışmanlığı sisteminin yaygınlaşmasını gerekli kılmaktadır. Genel olarak boşanma davalarında, temel sorun olarak eşlerin birbirleriyle diyalog eksikliği ortaya çıkmaktadır. İşte bu tür durumlarda mahkemeler eşleri ayrı ayrı dinleyip, gerekli uzmanların raporlarını da dikkate alarak karar vermesi ve çözüm önerileri sunması gerekmektedir. Oysa bu gereklilik, mahkemelerin işyükünden dolayı yerine getirilememektedir.

Aile mahkemelerinde bazı hakimler, yukarıdaki nedenden dolayı “neme lazım boşanacaklarsa ben mi kurtaracağım” anlayışıyla karar vermektedir. Bu nedenle aile danışmanlık hizmetlerinin tıpkı aile hekimliği gibi devlet eliyle desteklenmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Böylece mahkemelere gelen dava sayısında ve boşanmalarda azalma olabileceği vurgulanmaktadır. Bu konuda bir avukat aşağıdakileri dile getirmiştir:

“En azından aile danışmanlığını bir ön şart olarak görebiliriz. Ailelerin yaşadığı sorunların çözümü konusunda yapılması gerekenlerin tükendiği ve gelinen son aşamada yapılacak başka bir şeyin kalmadığının uzmanlar tarafından belirlenmesi gerekmektedir... Her ne kadar “sulha davet” müessesesi Aile Mahkemeleri Kanunu’nda olsa da, bu daha çok bir formalite olarak görülmektedir” (Avukat, Erkek, İstanbul, 2008).

Ailenin korunması denildiğinde ne anlaşılmalıdır? Özellikle avukatlar ailenin korunması denildiğinde, her koşulda, mutlaka ailenin görünüşteki varlığının devam ettirilmesi gerektiği düşüncesine karşı çıkmaktadırlar. Avukatlara, ailenin korunması denildiğinde önce, ailedeki bireylerin haklarının korunması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bireylerin baskı altında kaldığı ve ezildiği bir ailenin devam etmesi, o ailenin korunduğu anlamına gelmemektedir. Bazı avukatlar aile mahkemesinin yapıcı kural ve uygulamalarını kötüye kullanan eşlerin varlığına dikkati çekmektedirler. Aile mahkemelerini karar ve uygulamalarının aile yararına olabilmesi için toplumsal kültür düzeyinin de yüksek olması gerekmektedir. Ailenin korunması ile mağdurun korunması arasında dengenin sağlanması

gerekir. Yani ailenin devamının sağlanması uğruna, ailedeki bireylerin mağduriyetine seyirci kalınmamalıdır. Bu konuda avukatların düşünceleri aşağıdadır:

“...Aile mahkemesinde öncelikli olarak sorunun çözülmesi asıldır. Bu anlamda da bir çalışma yapılması, taraflara işte barışın, düzeltin, şu şöyle olsun, bu böyle olsun gibi veyahut koruyucu tedbirlerin uygulanması gerekir. Elbette ki asıl olan toplumda boşanmayı çoğaltmak değil, aile kurumunun devamını sağlamak. Onun için sorunu çözen bir yer olması önceliklidir. Ancak sorun çözülemiyorsa tabii sonlandırılması da kaçınılmaz.” (Avukat, Kadın, İstanbul, 2008)

“Elbette bir hukukçu olarak mahkemeyi sorun çözen bir yer olarak görüyorum. Bizler bir sonlandırma mercii değiliz. Biz avukatlığımı, yasal yükümlülüğümüz gereği davanın tarafı olarak hukuki ihtilafların çözümlenmesi aşamasında yer alıyoruz. Aile mahkemelerinin Türk aile yapılarının korunmasına elbette katkıları vardır. Çünkü daha önce Asliye hukuk mahkemelerinde çocukların haklarının tam olarak gözetilmediğini müşahede ediyorduk. Ama aile mahkemelerinin yargıçlarının ve uzman yardımcılarının bilgilerinin her geçen gün artması, gerçekten doğru kararlar vermelerine sebebiyet veriyor. Bu sebeple aile mahkemelerini ben çok faydalı buluyorum.” (Avukat, Erkek, İstanbul, 2008)

Bazı avukatlar aile mahkemelerinin Türk aile yapısının korunması konusunda önemli bir yere sahip olduğunu ifade etmektedirler. Bununla birlikte devam etmesi mümkün olmayan evliliklerin de sonlandırılması gereken bir yer olarak görmektedirler. Tarafların menfaatlerinin ortadan kalktığı ve çocukların evliliğin devam etmesi halinde zarar gördüğü ve taraflara yarar sağlamayan evliliklerin devam ettirilmemesi gerektiğini vurgulamaktadırlar. Evliliğin sona erdirilmesi sadece tarafların talepleriyle gerçekleştirilmemektedir. Mahkemeler psikologlar ve pedagogların çalışmaları doğrultusunda taraflar arasında yaşanan sorunlara ilk önce

çözüm bulmaya çalışmaktadırlar. Aile mahkemeleri tarafları boşanmaya gerek var mı yok mu noktasında ısrarlı bir şekilde inceleyip davayı inceleme sonucuna göre sonlandırmaya çalışmaktadır.

Bazı avukatlar aile Türk aile yapısının korunmasına direkt bir katkısının olmadığını öne sürmektedirler. Avukatların temel eleştirileri aşağıdaki noktalarda şekillenmektedir:

- Aile mahkemelerinin gerçek anlamda yapılanmasının tamamlanmaması.
- Aile mahkemelerinde çalışan hakimlerin, psikologların ve sosyal çalışmacıların aileye olan bakışlarının önyargılı olması.
- Aile mahkemelerinde çalışan hakim, psikolog ve sosyal çalışmacıların kişisel bakış açılarıyla davaları ele alması.
- Mahkemelerin temel kabullerle çalışması: Tarafları ya barıştırmak, ya da davayı incelemeden boşamak.
- Mahkemeye gelen her davanın farklı olduğu konusunda duyarlı davranılması.

Yukarıdaki sorunların çözümü için Aile Kanunu'nun yeniden düzenlenmesi önerilmektedir. Ayrıca boşanma davası açılmadan önce, devletin tüm masrafları karşıladığı aile terapilerinin uygulanması yoluna gidilmelidir. Avukatlar mahkemelerin davalara birey odaklı bakmaları gerektiğini vurgulamaktadır. Bu konuda bir avukatın düşünceleri aşağıdadır:

“Aile yapısını korumak açısından, evlilik birliğini devam ettiren bir kurum değil mahkemeler. Hiçbir zaman da olmadı, olamaz da ... Mahkeme önüne geldiğinizde artık birtakım ilişkiler kopmuş, aradaki sevgi, saygı vesaire ile çözümediğiniz için artık başka birinin çözmesine ihtiyaç duyuyor durumuna gelmişsiniz. Yani mahkemeyi nasıl düzenlerseniz düzenleyin, çok kolay değil oraya gitmesi. Tek şey

olabilir belki... boşanma davaları açıldığında aile mahkemesi onları zorunlu olarak evlilik danışmanına yönlendirebilir. Belki problemler çok basitse, o danışman aracılığıyla çözülebilir. O zaman belki basit problemlerle mahkemeye gelen çiftlerin boşanması söz konusu olmaz.” (Avukat, Erkek, Ege, 2008)

Aile mahkemelerinin aile ve toplum yapısına doğrudan ve dolaylı etkileri vardır. Mahkemelerin aileler hakkında verdiği kararlar “doğrudan” etki kapsamında ele alınmaktadır. Aile mahkemelerinin aile ve toplumsal yapıya dolaylı yönden de önemli etkileri vardır. Aile mahkemelerinin toplumda hergeçen gün önemli bir yer alması, toplumda hukuk kurumuna olan güveni artırmaktadır. Bu da hem bireysel, hem de toplumsal olarak bireyler arasındaki sorun çözme yöntemlerinin bireysel anlayışlarla değil, uzmanların da katkısıyla modern hukuk kurumu aracılığıyla gerçekleştirildiği bir toplumun oluşmasına önemli derecede katkı sağlamaktadır. Bu da toplumların modernleşmesine önemli bir katkı sağlamaktadır.

Geleneksel toplumlarda ailede yaşanan sorunlar aile bireylerinin kişisel uygulamalarına bağlı olarak çözülmeye çalışılmaktadır. Sorunlara karşı önerilen ve uygulamaya konulan çözümler, çözümden çok, sorunun daha da işin içinden çıkılmaz hale gelmesine neden olmaktadır. Örneğin aile içi şiddetin yaşandığı bir ailede, şiddetin tüm boyutlarının yaşanmasına neden olmaktadır. Çözüm konusunda ümidini yitiren mağdurların bazıları da cinayet bile işlemektedir. Bu da aile ve toplum yapısının bozulmasına neden olmaktadır.

Ailede yaşanan sorunların çözümünde eşler arasında nasıl bir yöntemin izlendiği, aile bireylerinin toplumsal ilişkilerini belirlemede önemli bir referans çerçevesini oluşturmaktadır. Ailede yaşanan sorunların hukuk kurumunun belirlediği kurallar çerçevesinde, karşılıklı anlaşma ve hoşgörü içinde çözülmesi, başta çocuklar olmak üzere, diğer aile üyelerinin toplumun diğer üyeleriyle yaşadıkları sorunların çözümüne yönelik nasıl bir tutum ve davranış içine gireceğinin şekillenmesinde de belirleyicidir.

Özellikle çocuklar, anne ve babalarını rol modeli olarak değerlendirirler. Anne ve babalarının sorun çözme yöntemlerini model alan çocuklar, kendi akran grubuyla olan ilişkilerinde anne ve babalarının davranışlarını taklit ederler. İşte bu yüzden ailede ebeveynlerin yaşadığı sorunlar ve bu sorunların çözümünde kullanılan yöntemler sadece aile bireylerini etkilememektedir. Geleceğin yetişkinlerinin tutum ve davranışlarının oluşmasında ebeveynlerin etkisi önemlidir. Aile mahkemelerinin eşlerin yaşadıkları sorunların çözümünde, anlayış ve hoşgörülü olmaları gerektiği konusundaki önerilerinin, eşler tarafından dikkate alınması, çocukların bireysel ve toplumsal davranışlarını olumlu yönde şekillendirir.

Bireyler arasında karşılıklı anlayış, barış ve hukuka saygı, sorunların profesyonel yöntemlerle çözümü yönündeki tutum ve davranışları çocukların tutum ve davranışlarına yansır. Böylece geleceğin yetişkini olan çocukların gerek ileride kuracakları kendi ailelerindeki tutum ve davranışlarında, gerekse toplumsal davranışlarında karşılıklı sevgi, saygı, hoşgörü ve hukuk kurallarına bağlılık anlayışının yerleşmesi sağlanır.

Ailenin toplumun temelini oluşturduğu önermesi, tüm dünyada yaygın olarak kabul edilmektedir. Sağlam ailelerin, sağlam toplumları oluşturduğu da evrensel olarak kabul gören bir ifadedir. Aile mahkemelerinin düzenlenmesi ve uygulamalarında da bu evrensel gerçek göz önünde tutulmaktadır. Dolayısıyla aileyi ilgilendiren meseleler, aynı zamanda toplumu ilgilendirmektedir. Ailede sadece eşler birbirlerine karşı sorumlu değildir. Ailenin dağılması veya iyi işlememesinin neden olduğu diğer önemli bir sorun ise çocukların olumsuz sosyalleşmeleridir. Ebeveynleri tarafından yeterli ilgiyi göremeyen veya yeterli disiplin alamayan çocukların bazılarının sosyalleşme süreçleri sorunlu olmaktadır. Bu çocukların bazılarının suça sürüklenmeleri, bazılarının da suç mağduru olmaları söz konusudur. Parçalanmış veya yeterli olamayan ailelerin çocuklarının suça sürüklenme riski de yüksek olmaktadır. İşte bu yüzden aile mahkemelerinin kararları sadece ebeveynlere yönelik değildir. Aile mahkemelerinin aldığı kararların çocuklar üzerindeki etkisi büyüktür.

Ailenin korunması, sadece aileyi ilgilendiren bir mesele değildir. Aile mahkemeleri ailede yaşanan sorunların çözümünde kamu otoritesinin de soruna doğrudan müdahale etmesi gerektiği anlayışını yansıtmaktadır. Bu durumda ailede bireylerin sorunlarını profesyonel bir şekilde, uzmanların da yardımıyla çözmeleri gerektiği anlayışı da toplumda yaygınlaşacaktır. Mağdurlar kamu otoritesinin de yanlarında olduğu düşüncesiyle kendilerini daha güçlü hissedeceklerdir. Buna mağdurun güçlendirilmesi denilmektedir.

Kendisini güçsüz ve çaresiz gören bireylerin yaşadıkları sorunları çözüm yöntemleri de sorundur. Bu kapsamda ailede yaşanan şiddete şiddetle karşılık vermeyi veya intihar etmeyi düşünenlerle karşılaşmaktayız. Aile mahkemeleri ailede yaşanan sorunların çözümü hakkında geleneksel yaklaşımlardan uzaklaşmak demektir. Geleneksel toplumlarda ailede yaşanan sorunlar mahrem kabul edilir. Sorunlar aile üyelerinin dışında tartışılmaz. Aile üyelerinin ve aile büyüklerinin önerileri ve emirleri uygulanır. İşte sorun da buradadır. Geleneksel toplumlarda aileye ilişkin bilgiler de geleneksel özellikler taşımaktadır. Kadının ikinci planda olması ve haklarından yoksun bırakılması, geleneksel kültürün kadın bakış açısının temel özelliklerinin başında gelmektedir. Bu durumda kadının mağduriyeti devam etmektedir.

Toplumsal cinsiyet anlayışının egemen olması, kadınların haklarını aramalarının önündeki en önemli engeldir. Özellikle aile içinde şiddete uğrayan kadınların mağduriyeti “kol kırılır yen içinde kalır” anlayışına göre devam etmektedir.

Modern toplumların en önemli kurumlarından bir olan aile mahkemeleri, bireyleri sorunlarının çözümünde inisiyatif almaları konusunda cesaretlendirmektedir. İşte bu yüzden aile mahkemesine gelen ve karara bağlanan davalarda artış görülmektedir. Bu da hukuk kurumuna olan güvenin her geçen gün artması demektir. Özellikle kadın sığınma evlerinin yaygınlaşması buna örnek olarak gösterilebilir. Buna ek olarak aile kurumunun oluşumu ve ilişkilerin düzenlenmesinde hukuk kurumunun etkinliği, aile kurumunun güçlenmesini sağlamaktadır.

Aile mahkemelerinin mağdur olan kadınlara yönelik destek hizmeti veren kurumların gerek nitelik, gerekse nicelik olarak artmasında önemli katkıları vardır. Aile mahkemeleri, başta kadınlar olmak üzere bireylerin haklarına sahip çıkmaları konusunda toplumsal bilinç oluşturmaktadır. Toplumsal bilinç, siyasal iradeyi de aile kurumunu desteklemeye ve başta kadınlar olmak üzere mağdurlara yönelik kararlar almaya sevk etmektedir.

Siyaset kurumu toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasına yönelik kısa, orta ve uzun vadeli kararlar alır. Bu kapsamda siyaset kurumu, ulusal mekanizmaların kurulması ve onlara yeterli kaynakların aktarılması konusunda karar almaktadır. Aile ve kadın hakları konusundaki toplumsal bilinç arttıkça, siyaset kurumunun söz konusu uygulamalar ve haklar konusunda çalışmalar yapması da zorunlu hale gelmektedir.

Aile mahkemelerinin toplumda her geçen gün etkin olması, geleneksel kültürün aile üzerindeki egemenliğini azaltmaktadır. Böylece kadınların karar alma mekanizmalarında erkeklerle eşit bir şekilde yer alması mümkün hale gelmektedir.

Türkiye’de yaşanan toplumsal değişimin Aile Mahkemelerinin kurulması ve işleyişinde önemli bir rolü olmuştur. Türkiye’de yaşanan hızlı toplumsal değişimin en çok etkilediği kurumların başında aile kurumu gelmektedir. Aile kurumu gerek yapısı, gerekse işleyişi bakımından önemli bir değişime uğramıştır. Yapısal anlamda baktığımızda geniş ailenin yerini çekirdek ailenin aldığı görülmektedir. Hane halkı sayısında da azalmalar görülmektedir. Aileyi işleyişi bakımından ele aldığımızda ise eşler arası işbölümü ve karar alma mekanizmalarındaki değişimler göze çarpmaktadır.

Anayasamızın 41. maddesinde ailenin Türk toplumunun temeli olduğu belirtilmektedir. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması için gerekli tedbirleri alma ve gereken teşkilatı kurmak zorundadır. Diğer ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de aile risk altındadır. İşte bu yüzden ailenin korunması için gerekli önlemlerin alınması zorunluluğu her geçen gün

artmaktadır. Türk toplumunun sosyal barış ve adalet içinde olması, bireylerin karşılıklı olarak demokratik haklara saygılı davranması ve topluma yararlı olma anlayışının hakim olduğu bireylerin yetiştirilmesinde ailenin yaşamsal bir önemi vardır. Anayasamızda da belirtildiği gibi ailenin korunması görevi Devlete verilmiştir.

Toplumsal değişme beraberinde toplumsal kurumları etkilemektedir. Toplumsal değişme olumlu ve olumsuz anlamlar içermektedir. Bu yüzden toplumsal değişimin aileye hem olumlu, hem de olumsuz etkileri vardır. Aile, hem kavramsal, hem de yapısal olarak değişim içindedir. Bunun sonucu ailenin rol ve fonksiyonlarını değiştirmektedir.

Ailede görülen sorunların çözümüne ilişkin etkin kurumsal mekanizmalara gereksinim vardır. Aileye ilişkin dava ve işlerin genel mahkemeler yerine, genel mahkeme anlayışından farklı, içinde aile konusunda uzman profesyonellerin çalıştığı, uzlaşma ve sorun çözme yaklaşımlarının temel felsefe olarak ele alındığı aile mahkemelerinin etkin bir şekilde görev yapması önemli bir gelişmedir.

Ailede ortaya çıkan sorunların, taraflar arasındaki karşılıklı saygı, sevgi ve hoşgörünün korunması ilkesi gözetilerek çözümü yoluna gidilmesi, gerektiğinde uzmanlardan da yararlanarak, eşlerin ve çocukların karşı karşıya oldukları sorunların sulh yoluyla çözümünün sağlanması aile yapısının korunması ve ailedeki bireyler arasında sağlıklı ilişkilerin devam etmesi açısından önemlidir. Aile mahkemeleri sadece yargılama yapmaz. Aynı zamanda toplumun temel taşı olan ailenin korunmasına yönelik koruyucu, eğitici ve sosyal önlemler alma gibi önemli işlevleri de yerine getirme yükümlülüğünü taşımaktadır.

Aile mahkemesine gelen davalar, daha çok kronikleşmiş ve içinden çıkılmaz hale gelen sorunlardan oluşmaktadır. Aile mahkemelerinin temel işlevi mahkeme konusu olan sorunlara ilişkin ailenin bireyleri ve toplum yararı açısından en faydalı çözümün üretilmesidir. Kronikleşmiş sorunların çözümü konusunda aile mahkemeleri her zaman istenilen çözümün ortaya çıkarılmasında yeterli olmamaktadır.

Bazı hakimler aile mahkemelerinin kurulmasının Türk aile yapısına önemli katkılarının olmadığını öne sürmektedirler. Çünkü mahkemelerde yeterli uzmanın bulunmaması, mahkemelerin işlevini yerine getirmesini engellemektedir.

“Aile mahkemelerinin kurulmasının yararlı olduğu kanaatindeyim. Aile mahkemeleri sorun çözen bir işleve sahiptir. Aileyle ilgili sorunların çözüme kavuşturulması ise doğrudan Türk aile yapısının korunmasına hizmet etmektedir.” (Hakim, Kadın, İç Anadolu, 2008)

“Aile mahkemelerinde dava açılırken daha ciddi bir yaklaşım gözetilmesi gerektiği kanaatinin yaygınlaştığına inanıyorum. Boşanmanın kabulüne ilişkin kararlarda da azalma olduğunu, boşanma kararı alınabilmesinin zorlaştığını görüyorum.” (Hakim, Erkek, İç Anadolu, 2008)

Türk aile yapısının korunması anlamında aile mahkemelerinin geniş yetkileri vardır. Dolayısıyla mahkemelerin etkinliği ile hakimin takdir yetkisini nasıl kullandığı arasında bir ilişki vardır.

Aile Mahkemelerinin kurulması aile kavramı üzerinde ciddi şekilde değerlendirmeler yapan, konuyu tüm boyutlarıyla inceleyip irdeleyen ve araştıran bir hakim kitlesinin oluşumuna vesile olmuştur.

Aile mahkemeleri, dava konusu olayların incelenmesinde profesyonel bir yaklaşım sergilemektedir. Dava konusu olayların incelenmesi ve açığa çıkarılmasında konunun uzmanları tarafından düzenlenen raporlar, verilecek kararların isabet oranını artırmaktadır. Böylece aile üyelerinin davadan en az bir şekilde etkilenmesi durumu söz konusu olmaktadır.

Aile mahkemeleri eşler arasındaki sorunların çözümüne yönelik modern yöntemler öngörmesi, bu yöntemlerin ailenin gereksinimlerine göre ve toplumsal koşulları ışığında belirlenmesi, ailede yaşanan sorunların çözümü açısından önem taşımaktadır.

Eşlerin ve diğer aile üyelerinin profesyonel tutum ve davranışlar sergilemesi, gerek aile kurumunun korunması, gerekse toplumsal yapının sağlam olması açısından önemlidir. Ailedeki

sorunların çözümünde bilimsel yöntemlerin kurumsal olarak uygulanması, benzer sorunlar karşısında ortak temel yaklaşımların oluşmasını sağlamaktadır. Bunun sonucu insanlar kendi anlayışlarına göre değil, “olması gerekenleri” talep etmek zorunda kalacaklardır. Bu durum aynı zamanda aile bireylerinin eğitimi anlamına gelmektedir. Bu da özellikle boşanma davalarında ve taraflara yüklenen yükümlülüklerle ilgili hususlarda önem kazanmaktadır. Dava sürecinde sadece kişilerin beyanlarının değil, uzmanların raporlarının da ağırlıklı hale geldiği görülmektedir. Bu durumu şiddet olaylarında görebiliriz. Tanıklar fiziksel şiddetin ortaya çıkmasında yardımcı olurken, psikolojik şiddetin ortaya çıkmasında psikologların raporları önemli bir yere sahiptir.

Mahkemelerin etkinliğinin artması sadece mahkemelerin yapısı ve işleyişiyle ilgili bir mesele değildir. Ailedeki sorunlar ve eşitsizlikler sadece eşler arasında yaşanmamaktadır. Çocuklara yönelik şiddet ve çocukların ihmal ve istismar edilmesi de ailede yaşanan sorunların başında gelmektedir. Dolayısıyla çocukların korunmasına yönelik toplumsal bir bilincin oluşturulması gerekmektedir.

Vurgulanması gereken bir diğer husus toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kaldırılması gerektiğidir. Kadınların kocalarına ekonomik yönden bağımlılığı devam ettiği ve çocukların bakımlarıyla ilgili yeterli mekanizmalar oluşturulmadığı sürece aile mahkemelerinin, aile ve Türk toplum yapısı üzerindeki etkisi sınırlı olacaktır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ortadan kalkması için aile içi şiddetin önlenmesi gerekmektedir. Aile içi şiddetin önlenmesinde de yargıya önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu kapsamda 4320 sayılı Kanun’da doğrudan aile kurumunu teşvik eden, sağlıklı bir aile kurumunun özendirilen, aile birliğinin korunmasını sağlayan hükümlerden daha çok aile içi şiddet sonrasında bir kısım tedbirler ve bu tedbirlere aykırı hareket ederse tutuklanıp hapse atılacağını belirten hükümlerin yer aldığı görülmüştür. 4320 sayılı Kanun’da aile içi şiddet sonrasında bir kısım tedbirler ve bu tedbirlere aykırı hareket

ederse tutuklanıp hapse atılacağını belirten hükümler ile doğrudan aile kurumunu teşvik eden, sağlıklı bir aile kurumunun özendirilen, aile birliğinin korunmasını sağlayan hükümlere de yer verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

Yargı süresinin uzunluğu ve şikayetin karara bağlanamaması gerekli yasal önlemlerin alınmamasına neden olmaktadır. Davaların uzaması durumunda verilen ihtiyati tedbir kararlarının uygulanması sonucu dava konusu olan taşınır-taşınmaz malların ve hakların korunması söz konusu olur.

Aile mahkemeleri, aileyi oluşturan eşlerden birinin diğer eş tarafından zarara maruz bırakılması sonucu müdahale etmektedir. Mahkemenin müdahalesi sonucunda haksızlığa uğramış olan eşin haksızlığa uğrama durumunun düzeltilmesi ve kusurlu olan eşin mahkeme tarafından uyarılması söz konusudur. Böylece bozulmuş olan aile düzeninin, boşanmaya gerek olmaksızın tekrar yerine getirilmesi mümkündür. Aile mahkemesinin tek görevi eşler arasında sorunlar çıktığında evliliğin sona ermesini sağlamak değildir. Evliliğin sona erdirilmesi son çaredir. Buna da uzmanlardan elde edilen raporlar sonucu karar verilir.

Bütün bu uygulamalar, ailede ve toplumda, ailedeki sorunların çözümünde eşlerin sorunlarının tek başlarına verecekleri kararlarla değil, hukuksal yollarla ve konunun uzmanlarının verecekleri görüşler doğrultusunda daha isabetli olduğu düşüncesi yaygınlaşacaktır. Ailedeki sorunların çözümünde konunun uzmanlarının bilgisi ve hukuk kurumuna olan güven artacaktır. Bu gelişme doğal olarak aile kurumunun daha da güçlenmesini sağlayacaktır.

Ülkemizde 1950'li yıllardan itibaren gelişen sanayileşme, Türk ailesinin yapısını da etkilemiştir. Köyden kente yoğun bir şekilde yaşanan göçlerin de sonucu, kalabalık aileler, yerini çekirdek aileye bırakmıştır. Ailenin yapısındaki değişimler sadece aile üyelerinin sayısı ile sınırlı değildir. Büyüyen ve iş sahibi olan çocuklar ebeveynlerinin evlerinden ayrılarak kendi evlerinde yaşamayı tercih etmektedirler.

İnsanlar günümüzde, geçmişte olduğundan farklı olarak, daha fazla özgürlüklerini talep etmektedirler. Bu tutum ailede gerek eşler, gerekse ebeveynler ve çocuklar arasındaki ilişkileri de etkilemektedir. Artık çiftler istemedikleri evliliklerin devam etmesi konusunda eskisi kadar ısrar edici değildirler. Ekonomik özgürlüğün olması ve toplumsal baskıların ortadan kalkması, bireylerin aile ve yaşam hakkındaki düşünce, tutum ve davranışlarını değiştirmektedir. Bu nedenlerle devletlerin aileyi korumaya yönelik politikalar üretmesi ve bu politikaları etkin bir şekilde uygulaması zorunludur.

Aile mahkemeleri Türkiye’de farklı katmanlardaki aileleri farklı bir şekilde etkilemektedir. Ailelerin aile mahkemeleri ile ilişkisi toplumsal katmanlara göre farklılıklar göstermektedir.

Aile mahkemelerinde aile bireylerinin korunmasına yönelik ek kararların alınması söz konusudur. Aile mahkemeleri ailenin bütünlüğünün korunmasına yönelik gerek yetişkinler, gerekse küçükler açısından karar alır.

Ailenin korunması ve devamının sağlanabilmesi için evlilik birliğinden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmesi önemlidir. Aile mahkemeleri sorumluluklarını yerine getirmeyen eşleri uyarmakla yükümlüdür. Uyarma, aile birliğinin devamında etkili bir işleve sahiptir. Aile mahkemesinin uyarısı ile ailenin çevresinde bulunan ve tabii olarak uzman olmayan kişilerin uyarılarının aile üzerindeki etkisi farklıdır.

Aile mahkemeleri ailede yaşanan sorunların tespiti ve çözüm yollarında uzmanların da katkısıyla daha etkili sonuçlar alır. Aile mahkemelerinin temel hedefi aile üyelerinin yararına karar almaktır. Bu kapsamda sorunun çözümü için ilgili kişileri resmi veya özel sağlık veya sosyal hizmet kurumlarına, huzur evlerine veya benzeri yerlere yerleştirmeye, bir meslek edinme kursuna veya uygun görülecek bir eğitim kurumuna vermeye yönelik kararlar alabilir.

Küçüklere yönelik alınan kararların başında ise bakım ve gözetime yönelik nafakalara ilişkin yükümlülüklerin düzenlenmesi, çocukların özel sağlık kurumlarına veya eğitim kurumlarına

yerleştirilmesi, çocukların mallarının yönetimi ve korunması, çocukların meslek edinmeleri gibi kararlar gelmektedir.

Hâkimlerin kararlarında psikolog ve sosyal çalışmacıların hazırladıkları raporların önemi büyüktür. Hakimlerin aileyi 2-3 saat dinlemesi, varsa çocuklarla konuşması, çocukların okuluna gitmesi mümkün değildir. Hâkimlerin verecekleri karara esas olacak şekilde hazırlanan uzman raporları önemlidir. Uzmanlar başta ailenin yaşam alanı, sosyo-kültürel yapısı ile ilgili elde ettikleri bilgiler ışığında raporlarını hazırlamaktadır. Böylece hâkimler ailenin geri planını raporlardan öğrenerek daha sağlıklı karar verme şansına sahip olmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşıldığı gibi toplumsal değişme sürecinde, aile mahkemeleri, ailenin yapısı ve bireyler arasındaki rollerin belirlenmesinde doğrudan ve dolaylı etkileri vardır. Türk toplumu hızlı bir şekilde değişme ve modernleşme içindedir. Aile kurumu da gerek yapısal olarak, gerekse işlevsel olarak modernleşmektedir. Ailede eşler arası eşitlik, ortak karar alma süreçlerinin oluşması, kadın haklarının gelişmesi, çocuğun bir birey olarak tanınması ve çocuk haklarında ilerlemenin sağlanması ve sorunların çözümünde hukuk kurumunun gittikçe etkin hale gelmesi, söz konusu modernleşmenin en temel göstergeleridir. Gerek yapısal, gerekse işlevsel eksikliklerine rağmen aile mahkemeleri aile kurumuna ve Türk toplum yapısına önemli katkılar sağlamaktadır.

3.GENEL BULGULAR VE ÖNERİLER

Bu kısımda araştırmadan elde edilen bulgular ve öneriler aşağıda verilmiştir. Bulgular ve önerileri numaralandırılarak araştırmadan elde edilen verilere dayalı bulgu ve çözüm önerilerinin okuyucu tarafından daha kolay takip edilebilmesi sağlanmıştır.

BULGU 1) Aile mahkemelerindeki duruşmalarda alışlagelmiş kayıt yöntemlerinin sürdürülmesi, bu bağlamda dinlenen kişinin beyanlarının hakim tarafından katibe yazdırıldıktan sonra diğer beyana geçilmesi ve ifade sahiplerinin duygusal yapıları da gözetildiğinde açıklanması; zor olan özel hayata ilişkin anlaşmazlıkların tekrar tekrar dile getirilmesine sebebiyet vermekte, ifade sahibinin dikkatini bozabilmekte, anlatımlarını engelleyebilmekte, bu hususlar ise mahkemelerde açılan davaların niteliğiyle bağdaşmamakta, ayrıca zaman kaybına da neden olmaktadır.

ÖNERİ 1) Aile mahkemelerinde görülmekte olan davalarda tarafların, çocukların, tanık ve diğer kişilerin genellikle özel hayata ilişkin ve paylaşılması zor olan konuları daha rahat anlatabilmeleri, böylece adaletin tesisinde daha sağlıklı bir ortamın sağlanması için duruşma sırasındaki beyanların ve sair hususların katibe hakim tarafından yazdırılması yerine teknik cihazlarla kayıt yaptırılarak bunun yazıya dökümünü sağlayan yöntem benimsenmelidir.

BULGU 2) Aile mahkemeleri diğer mahkemelerle birlikte aynı adliye binası içinde bulunmaktadır. Üstelik büyük çoğunlukla aynı bina içerisinde aile mahkemelerine de ayrı bir kat da tahsis edilememiştir. Bu durum, diğer mahkemelerde duruşma bekleyen sanık, müşteki, tutuklu, kolluk marifetiyle getirilen kişiler, polis, jandarma gibi pek çok kişiyle birlikte aile mahkemelerinde duruşma bekleyen (işli olan) eş, çocuk ve diğer kişilerin bir arada bulunmalarına ve anılan kişilerin bu ortamdan etkilenmelerine, gerginliklerinin artmasına dolayısıyla da aile mahkemelerindeki davalarda ayrıca olumsuzluklara neden olmaktadır.

ÖNERİ 2) Yukarıda belirtilen sorunların çözümü için öncelikle ilk aşamada aile mahkemelerine adliye binalarında ayrı bir bölüm tahsis edilmelidir. Daha sonra mâli imkânlar ölçüsünde davaların özellikleri de gözetilerek tefriş edilecek aile mahkemelerine ayrı bina tahsis edilmelidir.

BULGU 3) Aile mahkemelerinin duruşma salonları diğer mahkemelerin duruşma salonlarıyla aynıdır. Bu mahkemelerde görülen davaların nitelikleri gözetildiğinde;

- Toplumun temelini oluşturan ailenin korunmasını sağlamak,
- Özellikle boşanma davalarında daha sağlıklı karara varmalarını sağlamak,
- Çocukların mutlu bir aile ortamında yetişmelerinin gerekliliğini ortaya koyabilmek,
- Tarafların, özellikle çocukların ve tanıkların kendilerini daha rahat hissetmelerini sağlamak,

dolayısıyla adaletin tesisini elde etmek açısından aile mahkemelerinin duruşma salonları yeterli değildir.

ÖNERİ 3) Öncelikle aile mahkemelerinin duruşma salonları konuyla ilgili uzmanların da görüşleri alınarak daha sıcak bir yapıya kavuşturulmalıdır. Bu bağlamda, duvarlarının renkleri, resimler, mahkeme hâkiminin oturacağı kürsünün konumu, çocukların duruşmayı beklerken ve ifadeleri alınırken bulunacakları ortam yeniden düzenlenmelidir. Örneğin, duruşma sırası bekleyen aile ve çocukların bekleme odaları bu çerçevede (içinde oyuncak, kitap v.b olacak şekilde) hazırlanmalıdır.

BULGU 4) Gün geçtikçe artmakta olan mal rejimlerine ilişkin dava ve işler, aile mahkemelerindeki en zor, sorunlu ve zaman alan dava türlerindedir. Bu sonuçta, 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'ndaki hükümler ve bu hükümler çerçevesinde çözüme gitmedeki zorluklar ve konuyla ilgili uzman bilirkişilerin yetersizliği etkili olmaktadır.

ÖNERİ 4) Öncelikle aile mahkemesi hâkimlerine mal rejimlerine ilişkin olarak hizmet içi eğitim verilmelidir. Ayrıca yapılacak anket, seminer, sempozyum gibi etkinliklerle aile mahkemesi hakimlerinin çözüm önerileri de gözetilerek, gerekiyorsa, yasal düzenleme de dahil sorunların azaltılması ve ortadan kaldırılması için çaba harcanmalıdır.

BULGU 5) Uygulamada asıl ya da vekil tarafından dava açılırken boşanma ve mal rejimine ilişkin davalar birlikte açılmakta, daha sonra bu davaların ayrılmasına karar verilmekte ve usul ekonomisi bakımından kayıplar yaşanmaktadır.

ÖNERİ 5) Usul ekonomisi bakımından boşanma ve mal rejimine ilişkin davaların birlikte görülemeyeceğinden ayrı ayrı açılması konusunda öncelikle vekillerin meslek içi eğitim, seminer ya da sempozyum gibi etkinliklerle; vatandaşların aile mahkemesi kaleminde veya dava açmak için başvurdukları adliye bölümlerinde bulundurulacak ücretsiz broşürlerle bilgilendirilmeleri yararlı olacaktır.

BULGU 6) Aile hâkimin görevinin, 4787 sayılı Kanun'un 7. maddesinde de belirtildiği üzere öncelikle tarafları uzlaştırmak olduğu gözetildiğinde diğer mahkemelerde olduğu gibi aile mahkemelerindeki duruşma salonlarında hâkimin bir kürsü üzerinde taraflardan yüksekçe bir yerde bulunması kendisine tanınan görevin nitelikleriyle bağdaşmamaktadır.

Benzer yaklaşım taraflar, vekiller, uzmanlar ve diğer kişilerin oturdukları yerler için de söz konusudur.

ÖNERİ 6) Aile hâkiminin, tarafların, vekillerin, uzmanların oturacakları yerlerin mahkemelerin uzlaştırıcı niteliği de gözetilerek düzenlenmesi davaların sağlıklı sonuçlanmasına dolayısıyla ailenin korunmasına olumlu katkı sağlayacaktır.

BULGU 7) 4787 sayılı Kanun'un 7. maddesindeki sulha davette aile mahkemesi hâkimlerinin uzmanlardan yeterince yararlanmadıkları anlaşılmaktadır.

ÖNERİ 7) Aile mahkemesindeki sulha davet konusu bu mahkemelerin kuruluş amacıyla yakından ilgilidir. Bir başka anlatımla HUMK'daki sulh kurumundan farklı ve daha geniş bir anlam ve amaç taşımaktadır. Bu nedenle sulha davet uygulamasında uzmanlardan daha çok yararlanılmalıdır. Bunun özellikle tarafların psikolojilerinin daha çok gözetilmesini sağlayacağı ve davaların sulhla sonuçlanmasında başarı oranını artıracığı düşünülmektedir.

BULGU 8) 4320 sayılı Kanun gereğince koruma kararı verilmesinde sadece aile mahkemelerinin görevli kılınmaları nedeniyle mesai saatleri dışında ya da hafta sonlarında koruma kararı verilmesini gerektiren durumlarda karar alınması mümkün bulunmamaktadır. Bu durum ciddi sorunların yaşanmasına neden olabileceğinden sonuçta ailenin korunması yeterince sağlanamamaktadır.

ÖNERİ 8) Acele ya da ivedi hallerde de 4320 sayılı Kanun gereğince koruma kararı alınmasını sağlayacak uygulamayı gerektiren öncelikle yasal düzenleme gerekmeden yapılabilecek işlemler tesis edilmelidir.

BULGU 9) 4320 sayılı Kanun gereğince koruma tedbirlerine ilişkin kırsal kesimden hemen hemen hiç başvuru bulunmamaktadır.

ÖNERİ 9) Yazılı ve görsel basın aracılığıyla ya da diğer eğitim araçlarıyla bu konuyla ilgili bilgilendirmeye gidilerek toplumsal bilinç artırılmalıdır.

BULGU 10) 4320 sayılı Kanun gereğince darp olayı nedeniyle tedbir kararı verilirken uygulamada genellikle doktor raporu aranmaktadır. Bu durum da şiddet tehlikesi altındaki kişilerin korumadan yararlanamaması sonucunu doğurmaktadır.

ÖNERİ 10) Şiddet nedeniyle verilecek koruma kararlarında her zaman doktor raporu aranmamalı; somut olayın özelliğine göre aile hakimi takdir yetkisini kullanmalıdır.

BULGU 11) Kadın sığınma evleri, çocuk yetiştirme yurtları gibi imkânların yetersizliği 4320 sayılı Kanun gereğince verilen koruma kararlarının küçük yerleşim yerlerinde uygulanmasını olumsuz etkilemektedir.

ÖNERİ 11) Kanun'un uygulamadaki başarısını, koruma kararlarının etkinliğini artırmak için çocuk yuvaları, kadın sığınma evleri gibi kurumlar yaygınlaştırılmalı ve aile mahkemeleri ile ortak çalışmalıdır.

BULGU 12) Aile mahkemelerinde duruşmaların aleni olması tarafların çoğu zaman duruşma salonunda bulunan başka dosyaların tarafları, vekiller vb. kişiler nedeniyle anlatım rahatlığını, dolayısıyla davanın sağlıklı olarak çözümlenmesini olumsuz etkilemekte, taraflar gizli duruşma da talep etmedikleri için re'sen gizlilik kararı verilememekte, bazen çok özel durumlarda anlatım rahatlığını sağlamak için başka davaları bekleyenlerin usule aykırı da olsa duruşma salonu dışına çıkmaları ihtiyacı doğmaktadır.

ÖNERİ 12) Aile mahkemesindeki özellikle özel hayata ilişkin uyuşmazlıklar için hakimin gizlilik kararı almasını kolaylaştıracak yasal düzenleme yapılmalıdır.

BULGU 13) Uygulamada aile hakimlerinin tutumlarına göre, özellikle tedbir nafakasına yaklaşımlarda farklılıklar olduğu, tedbir nafakasına hükmetme konusunda konunun aciliyetine duyarlılığın aynı olmadığı, bu konuda bir standardın bulunmadığı anlaşılmaktadır.

ÖNERİ 13) Öncelikle tedbir nafakası konusunda bir standardın oluşturulmasına çalışılmalıdır. Bunun için yetkili ve sorumlu kurumların meslek içi eğitim, seminer, sempozyum gibi aile mahkemesi hakimlerine eğitim ve etkinlikler düzenlenmesi yararlı olacaktır. Diğer yandan, hem yasayolu ve hem de denetim faaliyetlerinde bu konu üzerinde daha çok durulması yararlı olabilir.

BULGU 14) Aile mahkemelerinde görevindeki bazı uzmanların, bazen geliş kaynaklarının uzmanlık alanlarıyla ilgili olmadığı, böyle bir durum yaşanmasa bile bazı uzmanların görevlerini yerine getirirken mahkemelerce kendilerinden 4787 sayılı Kanun

gereğince istenilen hususlarda (örneğin raporlarında) eksikliklerinin bulunabildiği bu durumun ise aile mahkemelerinin özel ihtisas mahkemeleri olma özelliğiyle bağdaşmadığı anlaşılmaktadır.

ÖNERİ 14) Aile mahkemelerine olabildiğince geliş kaynakları da (önceden çalıştığı birimler) gözetilerek uzman alınmasına dikkat edilmelidir. Göreve başlayan uzmanların öncelikle aile mahkemelerinde oryantasyon eğitimine alınmaları gereklidir. İleri aşamalarda ise yapılmakta olan meslek içi eğitimler periyodik olarak artırılmalıdır.

BULGU 15) Aile mahkemelerince hükmedilen nafakaların tahsilinde, nafaka borçlusunun tutumuna bağlı olarak sorunlar yaşanmaktadır. Borcu ödememeye ilişkin yasal düzenlemelerin yeterince caydırıcılığı sağlamadığı, bu nedenle nafakaların zamanında tahsil edilemediği anlaşılmaktadır.

ÖNERİ 15) Aile mahkemelerince hükmedilen tedbir vb. nafaka kararlarının icra yoluyla tahsilinde, borçlunun keyfi davranışlarına yol açabilecek durumların giderilmesi bağlamında, icra müdürlüklerinde konuya yaklaşımın daha iyi hale getirilmesi için eğitim vb. faaliyetler artırılmalıdır. Diğer yandan, icra müdürlüklerinin denetimiyle görevli kişi ve mercilerin bu konu üzerinde daha hassas davranmaları yararlı olur. Ayrıca, nafaka borçlusunun ödememe durumunda hakkında uygulanacak ceza hükümleri ağırlaştırılmalıdır.

BULGU 16) Hükmedilen nafaka tutarlarının çoğu zaman, nafaka alacaklısının zorunlu ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı anlaşılmaktadır.

ÖNERİ 16) Özellikle tedbir nafakasına hükmedilirken, nafaka alacaklısının zorunlu ihtiyaçlarını karşılama konusu üzerinde daha hassas davranılması konusu, meslek içi eğitim faaliyetlerinde ele alınmalıdır.

BULGU 17) Ülkemizdeki kayıt dışılık nedeniyle, nafaka vb. kararlarda, tarafların ekonomik durumları yeterince

belgelenememekte, bu durum da nafaka alacaklısını mağdur etmektedir.

ÖNERİ 17) Nafaka konusunda kayıt dışılığın olumsuzluklarını giderici çözümler için, özellikle Adalet Bakanlığı, aileden sorumlu Devlet Bakanlığı ve ilgili kurum ve kuruluşlarca çalışmalar yapılmalıdır. Bu bağlamda, kendilerinden bilgi istenilen kurum ve kuruluşların nafakayla ilgili aile hâkimlerinden gelecek araştırma ve bilgi istekleri konusunda daha hassas davranmaları sağlanmalıdır.

BULGU 18) Aile hukukuna ilişkin yabancı mahkeme kararlarının tanıma veya tenfizi için aile mahkemelerine açılan davalarda bazen dava dilekçesinde gerçek dışı adres gösterildiği anlaşılmıştır.

ÖNERİ 18) Tanıma ve tenfize ilişkin dava dilekçelerindeki adreslerin gerçek olup olmadığının kontrolü büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle aile hâkimi tarafından bu husus üzerinde resen önemle üzerinde durulmalı ve adresin gerçekliği gereken hallerde kontrol edilmelidir.

BULGU 19) HUMK'daki diğer hukuk davalarında geçerli olan kesin sürelerle ilişkin kuralların aile mahkemelerinde uygulanması, ailenin korunması yaklaşımıyla her zaman bağdaşmamaktadır. Kesin sürelerle ilişkin kurallar, 4787 sayılı Kanun'un 7. Maddesindeki sulha daveti (uzlaştırmayı) da olumsuz etkilemektedir.

ÖNERİ 19) 4787 sayılı Kanun'da yapılacak değişiklikle, aile mahkemelerindeki davalarda aile hâkimlerine uzlaşma ihtimaline binaen kesin süre uygulamasında takdir hakkı sağlanmalıdır.

BULGU 20) Aile mahkemelerinde görülen duruşmalarda kimi yerlerde bir davanın duruşmasına ortalama 5-10 dakika süre tanınabildiği, bunun da aile mahkemelerinin kuruluş amacına uygun hizmet vermesine uygun düşmediği anlaşılmaktadır.

ÖNERİ 20) Öncelikle ülkemizdeki aile mahkemesi sayısı, en çok iş yoğunluğu olan büyükşehirlerden başlanılmak üzere

artırılmalıdır. Diğer yandan, aile mahkemelerinin zamanını en çok tüketen mal rejimi, çocuk malları gibi dava türlerinde yaşanan sorunların çözümüne çalışılmalıdır. Böylece, aile mahkemelerinin çoğunluğu oluşturan davalara daha çok zaman ayırmalarına imkân tanınabilir.

BULGU 21) 4787 sayılı Kanun'un 7. maddesinde öngörülen sulha davette başarı oranının çoğunlukla tek haneli rakamları (%10'ları) geçmediği, başarı oranının istenilen düzeyde olmamasının; sosyal yapı, eşlerin yakınlarının etkisinde kalmaları, eğitim eksikliği, duruşmalarda kendilerine yeterli zamanın sağlanamaması, duruşma salonlarının istenilen yapıya sahip olmaması ... gibi nedenleri olduğu anlaşılmıştır.

ÖNERİ 21) Aile mahkemelerinin kurulma nedeninin Türk aile yapısının korunması olduğu da gözetilerek, sulha davetin başarısını olumsuz etkileyen nedenlerin çözümü için, yetkili kurum ve kuruluşların daha etkin çalışmalar yapması yararlı olacaktır. Özellikle, bu alanda değişik etkinliklerle eğitime önem verilmelidir. Aile mahkemelerindeki duruşmalar için tanınabilen sürenin artırılmasına çalışılmalıdır. Sulha davette, uzman desteğinden daha çok yararlanılmalı, gerekliyse eşlere, yakınlarından ayrı olarak sulh konusundaki özgür iradeleri ortaya konulmaya çalışılmalıdır.

BULGU 22) Aile mahkemelerinde HUMK'daki klasik ispat araçları ve buna ilişkin hükümler; özel hayata ilişkin süreç halinde yaşanan ve dışarıya aksetmeyen olayların ispatında yetersiz kalmaktadır.

ÖNERİ 22) Bu konu özel olarak mercer altına alınmalı, aile hâkiminin konuyla ilgili yetkisi artırılmalıdır. Gereken yasal değişiklikler yapılmalıdır.

BULGU 23) 4787 sayılı Kanun'un 2. maddesinde ilçelerde aile mahkemesi kurulması için öngörülen "*merkez nüfusu 100.000'in üzerinde olma*" ölçütü yerinde değildir. Aile mahkemesi kurulamayan yerlerde asliye hukuk mahkemelerinin görevli olması, aileye ilişkin

davaların hem daha geç bitirilmesine, hem de ihtisaslaşmanın olumlu katkılarından mahrum olmaya neden olabilmektedir.

ÖNERİ 23) Ailenin korunması amacının önemi ve tartışılmaz gerekliliği karşısında 4787 sayılı Kanun'un 2. maddesindeki ilçelere ilişkin olarak öngörülen nüfus ölçütünden vazgeçilerek, bunun yerine gelen iş sayısı (örneğin yılda 500'ün üzerinde aile mahkemesinin görev alanına giren dava sayısı) ölçütü esas alınabilir.

BULGU 24) Aile mahkemesinde görevli hakim, uzman ve personelin mesleki bakış, donanım, bilgi birikimi ve bilimsel görüşlerden doğan farklılıkların uygulamada sorun oluşturduğu ifade edilmektedir.

ÖNERİ 24) Sorunun giderilmesinde, aile hakimi, uzman ve personelden oluşan gruplara yönelik seminerler düzenlenmeli, bilgi alışverişi sağlanmalı ve uygulamada birlik oluşturulmalıdır.

BULGU 25) 4320 sayılı Kanun'a bağlı olarak aile hakimlerince verilen önlem kararlarının infazında uygulamada birliktelik sağlanamadığı, bazen infazın aile mahkemelerince, çoğu zaman da Cumhuriyet başsavcılıklarınca yapıldığı anlaşılmıştır.

ÖNERİ 25) Bu konuda birlikteliğin sağlanması için öncelikle meslek içi eğitimlerde konu üzerinde durulmalıdır. Mahkeme denetimlerinde de bu konu irdelenmelidir.

BULGU 26) 4320 sayılı Kanun'a bağlı olarak aile hakimlerince verilen önlem kararlarının infazının genel kolluk tarafından yerine getirilmesinin, infazda gecikmelere, kolluğun diğer görevleri nedeniyle konuya yeterince önem verilemediğinden olumsuzluklara neden olduğu anlaşılmaktadır.

ÖNERİ 26) Olumsuzlukların giderilmesi açısından, 4320 sayılı Kanun'a göre verilen kararların infazında görevli kolluk içerisinde aile konusunda görevli birim oluşturulmalıdır. Bu yaklaşım çerçevesinde, öncelikle Büyükşehirlerde pilot uygulama başlatılmalı, imkânlar ölçüsünde bu uygulama diğer yerlere de yaygınlaştırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- AİLE ARAŞTIRMA KURUMU, 1995, *Aile İçi Şiddetin Sebep ve Sonuçları*, Ankara.
- AKINTÜRK, Turgut, (2006), *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku*, İkinci Cilt.
- ARIKAN Çiğdem, 1996, *Halkın Boşanmaya ilişkin Tutumları Araştırması*, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Bilim Serisi: 96, Ankara
- AYTAÇ, Mehlika, (2008), Uluslar arası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü Tetkik Hâkimi, “*Aile Ombudsmanlığı Hakkında Avrupa Konseyi NO. R (98) 1 Sayılı Tavsiye Kararı Üzerinde Bir İnceleme*”, http://www.yayin.adalet.gov.tr/6_sayi%20icerik/Mehlika%20AYTAÇ.htm, (14.09.2008)
- BALO, Yusuf Solmaz, (2005), *Uluslararası İlişkiler Işığında Çocuk Koruma Kanunu ve Uygulaması*, Ankara.
- CANBOLAT, Bedrettin, (2003) “*Aile Mahkemeleri Kanunu Türkiye’de Yürürlüğe Girdi*” www.canbolathukuk.com/db/servis/Makale/5.doc (e.t. 12.02.2008)
- CILCA, İbrahim, (2002), “*Aile Mahkemeleri Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme*”, *Aile ve Toplum Dergisi*, sayı 5, Cilt 2, Yıl 5, Nisan-Haziran 2002
- CILGA, İbrahim, (2008), <http://www.sosyalhizmet uzmani.org/ailemahkemesi.htm> (e.t 12.04.2008)
- CILGA, İbrahim, 1989.. *Aile ve Çevre Sorunlarının Gencin Kişiliğine Etkisi*. T.C. Milli Eğitim ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını, Ankara
- CILGA, İbrahim, 2001, “*Demokrasi, İnsan Hakları Kültürü ve Çocuk Hakları*”, *Milli Eğitim Dergisi*, Ankara, s. 151, s. 69-73
- ÇAY, Fulya, (2008), <http://www.sosyalhizmet uzmani.org/ailemahkemesi2.htm> (e.t. 12.05.2008)
- ÇAYABATMAZ, Emine, (2006) “*Aile Mahkemelerinin Duruşma Salonlarının Düzenlenmesi*”, Ankara. AHUDER
- DPT, 1989, *Türk Aile Yapısı Araştırması, VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı Ö.İ.K. Raporu*, Ankara.
- FİŞEK, Hicri, 1984, *Sunuş, Türkiye’de Ailenin Değişimi, Yasalardan İncelemeler*, Türk Sosyal Bilimler Derneği, Ankara.

GENÇCAN, Ömer Uğur, (2006), *Boşanma Hukuku*, Ankara.

HACIOĞLU, Burhan Caner, (1999), “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun’la İhdas Edilen “Ailenin Korunmasına Dair kanun’a Muhalefet Suçu” Üzerine Bir İnceleme”, *Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt III, Sayı 1.

<http://bianet.org/bianet/kategori/kadin/102746/kadin-hala-siddet-gorse-de-simdi-daha-bilincli> (30.10.2008)

<http://courts.delaware.gov/Courts/Family%20Court/?history.htm>

<http://courts.delaware.gov/Courts/Family%20Court/?history.htm> (2008)

<http://ec.europa.eu>, 2008

http://ec.europa.eu/civiljustice/jurisdiction_courts/jurisdiction_courts_ger_en.htm

<http://en.wikipedia.org>, 2008

http://en.wikipedia.org/wiki/Family_Proceedings_Court

http://en.wikipedia.org/wiki/Family_Proceedings_Court (2008)

<http://www.adalet.gov.tr/rapor/rapor2006.pdf>

<http://www.adalet.gov.tr/rapor/rapor2007.pdf>

http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2006/hukuk/huk5.htm

<http://www.asud.org.tr>, 2007

[http://www.asud.org.tr/yazilar.files/Nereden Cikti Aile Mahkemelerindeki Bu Uzmanlar.doc](http://www.asud.org.tr/yazilar.files/Nereden_Cikti_Aile_Mahkemelerindeki_Bu_Uzmanlar.doc) (28.08.2008)

<http://www.bcjusticereview.org>, 2008

http://www.bcjusticereview.org/media_releases/2003/unified_fcc.pdf

http://www.bcjusticereview.org/media_releases/2003/unified_fcc.pdf (2008)

http://www.courts.state.hi.us/page_server/Courts/Family/153E4A87ED63B9F8EBD8E1142F.html

http://www.courts.state.hi.us/page_server/Courts/Family/153E4A87ED63B9F8EBD8E1142F.html (2008)

http://www.familyrightsassociation.com/bin/white_papers-articles/history_of_family_court.htm (2008)

<http://www.helplinelaw.com/lawyers/international/australia-lawyers/familylaw-b.php>

<http://www.helplinelaw.com/lawyers/international/australia-lawyers/familylaw-b.php> (2008)

<http://www.justice.gc.ca>, 2008

- <http://www.justice.gc.ca/eng/dept-min/pub/ccs-ajc/page3.html#unified>
<http://www.justice.gc.ca/eng/dept-min/pub/ccs-ajc/page3.html#unified>
(2008)
- <http://www.nycourts.gov/courts/nyc/family/index.shtml>,
<http://www.nycourts.gov/courts/nyc/family/index.shtml>, (2008)
- HURST, Hunter, Jr., (1999), 'Family Courts in the United States' *Family Court Bulletin*, Volume 1 Issue1, [://www.sconet.state.oh.us/Judicial_and_Court_Services/family_court/vol1num1.pdf](http://www.sconet.state.oh.us/Judicial_and_Court_Services/family_court/vol1num1.pdf) (12.10.2008)
- IŞILOĞLU, Barış, (2006), "*Anksiyete Ve Depresyon Tanısı İle İzlenen Evli Kadınlarda Aile İçi Şiddetin Sosyodemografik Faktörler, Çift Uyumu Ve Hastalıkla İlişkisi*", Sağlık Bakanlığı Bakırköy Prof. Dr. Mahzar Osman Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi, Dr.Uzmanlık Tezi, İstanbul.
- Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü, 1993, *Kadına Yönelik Uluslararası Sözleşme ve Kararlar*, Ankara.
- KARAGÜLMEZ, Ali. Ve Sami Sezai URAL, 2003, *Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri*, Seçkin; Ankara
- KARINCA, Eray, (2007a), "Aile İçi Şiddet Mağdurunun Hukuki Korunmasına İlişkin Düzenlemeler", *Terazi*, Yıl 2, Sayı 9, Mayıs 2007.
- KARINCA, Eray, (2007b), "Ailenin Korunmasına Dair Kanunda 5636 Sayılı Kanunda Yapılan Değişikliklerin Değerlendirilmesi", *Terazi*, Yıl 2, Sayı 11, Temmuz 2007.
- KÖSEOĞLU, Bilal, (2005), *Aile Mahkemelerinin İşleyişi*, Ankara.
- KURU, Baki, (2001), *Hukuk Muhakemeleri Usulü*, Altıncı Bası, C.V, İstanbul.
- ÖZBEK, Mustafa, (2006), "Avrupa Konseyince Adalet Hizmetlerinin Etkinliğinin Artırılması İçin Öngörülen Tedbirler", *AÜHFD*, Yıl 2006.
- ÖZGEN, Eralp, 1984, *Erken Evlenme, Başlık, Kadın Kaçırma, Türkiye' de Ailenin Değişimi Yasal Açından İncelemeler*, Türk Sosyal Bilimler Derneği Yay. Ankara.

- ÖZOK, Özdemir, (2008), http://www.barobirlik.org.tr/tbb/baskan/konusmalar/040313_aile.aspx (e.t.10.05.2008)
- ÖZTAN, Bilge, (2004), *Aile Hukuku*, Ankara.
- ŞENER, Esat, (2001), *Hukuk Sözlüğü*, Ankara.
- TERCAN, Erdal, (2003), “Türk Aile Mahkemeleri”, *AÜHFD*, C.52, S.03.
- TERRILL, R. J., (1999), *World Criminal Justice Systems*, Cincinnati: Anderson Publishing co.
- TÜRK, Hikmet Sami, (2002), “Çağdaş Türkiye için Yeni Türk Medeni Kanunu”, 24 Ağustos 2001 günü İstanbul’da Çocuk İstismarının ve İhmalinin Önlenmesi, VIII. Uluslar arası Konferansındaki açış konuşması, Ankara 2002,
- YÜKSEL, Neşe Doğan; FİDAN, Merve İşkol; ÇAVUNDURLUOĞLU, Dilek ve EĞRİDAĞ, Sibel Tunoğlu, (2006), “*Aile Mahkeleri Uzmanlarının Durum Raporu*”, http://www.asud.org.tr/yazilar_files/Aile%20Mahkemeleri%20Uzmanlarının%20Durum%20Raporu.pdf (28.8.2008)

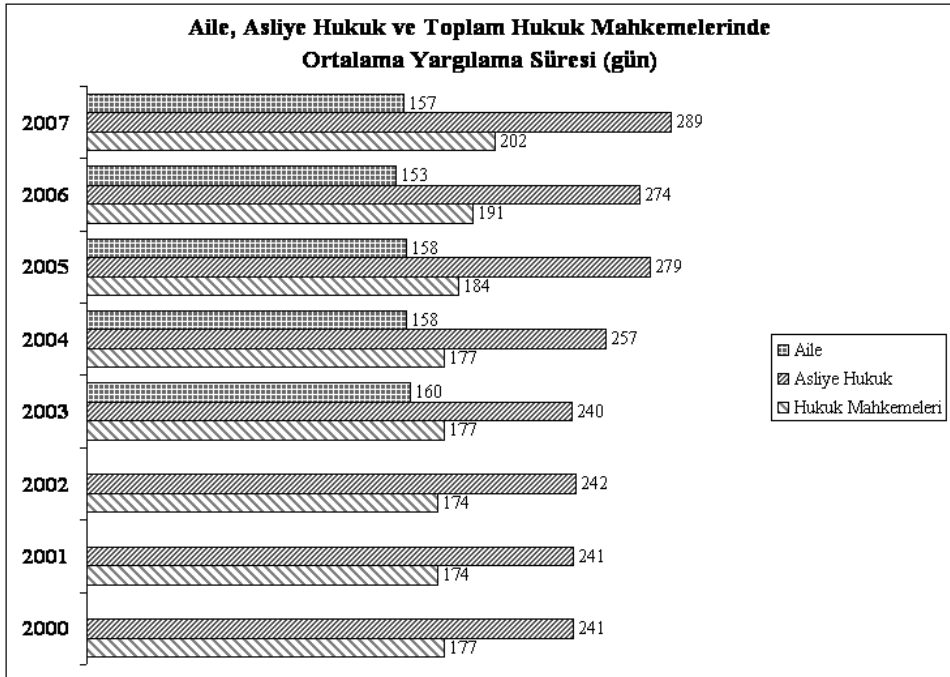
EKLER

TABLO LİSTESİ

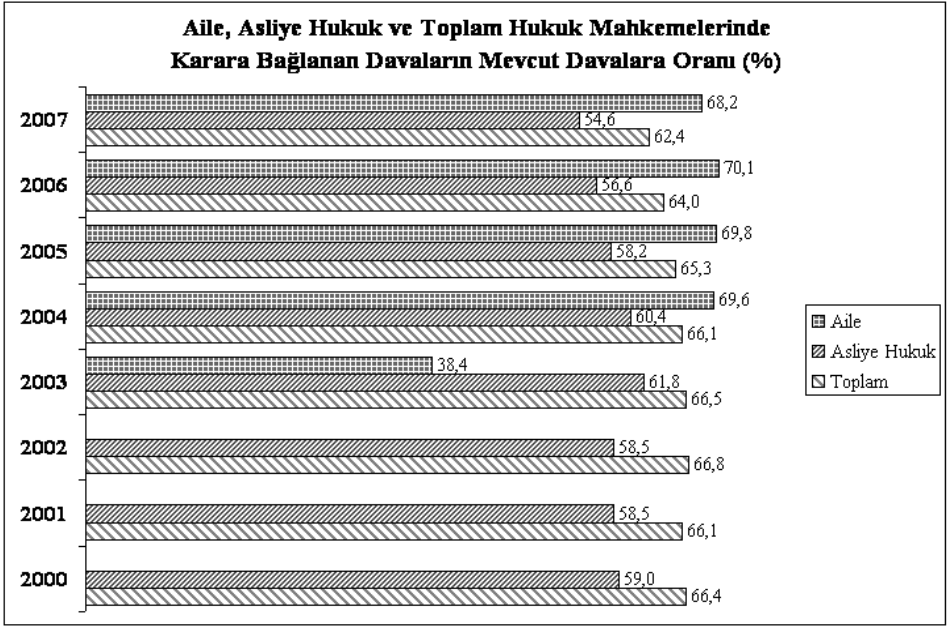
Tablo 1: Aile Mahkemelerinde Çalışan Uzman Sayısı	6
Tablo 2: Aile Mahkemelerinde İhdas Edilen Kadrolar	6
Tablo 3: Aile Mahkemeleri Sayısı	6
Tablo 4: Bölge Sınıflaması Düzey 1'e (12 Bölge) Göre Örneklem Durumu	17
Tablo 5: Türk Medenî Kanunu’ndaki Aile Mahkemelerinin Görevleri	33
ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BAZI SAYISAL VERİLER	261
ARAŞTIRMACI GÖRÜŞME FORMLARI	275

ARAŞTIRMA İLE İLGİLİ BAZI SAYISAL VERİLER

Toplumun temel yapı taşlarından biri olan aile kurumunu ilgilendiren davaların görüldüğü aile mahkemelerinde ortalama yargılama süresi, hukuk mahkemelerindeki ortalama yargılama süresinden daha kısadır. Örneğin, 2007 yılında aile mahkemelerinde görülen davaların ortalama yargılama süresi 157 gün iken, aynı yıl için hukuk mahkemelerinin görülen davaların ortalama yargılama süresi 202 gündür. Ayrıca, 4787 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden önce aile hukukundan doğan davaların görüldüğü mahkeme olan Asliye Hukuk mahkemelerinde ortalama yargılama süresi 2007 yılında, bu sürelerin çok üzerinde ve 279 gündür. Bu farklılıklar diğer yıllarda için de söz konusudur.

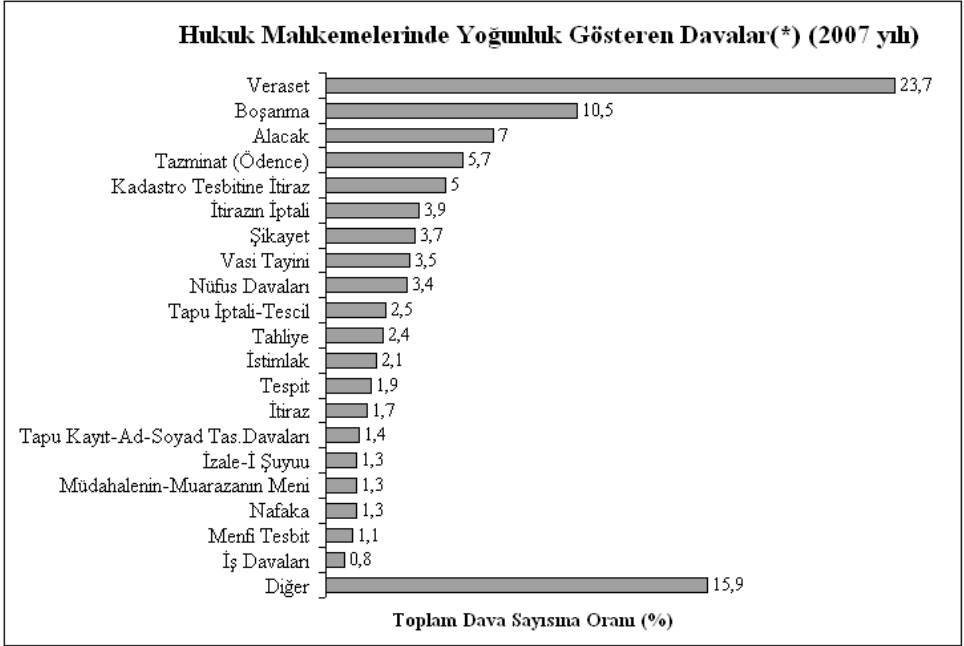

Kaynak: http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2007/hukuk/hukuk12-2007.pdf

Kaynak: http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2007/hukuk/hukuk8-2007.pdf

Aile mahkemelerinin görev alanı içerisinde yer alan boşanma davalarının bu mahkemelerde görülen davalara oranına ilişkin, görüşülen kişiler %50 ile %90 arasında değişen oranlar belirtmiştir. Adli sicil istatistiklerine göre, boşanma davaları sadece aile mahkemelerinde görülen davalar arasında yoğunluk göstermemekte, hukuk mahkemelerinde görülen davalar içerisinde de yüksek orana sahiptir. Örneğin, 2007 yılında hukuk mahkemelerinde görülen davalar içerisinde %10,5'lik oran ile boşanma davaları ikinci sırada yoğunluk gösteren dava türleridir (Grafik ??). Bu durum, sadece 2007 yılına özgü bir sonuç olmayıp, son üç yıla ait istatistiklerde de benzer eğilim söz konusudur (Tablo ??). Öyle ki, boşanma davaları 2006 yılında %10,2'lik oran ve 2005 yılında %10,7'lik oran ile yine ikinci sırada yer almaktadır. Ayrıca, vasi tayini ve nafaka gibi aile mahkemesi görev alanına giren dava türleri de hukuk mahkemelerinde görülen ve yoğunluk gösteren davalar içerisinde yer almaktadır.

(*): Yıl içinde açılan ve bozularak gelen toplam dava sayısı alınmıştır

Kaynak: http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2007/hukuk/hukuk5-2007.pdf

Hukuk Mahkemelerine Açılan ve Yoğunluk Gösteren Davalar

Yıllar	Dava Türü	Açılan Dava Sayısı	Toplam Dava Sayısına (%)
	Veraset	348.078	23,8
2005	Boşanma	156.577	10,7
	İtiraz	115.472	7,9
	<i>Toplam</i>	<i>1.462.345</i>	<i>100,0</i>
	Veraset	366.098	24,1
2006	Boşanma	155.182	10,2
	Alacak	95.094	6,3
	<i>Toplam</i>	<i>1.519.283</i>	<i>100</i>
	Veraset	373.534	23,7
2007	Boşanma	166.271	10,5
	Alacak	110.274	7,0
	<i>Toplam</i>	<i>1.577.297</i>	<i>100</i>

Kaynak: http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2007/hukuk/hukuk5-2007.pdf,
http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2006/hukuk/huk5.htm, <http://www.adli-sicil.gov.tr/ISTATISTIKLER/huk6.htm>

Hakim sayısı, mahkemelere gelen ve bir hakime düşen dava sayısı			
Yıllar	Hakim sayısı	Mahkemelere gelen dava sayısı	Bir hakime düşen dava sayısı
2000	5.731	4.787.087	835
2001	5.839	5.553.378	951
2002	6.084	5.388.547	885
2003	6.600	5.147.072	779
2004	5.825	5.340.388	917
2005	6.211	5.243.991	844

Kaynak: http://www.tuik.gov.tr/PreIstatistikTablo.do?istab_id=21

HUKUK MAHKEMELERİ ORTALAMA YARGILAMA SÜRESİ (GÜN)											
Yıllar	Asliye Tic.	Asliye	İş	İcra	Sulh	Kadastro	Tüketici	Aile	Fik.ve Sın. Hak.	Deniz İhtisas	Türkiye
2000	372	241	274	104	75	590	--	--	--	--	177
2001	383	241	284	104	71	551	--	--	--	--	174
2002	434	242	312	111	65	468	43	--	--	--	174
2003	417	240	322	114	64	450	262	160	--	--	177
2004	376	257	329	108	69	441	336	158	174	--	177
2005	403	279	358	98	87	332	237	158	621	--	184
2006	406	274	397	101	100	340	262	153	331	117	191
2007	410	289	441	102	108	363	241	157	619	428	202

Kaynak: http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2007/hukuk/hukuk12-2007.pdf

Aile, Asliye Hukuk ve Toplam Hukuk Mahkemelerine Gelen ve Çıkan Davaların Mahkeme Türüne ve Yıllara Göre Dağılımı

Yıllar		Aile	Asliye Hukuk	Toplam
2000	Toplam gelen(*)	-	781.987	1.739.252
	Çıkan	-	461.572	1.155.469
	Gelecek yıla devreden	-	320.415	583.783
	Karara bağlanan davaların mevcut davalara oranı (%)	-	59,0	66,4
2001	Toplam gelen(*)	-	826.939	1.862.845
	Çıkan	-	483.415	1.230.663
	Gelecek yıla devreden	-	343.524	632.182
	Karara bağlanan davaların mevcut davalara oranı (%)	-	58,5	66,1
2002	Toplam gelen(*)	-	884.420	1.982.920
	Çıkan	-	517.122	1.324.068
	Gelecek yıla devreden	-	367.298	658.852
	Karara bağlanan davaların mevcut davalara oranı (%)	-	58,5	66,8

Yıllar		Aile	Asliye Hukuk	Toplam
2003	Toplam gelen(*)	106.006	877.570	2.026.554
	Çıkan	40.689	542.334	1.347.053
	Gelecek yıla devreden	65.317	335.236	679.501
	Karara bağlanan davaların mevcut davalara oranı (%)	38,4	61,8	66,5
2004	Toplam gelen(*)	213.130	768.727	2.116.746
	Çıkan	148.282	464.243	1.398.786
	Gelecek yıla devreden	64.848	304.484	717.960
	Karara bağlanan davaların mevcut davalara oranı (%)	69,6	60,4	66,1
2005	Toplam gelen(*)	209.884	667.904	2.180.305
	Çıkan	146.444	388.815	1.422.745
	Gelecek yıla devreden	63.440	279.089	757.560
	Karara bağlanan davaların mevcut davalara oranı (%)	69,8	58,2	65,3

Yıllar		Aile	Asliye Hukuk	Toplam
2006	Toplam gelen(*)	212.557	647.421	2.276.843
	Çıkan	148.962	366.444	1.456.265
	Gelecek yıla devreden	63.595	280.977	820.578
	Karara bağlanan davaların mevcut davalara oranı (%)	70,1	56,6	64,0
2007	Toplam gelen(*)	220.807	642.344	2.397.875
	Çıkan	150.481	350.885	1.497.250
	Gelecek yıla devreden	70.326	291.459	900.625
	Karara bağlanan davaların mevcut davalara oranı (%)	68,2	54,6	62,4

(*) Toplam gelen, geçen yıldan kalan ile o yıl içerisinde yeni gelen ve bozularak gelenleri içermektedir

Kaynak: http://www.adli-sicil.gov.tr/istatistik_2007/hukuk/hukuk3-2007.pdf

Bölgeler ve Nedenlerine göre boşanmalar (2006 yılı)

	Oranlar (%)								Toplam sayı
	Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyet sızlık	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Bilinme yen	
İstanbul	2	2	1	20	5	20.493	0	156	20.679
Batı Marmara	5	5	2	48	2	4.187	18	73	4.340
Ege	24	3	5	60	2	17.142	227	255	17.718
Doğu Marmara	3	3	1	30	1	8.034	38	137	8.247
Batı Anadolu	9	0	8	13	7	10.125	42	1.078	11.282
Akdeniz	8	5	5	22	3	10.511	120	1.613	12.287
Orta Anadolu	9	2	10	12	5	4.987	122	173	5.320
Batı Karadeniz	11	4	3	33	6	4.851	25	148	5.081
Doğu Karadeniz	2	2	1	19	3	1.910	11	55	2.003
Kuzeydoğu Anadolu	3	0	0	4	0	988	13	64	1.072
Ortadoğu Anadolu	1	0	0	14	2	1.670	34	57	1.778
Güneydoğu Anadolu	1	0	0	8	1	3.557	34	81	3.682
Türkiye Toplamı	78	26	36	283	37	88.455	684	3.890	93.489

Bölgeler ve Nedenlerine göre boşanmalar (2005 yılı)

	Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyet sizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Bilinmeyen	Toplam
İstanbul	2	1	6	12	6	20.877	3	217	21.124
Batı Marmara	7	1	1	34	3	4.328	23	111	4.508
Ege	18	10	7	65	6	17.417	135	271	17.929
Doğu Marmara	8	3	1	28	3	8.103	50	181	8.377
Batı Anadolu	3	5	4	18	6	11.166	57	67	11.326
Akdeniz	9	6	4	23	6	10.875	43	1.437	12.403
Orta Anadolu	10	3	12	24	7	5.570	108	96	5.830
Batı Karadeniz	7	2	0	16	5	5.265	37	260	5.592
Doğu Karadeniz	2	0	2	8	0	1.953	10	104	2.079
Kuzeydoğu Anadolu	0	1	1	7	2	1.050	21	43	1.125
Ortadoğu Anadolu	0	2	0	9	0	1.598	14	50	1.673
Güneydoğu Anadolu	1	2	1	13	1	3.787	38	86	3.929
Türkiye Toplamı	67	36	39	257	45	91.989	539	2.923	95.895

Bölgeler ve Nedenlerine göre boşanmalar (2004 yılı)

	Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyetsizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Bilinmeyen	Toplam
İstanbul	2	0	5	11	6	18.623	1	222	18.870
Batı Marmara	6	0	2	37	3	4.221	17	119	4.405
Ege	21	3	3	64	3	16.524	58	304	16.980
Doğu Marmara	17	0	3	33	2	6.945	41	169	7.210
Batı Anadolu	6	3	0	25	3	10.426	91	139	10.693
Akdeniz	8	1	3	23	5	11.316	41	972	12.369
Orta Anadolu	6	0	1	20	3	5.430	57	169	5.686
Batı Karadeniz	8	3	0	17	2	4.991	24	814	5.859
Doğu Karadeniz	0	0	1	11	1	2.300	18	104	2.435
Kuzeydoğu Anadolu	1	0	1	5	0	1.019	5	52	1.083
Ortadoğu Anadolu	2	0	0	9	3	1.579	17	56	1.666
Güneydoğu Anadolu	4	2	1	7	0	3.526	74	152	3.766
Türkiye Toplamı	81	12	20	262	31	86.900	444	3.272	91.022

Bölgeler ve Nedenlerine göre boşanmalar (2003 yılı)

	Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyet sizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsiz lik	Diğer	Bilinme yen	Toplam
İstanbul	3	4	3	13	2	17.816	5	317	18.163
Batı Marmara	6	3	1	34	3	3.964	75	194	4.280
Ege	7	7	3	66	4	16.401	95	541	17.124
Doğu Marmara	13	4	2	29	3	7.516	18	256	7.841
Batı Anadolu	4	0	2	10	1	10.240	62	271	10.590
Akdeniz	11	5	4	28	3	11.975	82	437	12.545
Orta Anadolu	8	0	2	17	3	5.849	37	296	6.212
Batı Karadeniz	10	3	1	29	1	5.684	141	524	6.393
Doğu Karadeniz	3	1	1	9	1	2.278	31	177	2.501
Kuzeydoğu Anadolu	0	0	0	3	0	1.109	7	94	1.213
Ortadoğu Anadolu	1	1	0	8	0	1.678	17	93	1.798
Güneydoğu Anadolu	2	1	2	6	0	3.710	45	211	3.977
Türkiye Toplamı	68	29	21	252	21	88.220	615	3.411	92.637

Bölgeler ve Nedenlerine göre boşanmalar (2002 yılı)

	Zina	Cana kast ve pek fena muamele	Cürüm ve haysiyet sizlik	Terk	Akıl hastalığı	Geçimsizlik	Diğer	Bilinmeyen	Toplam
İstanbul	1	4	5	33	3	18.611	16	1.078	19.751
Batı Marmara	5	2	3	29	6	3.730	77	186	4.038
Ege	20	4	5	63	6	16.717	58	721	17.594
Doğu Marmara	2	0	2	27	1	7.343	22	306	7.703
Batı Anadolu	10	2	2	16	0	10.607	63	437	11.137
Akdeniz	5	0	1	31	3	12.097	38	621	12.796
Orta Anadolu	8	0	2	29	2	6.313	48	240	6.642
Batı Karadeniz	7	0	0	22	0	5.898	71	298	6.296
Doğu Karadeniz	6	0	1	8	2	2.441	12	143	2.613
Kuzeydoğu Anadolu	0	0	0	4	1	1.166	6	75	1.252
Ortadoğu Anadolu	0	0	0	5	0	1.561	4	128	1.698
Güneydoğu Anadolu	0	0	0	8	0	3.455	39	301	3.803
Türkiye Toplamı	64	12	21	275	24	89.939	454	4.534	95.323

ARAŞTIRMACI GÖRÜŞME FORMLARI

“Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları ve Uygulamanın Değerlendirilmesi” Araştırma Projesi Görüşme Formu (Genel Form)

Merhaba, iyi günler.

Ben Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü bünyesinde yürütülen “Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları ve Uygulamanın Değerlendirilmesi” araştırma projesinin görevlisiyim.

Araştırmanın amacı “Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları ve Uygulamanın Değerlendirilmesi”dir.

Sizinle bir görüşme yapmak istiyorum. Bu sorular seçilen 6 ilde gerçekleştirilen görüşmelerle sizin gibi değerli katılımcılarımıza sorulmaktadır. Toplanan bütün bilgiler genel içinde değerlendirilecektir, hiçbir şekilde kişi veya aile bazında özel değerlendirme yapılmayacaktır. Bu araştırma kapsamında verdiğiniz cevaplar “Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları ve Uygulamanın Değerlendirilmesi” araştırmasına katkıda bulunmuş olacaksınız.

Hiçbir şekilde sizin ve ailenizin ismi kayıtlarımıza alınmayacak ve daha sonra da hiç bir yerde kullanılmayacaktır. Eğer izin verirseniz, verdiğiniz cevapları görüşmemiz esnasında kayıt cihazı ile kaydedip daha sonra çözümlemesini yapacağız. Bu bilgiler sadece bilimsel bir araştırmanın verileri hükmünde olup, şahsınıza yönelik hiçbir zarar verici işlemde veya yerde kullanılmayacaktır.

Katkılarınız ve yardımlarınız için şimdiden çok teşekkür ederim.

İl:..... İlçe : Tarih: .../.../ 20..

Görüşülen kişi bilgileri:

Erkek Kadın Yaş:

Kategori:

Hakim Cumhuriyet Savcısı Avukat
 Sosyal Çalışmacı/Psikolog/Pedagog
 Davacı Davalı Aile bireyi

Görüşme yeri:

Kamu binası
 Görüşülen kişinin konutu
 Görüşülen kişinin işyeri
 Diğer.....

Görüşmeci:

GÖRÜŞMENİN GENEL DEĞERLENDİRME NOTLARI

**“Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları
ve Uygulamının Değerlendirilmesi”
Araştırma Projesi Görüşme Formu
(Hakim)**

- Mahkemenize gelen dava türleri ve bunların genel olarak oranları hakkında bilgi verebilir misiniz?
- Aile Mahkemesi Hakimi olarak hizmet içi eğitime tabi tutulduunuz mu tutulduysanız bunun ne gibi sonuçları oldu?
- Hizmet içi eğitim almadıysanız bunun eksikliğini hissediyor musunuz?
- Aile Mahkemesi kurulmasının olumlu sonuçları oldu mu, bu konuda neler söyleyebilirsiniz?
- 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun aksayan yönleri var mı, görevinizi yerine getirirken yaşadığınız olumlu-olumsuz durumlar konusunda Yasa ile ilgili görüş ve önerileriniz nelerdir?
- Nüfusu 100.000’nin altındaki yerlerde aile mahkemesi olmaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Aile mahkemesi bünyesine atanan uzmanlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Aile mahkemesi kurulmasının, Türk aile yapısının korunmasına katkısı olup olmadığı noktasında düşünceleriniz nelerdir?
- Uzmanların görüşlerinin ve raporlarının kararlardaki etkileri nelerdir? (olumlu ve olumsuz)
- Yasa’nın 7. maddesindeki sulha davet konusundaki ön koşulun açılan davalarda etkileri nelerdir? (olumlu yada olumsuz)
- Yasa’nın 6. maddesinde öngörülen tedbirler uygulanıyor mu, en çok uygulanan tedbir türleri nelerdir, ne tür sonuçlar vermektedir?
- 4320 sayılı Yasa’daki görevli mahkemenin Sulh Hukuk Mahkemesi yerine Aile Mahkemesi olmasının olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
- 4320 sayılı Yasa gereğince verilen tedbir kararlarının infazında yaşanan sorunlar var mı? Varsa nelerdir? Aile ile ilgili infaz ve diğer işlemlerde Cumhuriyet Savcılığının görevleri ve yaşanan sorunlar var mıdır? 4320 sayılı Yasanın başarılı olduğunu söyleyebilir misiniz?
- Aile Mahkemesindeki bazı davalarda (örneğin boşanmada), hukuk usulündeki (mevzuattaki) mevcut ispat araçları yeterli midir? Eksikliği duyulan düzenleme ihtiyacı var mıdır?
- Mevcut aile mahkemesinin işleyişinde, eksikliği duyulan ya da yanlış olduğu düşünülen uygulamalar var mıdır? (örneğin aile mahkemelerinin fiziksel yapısının taraflar ve ilgililer üzerinde olumsuz etkileri var mıdır?)

**“Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları
ve Uygulamanın Değerlendirilmesi”
Araştırma Projesi Görüşme Formu
(Cumhuriyet Savcısı)**

- Aile mahkemeleri ile ilgili Savcılık olarak görevli olduğunuz konular nelerdir?
- Aile Mahkemesi kurulmasının olumlu sonuçları oldu mu, bu konuda neler söyleyebilirsiniz?
- 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun aksayan yönleri var mı?, yaşadığınız olumlu-olumsuz durumlar konusunda Yasa ile ilgili görüş ve önerileriniz nelerdir?
- Nüfusu 100.000’nin altındaki yerlerde aile mahkemesi olmaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Aile mahkemesi bünyesine atanan sosyal çalışmacı, psikolog gibi uzmanlar hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Aile mahkemesi kurulmasının, Türk aile yapısının korunmasına katkısı olup olmadığı noktasında düşünceleriniz nelerdir? (Mahkemeyi, sorun çözen bir yer olarak mı, yoksa çözümlenemeyen bir sorunun sonlandırılması amacıyla son çare yeri olarak mı görüyorsunuz?)
- 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanununun 6. maddesinde öngörülen Koruyucu, Eğitici ve Sosyal Önlemler (tedbirler) uygulanıyor mu, en çok uygulanan tedbir türleri nelerdir, ne tür sonuçlar vermektedir?
- 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Yasa’daki görevli mahkemenin Sulh Hukuk Mahkemesi yerine Aile Mahkemesi olmasının olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?
- 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Yasa gereğince verilen tedbir kararlarının uygulanmasında (infazında) yaşanan sorunlar var mı? Varsa nelerdir? Aile ile ilgili uygulama (infaz) ve diğer işlemlerde Cumhuriyet Savcılığının görevleri ve yaşanan sorunlar var mıdır? 4320 sayılı Yasanın başarılı olduğunu söyleyebilir misiniz?
- Mevcut aile mahkemesinin işleyişinde, eksikliği duyulan ya da yanlış olduğu düşünülen uygulamalar var mıdır?
- Aile mahkemeleri ile ilgili görevli olduğunuz konularda yaşanan sorunlar var mıdır? Açıklar mısınız?. Çözüm önerileriniz nelerdir?
- Cumhuriyet Savcılığında aile mahkemelerinden verilen ve savcılığa gönderilen kararların infazlarında nasıl bir yapılanma bulunmaktadır? Mevcut durum yeterli midir? Görüş ve önerileriniz nelerdir?

**“Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları
ve Uygulamamın Değerlendirilmesi”
Araştırma Projesi Görüşme Formu
(Avukat)**

- Aile Mahkemelerinde görülen dava türleri ve bunların genel olarak oranları hakkında bilgi verebilir misiniz?
- Aile Mahkemeleri ile Sulh Ceza Mahkemelerini (4787 sayılı kanundan önceki durum) karşılaştırdığınızda, size göre her ikisinin artı ve eksi yönleri nelerdir?
- Aile Mahkemeleri çalışanlarının (hakim, savcı, psikolog/pedagog veya diğerlerinin), gerek genel olarak aile kurumuna gerekse mahkemenin işlevlerine yönelik tutum ve yaklaşımları konusunda görüşleriniz nelerdir? Bu kişilerin uzmanlık veya yeterlik (konuya hakim olma) konusunda görüşleriniz nelerdir?
- Aile Mahkemelerinde dava sürecinde karşılaştığınız sorunlar ve kolaylıklar hakkında bilgi verebilir misiniz? (Diğer mahkemeler ile karşılaştığınızda, olumlu veya olumsuz yönler nelerdir?)
- Nüfusu 100.000 altındaki yerlerde Aile Mahkemesi olmaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Size göre, 4787 sayılı Kanun ile Aile Mahkemesi kurulmasının, Türk aile yapısının korunması konusunda olumlu yada olumsuz neler değişti? (Mahkemeyi, sorun çözen bir yer olarak mı, yoksa çözümlenemeyen bir sorunun sonlandırılması yeri olarak mı görüyor sunuz?)
- Uzmanların görüşlerinin ve raporlarının karardaki etkisi nedir? (olumlu ve olumsuz)
- Yasanın 7. maddesindeki sulha davet konusundaki ön koşulun, açılan davalarda etkileri nelerdir? (olumlu yada olumsuz - sulha davetin başarısı hakkında oran verebilir misiniz)
- Yasanın 6. maddesinde öngörülen tedbirler uygulanıyor mu, en çok uygulanan tedbir türleri nelerdir, ne tür sonuçlar vermektedir?
- 4320 sayılı kanun gereğince verilen tedbir kararlarının infazında yaşanan sorunlar var mı? Varsa nelerdir? Aile ile ilgili infaz ve diğer işlemlerde Cumhuriyet Savcılığının görevleri ile ilgili yaşanan sorunlar var mı? Kanunun başarılı-başarısız olduğunu söyleyebilir misiniz?
- Size göre, ailenin korunması açısından mahkemelerin daha işlevsel hale getirilmesi gerekli mi? Buna ilişkin veya genel olarak görüş ve öneriniz nelerdir?

**“Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları
ve Uygulamanın Değerlendirilmesi”
Araştırma Projesi Görüşme Formu
(Sosyal Çalışmacı/Psikolog/Pedagog)**

- Görevli olduğunuz Mahkemeye gelen dava türleri ve bunların genel olarak oranları hakkında bilgi verebilir misiniz?
- Aile Mahkemesi’nde görevli uzman olarak hizmet içi eğitime tabi tutulduunuz mu? tutulduysanız bunun ne gibi sonuçları oldu?
- Hizmet İçi Eğitim almadıysanız bunun eksikliğini hissediyor musunuz?
- Aile Mahkemesi kurulmasının olumlu-olumsuz sonuçları oldu mu, bu konuda neler söyleyebilirsiniz?
- 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanunun aksayan yönleri var mı?, görevinizi yerine getirirken yaşadığınız olumlu-olumsuz durumlar konusunda yasa ile ilgili görüş ve önerileriniz nelerdir?
- Nüfusu 100.000 altındaki yerlerde aile mahkemesi olmaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Aile mahkemesi kurulmasının Türk aile yapısının korunması açısından olumlu-olumsuz katkıları konusunda ne düşünüyorsunuz (Mahkemeyi, sorun çözen bir yer olarak mı, yoksa çözümlenemeyen bir sorunun sonlandırılması yeri olarak mı görüyor)
- Mahkemenin verdiği kararlarda, Uzman olarak görüşlerinizin ve mahkemeye sunduğunuz raporların etkisi nedir? (olumlu ve olumsuz)
- Yasanın 7. maddesindeki sulha davet konusundaki ön koşulun açılan davalarda etkileri nelerdir? (olumlu ya da olumsuz)
- Yasanın 6. maddesinde öngörülen tedbirler uygulanıyor mu, en çok uygulanan tedbir türleri nelerdir, ne tür sonuçlar vermektedir?

**“Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları
ve Uygulamanın Değerlendirilmesi”
Araştırma Projesi Görüşme Formu
(Davacı-Davalı)**

- Türkiye’deki mahkemeler ve işleyişi konusunda neler söyleyebilirsiniz?
- Aileyle ilgili davaların normal mahkemeler yerine aile mahkemesinde görülmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Mahkemenin adının aile mahkemesi olması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Aile mahkemesi kurulmasının Türk aile yapısının korunması açısından olumlu-olumsuz katkıları konusunda ne düşünüyorsunuz (Mahkemeyi, sorun çözen bir yer olarak mı, yoksa çözümlenemeyen bir sorunun sonlandırılması amacıyla son çare yeri olarak mı görüyorsunuz?)
- Aile mahkemesindeki hâkimin, savcının, psikolog/pedagog veya diğer çalışanların size karşı tutumu konusunda ne söyleyebilirsiniz? Sizi rahatlatan bir üslup mu yoksa ürküten bir üslup mu vardı?
- Aile mahkemesi hakimi davada sizi olumlu yönde ikna etti mi? Bu yönüyle hakimin olumlu veya olumsuz etkisi konusundaki düşüncelerinizi söyleyebilir misiniz?
- Aile mahkemesindeki davanız devam ederken veya sonrasında psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı gibi uzmanlardan hiç yardım aldınız mı?
- Yardım aldıysanız, bu yardımlardan memnun musunuz / tatmin oldunuz mu? Herhangi bir oran verebilir misiniz?
- Mahkemeden önceki yaşamınız ile sonraki yaşamınız arasında ne tür değişiklikler oldu? (olumlu ve olumsuz değişiklikleri belirtir misiniz?)
- Diğer aile bireyleri (ebeveynler ve çocuklar) üzerindeki etkileri nelerdir?
- Size göre, ailenin korunması açısından mahkemelerin daha işlevsel hale getirilmesi gerekli mi? Buna ilişkin veya genel olarak görüş ve öneriniz nelerdir?
- Aile mahkemelerinin fiziksel yapısının taraflar üzerinde olumlu olumsuz etkileri var mıdır?

**“Türkiye’de Aile Mahkemeleri Uygulamaları
ve Uygulamanın Değerlendirilmesi”
Araştırma Projesi Görüşme Formu
(Aile Bireyi)**

- Aileyle ilgili davaların normal mahkemeler yerine aile mahkemesinde görülmesi konusunda ne düşünüyorsunuz?
- Mahkemenin adının aile mahkemesi olması hakkında ne düşünüyorsunuz?
- Size göre Aile mahkemelerinin, Türk aile yapısının korunmasına ilişkin etkileri nelerdir? (olumlu yada olumsuz)
- Aile mahkemesindeki hâkimin, savcının, psikolog/pedagog veya diğer çalışanların size karşı tutumu konusunda ne söyleyebilirsiniz? Sizi rahatlatan bir üslup mu yoksa ürküten bir üslup mu vardı?
- Aile mahkemesi hakimi davada sizi olumlu yönde ikna etti mi? Bu yönüyle hakimin olumlu veya olumsuz etkisi konusundaki düşüncelerinizi söyleyebilir misiniz?
- Aile mahkemesindeki davanız devam ederken veya sonrasında psikolog, pedagog, sosyal çalışmacı gibi uzmanlardan hiç yardım aldınız mı?
- Yardım aldıysanız, bu yardımlardan memnun musunuz / tatmin oldunuz mu? Herhangi bir oran verebilir misiniz?
- Mahkemeden önceki yaşamınız ile sonraki yaşamınız arasında ne tür değişiklikler oldu? (olumlu ve olumsuz değişiklikleri belirtir misiniz?)
- Diğer aile bireyleri (ebeveynler ve çocuklar) üzerindeki etkileri nelerdir?
- Size göre, ailenin korunması açısından mahkemelerin daha işlevsel hale getirilmesi gerekli mi? Buna ilişkin veya genel olarak görüş ve öneriniz nelerdir?

